ZACHARIAE PASQVALIGI CLER. REG.

VARIAE QVAESTIONES MORALES CANONICAE.

ZACHARIAE PASQVALIGI VERONENSIS

CLER. REGVLAR. THEATINI

Sacræ Theologiæ Professoris.

VARIARVM QVAESTIONVM MORALIVM CANONICARVM CENTVRIA III.

IN QVIBVS EX PRINCIPIIS THEOLOGICIS

Et sacris, atque ciuilibus legibus

Plura dubia, quæ ad Praxim vtriusq. fori pertinent tàm quò ad Regulares, quàm quò ad Sæculares breuitèr, & dilucidè explicantur.

CVM SVIS INDICIBVS.

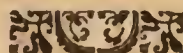
ROMÆ, Typis Hæredum Francisci Corbelletti: M. DC. LII.

SVPERIORVM PERMISSV.

EMINENTISS.MO AC REVERENDISS.MO
PRINCIPI
THEODORO
TRIVLTIO
S.R.E. CARD. AMPLISSIMO

Summa omnium Felicitatum incrementa.

ZACHARIAS PASQVALIGVS CLER. REG.

INCLYTO EMINENTIAE Tuæ nomine inauguratur hoc opus, vt auſpicatiſsimè prodeat, *Eminentiſs. Princeps.* Fauſta hac nuncupatione ad eum honorem aſſurget, ad quem Auctoris ingenio euehi non potuit; eiq. libenter plaudent,quicunq.meritis tuis plaudere conſueuerunt: & veluti aurea nube circumſeptum, qualis artifice Pallade Achillis caput ornauit, ſuum effundet lumen, ſplendorem attollet, & inter ſydera, *Homer. lib.6. Iliad.* cœteros inquam ſcriptores, locum affectabit Auctori. Tibi plurimis deuouetur titulis,ſed eo pręcipuè,quod non vnius, ſed multiplicis, nec inter ſe intexti argumenti negocioſum quoq. admittit Lectorem, eum ſtatim poſt vnam, aut alteram paginam emenſam di-

missu-

missurum, si curis interpelletur grauioribus; & noua rursus, eaq. varia producta quæstionum epigraphe pellecturum, si tantisper negocia vacare permittant. Quæ cum te vndiq. confertim vrgeant, mirum esset, quomodo lectioni quoq. aliquid otij seponeres. nisi licet vnus, plurimis tamen nō impar, esses Solis instar, qui vnicus totam rerum moderatur vniuersitatem. Et quidni te Soli contulerim, cum è Triultia Gente, cuius prolixas stemmatum series ostentant atria; cuius longo sanguine superbit Mediolanensis ciuitas; res præclarè gestæ implēt Historicorum volumina; cuius heroes vix numerus æquat, splendidissimus prodeas mira virtutum varietate luce veluti candidissima circumfusus, plurimo dignitatum splendore irradians? Quam benè enituerunt semper religio, atque pietas, à quibus cum cœteræ virtutes diuelli non possint veluti vmbra à corpore, altè iecerunt fundamenta, quibus totius vitæ tuæ moles inniteretur. Hæ tunc pleno cursu gloriæ metam tenuere, quando te Romana Curia accepit, & suspexit, cuius animos compositis, ijsq. candidissimis moribus ita demeruisti, beneuolentiam præripuisti, vt ad Purpuratorum Patrum fastigium eueheret vnum omnium impatiens votum. Quod cum postea breui elapsa periodo conscenderis, mirum, quantis plausibus Vrbani VIII. iudicium exceptum fuerit, quod eum inter cœteros selegerit, qui, dum purpura ornaretur, purpuræ pretium faceret. Quanta illa altī animi firmitas, si quid aduersi excelsum pectus aggrederetur: quàm certus tunc iudicij, inconcussus, intrepidus? Nulla vis potuisset loco dimouere, mentis perturbare serenitatem. Et quamuis fortuna nocentissima tela intorsisset, quibus genus humanum debellatur, grandinis more dissultassent, quæ in-

Philo lib de Charit.

Seneca Epist. 45.

incuſſa tectis ſine vllo habitatoris incommodo crepitat, ac ſoluitur, radice adeo alta ſtabat fortitudo. Verum tunc auguſtius effloruere virtutes, quando Hiſpaniarum Monarcha Regum potentiſsimus plura Regnorum ſuorum fidei tuę credidit, moderationi commendauit, quibus vicariam lucem irradians felices afferres, atq. candidos dies, nulla nocte interruptos Quàm iucundè gratulatę ſunt Valentia, Sardinia, Sicilia talem moderatorem? Regis ſui adſpectu priuabantur, nec tamen dolebant, quia à te veluti altero Sole, fouebantur, cuius lumine, ac calore pax, tranquillitas, iuſtitia, cęteręq. ciuilis agri felicitates florerent, adoleſcerent, matureſcerent. Quanta populos complectebaris charitate, quanta affabilitate, quàm facilis omnibus aditus, verba quàm blanda, quanta in omnes beneficentia, ita vt quem Principem ſentirent, patrem quoq. experirentur, nullo tamen maieſtatis iure vulnerato, vt meritò Poetæ occinendum fuerit.

Quàm benè conueniunt, & in vna ſede morantur
Maieſtas, & amor.

Quas laudes non excepit, quem populorum amorem non extorſit iuſtitia ex omni parte ęqualis, quadratam Alexandrinus diceret, nunquam claudicans, nunquam cęcutiens. Illa inquam iuſtitia, quę alijs potius nata, quàm ſibi communitatem, & ſocietatem adiuuans, excelſitatem tenens, ſuo iudicio omnia ſubiecta habens, opem alijs ferens, officia non abnuens, ita clementia temperabatur, vt recti tenore illęſo ſeueritatem exueret, atq. pietate, & ęquitate conſtaret tota duobus veluti fontibus. Verum non ita mitis, quin aliquando improbos percuteret, vt cum Panorminanus Populus, neſcio quo oeſtro percitus, tumultuari cępit, reſque nouas in ſui quoque perniciem moliri-

Clem. Alexan lib. 6. Strom.

Ambroſ. lib. 1. Offic. c. 28.

Lactant lib. 5. c. 15.

Quan-

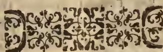
Quanta tunc ſeueritate effrænis populi audaciam compeſcuiſti, ſeditioſorum ſuperbiam fregiſti, omnia prouidens, omnia curans, huc, illuc curſitans, vita ipſa populari furori expoſita, vt improbitate extincta faciem ſuam Ciuitati omnium ſpecioſiſsimæ, ſed miſerum in modum deformatæ, reſtitueres, atq. Briareus alter Ioui tuo in ea Regnum totum conſeruares, imo ſolidius, quàm antea, ſtabilires. His, alijſq. experimentis non paucis, cum te talem, tantunque exhibueris, quid mirum, ſi Hiſpani Monarchæ nutu tota negociorum moles apud Romanam Sedem humeris tuis incubuerit? nimirum vt Hercules alter in Romana Curia Hiſpanicum Orbem ſubſtineres, quem illa ſapientia moderareris, quæ diu exculta mentem tuam perfecit, atque ad ſummum, optimumq perduxit. Hęc itaque, quæ tantam nomini tuo maieſtatem conciliant, impulerunt, vt tua lucubrationibus hiſce patrocinia implorarem, auſpicia ſeligerem fauſtiſsima. Ita multiplex, atq. varians materies hoc exhibita volumine, nulla Auctoris luce illuſtris, ſed ſuis tantum atramentis obſcura, roſcida quaſi nubes radios tuos ſuſcipiet, tuæq- lucis imaginem concipiet, quam dum reddere nitetur, propria debilitate confuſa in arcum fortè cœleſtē efformabitur deditiſsimi animi mei obſequium in hoc qualicunque donario eloquentem, tibique perennis felicitatis incrementa omnia nunciantem, quam tibi defecatiſsimam Cœlum prolixè depluere, precor votis profuſiſsimis.

Hom. lib. 1. Iliad.

Senec. lib. 1. natur. Qu. cap. 3.

Cod;

CODICES ET DOCTORES QVI IN HOC OPERE CITANTVR.

A

Acacij de Ripoll. Variæ resolutiones.
Achillis de Grassis Decisiones
Adami Tanneri Societ. Iesu Summa Theologiæ.
Adrianus VI. Pontifex Max. in lib. sentent. Item Quodlibeta.
Æmilij Ferretti Consilia.
Ægidij Bellameræ Lectura. Item Consilia.
Ægidij Bossij Practica.
Ægidius Coninch Societatis Iesu De Sacramentis. Item de Censuris.
Ægidius Thomatus De collectis.
Albericus de Muletis De testibus.
Alberici de Rosate Lectura.
Albertus Brunus de meliorationibus, & deteriorationib.
Alexandri Alensis Ordinis Minorum Summa.
Alexandri de Imola Lectura, & alia opera.
Alexãdri Ludouisij, postea Gregorij XV. Pontificis Maximi Decisiones.
Alexandri de Næuo Lectura.
Alexander Peregrinus Cler. Regular. Theatinus in Constitutiones Cler. Reg.
Alexander Pesantins Ordin. Prædicator. in 3. part. D. Th.
Alexandri Piccolominei Philosophia moralis.
Alexander Picenardus in lib. Instit.
Alexandri Tartagni Consilia.
Alexandri Trentacinquij Variæ Resolutiones.
Aluarus Pelagius De Planctu Ecclesiæ.
Aluarez Valascus de Iure Emphithet.
Aluari Valaschi Consultationes. Item De partitionibus.
Aloysij Riccij Praxis Aurea fori Ecclesiastici. Item Decisiones. Item Collectanea.
Aloysij Turriani Societatis Iesu De censuris. Item De iust. & iure.
Alphonsi Aluarez Guerreri Speculum Principum.
Alphonsi Azeuedo Consilia.
Alphonsi de Casarubio Compendium Priuilegiorum.
Alphonsus de Castro de Lege pœnali.
Alphonsus Enecus de Valdes De eleemosina.
Alphonsus de Hoieda de Mendoza de Incompatibilitate Beneficiorum.
Alphonsus de Leone Cler. Reg. Theatini De offic. Capellani. Item De officio, & potestate confessarij.
Alphonsi Tostati Episcopi Abulensis opera.
Alphonsi Vegæ Ordinis Minimorum Summa. Item Speculum confessariorum.
Alphonsi Villagut De extẽsione legum.
D. Ambrosij Opera.
Anastasij Germoni Opera.
Andreæ Alciati Lectura. Item Responsiones. Item De Præsumptionibus.
Andreæ Aretini Lectura. Item Consilia.
Andreæ Barbatiæ Consilia. Item De præstantia Cardinal.

B

C

D

Dominicus Picus in Statutum Vrbis &c.
Dominicus Sotus Ordinis Prædicatorum in 4. Sentent. Item De iustitia, & iure.
Dominicus Taſſonus de Antefato.
Dominici Tuſchi Cardinalis Concluſiones Practicæ.
Donati Antonij de Marinis Quotidianæ Reſolutiones.
Durandus à S. Portiano Ordinis Prædicatorum Epiſcopus Meldens in lib. Sẽtent.

E

Eliſei Danzæ Pugna Doctorum.
Emericus Roſenthal De feudis.
Emmanuel Coſta de Reſtitut. in integrum.
Emmanuelis Gomez Cardoſi Praxis iudicialis.
Emmanuelis Rodriquez Ordinis Minorũ Summa. Item Quæſtiones Regulares.
Emmanuelis Sà Societat. Ieſu Aphoriſmi confeſſariorum.
Eraſmus Cochier de Iuriſdictione Ordinariorum in Exemptos.
Euſebij de Herera Deciſiones morales.

F

Fabij Annæ Conſilia.
Fabij Turreti Conſilia.
Federicus Martinus de iure Cenſuum.
Federici de Senis Conſilia.
Felicianus de Solis De cenſibus.
Felini Sandei Lectura. Item Conſilia.
Ferdinandi Caſtropalai Societatis Ieſu Opus morale.
Ferdinandi Loazez Repetition.
Ferdinandi Rebellij De obligatione iuſtitiæ, & iuris.
Ferdinandi Vaſquez Pinciani Menchachenſis Controuerſiæ Illuſtres. Item Controuerſiæ vſu frequentiores. Item De creatione ſucceſsion.
Flaminij Rubei Conſilia.
Flauij Cherubini Compendium Bullarij.
Floriani de S. Petro Lectura.
Fortunij Garziæ Repet. Item De vltimo fine iuris ciuilis, & Canonici.
Franceſchini Curtij iunioris Conſilia. Itẽ Lectura.
Franciſci de Albergat. Conſil. inter Conſil. vlt. volunt.
Franciſcus Alcozer de Ludo.
Franciſci Aretini Lectura. Item Conſilia.
Franciſcus Balbus De præſcriptionibus.
Franciſcus Balduin in lib. Inſtitut.
Franciſci Bechij Conſilia.
Franciſci Bordoni tertij Ordinis S. Franciſci De profeſsione Regulari. Item Conſilia Regularia.
Franciſci Burſati Conſilia.
Franciſci de Caldas Pereira Opera.
Franciſci Carpij Vrſaonenſis de Exequutoribus, & commiſſarijs teſtamentarijs.
Franciſcus Caſtracanus De Societate.
Franciſcus Coriolanus Ordinis Capuccinorum De caſibus reſeruatis.
Franciſci Curtij Senioris Lectura. Item Conſilia.
Franciſci Galletti Margarita caſuum cõſcientiæ.
Franciſcus Garzias Ordinis Prædicatorũ De contractibus.
Frãciſcus Hotthomanus De verbis iuris. Item Conſilia.
Franciſci Manticæ Cardinalis Deciſiones. Item De coniecturan vlt. volunt. Item De tacitis, & Ambiguis conuentionib.
Franciſci Marci Deciſiones Parlamenti Delphinatis.
Franciſcus Mayronius in lib. ſentent.
Franciſci Merlini Pignatelli Controuerſiæ forenſes.
Franciſci Merollæ Congregationis Oratorij Neapolit. S. Philippi Nerij Theologia moralis.
Franciſcus Molinus De ritu nuptiarum.
Franciſci Monaldi Conſilia.
Franciſci Ortiz Lucij Ordinis Minorum Summa.
Flaminius Pariſius De reſignatione beneficiorum.
Franciſcus Pellizzarius Societatis Ieſu De

De Monialibus. Item Manuale Regularium.
Franciscus Pitigianus Aretinus in lib. Sentent.
Francisci A ponte olim Regentis, mox Cler. Reg. Theatini De potestate Proregis. Item Consilia.
Francisci Sarmiento Selectæ interpretationes.
Fortunatus Scachus Ordinis Eremitarum De notis, & signis Sanctitatis.
Francisci Sousæ Episcopi Canariensis Tractatus Varij.
Francisci Suarez Societatis Iesu Opera.
Franciscus Sylvius in Sum. D.Th.
Francisci Toleti Cardinalis Summa.
Francisci Torreblancæ Villalpādo Practica iuris spiritualis.
Francisci Victoriæ Ordinis Prædicatorum Relectiones. Item Summa Sacramentorum.
Francisci Viuij Communes Opiniones.
Francisci Zabarellæ Cardinalis Lectura. Item Consilia.
Francisci Zipei Analitica iuris.
Francisci Zoanetti Repet.
Francisci Zumel Ordinis B. Mariæ de Mercede in 1. 2. D.Th.

G

GAbriel Biel. in lib. sent.
Gabriel Paleotus Cardinalis De nothis, & spurijs. Item Decisiones Rotæ Romanæ.
Gabriel Vasquez Societatis Iesu in Sum. D. Th.
Garzias Gironda De priuilegijs, seu exemptionibus.
Garzias Mastrillus De magistratu. Item Ad indultum Generale.
Gaspar Baeza de Dote.
Gaspar Caballinus De euictionibus.
Gasparis Hermosilla Additiones ad Partit. V. Leg. Hispaniæ.
Gaspar Hurtad. Societ. Iesu de Sacramentis. Item De Censuris. Item De iustitia, & iure.
Gasparis Passarelli Ordinis Minimorū Compendiū Priuilegiorū Minimorū.
Gaspar Rodericus De annuis redditibus.
Georgij Acacij Enenckelij De priuilegijs Militum. Item De priuilegijs iuris Ciuilis. Item De priuilegijs Parentum.
Georgij de Cabedo Decisiones Lusitaniæ.
Georgij Euerardi Consilia.
Georgius Mundius de Diffamationibus Item de Muneribus, Honoribus, & Oneribus.
Georgij Nattę Repet. in Clem. Sæpe. De verbor. significat. Item Consilia.
Georgius Obrectus De necessaria defensione.
Georgij de Valentia Societatis Iesu Summa Theologiæ.
Goffredi Tranensis Summa.
Gregorius Lopez in Leges Hispanas.
Gregorius Martinez Ordinis Prædicatorum in 1.2. D.Th.
Gregorij Sayri Benedictini Clauis Regia. Item De censuris.
Guidonis à Baysio Archidiaconi Bononiensis Lectura.
Guidonis Panciroli Thesaurus Variarū Lectionum.
Guidonis Papæ Decisiones Delphin.
Guillielmi Benedicti Repetitio in Cap. Raynutius.
Guillielmi Cassiadori Romæ Rotæ Auditoris Decisiones.
Guillielmi de Cuneo Lectura.
Guillielmi Durandi Speculum iuris.
Guilielmus Laudensis in Clement.
Guillielmus Ocham Anglus in lib. sent.
Guillielmus Redoanus De reb. Eccles. non alien. Item alia opera.

H

HEctor Felicius De Societate.
Henrici Boichij Lectura. Item De simonia.
Henrici Henriquez Societat. Iesu. Summa.
Henrici de Segusio Cardinalis Hostiensis Lectura. Item Summa dicta Hostiensis.

Henrici Villalobos Ordinis Minorum Summa.
Herculis Marescotti Variæ Resolutiones.
Hieronimi Cagnoli Lectura.
Hieronimi Ceuallos Opiniones communes.
Hieronimi Gabrielis Consilia.
Hieronimi Garziæ Ordinis S. Hieronimi Summa Moralis.
Hieronimi Ghillini Summa.
Hieronimi Gigantis De crimine læsæ maiestatis. Item De residentia Episcoporum. Item De pensionibus.
Hieronimus Gonzalez ad Reg. Cancellar.
Hieronimi Llamas Cisterciensis Methodus curandi animas.
Hieronimi Magoni Decisiones Florentinæ.
Hieronimi Pauli Practica Cancellariæ.
Hieronimi Rodriquez Ordinis Minorum Compendium Quæst. Regular.
Hieronimus Sorbo Ordinis Capucinorum Adnotationes ad Priuilegia mendicantium.
Hieronimi Tornielli Repetit.
Hieronimi Zanchi Repet.
Hippoliti Bonacossæ Commune opiniones criminales.
Hippoliti Riminaldi Consilia.
Hyppoliti de Marsilijs Lectura. Item Consilia. Item Singularia.
Homobonus de Bonis Cler. Reg. Barnab. De casibus reseruatis. Item Responsa Moralia. Item Examen Ecclesiasticum. Item De statib. humanæ vitæ.
Horatius Gambarupta De casibus reseruatis.
Horatius Mandosius De priuilegijs ad instar.
Horatij Persij Consilia.

I

Iacobi Almaini Tractatus morales.
Iacobi de Arena Lectura.
Iacobus Benius De priuilegijs Iuris consultorum.
Iacobus Bornitius De Ærario.
Iacobi Cancerij Variæ resolutiones.
Iacobi Caualerij Cardinalis Decisiones Rotæ Romanæ.
Iacobi Cuiacij Opera.
Iacobi de S. Georgio Tractatus Feudalis.
Iacobi Gordoni Societatis Iesu Theologia moralis.
Iacobi Graffij Decisiones Aureæ.
Iacobi Granadi Societatis Iesu in Sum. D. Th.
Iacobi Mandelli de Alba Consilia.
Iacobi Menochij Consilia, & alia Opera.
Iacobi de Nigellis Lectura.
Iacobi Nigri Lectura.
Iacobi Putei Cardinalis Decisiones.
Iacobus Sbrozzius de Officio Vicarij.
Iasonis Mayni Lectura. Item Consilia.
Ignatius Lasarte De Decima vendit.
Ignatij Lopez de Salzedo Additiones ad Pract. Bernardi Diaz.
Ioachimi Mysingerij Obseruationes. Itē in lib. Instit.
Iodochi Damhouderij practica Criminalis.
Innocentij IV Pontificis Maximi Lectura.
Io. de Annania Lectura.
Io. Annibal. Repet.
Io. de Arnono Singularia.
Io. de Azeuedo Ad leg. Hispanas.
Io. Azorij è Societate Iesu Institutiones.
Ioannis Bertachini Repertorium. Item De Episcopis.
Io. Bolognetti Lectura.
Ioannes Brunellus De Sponsalibus.
Io. Cagnatij Ordinis Prædicatorum vulgo Tabiena Summa.
Io. Calderini Consilia.
Io. Capeauilla De casibus reseruatis.
Io. Caramuel LobKouuitz Ordinis Cisterciensis in Reg. S. Benedicti.
Io. de Cartagena Disp. de Simonia.
Io. de Castillo Soti Maioris Controuersiæ.
Io. Cephali Consilia.
Ioannes Corasius De beneficijs.
Io. Croti Repet. in l. Gallus. Item Consilia.

Io-

Io. à Cruce Ordinis Prædicatorum Directorium Conscientiæ.
D. Io. Damasceni Opera.
Io. Dicastillo Societatis Iesu De iust. & iure.
Io. Driedonis Opera.
Io. Duns Scotus Ordinis Minorum in lib. Sentent.
Io. Fabri Lectura. Item in lib. Instit.
Io. Garzias De expensis, & melioratio-nibus.
Io. Gutierez Opera.
Io. Harpprechtus in lib. Instit.
Io. de Imola Lectura, & alia opera.
Io. de Lignano Lectura.
Io. Lupi Repetit.
Io. Machadus De perfecto Confessario.
Io. Malderus Episcopus Antuerpiensis in 1. 2D. Th. & 2. 2.
Io. Maior in lib. Sentent.
Io. Massobrii Praxis habendi concursum.
Io. Martinon Societatis Iesu De sacramentis.
Io. Matienzo ad Leg. Hispan. recopil.
Io. Medina De poenit. rest. &c.
Io. Mohedani Decisiones.
Io. Monachi Lectura in 6. Decret.
Io. Narbona De appellatione à Vicario ad Episcopum.
Io. Neuizani Consilia. Item sylua Nuptialis.
Ioannes Oinotimus in Institutiones.
Ioannis Papponij Consilia.
Io. Parladorus de feb. Quotidianis.
Io. de Platea Lectura.
Io. Præpositus Societatis Iesu in 3. par. D. Th.
Ioannes Roias Epitome successionum.
Io. Salas Societatis Iesu De legibus. Item De contractibus.
Io. Sanchez disp. Selectæ de Sacramentis.
Io. Sicardi Lectura.
Io. de Sylua de Beneficijs.
Io. Stapileus De litteris gratiæ.
Io. Turrecrem. Ordin. Prædicat. Lectura. Item Summa.
Io. Valerij Differentiæ vtriusque fori.
Io. Viguerij Ordinis Prædicatorum Institutiones Theologiæ.
Io. Vuigers Diestensis in Sum. D. Th.
Io Andreæ Lectura.
Io. Angelus Bossius Ordinis Clericor. Regular. Bernab. De iubileo. Item De matrimonio. Item tractatus Morales.
Io. Antonij à S. Georgio Cardinalis Alexandrini, vulgò Præpositi Lectura.
Io. Ægidius Trullench in Decalogum.
Io. Baptistæ Asinij Praxis.
Io. Baptista Baiardus in Clarum.
Io. Baptista Bouius. De statut. vrb. præscript.
Io. Baptista Caccialupus De S. Seuerino De pensionibus. Item Lectura.
Io. Baptistæ Coccini Romanæ Rotæ Auditoris Decani Decisiones.
Io. Baptistæ Confetti Compendium Priuilegiorum mendicantium, & non mendicantium.
Io. Baptista Costa De scientia, & ignorātia &c.
Io. Baptista Fragosus Societatis Iesu De regimine Christianæ reipublicæ.
Io. Baptistæ Laderchii Consilia.
Io. Baptistæ Lezanæ Summa Quæstionum Regularium.
Io. Baptistæ Lupi Lectura.
Io. Baptistæ Ploti Consilia. Item Lectura.
Io. Baptista de Sanseuerino Lectura. Itē De ludo.
Io. Baptistæ de Thoro. Compendium Decisionum. Item Summa priuileg.
Io. Baptistæ Valenzuolæ Consilia.
Io. Baptistæ Villalobos Communes opiniones.
Io. Bernardi Diaz Practicā criminalis.
Io. Dilectus Durandus de Arte testandi.
Io. Franciscus Capiblancus De iure, & auctorit. Baronum.
Io. Francisci Leonis Thesaurus fori Ecclesiastici.
Io. Franciscus Pauinus De potestate Capituli Sede vacante.
Io. Francisci Purpurati Lectura. Item Consilia.
Io. Francisci Ripæ Lectura. Item Responsiones.

Io. Hie-

Io. Hieronimi Albani Consilia.
Io. Hieronimi Campanilis Diuersorium iuris.
Io. Mariæ Belletti Episcopi Hieracensis Disquisitio Clericalis.
Io. Mariæ Nouarij Opera.
Io. Mariç Riminaldi Lectura. Item Consilia.
Io. Pauli Lancellotti Institutiones iuris Canonici.
Io. Petri Bimij Consilia.
Io. Petrus Fontanella De pactis nuptia. lib.
Io. Petrus Moneta Cler. Regul. S. Pauli De commutat. vltimar. volunt. Item de Conseruatorib. Item De distribut. Item De Decimis.
Io. Petri Surdij Decisiones. Item Consilia. Item De alimentis.
Io. Stephani Durandi Rationale Diuinorum Officiorum.
Io. Vincentij Hondedei Consilia.
Ioseph Angles Ordinis Minorum Flores Quæst. Theologicarum.
Ioseph Ludouici Decisiones Perusinæ. Item Decisiones Lucenses.
Ioseph de S Maria Tribunal Religiosorū
Ioseph Mascardus De probationibus.
Ioseph Ramonij Consilia.
Ioseph Sesse De inhibitionibus. Item Decisiones.
Isidorus Mosconus De maiestate militantis Ecclesiæ.
Iulius Cæsar Madius De sacris Ordinibus.
Iulij Cleri Practica Criminalis.
Iulij Lauorij Lucubrationes variæ.

L

Lancellotti Conradi Templum omnium Iudicum.
Lancellotti Guliaulæ Repetit.
Lanfranchus de Oriano De testibus. Item de arbitris.
Lappi de Castiglionchio Allegationes.
Laurentij Calcanei Consilia.
Laurentij Peirini Ordinis Minimorum S. Francisci de Paula Opera.
Laurentij Portel Ordinis Minorum Dubia Regularia.
Laurentius de Rodulphis De vsuris.
Laurentij Syluani Consilia.
Laureti de Franchis Controuersiæ inter Episcopos, & Regulares.
Lelius Zechius De rep. Ecclesias. & alia eiusdem opera.
Leonardi Duardi Cler. Reg. Theatini De censibus. Item in Bullam Cœnæ. Item De Societ.
Leonardus Lessius De iust. & iure.
Leonis I. Papæ Epistolæ.
Lucas Castellinus Ordinis Prædicatorū De certitudine gloriæ Sanctorum.
Lucas Floronus De casibus reseruatis.
Lucæ de Penna Lectura.
Ludouici Beiæ Ordinis Eremitarum Responsiones Casuum conscientiæ.
Ludouici Bolognetti Consilia.
Ludouici Casanatæ Consilia.
Ludouici Carbonis Summa.
Ludouici Carrerij Practica criminalis.
Ludouici Caspensis Ordinis Capucinorum Cursus theologicus.
Ludouicus Cencius De censibus.
Ludouicus Gilhausen de iniur. & famos. libel.
Ludouici Gomez Rotæ Romanæ Auditoris Decisiones Item in Reg. Cancellar.
Ludouici Gozadini Consilia.
Ludouici Lopez Ordin. Prædicatorum Instructorium conscientiæ.
Ludouici Mæratij Societatis Iesu Summa theologiæ.
Ludouicus Mexia in Pragmaticam de taxa panis.
Ludouici Mirandæ Ordinis Minorum Manuale Prælatorum.
Ludouicus Molina I. C. De primogenitura.
Ludouicus Molina Societatis Iesu. De iust. & iure.
Ludouicus Montesinus in 1. 2. D. Th.
Ludouici Pegueræ Decisiones criminales.
Ludouici Romani Lectura. Item Consilia.
Ludouici Schraderi Tractatus feudal.

Mar-

Pala-

P

PAlaeij Rubei Repet.
Paris de Puteo De sindicatu.
Pauli Castrensis Lectura.Item Consilia.
Pauli Comitoli è Societate Iesu Responsiones morales.
Pauli Durani Episcopi Vrgellensis Decisiones Rotæ. Item De modis,& conditionibus impossibilibus.
Paulus Fuschus de Visitatione.
Pauli Laiman Societatis Iesu Theologia moralis.
Paulus Leonius de Substitut.
Paulus Montanus.De tutelis.
Pauli à Monte Pico Repet.
Pauli Piasecij Praxis Episcopalis.
Paulus Romanus De pensionibus.
Paulus Squillas De priuilegijs Clericorum. Item De obligationibus Clericor.
Pauli Emilij Veralli Episcopi Caputaquensis Decisiones.
Perez de Lara De anniuersar. & Capellanijs.
Petræ sanctæ Singularia.
Petri Ancharani Lectura.Item Consilia.
Petrus Aragonius Ordinis Eremit.S.Aug. de Iust. & iure.
Petri Barbosæ Lectura.
Petrus de Baysio De electione.
Petri Bellugæ Speculum Principum.
Petri de Beninten. Decisiones.
Petri Caballi Consilia Criminalia.
Petri Cenedo Quæstiones practicæ Canonicæ. Item Singularia.
Petri Corneio Carmelitani Theologia.
Petrus Duenas in Reg.iuris.
Petri Follerij Practica Criminalis.
Petri Geraldi Singularia.
Petri à S. Iosoph Idea Theologiæ moralis.
Petrus Ledesma Ordinis Prædicatorum De matrimonio.Item Summa.
Petrus Lorca Ordinis Cistercienfis in Sum. D. Th.
Petrus de Ochagauia Canon. Salmaticens. De Sacramentis.
Petrus de Ognate Societatis Iesu De cōtractibus.
Petri à Plaza Epitome delictorum.
Petrus Paludanus Ordinis Prædicatorū Patriarchæ Hierosolimitani in 4. sentent.
Petrus Rauenna De consuetudine.
Petri Rebuffi Praxis.& alia opera.
Petrus Sans Morquechus De diuisione bonorum.
Petrus Santerna De sponsionibus.
Petri Soto Ordinis Prædicatorum Lectiones De institutione sacerdotum.
Petrus Vbaldis de Duobus Fratribus.Itē De canonica portione.
Petri Andreæ Gammari De offic.Legati. Item Dialectica Legalis.
Petri Antonij de Petra De potestate Principis.
Petri Augustini Morlæ Emporium iuris.
Petri Gregorij Syntagma iuris. Item de Republica.
Petri Io. Ancharani Regiensis Quæstiones iuris Familiares.
Petri Pauli Parisij Cardinalis Consilia.
Petri Philippi Cornei Consilia.
Petri Vincentij de Marzilla Ordinis S. Benedicti Adnotationes in Concilium Trident.
Phanutius de Phanutijs De lucro dotis.
Philiberti Marchini Cler. Reg. Bernab. Bellum diuinum.Item De sacramēto. Ordinis.
Philippi Decij Consilia. Item Lectura.
Philippus Faber Ordinis Minorum in lib. Sentent.
Philippi Franchi Lectura.
Philippi Gammachei Summa Theologiæ.
Philippi Probi Additiones ad Monachū in 6. Decret.
Philippi Rubei Aphorismi Episcoporū.
Polidorus Ripa De nocturno tempore.
Prosper Carauita In pragmaticas Regni.
Prosperi Farinaci Opera.

Q

QVintilianus Mandosius in Reg. Cancellar. Item Additiones ad Consil. Romani, & alia eiusdem Opera.

Ra-

R

Raphaelis Auersæ olim Generalis Cler. Regularium Minorum opera Theologica.
Raphaelis Fulgosi Lectura. Item Consilia.
Raphaelis Raimundini Comensis, vulgò Cumani Lectura. Item Consilia.
Raphael à Turre Ordinis Prædicatorũ Summa in 2.2. D.Th.
Raynerius de Forliuio Repetit.
Richardus de Mediauilla in lib. sentent.
Robles de Sazedo De repræsentatione.
Rocchus de Curte de consuetudine. Itẽ De iurepatronat.
Roderici Suarez Allegationes.
Rolandi à Valle Consilia.

S

Sammuelis Lublini Ordinis Prædicatorum Summa.
Sebastianus Doctor Marta De Clausulis Item De iurisdictione. Item Decisiones.
Sebastiani Medices Opera.
Sebastiani Sapiæ Additiones ad Panormit.
Sebastianus Vantius de Nullitatibus.
Seraphini Oliuarij Cardinalis Decisiones.
Seraphinus de Seraphinis De priuileg. iuramenti.
Sfortiæ Oddi Consilia.
Sigismundus à Bononia Ordinis Capuccinorum De electione.
Sigismundi Loffredi Consilia.
Sigismundus Scaccia de Appellationibus. Item De commercijs. Item De sent. & re iud.
Signoroli de Homodeis Consilia.
Simeon Maiolus De irregularitate.
Simon de Prætis De interpret. vltimar. volunt.
Stephani Auferij Ad Capellam Tholosan. & alia opera.
Stephanus Auila Societatis Iesu De censuris.
Stephani Bauny Societatis Iesu Theologia moralis.
Stephani Costæ Repet.
Stephanus Facundez Societatis Iesu in præcepta Ecclesiæ. Item in Præcepta Decalogi. Item de Contractibus.
Stephani Gratiani Disceptationes Forenses.
Stephani Quarantæ Summa Bullatij.
Syluestri Pieratis Ordinis Prædicatorũ Summa.

T

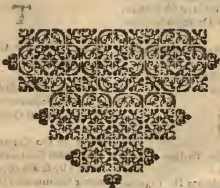
TEl. Fernandez Ad leg. Tauri.
Theodosij Rubei Singularia Rotæ.
Thomas à Iesu Ordinis Carmelit. Discalceat. De paupertate religiosa.
D.Th. Aquinatis Ordinis Prædicatorũ Opera.
Thomæ de Vio Caietani Ordinis Prædicatorum Cardinalis Commentaria in D.Th. & alia opera.
Thomæ Grammatici Decisiones. S.Cõsilij Regni Neapolitani.
Thomas Maulius De vltimis voluntatibus.
Thomas Mercadus Ordinis Prædicatorum De contractibus.
Thomas Mieres de Maioratu.
Thomas Sanchez Societatis Iesu de Matrimonio. Item in Decalogum. Item Consilia moralia.
Thomæ Valasci Consultationes.
Thomæ Zerolæ Praxis Episcopalis.
Tiberij Deciani Tractatus criminales. Item Consilia.
Tobias Nonius in lib. Institut.
Tyndarus de Decimis.

V

VAlentinus Vuoltzius Ad leg. Cornel. De sicar.
Valerij Reginaldi Societatis Iesu Praxis fori pœnitentialis.
Vincentij Candidi Ordinis Prædicatorũ S. Apost. Pal. Mag. Disquisit. morales.

Vin-

F I N I S.

A P-

LIbrum, cui titulus, *Quæstionum Canonicarum Moralium Centuria tertia, & quarta*, à R. P. D. Zacharia Pasqualigo nostræ Congregationis Theologo cōtextum accuratè perlegi, nec in eo quicquam vel sanæ Doctrinæ, vel bonis moribus aduersum offendi. Imo summa ingenij solertia, ac Doctorum tum iuris Pontificij, tum Cæsarij, tum sacræ Theologiæ fundamentis optimis stabilitum; quare typis tutò mandari posse, ac publici iuris fieri, censeo. sic subscripsi Romæ in nostris Ædib. S. Andreæ de Valle 4. Non. Iunij 1651.

D. Augustinus de Bellis Cler. Reg. S. Th. Profes. & S. Congreg. Indicis Consultor.

EX commissione A. R. P. D. Vincentij Caraccioli nostræ Congregat. Præpositi Generalis perlegi librum, cui Titulus *Zachariæ Pasqualigi Quæstionum Moralium Canonicarum Centuria tertia, & quarta*, & nihil in eo reperi à fide, vel pietate dissonum. Imo Auctoris ingenium admiratus sum, quod tàm solidè, & dilucidè grauissimas Quæstiones pertractet. Quare vt typis mandetur, pro vniuersali omnium commodo, & vtilitate necessarium censeo. Romæ die 3. Iunij 1651.

D. Ioseph Regna Cler. Reg. S. T. P.

D. Vincentius Caracciolus Præpositus Generalis Congregationis Clericor. Reg.

HOc opus inscriptum *Centuria Tertia, & Quarta Quæstionum Moralium Canonicarum* à P. D. Zacharia Pasqualigo S. Theologiæ Professore, ac nostræ Congregationis Consultore compositum, & iuxta præfixam assertionem Patrum, quibus id commisimus, approbatum, vt typis mandetur quò ad nos spectat facultatem concedimus. In quorum fidem præsentes litteras manu nostra subscriptas, ac solito sigillo nostro munitas damus. Romæ die 14. Iunij 1652.

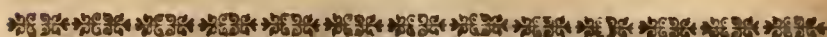
D. Vincentius Caracciolus Præpositus Generalis Congregat. Clericor. Regul.

Locus † Sigilli.

D. Nicolaus de Lino Secret.

PRæsens Opus Sapientissimi P. D. Zachariæ Pasqualigi Cler. Regular. Veronensis Sacræ Theol. Professoris emeriti, cui Titulus *Centuria tertia, & quarta variarum Quæstionum Moralium Canonicarum.* ex speciali commissione Reuerendissimi P. Magistri S. Apostolici Palatij F. Vincētij Candidi diligenter legi, & examinaui, & vidi feliciter elaboratum fuisse, atque ex secretioribus Theologorum, & Canonistarum arcanis erutum, nihilque rebus fidei, bonis moribus, sacris Concilijs, Pontificum Decretis, aut Orthodoxis Patrum sententijs dissentaneum inueni. Vnde dignum iudicaui; vt in communem fidelium vtilitatem typis detur. Romæ apud S. Clementem, cuius hodie anniuersaria celebramus solemnia, die nempe 23. Nouembris 1651.

Fr. Io. Baptista Hacquetus Ordinis Prædicat. S. Theolog. Mag. & Regens, atque Eminentiss. Principis Cardinalis Vrsini Theologus &c.

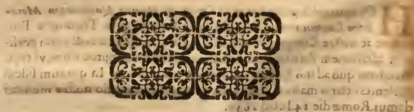

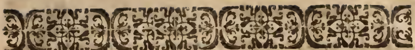
Imprimatur, si videbitur P. Sacri Palatij Apost. Magist.

A. Riualdus Vicesg.

Imprimatur. Fr. Vincentius Fanus Magist. & Socius Reuerendiss. P. F. Vincentij Candidi S. A. P. Mag. Ordin. Prædicat.

INDEX QVAESTIONVM TERTIAE CENTVRIAE.

An

za-

AVCTORIS
OPERA IAM EDITA.

ZACHARIAE PASQVALIGI

CLER. REGVLAR.

QVAESTIONVM MORALIVM CANONICARVM CENTVRIA III.

Quo titulo lucrum ex pecuniis supra montem pietatis depositis iustificari possit. Quæst.201.

S V M M A

1 *Actus præsumitur factus, vt valeat ex quocunque titulo valere potest*
2 *Res perit domino*
3 *Dominium pecuniæ potest remanere apud eum, qui eam tradit alteri consumendam.*
4 *Commoditas pecuniæ. & eam exponere periculo est pretio æstimabile.*
4 *Ratione publicæ vtilitatis plura conceduntur, quæ aliàs non concederentur.*
5 *Subleuare pauperes ab vsuris pertinet ad principem.*
6 *In dubijs concernentibus mores ad Pontificem recurrendum.*
7 *Quoties eriguntur Montes pietatis recurrendum ad Pontificem*

---

1 E hoc latè egi in *Decis. moral. Decis.* 183. *& seq.* & attuli Indultum Pauli III. concedentis deponētibus pecunias supra Montem pietatis Ferrariensem, quod possint tuta conscientia percipere quinque pro singulis contenarijs, etiam si aliàs pecunia sine vllo fructu esset otiosa permansura: & *ibid.* narratur, id quoque concessum fuisse ab Apostolica Sede Montibus Bononiensi, & Mutinensi. Vnde cum factum constaret, & de iustitia dubitari non posset, cum sit ab Apostolica sede approbatum, titulus iustitiæ quærebatur, pro quo plura adduxi, supponens, quod actus semper presumitur factus, vt omnino va-

leat, atque adeo ex quocumque titulo, quo valere potest *l. Quoties. ff.* De *rebus dub.* & *l. Quoties. ff.* De *verb. obligatione.* & Cap. *Abbate.* De *verbor. significat.* Inter alia autem adduxi titulum cuiusdã quasi locationis, non quod existimarẽ, pecuniam locari posse, vt non rectè quidam putauerunt; neq; enim, si id putassem, tot conditiones ad huiusmodi contractum requisiuissem, quot ibi requiro, sed quia interueniret quidam cõtractus, qui esset valde similis locationi, et proinde locario abusiuè dici posset; et hoc solum fieri posse auctoritate summi Pontificis declaraui expresse *Decis.* 184. *n.* 13. vtpote quia cum iustitia contractuum pertineat ad mores, et sit in ordine ad salutem, ad ipsum spectat talis declaratio.

2 Hoc autem in eo fundabam, quod pecuniæ dominium, & proprietas remaneret apud depositantem, & proinde, si periret, ipsi tanquam domino periret. *l. Pignus.* C. De *Pignor. act.* vt adnotaui in illa *Decis.* 183. *num.* 17. Mons autem pietatis nomine ciuitatis haberet certũ vsũ dictę pecunię ex cõsensu depositantis tãquam Domini nõ secus, ac habet socius, in cõtractu societatis, in quo vnus cõfert operam, & industriam, & alter pecuniã, & communitas solueret certam pensionem depositanti pro eo, quod sineret propriam pecuniam distrahi in vtilitatẽ eiusdem ciuitatis, et exponi periculo amissionis.

3 Quod autem pecunię dominus possit illam alteri tradere consumendam retento sibi dominio, constat ex contractu societatis, in quo vnus pecuniam, alter operas tantum confert: nam solus vsus pecuniæ confertur in societatem, & dominium remanet apud socium, vt tradunt Bald. *in l.* 1. *C. Pro socio.* Castrens. & Io. Sichar. *ibid.* Socin. sen. alios referens *Consil.* 265. *nu.* 4. *lib.* 2. Fachin. *lib.* 2. *Controu. iur cap.* 95. & Theologi cum D. Thom. 2. 2. *quæst.* 78. *art.* 2. & proinde dissoluta societate tota integra pecunia reuertitur ad socium, qui eam contulit, tanquam ad proprium dominum.

5 Rursus quod commoditas pecunię propriæ alteri concessa, & quod periculo exponatur, sit quid pretio æstimabile, constat ex eodem contractu societatis, nam, cum vnus conferat operas suas, & alter commoditatem pecuniæ illam periculo exponendo, consurgit inter socios debita æqualitas, ita vt vnus censeatur tantum conferre, quantum confert alter, vt tradunt Doctores *num. prec. dent.* Constat etiam ex officijs depositarię hic in Vrbe erectis, quæ vendi solent, cõ alia ratione, nisi quia, dum apud ipsos pecuniæ depositantur, habent interim cõmoditatem pecuniæ, qua ad negotiandum vti possunt. Rursus si quis cogeretur concedere alicui propriam pecuniã ad aliquem vsum, ita vt distraheretur cũ periculo ipsius, censeretur valdè grauari, & esset onus pretio æstimabile. Vnde quando quis suscipit tale onus, poterit recipere aliquam iustam compensationem. Hunc ergo contractum interuenire inter Montem pietatis, & deponentes pecunias, tradidi in *cit. Decis.* & insuper necessarium duxi, quod non nisi interposita auctoritate Pontificis celebrari posset, & ex causa, seu vtilitate publica. Dixi autem, esse necessariam publicam vtilitatem, quia ratione ipsius multa conceduntur, quæ aliàs non cõcederentur, vt notant Roman. *in l. Si vero. S. De viro fallent.* 4. *ff. Soluto matrimonio.* Dec. *in l. Si quis iniquum. init. num.* 7. *ff.* Quod *quisq. iur.* Seissel. *in l.* 1. *S. Si quis ipsi init. ff.* De *noui oper. nunc.* Gram. *Decis.* 12. *num.* 19. Bellon. *Consil.* 2. *num.* 6. Rebuf. *in praxi si reg. de non tollen. iure quæsito num.* 29.

5 Et quia, cum publica vtilitas in eo consistat, quod subleuentur indigentes, & liberentur à voragine vsurarum, & hęc subleuatio pertineat ad principem, cui incumbit cura subditorum, & possit ad hoc compellere communitatẽ, fit, quod deponentes pecuniam supra Montem pietatis assumant simul cum ministris Montis hoc onus; & proinde ratione ipsius debeatur aliqua compensatio, quod non contingeret, si ex causa priuata alicui priuato traderetur pecunia.

6 Quod autem sit etiam necessarium

inter-

interponi auctoritatem Pontificis, sequitur, quia agitur de eo, quod mores concernit in ordine ad salutem animæ, & pertinet ad ipsum declarare, an contractus licitus sit, cum in dubijs omnibus concernentibus mores ad ipsum recurrẽdum sit Cap. *Per venerabilem.* ver. *Rationibus,* Qui *fil. sint legit.* & Clemen. 2. *De test.* & notant Butrius per illum tex. *in cap. Licet ex suscepto. De foro compet.*

7 Nec sufficit, quod semel cõcessa sit erectio horum Montiũ, quia debet Pontifex toties, quoties erigũtur recognoscere modũ, & circũstantias, cũ quibus eriguntur. Et hoc est, quod volui in citat. *Decis.* & quod ob quandam similitudinem vocaui locationem, cum tamen reuera non sit locatio. Et ne ratione nominis quis prætextum sumat, quod pecunia possit, locari, assero, id nequaquã licere, nec vnquam intendisse, quod liceret. Imo si neque prædictus modus explicandi probabilis est, nec etiam mihi probabilis erit, & proinde hoc alijs iudicandum relinquo, nec aliquid decerno.

An obligatio ad mutuandum pro aliquo tempore iustificet lucrum, quando deponitur pecunia supra Montem pietatis. Quæst. 202.

S V M M A.

1 *Lucrum ex pecunia deposita supra montem pietatis an iustificetur ex obligatione mutuandi*

2 *Obligatio ad mutuandum est pretio æstimabilis*

2 *Mutuans, & obligans mutuatarium ad remutuandum an committat vsuram*

3 *Facienda omnis interpretatio, vt excludatur vsura.*

3 *Interpretatio illa est adhibenda, quæ excludit delictum.*

3 *Forma illa contractus induci debet, quæ congruit substantiæ*

4 *Taxa pretij rerum inducitur à Principe.*

5 *Obligatio mutuandi vnde pretio æstimabilis.*

5 *Contractus ab initio sunt voluntatis, postea necessitatis.*

1 Lucrum ex pecunijs depositis supra Montem pietatis iustificari videtur ex eo, quod nõ interueniat mutuũ, sed quidam contractus, quo deponentes pecuniam se obligant ad mutuãdum, & in exequutionẽ obligationis tradunt Monti pecuniam, qui pro compensatione talis obligationis soluit annuam pensionem.

2 Et imprimis quod obligatio ad mutuandum sit pretio æstimabilis, tradunt Caiet. *opusc. de Monte pietat.* Scot. *in 4. dist. 15. quæst. 2.* Sotus *lib. 6. de iust. & iure quæst. 1. art. 2.* Nauar. *cap. 17. Manual. num. 188. & in Commen. De vsur. num. 6* Molina *de Contract. disp. 308. num. 4. ver. Ex decisione.* Perez de Lara *lib. 1. de anniuer. & capel. cap. 23. num. 12* & communiter. Et proinde communiter docent, committere vsuram mutuantẽ, qui obligat mutuatarium ad remutuandum. Ita D. Th. *2. 2. quæst. 78. art. 2. ad 2. & 4.* Caiet. & Aragon. *ibid.* Salon. *controu. 2. & 3.* Bannes *artic. 1. & 2.* Gabr. *in 4. dist. 15. quæst. 11. art. 1. dub. 1.* Couaru. *lib. 3. Variar. capit. 1. num. 2.* Panorm. *in Cap. Consuluit. num. 8. De vsur.* Syluester *verbo.* Vsura *2. num. 2.* cum Glos. *in Cap. Si fœnerauerit. 14. Quæst. 3.* & alios plures refert Salas *tract. De vsur. dub. 9 n. 2.* & *dub 10. num. 3.* Hinc autem sequitur, quod suscipiens obligationem mutuandi possit recipere aliquam compensationem, cum suscipiat onus pretio æstimabile. Vnde ij quoque, qui se obligat Monti pietatis ad mutuandum, possunt ab ipso recipere iustam compensationem.

3 Quod autem inter Montem pietatis, & eos, qui apud ipsum deponunt pecuniã, interueniat hic tacitus contractus, colligitur sit ex eo, quod faciẽda est omnis interpretatio ad excludendã vsuram, vt notant Bertazol *Consil. 227. nu. 7* Farinac. *Decis. crimin. 137. num. 3.* Rota *Decis. 763. num. 15. part. 1. Diuer.* ex generali regula, quod illa interpretatio adhibenda sit, quæ est exclusiua delicti *l. Meritò. ff. Pro socio. & l. Pretor, §. Docere. ff.* De *vi. bon. rapt.* & Cap. *Estote. De reg. iur.* Præsertim, quia agitur de contractu approbato à Summis Pontificibus. Vnde illa forma contractus induci debet, quæ congruere potest substantiæ actus, cum

omnis contractus, & conuentio accipiatur secundum subiectam materiam, & naturam rei, vt notant Bald. *Consil.* 67. *num.*1. *in fine. volum.*3. Crauet. *cons.*25. *num.*2. citans Alexan. Socin. Ias. Dec. & alios.

4 Prædictus autem contractus est cōformis subiectę materię, & naturę actus; nam deponēs pecuniam apud Montem pietatis in ordine ad subleuādos pauperes, facto ipso se obligat ad mutuandum illam pecuniam. Quod autem lucrum, quo compensatur hæc obligatio, sit iustum, ex eo colligitur, quod soluitur auctoritate Principis, ad quem pertinet inducere taxas rerum iuxta exigentiam publicæ vtilitatis. *l.*1.*§. Curæ carnis. ff. De offic. Præfec. vrb.* vbi Glos. & Doctores. Alber. *tract. Statut. ciuil. quæst.*69. Couar. *lib.*3. *Variar. cap.*14. *num.*5.

5 Neq; obstat, quod deponentes pecunias, non cogantur ad illas exhibēdas, sed alliciantur spe lucri, & possint illas repetere: Nam obligatio mutuandi non est pretio æstimabilis, quia fit ex coactione, sed quia imponit onus; alioquin nulla obligatio, quæ voluntariè assumeretur, deberet compensari; vnde qui spe lucri alliceretur ad obligandas proprias operas, & voluntariè exhiberet, non deberet compensari, quod est absurdum. Hoc enim est commune omnibus contractibus, quod ab initio sint voluntarij, & postea necessitatis *l. Sicut. C. De act. & obligat.* & ideo obligatio per eos suscepta semper compensari debet iuxta eiusdem naturam.

*An ex alio titulo iustificari possit lucrum ex pecunia, quæ deponitur apud Montem pietatis. Quæst.*203.

S V M M A

1 *Vnde alio modo sit iustum lucrum ex pecunijs depositis apud montem pietatis.*
2 *Pecunia præsens quò ad tempus cur pluris fiat, & num seq.*
3 *Tradens pecuniam restituendam post tempus ex quo capite possit aliquid recipere.*
4 *Minus soluit, qui solutionem differt.*
5 *Anticipata solutio est materia legati.*
5 *Quantitas pecuniæ legata pro futuro tempore, censetur minor, quàm si purè esset legata.*
5 *Decem legatis sub conditione futura post decennium, decem non sunt legata, & c.*
5 *Non habetur pro puro, quod in diem est legatum.*
5 *Commoditas temporis est res æstimabilis.*
6 *Priuatio pecuniæ, & potentiæ ad lucrandum, licet non proxima, est pretio æstimabilis.*
7 *Quid requiratur, vt habeat locum interesse lucri cessantis.*
8 *Princeps potest fingere, quod non est, etiam contra veritatem.*
8 *Posita fictione quò ad factum, subintrant, quæ sunt iuris.*
9 *Spes lucri fundata in retentione propriæ pecuniæ est pretio æstimabilis.*
10 *Lucrum ex pecunijs depositis apud Montes pietatis iustificatur.*

1 EX multiplici capite conflari potest titulus, quo iustificetur lucrum quinque pro singulis centenarijs ex pecunia, quæ deponitur apud Montē pietatis. Et primò quia pecunia præsens pluris æstimatur, quàm absens. Secundò. Quia tradens pecuniam Monti se priuat illa commoditate vtendi propria pecunia, & potentia negotiandi, & acquirendi. Tertiò. Ex spe probabili de aliquo lucro fundata in dominio, & liberà dispositione pecuniæ, qua tradens pecuniā Monti se priuat, & transfert in ipsum montem.

2 Sed contra hunc titulum insurgit Anonimus quidam. Quia pecunia præsens solum quò ad locum pluris fit, non autem quò ad tempus. Deinde quia priuatio commoditatis, & c. est intrinseca mutuo, & ideo non est pretio compensabilis. Et quia potentia, & spes lucrandi fundatur in industria, non autem in pecunia, quæ sterilis est.

3 Verum quod pecunia absens etiam quo ad tempus minoris facienda sit, quā præsens, sequitur ex eodem capite, ex quo pluris fit pecunia præsens quo ad locum. Nam sicut pluris fit pecunia præ-

sens

sens, quò ad locum ratione adnexorum pecuniæ absenti: ita licet non pluris fiat pecunia præsens quò ad tempus, quà pecunia est, pluris tamē facienda est ratione adnexorum; nam tradens alteri pecuniam restituendam post aliquod tēpus, exponit se periculo subeundi molestias, & faciendi expensas pro recuperatione, & etiam periculo amittendi sortē. Et hoc est pretio æstimabile, & ratione ipsius posse aliquid recipi vltra sortem, tradunt D. Th. *Opusc.* 73. *De vsur. cap.* 10. Medina *De rest. quæst.* 38. *causa* 3. *&* 4. Petrus Nauar. *lib.* 3. *de rest. cap.* 2. *parte* 1. *dub.* 11. *num.* 105. *& seq.* Molina *de contract. disput.* 104. *in resp. ad* 2. *obiect.* Valent. *tom.* 2. *disp.* 5. *quæst.* 20. *pun.* 2. *concl.* 4. Aragon. 2. 2. *quæst.* 77. *art.* 4. Salon *q.* 78. *artic.* 2. *contr.* 26. Malder. *tract.* 10. *dub.* 14. Gabr. *in* 4. *dist.* 15. *quæst.* 11. *art.* 1. *§. Ad idem etiam*. Rodriquez *par.* 2. *sum. c.* 83. *num.* 3. Corduba *in sum. quæst.* 84. Lessius *lib.* 2. *de iust. & iure cap.* 23. *dub.* 4. *nu.* 43. Salas *tract. de vendit. dub.* 41. *num.* 5. Et pro confirmatione facit eorum doctrina, qui volunt, quod chirographa, seu credita, etiam si nō sint difficilis solutionis, aut cum molestijs obtinenda, minoris emi possint, quia in communi omnium æstimatione minoris fiāt, quàm ipsa pecunia, cum non præbeant facultatem illorum commodorum, quam præbet pecunia, & quia minus est actiōnem habere, quàm rem. *l. Minus ff.* De *reg. iur.* Ita Panormit. *in cap. In ciuitate.* De *vsur.* Innocent. *ibid.* Caiet. *verbo.* Vsura. *in fine.* Nauar. *cap.* 17. *Manual. num.* 230. & alij. Ergo pecunia præsens pluris fit, quàm absens, quando traditur pro actione ad habendam pecuniam post aliquod tempus; atque adeo compensari potest illud plus per aliquid pretio æstimabile, quod considerari potest etiam in monte pietatis, nam accipit pecuniam, & dat actionem ad ipsam.

4 Imo etiam in iure pecunia præsens pluris fit, cum statuatur, minus soluere, qui tempore debito non soluit, sed solutionem differt. Ita *in l. Solidum. ff.* De *solut.* & in *l.* Si *prædio. §.* 1. *ff.* De *in diem addict.* & *l.* Si *cuius.* 12. *§. Min. ff.* De *verbor. significat.* ibi *Minus soluit, qui tardius soluit, nam & tempore minus soluit.*

5 Confir. Anticipata solutio debiti est materia legati, ita vt debitor possit legare creditori debitum anticipatè soluendum. *l. Debitor. ff.* De *leg.* 2. Ergo est aliquid pretio æstimabile. Confir. 2. Certa quantitas pecuniæ legata sub conditione de futuro censetur minor ob interuallum temporis, quàm si purè esset legata *l. Circa init. ff. Ad leg. Falcid.* vbi Vulpianus inquit. *Legatis decem sub conditione, quæ post decennium forte extiterit, decē non esse legata, quia interuallum temporis, et interusurium huius spatij minorem facit quantitatem.* & *l.* 45. *Eodem tit.* *Non habetur pro puro, quod in diem relictum est: medij enim temporis commodū computatur.* Vnde commoditatem temporis inter res æstimabiles enumerari ex *§. Plus autem:* Institut. *De act. & §. Fideiussor.* ver. *Non solum.* Instit. *de fideiuss.* & *l.* Si *constante. §. Quoties. ff.* Soluto *matrimonio.* tradit Rota *Decis.* 668. *numer.* 2. *part.* 3. *Diuers.*

6 Quod autem priuatio pecuniæ, & potentiæ ad lucrandum, quamuis lucrū non sit propinquum in actu, quia nimirum pecunia non est exposita negotiationi, neq; præstò est certa determinata occasio lucrandi, sed tantum inquiri potest, & probabiliter inueniri, & adest animus exponendi lucro, sit pretio æstimabilis, & ratione illius possit percipi honesta compensatio, tradunt Corset. *in Singul. verbo. lucrum* Socin. *consil.* 93. *libr.* 1. Signorol. *consil.* 91. Villagut *De vsur.* 18 *concl.* 5. Lupus Gemin. *De vsur. Com.* 1. *§.* 6. *num.* 16. Filliuc. *tract.* 34. *cap.* 9. *n.* 79. Salas *De vsur. dub.* 20. *num.* 12. & alij infra citandi *num.* 9. Et vt fatetur Anonimus ipse, In duobus casibus admittit Rota; primò pro vidua, quando ipsi nō restituitur dos ab hered bus, vt possit ex fructu alimentari, ita *decis.* 383. *num.* 6 *p.* 5. *Recent.* Secundo! Quando quis tenetur inuestire pecunias alienas in re fructifera, & non inuestit. ita *Decis.* 175. *num.* 1. *et* 2. & *Decis.* 421. *num.* 6. *&* 7. *p.* 3. *Recent.*

7 Quod autem in his duobus casibus admittit Rota, & tradunt vniuersaliter

citati Doctores, potuit Summus Pontifex, ita exigente publica vtilitate, declarare, posse ad praxim reduci quò ad Mōtes pietatis, cum hoc non sit aliud, quàm canonizare hanc opinionem, quantum spectat ad Montem pietatis, de quo militat specialis ratio. Quia tamen, vt percipiatur interesse ratione lucri cessantis, requiritur occasio præsens, & determinata in indiuiduo, vt tradunt Castrens. *in l.3.§.fin.ff.* De eo, *quod cert. loc.* Pistor. *lib.3. quæst. iur. quæst. 2. nu.* 23. Puteus *Decis* 237. *li.1.* Mohed. *Decis.* 3. De *vsur.* Seraph. dec. 721. & cōmuniter, quia nō potest dici cessare, quod non est, neq; ita est in prōptu, vt moraliter censeatur adesse; ideo dictum interesse non admittitur ratione lucri cessantis, sed ratione priuationis potentiæ ad probabiliter lucrandum. Vnde non fit, quod ex eo, quod excludatur titulus lucri cessantis, subintret potentia pecuniæ nudè considerata, prout est apta ad quamcunque vtilitatem; sed pecuniæ vestitæ occasionibus lucrandi, quæ de facili inueniri possunt.

8 Quia tamen Paulus III. in suo indulto pro Monte pietatis Ferrariensi cōcedit, *Vt quascunque pecuniarum summas à quibuscunque personis in depositum ad effectum prædictum tantum accipere, et pro illis eisdem personis deponentibus vltra sortem ad rationem quinque libararum Marchesan. quolibet anno pro centenario soluere possint:* atque adeo etiam ijs, qui pecuniam aliàs otiosam tenerent, ideo censendum est, quod Summus Pontifex inducat fictionē, siquidem potest fingere, quod non est *l.* Si *forte .ff.* De *castren. pecul.* Rota *coram Durano Decis.* 62.*n.*22, *part.* 1. etiam contra ipsam veritatem, vt notant Castrens. *Consil.*6 *num.*2.*vol.*1. Gonzalez *ad reg.*8.*Cancel.glos.*18.*n.*100. Cardin. *in Clem.* 1. *num.*6. De *immunit. Eccles.* Puteus *Dec.*313.*n.*3.& 4.*li.*1. Rota *Decis.*149. *num.*4. & *Decis.*303.*num.*1. *et* 2.*par.*2. *Diuer.* & *Decis.*71.*nu.*2. *par.*3. *Diuer.lib.*3. per quam fictionem pecunia habeatur pro destinata ad lucrum, & stante hac fictione, quæ pertinet ad factum, subintrent ea, quæ sunt iuris iuxta doctrinam Bart. *in l.* Si *his, qui pro empt. num.*24.29. & 30. *ff.* De *vsucap.* Quam communiter esse receptam testatur Matienzo *lib.*5. *tit.*7. *de Maior. glos.*1.*nu.*13. atque adeo de iure percipi possit lucrum non secus, ac si reuera fuisset destinata ad lucrandum, nam fictio ita operatur, ac si esset ipsa veritas Cap. *Cū dilectus.* & Cap. *Ad audien.* De *cler. non resid.* & Cap. 2. *De arbitr. in* 6. & *l.*1.*§. Hic senatuscons.ult.ff.* Ad *senatuscons. velle.*

9 Denique quod spes lucri fundata in retentione propriæ pecuniæ, atque adeo in potentia ad lucrandum sit sufficiens fundamentum aliquid exigendi vltra sortem, tradunt Nauar. *De vsur. num.*53. *et* 54. Philiarch. *lib.*5. *de Offic. Sacer. c.*7. Vgolin. *De vsur. cap.*8. *num.*1. ver. *Verū an.* Lopez *lib.*1.*cap.*25.*init.* Lessius *lib.*2. *De iust. et iure. cap.*20. *dub.* 11. *num.* 97. Malder. 2.2. *tract.* 5. *capit.* 3. *dub.*12. *ver. Dico* 2. *et dub.*13. *ver. Prima est.*

10 Ex quibus deducitur, quod partim ex ijs, quæ in mutuo admittunt Doctores, partim ex ijs, quæ peculiaria sunt in Montibus pietatis ex indultis Pontificijs iustificari potest lucrum quinque pro cētenario quò ad eos, qui apud ipsos deponunt pecuniam. Neque inferri potest, quod prædicta aperiant viam ad vsuras, nam si communia sunt omni mutuo, nihil amplius inferri potest, quā quod hucusq; tradiderunt Doctores. si verò specialia; nō possunt extendi ad mutuum, cū habeant solum locū in monte pietatis ex interposita auctoritate Pontificis.

An ratione alti Dominij, quod habet Princeps, iustificari possit lucrum, quod percipiunt deponentes pecuniam apud Montem pietatis. Quæst. 204.

SVMMA

1 *Lucrum ex pecunia deposita apud montem pietatis quomodo iustificetur ratione alti dominij Principis*
2 *Vtilitas publica præferenda priuatæ*
3 *Vtilitas publica est iusta causa auferendi priuatis ius proprium.*
3 *Princeps ob remunerationem potest aliquem eximere à collectis, licet alij inde plus grauentur.*

Bene-

3 *Benemerita sunt principale fundamentum remunerationis.*
4 *Iuuare communitatem est acquirere merita apud rempublicam.*
4 *Mutuans ciuitati meretur, vt ei remittantur collecta.*
5 *Promissio parit actionem.*

---

1 Affirmatiuè respondendum est. Modus autem iustificationis talis est. Deponentes pecuniā apud Montem pietatis conferunt amplissimum beneficium communitati, non solum temporale, quatenus subministrāt modum, quo iuuari possint pauperes, & eorumdem necessitatibus subueniri: sed etiam spirituale, cum hoc pacto excludant occasionem vsurarum; vnde sunt benemeriti de republica. Princeps autem potest in remunerationem ratione alti dominij decernere, quod de bonis subditorum certa pensio quotannis soluatur. Imo vt plures alliciat adhoc beneficium præstandum communitati, potest statuere certam pensionem in remunerationem soluendam quibuscunque, qui in hoc ciuitatem iuuabunt. Qua determinatione stāte acquiritur ius virtute illius deponentibus pecuniam ad pensionem pro remuneratione assignatam. Vt autem ciues reddantur immunes, exigitur, à mutuarijs, quibus Mons pietatis mutuatur, dicta pensio.

2 Ratio autem est. Quia vtilitas publica est præferēda priuatæ *l. vnica §. fin. C. De caduc. tollen.* & *l. Sancimus. C. De sacrosanct. Eccles.* & Authent. *Res, quæ. Commun. De legat.* Et ita exigit præferri, vt sit iusta causa auferendi priuatis ius suum per ea, quæ notant Doctores *in l. Venditor. §. si constat ff.* Communia *prædior.* & *in l. Lucius. ff. De euict.* & *in l. 2. C. Qui ex cau ser. præm. liber. ac.* vbi Bald. Bart. *in l. fin. §. Titius. ff.* De pignor. *act.* Fulgos. *in l. fin. C. Si contra ius, vel vtil. pub.* vbi & cœteri Doctores. Ias. *in l. Gallus. §. Et quid si tantum ff. De lib. et posth.* vbi & cœteri. Capic. *Decis. 69.* Angel. *in l. Item si verberatum ff.* De rei vendic. Archidiacon. *in Cap. Per principales 1. Quæst.* 3. Alciat. *in l. Pupillus. §. fin. ff.* De verbor. *significat.* Alex. *consil.* 190. *lib.* 2. Afflict. *Decis. 321. num.* 17. Felin. *in cap. Quæ in Eccles. num.* 27. De *constit.* vbi Doctores communiter.

3 Et in casu remunerationis potest princeps ob benemerita aliquem eximere à collectis, & cœteris oneribus, quamuis inde fiat, quod cœteri plus grauētur, vt in specie tradunt Penna *in l. Vacuatis. C.* De *Decurion.* Petra *De potest. princip. capit. 32. dub. 2. princip. num. 9.* Bart. *in l. 2. C. De apoch. publ.* Imola *in l. g. Ab omnibus. ff. De leg. 1.* Bald. *in Cap. Secundò requiris. in fine.* De *appellat.* Ias. *in l. Auus. ff.* De *pact.* Abbas *in Cap. Peruenit.* De *immunit. Eccles.* Benemerita nanque in rempub. sunt principale fundamentum, & primaria causa remunerationis *l. Eum qui.* ibi. *Habita consideratione. C. De Decur. lib. 10.* & *l. Iubemus C. De prox. sacr. scrin. lib. 12.* & *l. Semper. §. 3. De iure immunit.* & *l. fin. C. De apparit. præf. e. prætor. lib. 12.* et *l. 3. C. De offic. mag. mil.* & *l. Testament. C. De test. mil. t.* & *l. fin. C.* De *his, qui spon. mun. pub. sub.* & *l. 1. init. ff.* De *excib.* & notāt Ioan. de plat. *in l. Agentes. num. 1. C. De præpos. agen. in reb. lib. 12.* Alberic. *De muner. et honor. n. 68.* Acacius *de priui l. milit. lib. 1. cap. 8. num. 17. et cap. 9. num. 33.* & *De priuil. iur. ciuil. lib. 1. cap. 10. num. 7. 29. et seq.*

4 Quod autem deponere pecuniam apud Montem pietatis ad effectum subleuandi pauperes, sit actus dignus muneratione, ex eo constat, quia iuuare communitatem in quocunque negotio est acquirere meritum apud ipsam, atq; adeo se reddere dignum remuneratione: vnde omnes illæ personæ, quæ iuuant rempublicam, in iure sunt priuilegiatæ, vt Doctores, Magistri, Milites & c. Hæc autē depositio pecuniæ apud Mōtem pietatis maximè iuuat communitatem, vt per se constat, & declaratur in Bulla Pauli III. *pro erectione Mōtis pietatis Ferrariensis.* Hinc qui mutuatur ciuitati, meretur, vt ei remittantur collectæ per ea, quæ tradunt Speculat. *Tit. de vsur. ver. Sed pone.* Ioan. Andr. *ibid.* Petrus Ancharan. *consil.* 376. ver. *Facit etiam optimè.*

optimè. Craueta *consil.* 186. *num.* 7. Feſtaſ. *de Aeſt. et collect. parte* 4. *capite* 5. *numero* 24.

5 Stante autem decreto communitatis, & promiſſione remunerationis poteſt deponens pecuniam illam petere tanquam ſibi debitam, non ratione mutui, ſed ratione benemeritis nam promiſſio parit actionem iuxta ea, quæ tradunt Io. Andr *ad Speeul. tit de obligat. et ſolut. init.* Alexan. *in l. Cum fundus . §. Seruum. init. ff.* Si cer. pet. Iaſon *ibid.* Purpurat. *eolum.* 4. Burſat. *conſil.* 100. *num.* 10. Surdus *conſil.* 535. *num.* 8. Craueta *conſil.* 184. *circa fin.* Ludouiſ. *decis.* 98. *num.* 3. & deſumitur ex *l.* Si *ſterilis. §.* Si *tibi fundus. ff.* De *act. empt.* & *l. Qui fundum. ff.* De *contrah. empt.*

An ratione cenſus perſonalis ſaluari poſſit lucrum ex pecunia depoſita apud Montem pietatis. Quaeſt. 205:

S V M M A

1 *Lucrum ex pecunia depoſitata apud montem pietatis an iuſtificetur ratione cenſus perſonalis.*
2 *Actus præſumitur factus eo modo, quo valere poteſt.*
3 *Cenſus perſonalis ex natura ſua iuſtus, et licitus.*
3 *Decima perſonalis licita.*
3 *Poteſt quiſque operas ſuas locare.*
4 *Cenſus perſonalis non prohibetur à Martino V. nec à Calliſto III.*
5 *Prohibetur à Pio V.*
5 *In conceſſione actus conceduntur omnia, quæ conducunt ad faciliorem exequutionem*
6 *Pactum retrouendendi ad fauorem emptoris an licitne.*
7 *Contrahentium debet eſſe æqualis conditio*
8 *Pactum retrouendendi ad fauorem emptoris non tollit veram venditionem &c.*

1 Lucrum, quod percipitur à depoſitantibus, pecuniam ſupra mõtes pietatis erectos ante conſtitutionem Pij V. de cenſibus poſſe iuſtificari etiam ex titulo cenſus perſonalis, mihi videtur valde probabile; ita vt contrahentes ex vna parte ſit communitas pauperum obligans ius, quod habet percipiendi lucrum ex propria induſtria, & ex alia deponentes pecuniam apud montem pietatis: & hic contractus exerceatur per interpoſitos miniſtros Montis pietatis: Ratio autem eſt, quia talis cenſus, interuenire poteſt, ſiquidem concurrunt omnes conditiones cenſus perſonalis, nempe perſonę, quæ poſſunt per propriam induſtriam aliquid lucrari, ius, quod habent ad tale lucrum, quod eſt pretio æſtimabile; perſonę, quæ poſſunt vendere hoc ius, & emere; et pretium, quod ſoluitur.

2 Dicendum eſt ergo, *quod tacitè fiat huiuſmodi contractus*, Quia actus ex intētione agentium præſumitur factus eo modo, quo valere poteſt, vt notant Dec. *in l. In contrahenda. num.* 13. *ver. Secunda regula. ff.* De *reg. iur.* Alciat. *De præſūp. reg.* 3 *præſumpt.* 34. *num.* 6. per text. *l. Non codicillum.* Roman. *conſil.* 180. *num.* 4, *et ſeq.* Roland. *conſil.* 61. *num.* 23. *lib.* 3. Abbas. *conſil.* 62. *nu.* 7. *ver. Tertio. lib.* 2. Corn. *conſ.* 237. *num.* 3. *lib.* 1. Riminal. Sen. *conſil.* 42. *num.* 12. Ludouiſ. *Decis.* 493. *nu.* 5. & deſumitur ex *l. Quoties. ff.* De *reb. dub.* & *l. Merito. ff.* Pro *ſocio.* & *l. Quoties . ff.* De *verb. oblig.* Quia licet faciens actum non cogiret de illo modo, intendit tamen tacete actum validum, atque adeo virtualiter, ſeu interpretatiuè vult facere eo modo, quo valere poteſt.

3 Quod autē mediante cenſu perſonali ſaluetur iuſtitia huius cōtractus colligitur ex eo, quod talis cenſus ex natura ſua ſit iuſtus, & licitus, vt tradunt Maior *in* 4. *diſt.* 15. *quæſt.* 34. Gabr. *quæſt.* 12 *art.* 2. *conclus.* 1. Conrad. *De contrac. q.* 74. 75. & 79. Io. Medina *qu.* 1. *de cenſib.* & *quæſt.* 11. *de vſur.* Aragon. 2. 2. *qu.* 78. *vbi De cenſib.* Salon. *art.* 3. *Controuer.* 3. *de cenſib.* Sotus *lib.* 6. *De iuſt.* & *iure. quæſt.* 5. *artic:* 1. *concluſ.* 3. *poſt* 3. *rationem*, & *concl.* 4 Azor. *par.* 3. *lib.* 10. *cap.* 5. *quæſt.* 1. Couar. *lib.* 3. *Variar. num.* 5. & 6. Gaſpar. Roder. *De annuis reddit. lib.* 1. *cap.* 5. *num.* 1. Gail. *lib.* 2. *obſeruat.* 7. *num.* 11. Federic. Martin. *De cenſib. cap.* 4. *num.* 26. & 41. Valentia *tom.* 3. *diſp.* 5. *quæſt.* 22. *pun.* 2. Leſſius *lib.* 2 *de iuſt.*

de iust.& iure cap.22.dub.4.num.16. Salas de censib.dubio 3.num.3.alios citans Molfes.parte 2.sum. tract.12.cap.6.numero 62 Bonacina alios citans disp.3. de contract. quæstione 4. puncto vnico numero 3. ver. Personalis. Filliuc.tract.35.cap.1.nu.260. Scaccia de commer.§.1.quæst.1.num.204. Becan. de iust.& iure quæst.1. De censibus num.2.Caspens. tomo 2. theol.tract.19.disputat.5.sect.3.num.10. & alij. Est enim eadem ratio de censu personali, ac de decimis personalibus, quæ tamen licitæ sunt,& olim soluebantur Cap.Decimæ.16: quæst.1. & Cap. Apostolica.& Cap.Pastoralis. De decimis. Et sicuti potest quis operas suas locare, & alteri vendere ius ad ipsas. l.Qui operas. ff. Locati: ita etiam potest alteri vendere ius, quod habet ad fructus percipiendos ex sua industria.

4 Dices. Huiusmodi censum esse prohibitum à iure, & ideo non posse adhiberi pro iustificando hoc contractu, Resp. Non prohiberi in Extrauag. Martini.V.& Calisti III.De empt.& vendit.vt tradunt Sot libro 6.de iust. & iure quæst.5 art.2.Couaruu. libro 3. Variar. cap.7.numero 5. Roderic. libro 1.De annuis reddit. quæst.4.num.34. & 35.qui id probat ex ipsis Extrauag. Felic. tomo 1. De censibus cap.8.num.7.alios citans. Salon. De iust. & iure tract.de contrac. articulo 3. controuersia 3. de censibus nu.5.& 11. Redoan. De rebus Eccles. non alien. Rubr. De constit.an.cen.numero 55.& 56 Scaccia de commer.§.1.quæst.1.nu.295.Molfes.par.2 Sum. tract.12.cap.6.num.64.

5 Solum autem prohibentur à Pio V. in Extrauag. de censibus, vt communiter docent, præsertim ij,quos citat,& sequitur Duard. de censibus in dict. Extrauag. §.1.quæst.1.numero 5. Hæc tamen prohibitio non officit Montibus pietatis iam, ante ipsam auctoritate Pontificia erectis, cum ipsis non sit derogatum: & proinde possunt adhuc procedere eo modo, quo ex institutione sua poterant. Imo ij quoque, qui de nouo eriguntur poterunt vti hoc contractu, quando non adesset alius titulus, quo iustificari possent, quia eo ipso, quod sūmus Pontifex concedit erectionem, censetur dispensare pro censu personali, cum in concessione actus ea omnia concessa intelligantur, quæ conducunt ad commodiorem, & faciliorem exequutionem ipsius Cap. fin. De dolo,& contum. vbi Baldus num. 4. & in l.2. ver. Tu dic plenius.ante num.1. ff. De iurisd.om. iud. Curtius iunior ibidem num.2. Alciat. eod. num.Dec.num.6. Io.Bolognet. n.18 & seq. & cœteri ibidem. Menoch. cons. 14. numero. 8. Dices, secundo. Non posse esse censū personalē, quia deponēs pecuniā potest illā retrahere à monte pietatis. In censu autē non potest cogere venditorem, vt sibi restituat preciū. Resp. Quod licet pactum retrouendendi ad fauorem emptoris non admittatur iuxta Bullam Pij V. ex natura tamen rei non est illicitus, nisi fiat ad palliandam vsuram, vt docent Gabr. in 4.dist.15.quæst.12.ar.2. conclus.4. Contad. De contract. quæst.84. post 5.conclusio. §. Circa enim solutionem. Io.Medina quæst.vltima de censibus, seu 15 de vsur dub o 2. & 5. Valent. tomo 3. disput.15.quæst.22.puncto 6. & quæst. 25. puncto 2. Molina tomo 2. de iust. & iure tract.2.disp.377. Lessius lib.2. de iust. & iure.cap.22.dubio 10. Tolet. libro 5.c.45. numero 2. Panorm. in cap. Illo vos. num.2. De pignoribus Bonius libro 1 d. contract. tract.2.quæst.20. & habet fundamentū in iure, vbi approbatur pactū, quod emptor possit rē emptam restituere l. Quod si nolit.§. Si quid ita. ff. De ædilit. edict. & l Si res ita.ff. De cōtrah.empt.& dictoC. Illo vos. De pignorib. vbi etiā Glos. Quod tamen debet intelligi, dummodo onus adiectum venditori compensetur relinquendo aliquid de pretio: vt Lessius loc. cit. num. 16.

7 Ratio autem est. Quia contrahentium debet esse æqualis conditio. l. Cum emptor.& l. Si id,quod.in fine ff De rescinden. vendit. & l. Si de meis. aliàs L. Pomponius. ff. De arbitr. & l. pen. in fine.C. Commun. diuid. atque adeo pacta, quæ in fauorem vnius apponuntur, debent etiā posse apponi in fauorem alterius. Ergo si in in fauorem venditoris potest apponi pactum de retrouendendo facta aliqua compensatione huius oneris, poterit etiam apponi in fauorem emptoris, si

emptor

emptor cōpēſet hoc onus, ita vt ſi ex cēſu perciperet ſeptē, percipiat tātū quinq;

8 Neq; ſequitur, quod pecunia trāſeat in mutuū, quia non datur pro alia ſimili pecunia reſtituēda, ſed datur pro iure percipiendi fructus ex induſtria perſonæ, in quo eſt vera emptio, & quādo reſtituitur pecunia, non reſtituitur tanquā pecunia data, ſed datur, vt emptor cenſus retrouendat ius, quod acquiſiuit mediante pecunia, & proinde intercedit nouus cōtractus emptionis, & venditionis. Quod autem hoc pactum non admittatur in Bulla Pij V. eſt ob præſumptionem vſuræ, quæ facilè poteſt interuenire, quod ceſſat, ſi fiat in contractu approbato ab Apoſtolica ſede.

An etiam ratione cenſus realis iuſtificari poſſit lucrum, quod percipiunt deponentes pecuniam apud Montem pietatis Quaſt. 206.

SVMMA

1 *Lucrum ex pecunia depoſitata apud Montem pietatis quomodo fundetur in cenſu reali*

2 *Faciens actum intendit virtualiter omnem modum, quo poteſt ſubſiſtere.*

3 *Bona priuatorum quomodo ſub diſpoſitione Principis.*

3 *Princeps poteſt obligare bona priuatorum ex publica cauſa*

4 *Mons pietatis maximè neceſſarius communitati*

5 *Actus cenſetur factus eo modo, quo valet*

6 *Ille titulus tribuendus actui, per quem poteſt ſubſiſtere.*

7 *Conditiones cenſus realis in depoſitione pecuniæ apud Montem pietatis.*

8 *Bona determinata an neceſſaria pro cenſu*

8 *Dictio, Alia, transfert eamdē qualitatem in præcedentia.*

1 IN hac quæſtione videndum eſt, an quando nullus alius titulus ſuppeteret, poſſet hic contractus iuſtificari tāquam cenſus realis

Negatiuè videtur reſpondendū. Quia multoties Montes pietatis non habent bona ſtabilia, ſupra quibus cenſus fundari poſſit. Tum quia repetere poſſunt pecunias ad ſui beneplacitum, qui deponunt. Tenendum tamen eſt. *Quod etiam per viam cenſus realis ſaluari poſſit, ita vt depoſitum pecuniæ tacitè tranſeat in contractum cenſus, in quo miniſtri Montis nomine Principis, ſeu communitatis obligent bona priuatorū quò ad ius percipiendi fructus congruentes pecuniæ depoſita.* Cū enim ad hunc contractum reduci poſſit, quia intentio agentium eſt, quod actus valeat omni meliori modo, quo valere poteſt, quamuis de ipſo in ſpecie non cogitent, quia ſufficit, quod cogitent in genere de validitate actus, nam eo ipſo intendunt virtualiter modum, quo poteſt ſubſiſtere, itaut non pereat *l.* 3. *ff.* De *teſtam. milit.* & *l. Quoties ff.* De *rebus dub.* & *l. Quoties* C. *ff.* De *verbor. oblig.* & Cap. *Abbate.* De *verborum ſign.* vbi Gloſ. & notant Gloſa *in l. Si poſt diuiſionem. verbo.* Non poſſe. *C.* De *iur. & facti igno.* Baldus *in l.* 2. *in fine.* C. De *edic. D. Adriani toll.* Dec. *in l. In contrahenda num.* 13. *ver. Secunda regula. ff.* De *reg. iur.* Alciat. *regul.* 3. *præſump.* 34. *numero* 6. Calcan. *conſil.* 11. *colum.* 3. Alex. *in l. Si ſeruus. §. Numerus ff.* De *legat.* 1. Craueta *conſ.* 318. *numero* 4. Vantius alios citans. *De nullit. Tit. Quid nullitas. numero* 24. Menoch. *libro* 6. *præſump.* 4. *numero* 1. Leſſius *lib.* 2. *de iuſt. & iure. cap.* 20. *num.* 5.

2 Quod autem poſſit interuenire talis contractus, ex eo deducitur, quod bona priuatorū ſunt ſub diſpoſitione principis in ordine ad publicam vtilitatem, ita vt de ipſis diſponere poſſit iuxta exigentiam publicæ vtilitatis *l. Lucius. ff.* De *euict.* & tradunt communiter Doctores in Cap: *Quæ in Eccleſiarum.* De *conſtit. & in l. final. C.* Si *contra ius, vel vtilit. publ. & in l. Bene à Zenone C.* De *quadr. preſcript. & in l. Quoties. C.* De *precibus. Imperat. offer.* Iaſ. *in l. Barbatius. num.* 34. *ff.* De *offic. prætor.* Afflict. *in cap.* 1. *§. Similiter. numer.* 13. *cap. qui iur. vend.* Panorm. *in cap. In noſtra. num.* 5. De *iniur.* Anchar. *conſ.* 366. *nu.* 2. Gail. *lib.* 2. *Pract. obſeruat.* 56. *num.* 1. Petr. Gregor. *libro* 25. *Syntag.*

cap.

cap. 10. numero 1. Bornit. *De arar, lib. 7. c. 3* vbi alios citat.

3 Ex quo fit, quod possit Princeps, & quicunque habens potestatem legis condendæ bona priuatorum obligare ex publica causa, vt in specie tradunt Bartol. *in l. Sicut. init. ver. Sed quaero. ff.* quod *cuiusq; vniuer. & in l. Ciuitas ver. per hoc etiam. ff.* Si cert. petatur Baldus *in l. 1. vers. Modo in ista C.* Ne *filij pro parent.* quia cedit ius priuatum, vbi agitur de iure, & vtilit. publ.

4 Cum ergo possit Princeps ex publica causa obligare bona priuatorum, & erectio Montis pietatis sit publica causa, & sit maximè necessarius communitati, vt habetur in Bulla Leonis X. *de Montibus pietat. in conc. Lateranen.* ab subleuãdos pauperes, & liberandos à voragine vsurarum, poterit princeps obligare bona priuatorum tradentibus pecuniam ad mutuandum pauperibus, vt ex ipsis congruos fructus percipiant.

5 Quod autem talis obligatio interueniat, sequitur ex communi regula, quod quando actus vno modo non valet, & altero valet, censetur factus eo modo, quo valet, cum quisque præsumatur facere actum omni meliori modo, quo valere potest, vt notant Baldus *in Cap. Quia verisimile.* De *præsumpt.* Calcan. *cons. 11.* Craueta *cons. 318. numero 4.* Alexand. *in l. Si seruus §. Si numerus. ff.* De *legat. 1.* Menoch. *libro 6. præsump. 5. nu. 5* Seraphinus *Decis. 1418. numero 12.* Rota *Decis. 248. numero 5. parte 5. Recent.* Et sicut contractus, licet habeat nomen iusti contractus, censetur palliata vsura, quando talis est implicitè; ita etiam debet cẽseri iustus ex eo titulo, quem potest implicitè habere.

6 Præsertim, quia omnis interpretatio est facienda pro validitate actus, & ille titulus est ipsi tribuendus, per quem subsistere potest. *l. Quoties. ff.* De *reb. dub. & l. Quoties. ff.* De *verbor. obligat.* & tradunt Corneus *cons. 259. lib. 4.* Craueta *cons. 52. numero 4.* Socinus *in leg. Senat. numero 8. ff.* De *reb. dub.* Dec. in l. Si *donatione. nu. 12. C.* De *collat.* Tusch. *Littera A, conclus. 136, nu. 14.* Rota *Decis. 469. numero 3. parte 2. Recent.* Et ideo dictus contractus tanquam census virtualis substineri debet, cum possit.

7 Ex his autem constat, non posse excludi censum defectu bonorum immobilium, super quibus fundetur, nec quia repeti possit pecunia, quia ex natura rei admitti potest hoc pactum absque iniustitia, & quatenus contrariatur iuri positiuo, censetur dispensatum à summo Pontifice, vt dictum est supra *quæst. præced. num. 5.*

8 Dices. Bona priuatorum esse incerta, & ideo nõ esse apta pro erectione cẽsus, nam requiruntur bona certa, & determinata. Resp. Requiri bona certa & determinata ex Bulla Pij V. *De censibus.* non autem ex natura census, nam potest fundari super omnibus bonis alicuius, aut pluribus. sic tradunt Felicianus *tomo 2. de censibus lib. 1. cap. 8. numero 10.* plures citans. Beroius *in cap. In ciuitate. De vsuris.* Io: de Lignano *quæst. 1.* Innocent. Anan. Panormit. *ibidem.* Laurent. de Roduph. *De vsur. p. 2. quæst. 13.* Belluga *in speculo Princip. Rubr. 41. § Leges regni.* Conrad. *De contract quæst. 74. & 75.* Aluarez Valasc; *De iure empith. c. 31. numero 1 I.* Sarmien. *17. select. cap. 1. nu. 26* Couaruu. *lib. 3. Variar. cap. 3. numero 5. & 6.* Medina *quæstione 1. de censibus.* Maior *in 4. dist. 15. quæst. 4.* Bannes *De iust. & iure tract. de censibus dub. 1. post. 2. conclus.* Salon. *De censibus art. 3. controuer. 5. conclus. 3.* Valent. *tomo 3. disp. 5. quæst. 22. puncto 2.* Tolet. *l b. 5. cap. 45 numer. 3.* Salas *de censibus dub. 7. num. 11.* Sotus *lib. 6. De iust. & iure quæst. 5. art. 1. ver. Ex hac sent.* Duard. *in Bullam Pij V. De censib. §. 1. quæst. 51. nu. 4.* Molfes. *parte 2. Sum. tract. 12. cap. 6. num. 57.* Megal. *2. 2. lib 2. cap. 7 quæst. 2. num. 23. et 24.* Rota *in Ciuitatis Castell. census 29. Maij 1600. coram Lusco*, quæ est. 81. *apud Duard. De censibus* 1 t de sumitur ex Bulla Nicolai V. concedentis fundari super omnibus bonis, generaliter; & ex Bulla Gregorij XIII. vbi loquẽs de constitutione Pij V. ait *Quibus illud imprimis cauetur, vt census non generaliter super omnibus bonis, sed specialiter super re certa imponatur, aliaque in*

eisdem

eisdem ad iustitiam contractus minimè necessaria constituerit. Si ergo alia non necessaria ad iustitiam constituit Pius V. neque etiam istud erit necessarium, nam dictio, *Alia*, est repetitiua similium, & eamdem qualitatem transfert in præcedentia, vt notant Glos. *in capit. 1. verbo.* Alios. *De præbend. in 6.* & *in cap. Denique Dist. 26.* Panorm. *in cap. Sacris. num. 2.* De *sepult.* Vnde constitutio Pij V. non obstat Montibus erectis, ante ipsam, vt dixit Rota citata. Post ipsam autem Pontifices concedentes erectionem remittunt hoc ius positiuum, nam concedunt omnia, sine quibus nō potest commodè obtineri finis, & proinde etiam in hoc dispensant, quando concedunt talem modum erectionis.

An ratione lucri cessantis possit euadere iustum interesse, quod soluunt Montes pietatis. Quæst. 207.

SVMMA

1 *In Monte pietatis Ferrariensi lucrantur, qui aliàs nihil lucrarentur.*
2 *Lucrum ex pecunia in Monte pietatis subsistit ratione lucri cessantis, & quomodo.*
2 *Lucrum cessans quomodo habeat locum.*
3 *Fictio quando habeat locum.*
3 *In habente pecuniam præsumitur animus lucrandi.*
4 *Fictio ita operatur, ac si esset ipsa veritas.*
4 *Non admittit probationem in contrarium.*

1 NOn videtur hic titulus habere locum vniuersaliter, quia Paulus III. in Bulla erectionis Montis pietatis Ferrariensis concedit, vt deponentes pecuniam apud ipsum, ex quibus aliàs nullum lucrum essent percepturi, possint tuta conscientia percipere annuatim quinque pro centenario.

2 Hoc tamen non obstante existimo, *Quod hic quoque titulus possit vniuersaliter habere locum modo explicando.* Ratio autem est. Quia lucrum cessans habet locum, quando pecunia mutuata est in potentia proxima ad lucrandum, vt cōmuniter cum Castrensi *in l. 3. §. fin. ff. De eo quod cert. loco.* cuius Doctrinam sæpe sequitur Rota, vt testatur *Dec. 246. num. 18. par. 5. Recent.* Princeps autem facere potest mediante fictione iuris, quod omnium pecunia, quæ apud Montem pietatis deponitur, habeatur tanquam in potentia proxima ad lucrandum.

3 Tunc enim fictio habet locū, quando fundatur in æquitate *l. Postliminium. init. ff.* De *cap. & postlim. reuer.* & tradunt communiter cum Bart. *in l.* Si is, *qui pro empt. numero 2. ff.* de *vsucap.* In hoc autē casu militat summa æquitas, tùm ex parte operis, quod est opus summæ pietatis, & summè necessarium communitati, quā subuenitur pauperibus, & excluduntur vsuræ, quæ deuorant ipsorum substātias. Tum ex parte tradentis pecuniam, nam stante potentia ad lucrandum, præsumitur in ipso animus lucrandi, vt tradunt Bartolus *in l. Qui enim. numero 1. ff.* Rē *ratam haberi.* Abbas *in cap. Nonne. numero 4.* De *præsumpt.* Dec. *consilio 58. numero 2.* Rolandus *Consilio 19. numero 36. vol. 1.* Rota *decis. 497. parte 3. Recent.* Et quod talis fictio sit inducta à Pontifice, colligitur ex eo, quod concedat, posse percipi interesse ex pecunia; quæ aliàs nullum lucrum esset allatura: vnde cum non possit percipi, nisi sit in potentia proxima ad lucrandum, oportet, quod Pontifex inducat fictionem, per quam talis pecunia habeatur, vt in potentia proxima ad lucrandum.

4 Ex quo fit, quod cum fictio inducat effectum veritatis, & ita operetur, ac si esset ipsa veritas. Cap. *Cum dilectus* & *Cap. Ad audientiā.* De *cler. nō resid.* & Cap. 2. De *arbitr. in 6.* & *l. 1. Hoc senat. cons. ff.* Ad *senatusconsul. Vellei* vbi Crot. *numero 39.* Cardin. *in Clement. Quod circa quæst. 21.* De *elect.* & communiter, ita vt nec admittat probationem in contrarium, vt notant Felin. *in cap. Quanto.* De *præsumpt.* Alciatus *de præsumpt. parte 1. Prælud. numero 8.* Menochius *consilio 82. numero 154.* consurgit verus titulus lucri cessantis, ratione cuius percipi possit annuum interesse.

An

An quomodo cesset vsura in Montibus pietatis. Quæst. 208.

S V M M A.

1 *In lucro ex pecunia deposita apud montem pietatis non est vsura.*
2 *Malitia vsuræ vnde proueniat.*
3 *Actus alias iniustus quando desinat esse iniustus.*
4 *Ius priuatum cedit publicæ vtilitati.*
4 *Ius priuatum mutuatarij de non soluendo aliquid vltra sortem cessat ratione publicæ vtilitatis.*
5 *Lucrum ex mutuo quando desinat esse vsura.*
6 *Publica vtilitas quomodo tribuat ius ad lucrum ex mutuo.*
7 *Pontifices concedentes lucrum mutuantibus Montis pietatis quid faciant.*

1 EX hucusque dictis constat, quomodo iustificari possit lucrum, quod percipiunt deponentes pecuniam supra Montes pietatis; nunc autem inquiritur, an ex natura contractus iustificari possit. Difficultas autem procedit quo ad montes pietatis erectos in terminis Bullæ Pauli III. pro Monte pietatis Ferrariensi, in qua declarat, & concedit, quod quisque deponens pecuniam apud ipsum ad effectum mutuandi pauperibus, possit tuta conscientia percipere annuatim quinque pro centenario, etiamsi alias inde nullum lucrum esset percepturus. Dicendum autem est. *Id fieri absque vsura, quia in tali contractu cessat ratio vsuræ, seu malitia illius, quia nimirũ ratione publicæ vtilitatis exactio lucri vltra sortem desinit esse iniusta.*

2 Ratio autem est. Quia in tantum vsura est vsura, seu habet malitiam vsuræ, in quantum, quod in mutuo soluitur vltra sortem, est iniustum: & in tantum continet iniustitiam, in quantum est cõtra ius mutuatarij. Nam cum per mutuum transferatur dominium, solueret aliquid pro vsu rei propriæ, atque adeo non solum compensaret ad æqualitatem mutuantem restituendo eamdem quantitatẽ pecuniæ, sed aliquid vlterius redderet, atque adeo inter ipsos consurgeret inæqualitas, vt communiter docent cum D. Thom. *2.2. quæst. 78. art. 1. in corpore*. Stante autem exigentia publicæ vtilitatis cessat hæc ratio iniustitiæ; ergo etiam ratio vsuræ.

3 Quod cesset ratio iniustitiæ prob. Quando actus nõ est contra ius alicuius, nõ cõtinet iniustitiã, cũ iniustitia sit læsio iuris alieni; & tunc actus nõ est contra ius alicuius, quãdo cessat tale ius, si alias adest Sic licet quisq; habeat ius ad tuendã propriã vitam, nõ fit ipsi iniustitia, si exponatur periculo mortis, quando exigit publica vtilitas, vel ob defendendam ciuitatem, vel ob præliandum, vel ex alio capite, quia tunc cessat ius. Sed in præsenti casu cessat ius mutuatarij ad non reddendum aliquid vltra sortem. ergo cessat etiam iniustitia in reddendo; atq; adeo ratio vsuræ.

4 Quod autem cesset ius mutuatarij, ex eo desumitur, quia in concursu iuris priuati cum publica vtilitate cedit ius priuatum *l. Item si verberatum. §. Item si forte. ff. De rei vendicat.* & notant Doctores communiter *in l. Venditor. §. Si constat. ff. Communia prædiorum.* & *in l. Lucius. vnit. ff. De euict. gn.* & *in l. 2. C. Quib. ex cau. ser. præm. l b. act.* vbi Bald. & in *Cap. Quæ in Ecclesiarum. De constit.* vbi Felin. *num. 27.* Bart. *in l. fin. §. Titius. ff. De pignor. act.* Archidiacon. *in Cap. Per principalem. 11. Quæst. 3.* Ias *in l. Barbarius ff. De offic. prætor.* Alciat *in l. Pupillus. §. fin ff. De verbor. significat.* Crot. *in Repet. l. Gallus. §. Quid si tantum. num. 121. ff. De liber. & posth.* Dec. *in Cap. 1. nu. 225. De probat.* Alexan. *Consil. 190. lib. 2.* Natta *Consil. 500. numer. 11. lib. 3.* Rebuf. *in Praxi Reg. De non toller. ius quæs. num. 39.* Afflict. *Decis. 321. nu. 17.* In præsenti autem casu concurrit ius priuatum mutuatarij de nõ soluendo aliquid vltra sortem cum vtilitate publica; nam publica vtilitas exigit, erigi Montes pietatis ad subleuandos pauperes, & ad excludendas vsuras, ita vt sint maxime necessarij communitati, vt habet Leo X. in sua *Bulla de hac re. in Concil. Lateranensi*; nec possunt erigi cum facultate mutuã-

di, nisi deponentes pecuniam alliciantur lucro. Ergo cessabit ius priuatum mutuatarij de non soluendo aliquid vltra sortem, atque adeo solutio non erit contra ius ipsius, & consequenter nec iniusta, aut vsuraria.

5 Dices. Adhuc mutuans percipiet lucrum ex mutuo, ergo interueniet vsura. Resp. Percipiet lucrũ ex mutuo materialiter, non autem formaliter, seu contra ius mutuatarij. Vnde ex mutatione facta in materia desinet esse vsura, quia desinet esse contra ius mutuatarij, cum in tantum sit vsura, in quantum est contra ius ipsius: siquidem vsura non est ipsum lucrum, sed lucrum quatenus iniustum, atque adeo contra ius mutuatarij.

6 Instabis. Adhuc mutuatarius soluet, quod suũ est absq; eo, quod ex parte mutuantis interueniat iustus titulus percipiendi, ergo adhuc committetur iniustitia, & vsura. Resp. neg. anteced. Nam dum publica vtilitas facit cessare ius priuatũ mutuatarij quò ad illud, quod soluit vltra sortem, facit etiam, quod id, quod soluit vltra sortem, sit debitum ex iustitia ratione publicæ vtilitatis, atque adeo publica vtilitas facit, vt desinat esse sub iure mutuatarij, sed debeatur mutuanti, non tanquam mutuanti, sed tanquam cooperanti ad publicum bonum. Vnde sicut publica vtilitas facit cessare ius mutuatarij, ita etiã tribuit iustum titulum mutuanti, qui percipit id, quod sibi est debitũ ratione publicæ vtilitatis.

7 Ex his colligitur. Quod Pontifices concedentes, quod deponentes pecuniã apud Montem pietatis possint percipere annuũ interesse, etiam si ex ijs aliàs nullum lucrum essent percepturi, vt in specie concessit Paulus III. pro Monte pietatis Ferrariensi, declarant, quod in tali casu ex mutatione facta in materia desinat vsura, & consurgat iustus titulus lucri ratione finis, nempe publicæ vtilitatis. Est enim vniuersaliter verum, quod ratione diuersitatis finis varientur etiam media, vt pote quæ à fine recipiunt appetibilitatem; & proinde media, alioquin bona, fiunt mala, si ordinẽtur ad malum finem. Hæc autem declaratio non habet locum extra Montes pietatis; nec quò ad priuatas personas, quia cessat publica vtilitas, ratione cuius contingit variatio materiæ.

An alienatio legati relicti Ecclesiæ sub duratione conditionis potestatiuæ requirat solemnitatem &c. Qu. 209.

SVMMA

1 *Legatum factum Ecclesiæ sub conditione potestatiua legatarii an possit alienari absque solemnitate.*
2 *Per legatum annuum ponitur onus supra bona testatoris quò ad fructus.*
3 *Extrauag.* Ambitiosę. *De* reb. Eccles. non alien. *quid prohibeat.*

1 CAsus est. Titius reliquit centum aureos annuos quibusdam religiosis, quandiu in tali Ecclesia permanserint; & quia est in ipsorũ potestate discedere, possunt extinguere legatum tollendo conditionem. quæritur modo, an possint etiam alienare absque solemnitate Extrauag. *Ambitiosæ. De reb. Eccles. non alien.* Et *negatiuè respondendum est.* Quia est alienatio iuris, quod sit super re immobili; nam per legatum annuũ ponitur onus reale supra bona testatoris quò ad redditus. *l. Peto. §. Fratre. ff.* De *legat. 2.* & notant Alexand. *Consil. 158. num. 2.* Gail. *Obseruat. 146. num. 8. lib. 2.* Burat. *Decis. 73. num. 1.* Vnde legatarius iuxta proportionem legati acquirit ius percipiẽdi fructus ex bonis immobilibus testatoris, quod ius computatur inter bona immobilia, sicut computatur in censu, & alienatur, dum alienatur legatum.

2 Nec obstat, quod sit in potestate legatarij extingere legatum absque vlla solemnitate non manutenendo conditionem, sub qua est relictum. Nam ex eo, quod possit extinguere non fit, quod etiam possit alienare, quia prohibitio

bitio cadit ſupra alienationem; non autem prohibet non extingui, quę ex natura ſua poſſunt extingui; finis namque dictæ Extrauag. eſt conſeruare bona immobilia Eccleſiæ, & ideo tollit omnem modum alienationi, non autem cogere, vt quis manuteneat illas cõditiones poteſtatiuas, à quibus bonorum conſeruatio dependet. Et cum ſit conſtitutio fauorabilis, quia reſpicit fauorem Eccleſię, complectitur omnem modum, quo directè bona ipſius alienari poſſunt.

An Epiſcopus poſſit exigere iuramentum à ſuperioribus regularibus ſuper ætate, & qualitate approbandorum pro confeſſionibus audiendis. Quæſt. 210.

S V M M A

1 *Epiſcopus an poſsit exigere iuramentum à ſuperioribus regularium circa ætatem & eorum, quos præſentant.*

2 *Concil. Trident. non derogat Clement.* Dudum. *De* ſepulturis.

2 *Inferior non poteſt manus apponere circa leges ſuperioris.*

3 *Epiſcopus in diſpenſandis interſtitijs ſtare debet iudicio ſuperiorum Regularium.*

4 *Quam facultatem habeat Epiſcopus circa Regulares ſibi præſentatos.*

4 *Intereſt Romanæ ſedis, quod nemo apponat manum in ſibi immediatè ſubiectos.*

4 *Immediatè ſubiecti ſunt de iure Romanæ Sedis.*

5 *Conceſſo vno conceduntur, quæ requiruntur, vt perueniatur ad ipſum.*

5 *Praxis conſtituit ius.*

1 DE hoc dubio interrogatus ab amiciſſimo, & doctiſſimo Patre Bordono, cuius doctrinam notam faciũt vulgata volumina, reſpond. *Nequaquam poſſe Epiſcopum exigere iuramentum à ſuperioribus regularibus, quo teſtentur de ætate, & probitate eorum, quos præſentant approbandos pro audiendis confeſſionibus,* innixus diſpoſitioni Clement. *Dudum.* De *ſepulturis* in qua pręfigitur forma pręſentationis, cum qua ſuperiores Regulares pręſentare debent Epiſcopo approbandos pro confeſſionibus audiendis; quæ adhuc in ſuo robore permanet non obſtãte diſpoſitione Concilij Tridentini. *ſeſſ.23.cap.15. De reformat.* Quia Concilium nõ derogat dictæ Clemen. ſed addit approbationem obtinendam ab Epiſcopo. vt notant Naua. *cap. 27. Manual. nu.* 162. Palat. *in 4. diſt. 17. diſp. 7.* Henriq. *lib.3. Sum. cap.6. num.4.* Graff. *lib. 1. Deciſ. cap.13. num. 49.* Cenedo *quæſt. 38. canon. num. 20. & 21.* Rodriquez *tom. 1. quæſt. Regular. q.59. art.2.* Miranda *tom.1. Manual. quæſt. 45. art.6.* Corduba *in Addit. ad priuileg. Mendican.* Tit. *Præſentatio confeſſorum.* Ledeſma *part. 1. Sum. tract. de pœnit. cap.13.* Cochier. *De iuriſdict. Ordinar. in exemp. par.4. quæſt.27.* Laiman *lib.4. theol. moral. tract.6. cap.11. numer.4.* Gammach. *3. part. De ſacram. pœnit. cap.18.* Villalob. *par.1. Sum. tract.9. difficult.53. num.6.* & alij, quos citaui Centur. *2. quæſt. 128. num.7.*

2 In dicta autem forma præſentationis nõ præſcribitur, quod ordinarius exigat iuramentum à ſuperioribus Regularibus; & proinde non poteſt exigere; quia ſubintrat regula, quod inferior non poteſt manus apponere circa leges ſuperioris illis addendo, aut detrahendo, aut eas modificando. Clement. *Ne Romani.* De *elect.* & notant Barbat. *Conſil. 1. nu. 1.* Oldrad. *Conſil. 259. num.6.* ver. *Tamen ad iura.* Manfred. *Deciſ. 261.* Boich. *De ſimon. par.3. n.124.* Feder. de Senis. *Conſ. 12. n.2.* ver. *Item videtur.* Tuſch. *Littera I. concluſ. 119. num. 10.* Lauor. *Tit.3. de Conclaui. cap. 3. num. 10.*

3 Quod amplius confir. Quando agitur de diſpenſatione interſtitiorum pro Regularibus ordinandis, debet Epiſcopus ſtare iudicio, & atteſtationi ſuperiorum, vt declarauit S. Congregat. *die 31. Maij 1597.* Ad Concil. Trident. *ſeſſ.23. cap. 11. in obſeruat. doctr.* verbo. *Iudicio Epiſcopi.* & proinde non eſt interponendum iuramentum, ſed ſufficit ſimplex atteſtatio, quod praxis cõfirmat non ſolum in hoc, ſed etiam in litteris teſtimoniali-

nialibus quò ad ætatem, & qualitatem ordinandorum. Ergo idem quoq; seruandum est in præsentandis ijs, qui approbandi sunt pro confessionibus, cum absque iuramento fides adhibenda sit quò ad hoc superioribus Regularibus.

4 Imo sistendo in dispositione Concilij Tridentini dict. *Cap. 15. de reformat. sess. 23.* non potest Episcopus dictum iuramentum exigere à superioribus regularibus. Nam ibi Concilium dat solum Episcopis facultatem iudicandi de idoneitate, & approbandi præsentatos. Non possunt autem vltra concessa extendere facultatem; præsertim quò ad exêptos, & immediatè subiectos Sedi Apostolicæ quia hoc est mittere falcem in messem alienam in non concessis, nempe in subditos alienos, quod vergit in præiudicium Romanę sedis, cuius interest, quod nemo manus apponat in sibi immediatè subiectos; vt notant Abbas *in cap. 1. num. 19.* De re iudic. Io. Andr. *in cap. Sciẽti. in fine. ver. si verò.* De regul. iur. in 6. Franc. *ibid num. 4.* Felin. *in Cap. Cũ olim. num. 3. De præscript.* Castrens. *Consil. 432. num. 3. lib. 1.* Rota cum alijs *in Vlixbonẽsi Monasterij 19. Nouemb. 1625. coram Coccino.* quos sequitur Rota *in Gandauen. si Monasterij. 29. April 1641. coram Eminentissimo Panzirolo.* Cum enim immediatè subiecti sint de iure, & proprietate Romanę sedis, *Cap. Cũ tempore. De Arbitr.* & Cap. *Cum olim. §. Nos igitur.* De priuileg. mittens manus in ipsos, mittit etiam in ius, & proprietatem Romanæ sedis.

5 Nec obstat. Quod concesso vno, censeantur omnia concessa, sine quibus non potest perueniri ad ipsum. *l. 2. ff. De iurisdict. om. iud.* & *l. 1. §. fin. ff.* De offic. *eius, cui man. est iuris.* & ideo cum sit cõcessum Episcopis approbare Regulares pro audiendis confessionibus, censentur concessa omnia necessaria pro approbatione, atque adeo testificatio ætatis, & qualitatis approbandorum exigenda medio iuramento. Quia talis testificatio cum iuramento non est necessaria in ordine ad approbationem, vt declarat praxis vniuersalis Episcoporum per tot annos seruata; quæ proinde constituit ius. *l. De quibus. ff. De leg.* & *l. Nulli. ff.* Quod *cuius. vniuer.* & *l. Obseruare. §. 5. ff* De *offic. Proconsul.* & operatur, vt tanquam iure sancitũ habeatur, quod non sit necessaria, nec adhibenda.

An si Ecclesia consecrata polluatur, possit rebenedici sede vacante à Vicario Capitulari. Quæst. 211.

S V M M A.

1 *Ecclesia consecrata, si polluatur, an possit rebenedici à Vicario puro Sacerdote.*
1 *Capitulum sede vacante in quæ succedat.*
2 *Capitulum sede vacante debet creare Vicarium pro iurisdictione exercenda.*
2 *Nemo potest plus transferre in alium, quàm ipse habeat.*
3 *Vicarius neque ex mandato Episcopi, potest exercere, quæ sunt ordinis.*
3 *Quæ sunt ordinis, non possunt committi non habenti ordinem.*
3 *Reconciliare Ecclesias consecratas est actus ordinis.*
4 *Vicarius ex concessione Papæ, potest reconciliare Ecclesias consecratas.*
o *Quæ sunt Ordinis de iure positiuo possunt committi non habenti ordinem.*
5 *Reconciliatio Ecclesiæ per aquã simplicem quando possit simplici sacerdoti committi.*

1 SVper hoc quoque dubio interrogatus fui à doctissimo Patre Bordono; & negatiuam partem tenendam censui, nempe, *Ecclesiam pollutam, si consecrata sit, non posse rebenedici à Vicario Capitulari, modo sit purus sacerdos*; nam si esset Episcopus, certum est, quod posset illam rebenedicere. Mouebar ea ratione, quia Capitulum sede vacante defectu ordinis non succedit Episcopo in ea, quæ sunt ordinis, sed tantum in ea, quæ sunt iurisdictionis ordinariæ, vt notant communiter Doctores *in Cap. Eam te. De rescript.* vbi Felin. *num. 17.* & *in Cap. Verum. num. 17. De foro compet.* Abbas *in Cap. Quoniam. numero 15. De offic. deleg.* Dec. *consil. 128. circa init.* Roman; *Consil. 56. vbi Mandos. num. 14.*

Cum

2 Cum autem pro hac iurisdictione exercenda debeat Capitulum creare Vicarium iuxta dispositionem Cōcilij Trident. *sess. 24. cap. 16. De reformat.* dictus Vicarius est Vicarius episcopalis iurisdictionis, quæ transit in Capitulum, vt notant Glos. *in Clemen. Et si principalis.* verbo. *Episcopi.* De *rescrip.* Imola *ibid.* Felin. *in cap. Eum te. num. 17.* De *rescript.* Cuch. *lib. 2. instit. iur. can.* Tit. *De Vicario Episcopi. num. 39.* Pauin. *De potest. Capit. sede vacan. par. 2. quæst. 10. princip. num. 1.* Lamberten. *De iure patronat. lib. 2. par. 3. art. 7. quæst. 1. princip. art. 3.* Ex quo fit, quod nō possit habere maiorem facultatem, quā habeat Capitulum, quia nemo plus trāsferre potest in alium, quàm ipse habeat *l. Nemo plus. ff.* De *reg. iur.* atque adeo nō possit exercere ea, quę ordinis sunt etiam de solo iure positiuo.

3 Accedit etiam. Quod Vicarius Episcopi, neque etiam ex mandato Episcopi potest exercere ea, quæ sunt ordinis episcopalis, vt notāt Claud. Seisel. *in Rubric. num. 13. ff.* De *offic. eius.* Rebuf. *in Pract. benef.* Tit. *De deuolut. num. 66.* & Tit. *De Vicar. Episcopi. num. 170.* Cardin. *in Clemen. 2. §. Statuimus.* De *statu Monach.* Pauin. *De potest. Capit. sede vacan. par. 1. quæst. 3. numero 1.* Fuschus *De visit. lib. 2. cap. 25. num. 3.* Sbrozzius *De offic. Vicar. lib. 2. quæst. 10. num. 7.* Loquens in specie de reconciliatione Ecclesiæ. Quia nimirum ea, quæ ordinis sunt, non possunt committi non habenti ordinem. Cap. *Quauis. Dist. 68.* & Cap. *Aqua.* De *consecrat. Eccles. vel altar.* & notāt Abbas *ibidem. num. 2.* Balb. *De præscript. part. 5. princip. quæst. 11. nu. 9.* Couaruu. *lib. 3. Variar. resolut. cap. 30. num. 3.* Bursat. *Consil. 125. num. 41. volum. 1.* Lancellot. *Instit. iur. can. Tit. de Eccles. ædifican.* Syluester *verbo.* Episcopus. *num. 1.* Ergo neque Vicarius Capituli Sede vacante poterit reconciliare Ecclesias consecratas, si polluantur; cum hoc sit ordinis Episcopalis, dicto Cap. *Aqua.* & proinde non transeat in non habentem talem ordinem.

4 Ex quibus colligitur. Posse Vicariū Capituli, pręcipuè quando sedis vacatio longa futura est, impetrare à Summo Pontifice, vt possit Ecclesias pollutas reconciliare, quod à Pio IV. anno 1563. concessū fuisse Vicario Episcopatus Aesini, refert Sbroz. *de offic. Vicarij lib. 2. q. 5. num. 5.* Nam licet ea, quæ ex iure diuino ordinis sunt, non possint à Summo Pontifice inferiori committi, possunt tamen committi, quæ sunt ordinis ex solo iure positiuo. vt notant Glos. *in Cap. Peruenit. Dist. 95.* Abbas *in Cap. Aqua. in fine.* De *consecrat. Eccles. vel alt.* Seisel. *in Rubr. nu. 13. ff.* De *offic. eius & c.* Rebuf. *in praxi benefic.* Tit. *Forma Vic. Archid. nu. 169.* Vest. *in Pract. lib. 2. cap. 16. num. 5.* Syluester *verbo.* Ordo. 3. *num. 7.* & communiter theologi cum D. Thom. *in 4. dist. 25. quæst. 1. art. 1. ad 3.*

5 Dices Posse Ecclesiā à Vicario reconciliari cum aqua simplici benedicta, quia reconciliatio per aquam simplicem potest delegari simplici Sacerdoti per Episcopum ex Rituali Pauli V. Sed hoc nihil iuuat. Quia Rituale, vt constat ex Rubrica, loquitur de Ecclesia, quæ non est consecrata. Imo in fine ritus pro reconciliatione aduertit, quod simplex sacerdos solum ex priuilegio Sedis Apostolicæ potest Ecclesiam consecratam reconciliare, & quod sit adhibēda aqua ad hunc vsum per Episcopum ritè benedicta, nempe cum vino, & cinere, vt præscribitur etiam in Cap. *Proposuisti.* De *consecrat. Eccles. vel altar.*

An pecunia aliena soluta ab eo, qui ludo amittit, possit à Domino vendicari. Quæst. 212.

SVMMA.

1 *Pecunia aliena alteri solutā cum mala fide accipienti potest à domino vendicari.*
1 *Mala fides impedit acquisitionem dominij.*
1 *Paria sunt non fieri, & cum legitimè fieri.*
2 *Pecunia vsu consumitur.*
3 *Accipiens bona fide, & cum iusto titulo alienam pecuniam, & cum propria miscens, non tenetur restituere.*
4 *Quid si non miscuit cum propria.*

4 *Pecunia alienæ non transfertur dominium siue solutione, siue mutuatione.*
5 *Aliena pecunia iusto titulo accepta cum bona fide non vendicatur.*
6 *Pecunia quando solutione consumatur.*
6 *Pecunia aliena inscio domino soluta manet, cuius erat.*
7 *Dominus etiam in conscientia potest repetere propriam pecuniam indebitè solutam.*

1 TItius procurator Pauli exegit certam summam pecuniæ nomine ipsius; contigit, quod antequam eã redderet domino, lusit cum Francisco, & pro pecunia amissa in ludo soluit illã, quam nomine Pauli exegerat; quæritur modo, an Paulus possit dictam pecuniã à Francisco vendicare. In hac autem difficultate certum est; Quod si Franciscus erat in mala fide, quando ipsi soluta est aliena pecunia, tenetur restituere, & proinde potest pecunia à Domino vindicari, aut cõdici, quia non transfertur dominium stante mala fide *l. Rogasti. §. Si fugitiuus. ff.* Si *cert. pet.* & *l. Obligari. §. Pupillus.* 1. *ff.* De *auct. tut.* & *l. Cassius. ff.* De *solut.* & *§. Nunc admonendi*. Instit. *Quib. alien. licet.* & tradunt Castrens. *in dict. l. Rogasti* Alexan, & Roman, *ibid.* Bar. *in l. Singularia*, ver. *Si alieni. ff.* De *solut.* Ang. *ibid.* Alexan. *num.* 1. *in fine.* Ias. *num.* 4. Instit. *De vsufr.* & alij cũ Glos. *in l. Si filius. verbo.* Conditionem. *ff.* Si *cert. pet.* Et ratio est. Quia licet fiat solutio, non tamẽ pecunia consumitur, quia sicuti solutio non perficitur, nisi per acceptationem creditoris; ita nec etiam pecunia consumitur. Quando autem interuenit in accipiente mala fides, non interuenit acceptatio pecuniæ, quia non iure, sed iniustè accipitur: & proinde cum non interueniat vera acceptatio, nec etiam interuenit vera consumptio, & vera trãslatio dominij, nam paria sunt non fieri, & minus legitimè fieri. *l. Quoties. ff. Qui satisd. cog.* & *l. Si autem nullum. C.* De *legit. hæred.* & Cap. *fin.* De *restit. spoliat.* & Cap. *Inter corporalia.* De *translat. Episcop.* Vnde remanet difficultas, quid dicendũ stante bona fide accipientis.

2 Quod autem stante bona fide accipientis nõ teneatur restituere, quia nimirum putaret, esse pecuniam propriã soluentis, & proinde acquirat dominiũ illius, videtur colligi ex ijs, quæ tradunt Bart. *in l. Si alien. nummi. ff.* De *solut.* Angel. *ibid. colum.* 7. Imola, & Cuman. *ibid.* Ias. *in l. Singularia. num.* 13. *ff.* Si *cert. pet.* Dec. *num.* 6. Curt. iun. *num.* 16. Bart. Alexand. & alij *ibid.* Surd. *Consil.* 528. *nu.* 30. Et ratio esse potest, quia quando consumitur res, perit domino dominium illius, cum sine re non possit stare dominium ipsius. Hoc autem est proprium pecuniæ, quod per vsum iuris fictione consumatur, cum sit ex ijs rebus, quæ vsu ipso consumuntur; & ideo quando pecunia alicui soluitur, vsu solutionis consumitur. *§. Constituitur.* Instit. *De vsufr.* atque adeo perit domino illius dominium, & consurgit in eo, qui accipit pecuniã. Vnde cum in casu præsenti qui accipit pecuniam bona fide lucratam in ludo, quamuis sit soluta de aliena, stante iusto titulo acquirit dominium illius; & propterea neque in foro conscientiæ ad aliquid tenetur, nec potest ab ipso repeti.

3 Verum in hac difficultate cum distinctione est procedendum. Et videndum, an Titius pecuniam Pauli cũ propria miscuerit, an non. *Si enim cum propria miscuit, habetur pro consumpta, & qui accepit iusto titulo, tanquam pecuniam sui debitoris accepit, & non tanquam alienam, & ideo non tenetur ad aliquam restitutionem.* Casus est decisus in *l. Si alieni nummi. ff.* De *solut.* & in *l. Idem Pomponius scribit. ff.* De *rei vendicat.* & in *§. Quod si frumentum.* Instit. *De rer. diuisione*: Et tradunt Aretin. *in l. Singularia*, ver. *Secundo dicit. ff.* Si *cer. pet.* Zasius *ibid. numer.* 23. Dec. *num.* 6. Purpurat. *nu.* 55. Socin. *n.* 13. Curt. Iun. *n.* 20. Cagnol, *nu.* 139. Bart. Angel. & cæteri Doctores *ibid.* Quod valet etiam pro foro conscientiæ, quia in accipiente est iustus titulus accipiendi, & quod accipitur, non est alienũ, sed illius, qui soluit: Si quidem cũ miscuerit alienam pecuniam cum propria, illam consumpsit, & totam quantitatem fecit suã; & proinde Paulus poterit agere solum contra Titium tanquam contra furem.

Si

4 Si *verò dictam pecuniam non miscuit cum propria, tunc non obstante bona fide Franciscus tenebitur ad restitutionem*. Et ratio est quia cum pecunia fuerit aliena, non potuit transferri dominium ipsius. *l. Nam & si. ff. Si cert. pet.* vbi fur mutuās nummos furatos nō facit accipientis; sed illis consumptis nascitur domino condictio contra accipientem & *l. Si filius familias. eod. tit.* vbi filiofamilias mutuante pecuniam contra Senatusconsult. vendicatur à Patre. & *l. Non minus. §. Si pupillus. eodem tit.* vbi pupillo mutuante, aut soluente pecuniam sine auctoritate tutoris, conuenit condictio, si consumpta sit.

5 Dices. In solutione alienæ pecuniæ tunc solum non transferri dominium, quando accipiens est in mala fide, quia tunc, etiam si iusto titulo accipiat, iniustè tamen accipit, iuxta ea, quæ dicta sūt supra *num. 1.* & notat Glos. *in l. Si filiusfamilias. verbo.* Conditionem. *ff. Si cert. pet.* & *in l. Si alieni. verbo.* Soluti sunt. *ff. De solut.* Verum reijcitur hæc responsio. Quia cum soluens alienam, pecuniam, non habeat dominium illius, neq; etiam potest ipsum transferre, cum nemo dare possit, quod nō habet. Imo ipsa Glos. cit. *in l. Si filiusfamilias.* habet, quod si nummi extent in propria specie, vendicantur à domino, tanquam non legitimè soluti. Et solum habet, quod si accipiens bona fide consumat numos alienos sibi iusto titulo solutos, non condicuntur à Domino. & idem habet Glos. *in dict. l. Si alieni. ff. De solut.* quia in hac lege statuitur, quod si ita miscentur cū alijs, vt non possint discerni, fiant accipientis.

6 Ad rationem autem in oppositum Resp. Quod tunc solum pecunia solutione consumitur, vt habetur in *§ Constituitur.* Instit. *De vsufr.* quando solutio est vera solutio; quia autem solutio constat ex datione, & acceptatione, ideo debet vtraque esse legitima, vt possit consurgere solutio, alioquin si altera sit minus legitima, habetur pro non facta, vt dictum est *num. 1. in fine.* Vt autem datio sit legitima, debet esse translatiua dominij, cum in hoc consistat, quod sit actio transferens dominium: quādo autem pecunia est aliena, non potest transferre dominium, nam vt habetur in dicta *l. Si alieni num. 1. ff. De solut.* Pecunia aliena inscio, vel inuito domino soluta manet, cuius erat.

7 Ex his colligitur, quod Paulus poterit repetere propriam pecuniam tanquam indebitè solutam, aut per vendicationem, si remaneat in propria specie, & non sit commixta cum alia, aut per condictionem, si sit consumpta iuxta ea, quæ tradunt Doctores, Cumanus. *in l. Singularia. num. 6. ff. Si cert. pet.* Aret. *ibidem* Socin. *num. 13.* Ias. *n. 13.* Curt. iun. *num. 19.* Cagnol. *n. 137. in fine.* Bolognet. *num. 44. in fine.* Quod habet locum etiā in foro conscientiæ, nam, cum retineat dominium, potest repetere, quod suum est, & qui accepit, tenetur tanquam quid alienum restituere.

An victus in ludo prohibito teneatur, soluere. Quæst. 213.

S V M M A

1 *Qui ludi à iure prohibiti.*
1 *Victus in ludo prohibito habet actionem ad repetendum.*
2 *Victus in ludo prohibito an in conscientia teneatur soluere. & num seq.*
2 *Cui conuenit actio ad repetendum, conuenit etiam exceptio ad non soluendum.*
4 *Victus in ludo prohibito non excusatur à solutione.*
5 *Leges prohibentes soluere, aut concedentes exceptionem &c. victo in ludo prohibito aut non acceptata, aut abrogata.*
6 *An ludentes in domibus ludo expositis teneātur soluere.*
6 *Consuetudine introductum, ne detur repetitio amissorum in ludo.*

1 LVdos merè fortuitos esse in iure prohibitos, constat *ex l. 2. 3. & 4. ff. De alear. vsu & aleatoribus.* & *l. Alearū vsus. C. De relig. dom. & sumpt. fun.* & Clericis specialiter in iure canonico, Cap.

Cap. *Clerici* 2. De *vita & honest. Cler.* vbi Bald. Socin. sen. *in Cap. Ad audientiam*. De *homicid*.o. Et propterea conceditur victo actio ad repetẽdũ, quod soluit in dic. *l. Alearum vsus*. Tales autem ludi prohibiti sunt Indis alearum, & taxilorum & si qui sunt alij similes. Vnde difficultas est, an victus teneatur in conscientia soluere.

2 Prima sententia asserit, non teneri uictũ in conscientia soluere. Ita Adrian. *in 4. quæst.* 11. *De rest.* Sotus *lib. 4. de iustit. & iure. quæst.* 5. *ar.* 2. Aragon. 2. 2. *qu.* 32. *art.* 7. *in fine.* & *quæst.* 62. *art.* 1. Nauar. *cap.* 20. *Manual. num.* 15. & 16. Couarru. *in Reg. Peccatum. par.* 2. *§.* 4. *num* 8. Molina *De iust. & iure. disp.* 215. *num.* 4. Ledesma 2. *part.* 4. *quæst.* 18. *ar.* 8. *in fine*. Pettus Ledesma *par.* 2. *sum. tract.* 13. *cap.* 2. *num.* 11. Medina *lib.* 1. *Sum. cap.* 14. *§.* 29. Morla *part.* 1. *Empor. tit.* 2. *quæst.* 3. *in fine.* Tolet. *lib.* 5. *cap.* 27. Alcozer *de ludo c.* 30. *& seq.* Comitol. *lib.* 3. *quæst.* 9. *num.* 6. *& quæst.* 11. *num.* 6. Lopez *par.* 2. *Instruct. cap.* 33. Less. *lib.* 2. *de iust. & iure. cap.* 26. *dub.* 4. Salas. *tract. de ludo. dub.* 26. *numer.* 2 Malder. 2. 2. *tract.* 1. *cap.* 12. *dub.* 3. Philiarcus *tom.* 2. *de offic.* 1. Sacer. *par.* 2. *lib.* 5. *c.* 2. *num.* 11. Azeuedo *lib.* 8. *tit.* 7. *l.* 8. *num.* 5. Diana *par.* 2. *tract.* 17. *resol.* 8. Tanner. 2. 2 *disp.* 4. *quæst.* 6. *dub.* 11. *num.* 308. Fundamentum huius sententiæ est. Quia si victus soluat, habet actionem ad repetendum, quod soluit *l. Alearum*. C. De *relig. dam. & sumpt. fun.* Ergo poterit etiam in conscientia non soluere, nam cui conuenit actio ad repetendum, conuenit etiã exceptio, & retentio *l. Inuitus. §. Cui damus. ff.* De *reg. iur.* & *l. Creditori*. C. De *pactis*. & Cap. *Quia ad agendum*. De *reg. iur. in* 6. Nec dici potest, quod teneatur soluere, licet postea posit repetere. Quia in dicta *l. Alearum*. sancitur, vt victus non cogatur soluere. Nec similiter, quod id solum valeat pro foro externo, quia si in foro interno cogitur soluere, parum prodesset, non cogi in externo.

3 Secunda sententia asserit victum teneri soluere in conscientia. Ita Medina *Codic.* De *rest. quæst.* 42. Bannes 2. 2. *quæst.* 32. *art.* 7. *circa secundum*, vet. *Reliquũ est* Castro *lib.* 2. *de lege pœn. cap.* 2. *conclus.* 1. *corol.* 3, Corduba *in Sum. qu.* 98. Conrad. *quæst.* 196. Azor. *par.* 3. *lib.* 5. *cap.* 24. *quæst.* 7. Garzia *de cõtract. par.* 2. *c.* 19 Salon. 2. 2. *quæst.* 62. *art.* 6. *quæst.* 5. *de domin.* Valent. *tomo* 3. *disp.* 5. *quæst.* 6. *pun.* 5. *dub.* 8. Syluius. 2. 2. *quæst.* 168. *ar.* 3. *concl.* 3 Laiman *lib.* 3. *theol. mor. sect.* 5. *tract.* 4. *cap.* 21. *n.* 3. *ver. Contrarium tamen*.

4 Hæc posterior sententia procul dubio tanquam vera tenenda est, cum cesset omnino motiuum oppositæ sententiæ. Tota enim ratio, cur victus non teneatur soluere, est, quia leges prohibent ludum, & concedunt actionem ad repetendum, quod fuit solutum, & volunt, victum non posse cogi ad soluendum; & proinde faciunt, quod non consurgat obligatio naturalis, quæ aliàs consurgeret; vnde si non adessent huiusmodi leges, opposita sententia careret fundamẽto. Sed istæ leges, aut non sunt acceptatæ, aut saltem sunt consuetudine abrogatæ, atq; adeo se habent, ac si omnino non fuissent. Ergo non amplius impediunt obligationem naturalem, quę proinde consurget, & faciet, quod victus in conscientia debeat soluere.

5 Quod autem tales leges non vigeãt amplius, & oppositum sit consuetudine introductum, tradunt Alcozer *de ludo cap.* 30. Lessius *lib.* 2. *de iust. & iur. cap.* 26. Medina *lib.* 1. *sum. cap.* 14. Valent. *tomo* 3. *disp.* 5. *quæst.* 3 *pun.* 5. *quæst.* 8. Caiet. *in summ. verbo. Ludus.* & 2. 2. *quæst.* 168. *art.* 3. *in fine.* Nauar. *in Manual. cap.* 19. *num.* 10 *ver. Dico quarto.* Sot. *li.* 4. *de iust. & iur. q.* 5. *ar.* 2. Lopez *part.* 2. *Instruct. cap.* 31. Salas *tract. de ludo dub.* 3. *num.* 3. Clar. *lib.* 5. *recep. sent. §. Ludus. ver.* Item *ludens*. Scappus *De iure non scripto. cap.* 167. *num.* 10. Et constat etiam ex praxi, quæ est inter viros honoratos, & timoratæ conscientiæ. Et solum curia prohibet conuentus illos ludentium, in quibus solent diuersa peccata committi, presertim blasphemię; & vbi congregantur personæ perditæ vitæ, cõtra quos solum ad summum procedit; non autẽ contra ludentes honesto modo in priuatis domibus, licet notabilis summa pecuniæ exponatur ludo.

An

6 An autem, qui ludunt in domibus expositis ludo, vulgo ridotti, teneantur soluere, videtur affirmatiuè respondendum; quia in tali ludo considerari potest substantia contractus; & modus, nimirū, quod fiat in illo loco, & cum illis personis. Quod spectat ad substantiam contractus non est prohibita, & proinde potest de se inducere obligationem; neque à lege impeditur, quia princeps solum modum prohibet, quia nimirum est plenus periculi, & occasio proxima peccati. Vnde cum consuetudine introductum sit, ne detur repetitio amissorum in ludo, vt docent Clar. Scappus *num. praced. citati*. Couaruu. *in Reg. Peccatum. p. 2. §. 4. num. 3.* Io. Baptist. à S. Seuer. *tract. de ludo. quæst. 17. tomo 7. tract.* testans de cōmuni. Curt. *in Cap. fin.* De *consuet.* Cantera *in Quæst. crimin. Cap. 9. de furto. nu. 58. ver. Et inter alias.* corruit totum fundamentum, ob quod victus non debeat soluere. Et fauet etiam hæc consuetudo fini prohibitionis horum congressuū, quia si victus posset repetere, facilius homines luderent, quia essent certi, quod etiam si vincerentur, nullam iacturam facerēt, sed possent lucrari, quia fieri posset, quod victus non repeteret.

An fundus decimalis mutari possit de pascuo in culturam, aut contra. Quæst. 214.

S V M M A.

1 *Fundus decimalis an mutari possit de pascuo in culturam. & num. seq.*
1 *Mutatio in fundo seruiente præiudicat illi, cui seruit.*
2 *Decimæ soluendæ facta mutatione in fundo decimali de pascuo in culturam.*
3 *Ius decimandi quid respiciat.*
4 *Ius seruitutis radicatur in prædio.*

1 QVod fundus decimalis non pos-
2 sit à domino de pascuo mutari in culturam, aut de cultura in Pascuum, sine consensu illius, cui decimæ debētur, videtur concludi ex ijs, quæ tradunt Tiraquel. *De retrac. conuen. §. 3. glos. 1. n. 23.* Cepol. *De seruit. rust. cap. 9. & tit. De mōtib. num. 10.* Gail. *obseruat. 67. num. 2.* Valasc. *Consult. 50.* Capiblanc. *de Baron. & eor. offic. pragmat. 11. nu. 59.* dum volunt, quod non possit Dominus prædij seruiētis Pascua, aut syluam reducere ad culturam, aut è contra sine consensu illius, cui seruit, etiam si agatur de melioratione, quia dicitur deteriorari respectu illius, cui seruit, cum sine eius consensu inducatur mutatiō *l. fin. ff.* De *vsu, & habit.*

2 Hoc tamen non obstante tenendū, est, *Quod possit dominus fūdi decimalis mutare de cultura in pascua, aut e contra absque illius consensu, cui decimæ debentur.* Desumitur ex Cap. *Commissum.* De *decimis*, vbi præscribitur, decimas persolnēdas de frugibus illius fundi, in quo antea pascua erāt, nec dicitur, quod illa pascua, quia decimalia erant, non potuerint cōuerti in culturam. Et supponunt Doctores communiter Abbas *in cap. Cum in tua.* De *decim.* Butr. *ibidem* Rota *in Concheusi decimar. de Laxara 12. Decemb. coram Iusto. & decis. 666. n. 1. part. 1. posth. apud Farinac.*

3 Ratio autem est. Quia ius decimādi non est ius aliquod supra fundum, sed solum ius ad percipiendam quotam, nēpe decimam partem de fructibus fundi. Decima namque non est aliud, quàm illa pars, quæ de fructibus ex te. vel prædio perceptis solui debet. Cap. 1. & Cap. *Ad Apostolicam.* & Cap. Peruenit. *De decimis*, & notant Rebuf. *De decim. quæst. 3. n. 32.* Tyndar. *tract. de Decim. num. 4.* Hostiens. *in Sum.* Tit. *De decim. §. Quot sint eius species.* Et ideo ius ad decimas non est ius supra fundum, sed solum ad quotam de fructibus perceptis. Ex quo fit, quod dominus fundi possit illo vti ad beneplacitum in quoscumque vsus sibi benè visos absque vlla illius iniuria, qui habet ius ad decimas.

4 Nec est eadem ratio de decimis, ac de prædio seruituti obnoxio; nam eo ipso, quod prædium seruit, pertinet ad ius illius,

illius, cui seruit, quantum spectat ad ipsam seruitutem: & ideo ius seruitutis radicatur in prædio, & facit, quod non sit sub pleno dominio ipsius domini, cum participet in dominio ille quoq; cui seruit. At ius decimarum consurgit solum existentibus fructibus, & nullo modo est supra fundum, & ideo relinquit ipsum sub pleno dominio possidentis.

An debeantur decimæ si fundus decimatorius de cultura mutentur in pascua. Quæst. 215.

S V M M A

1 *Mutato fundo de cultura in pascua debentur decimæ.*
1 *Quando fundus seruit quò ad fructus debentur quota facta quacunque mutatione.*
2 *Rectores* Parochialium *habent fundatam intentionem ad decimas omnium fructuũ.*
3 *Decimæ de quibus soluendæ.*
3 *An de fructibus animalium...*
3 *Animalia, quæ pascuntur reputantur inter fructus.*
4 *Decimæ an debeantur, si fundus decimalis transferatur ad fructus, de quibus non solet solui.*
5 *Consuetudo est stricti iuris.*
5 *Non extenditur ad casum diuersum.*
5 *Translato fundo de vno genere fructuum ad aliud debentur decimæ.*

1 Dicendum est. *Decimas esse per soluendas de pascuis, seu de fructibus, qui ex fundo redacto in pascua percipiuntur.* Quando enim fit mutatio circa fundum decimatorium, decimantur fructus, qui loco priorum succedunt, vt deciditur in Cap. *Cum in tua.* & Cap. *Commissum.* De *decimis.* ibi: *Et sicut etiam de pascuis decimæ olim persoluebantur, ita nunc de ijsdem ad frugum fertilitatem translatis decimas volumus absque diminutione persolui.* Et ita docent Abbas *in Cap. Cum in tua.* Butrius, & alij *ibidem.* & in dict. *Cap. Commissum.* Moneta *de decimis. cap. 4. num. 15.* Rota in *Conchē. si Decimarum de Laxara. 12. Decemb.* coram Iusto. & *Decis. 666. num. 1. par. 3. Recent.* Et facit, quod quando fundus subiectus seruituti quò ad quotam fructuũ trãsfertur ab vno genere ad aliud genus fructuum, debetur eadem quota de fructibus, qui nouiter colliguntur, vt tradũt Glos. *in l. Certo generi. ff. De seruit. rusticor. præd.* Bart. & alij Doct. *ibidem.* Ias. *in l. Si fundum. §. Qui fundũ. ff. De leg. 1.* Capiblan. *De offic. Baron. prag. 11. n. 61.* quia cēsentur dicti fructus subrogati in locum priorum.

2 Ratio autem est. Quia Rectores Parochialium habent fundatam intētionem quò ad omnes decimas cuiuscunqs fundi decimalis existentis intra limites propriæ Parochiæ Cap. *Quoniam à nobis.* & Cap. *Cum contingat.* De *decimis.* vbi Glosa *verbo. De iure communi.* & Cap. *Ad decimas.* De *rest. spoliat. in 6.* & Cap. *Statuimus. 26. Quæst. 1.* Rota in *Hispalensi iuris nominan. 4. Iulij 1612.* & *in Comensi decimar. 17. Nouembris 1606. coram Damasceno.* & *Decis. 667. parte 2. in Posth. apud Farinac.* Vnde cum de Pascuis sint decimæ soluendæ Cap. *Commissum.* De *decimis*, & notant Abbas *ibidem.* Rebuf. De *decim. quæst. 8 num. 22.* Cardin. *in Clemen. 1. num. 15.* De *decim.* Andr. Hispan. De *reg. Decim. §. Decimo fui. num. 1.* Marta *De iurisd. par. 2. cap. 43. num. 37.* & communiter, statim consurgit in Parocho ius ad nouos fructus pascuorum, præsertim cum sint subrogati loco priorum.

3 Ex quo fit, quod sint soluendæ, decimæ, non solum si pascua vendantur, aut locentur, sed etiam de animalibus, quæ ibi pascuntur, quia ipsa quoque decimationi subiecta sunt Cap. *Non est.* De *decimis.* & Clemen. 1. *Eod. tit.* vbi Card. Animalia namque, quæ pascuntur in agro, fructus agri reputantur *l. Quæsitum. §. Si in agro ff.* De *instruc. & instrum. leg.* & *l. Arbor. §. fin. ff.* Comm. *diuid.* & *l. fin. §. penul. ff.* Quæ in *fraud. cred.* & notant Thomat *De collect. §. Vendentes. numero 10.* Mundius *de munerib. cap. 6. n. 13* Imo erit soluenda decima de lacte, de lana, & alijs prouentibus, qui ratione animalium percipiuntur, vt notat inter alios Moneta *De decim. cap. 4. num. 15.* & de-

sumi-

ſumitur ex dicto Cap. *Non eſt*. quatenus præcipitur, quod de omnibus bonis decimæ ſoluantur. & Cap. *Peruenit*. *Eodem tit.* expreſsè ſtatuitur de lanis.

4 Sed maior difficultas eſt. Quid ſi fundus decimalis transferatur ad illos fructus, de quibus conſuetudo obtinuit, vt non ſoluantur decimæ. Reſp. Zipeus *in Analit. iur. noui Pont. li.* 3. Tit. *De decim. num.* 5. ver. *Generalius*. Non eſſe decimas perſoluendas, ſi translatio non ſit perpetua, ſed cõuerſo tempore rurſus ad priores fructus fundus conuertatur. At ſi ſit perpetua, decimas eſſe ſoluendas ex ſubrogatis prouentibus, prout de prioribus frugibus ſoluebantur, & ita ſæpius fuiſſe iudicatum. Limitat tamen hoc, niſi conſuetudo in hoc caſu contrarium obtineat.

5 Verum probabilius puto. *Quod etiam ſi adſit conſuetudo, quod de certo genere fructuum non ſoluatur decima, ſit tamen ſoluenda, quando fundus ſubiectus decimis transfertur ad fructus, de quibus non ſoluitur*. Ratio autem eſt, quia conſuetudo eſt ſtricti iuris *l.* 1. *§. Si quis hoc interdicto ff.* De itin. *actuque priuato*. Bart. *ibidem*. Alexand. *Conſil.* 122. *in fine. volum.* 1. Natta *Conſil.* 555. *n.* 5. Ludouiſ. *Deciſ.* 162 *num.* 6. Et proinde non extenditur ad caſum diuerſum *l. Quod meo. §. fin. ff.* De *acquir. poſſeſ.* & notant Bec, cũ Iaſ. & Natta *Conſil.* 99. *num.* 18. Surd. *Conſ.* 308. *n.* 6. Eſt autem diuerſa ratio, quando fundus iam ſubiectus decimis transfertur ad fructus, de quibus cõſuetudo obtinuit, quod non decimentur, ac de fundo ſolito hos fructus ferre. Nam in hoc caſu conſuetudo fecit fundum de ſubiecto decimationi non ſubiectum, & ideo fructus non decimantur. at in noſtro caſu fundus eſt ſubiectus decimationi, & ideo fructus, ad quos conuertitur, non eximuntur à decimatione, quia ſequuntur naturam fundi. Quod etiam ex eo patet, quia conſuetudo, quæ abrogat vnam legem, non abrogat aliam. Eſt autem diuerſa lex, quæ præcipit, ſolui decimas de omnibus fructibus ab ea, quæ præcipit ſolui decimas de ſubrogatis fructibus, quando fũdus de vno genere ad aliud genus frugũ transfertur; nam hoc ſpecialiter ſancitur in Cap. *Commiſſum*. De *decimis*. illud verò in Cap. *Non eſt*. in Cap. *Peruenit*. & in cœteris Cap. *Eodem Tit*. Et ideo licet conſuetudo induxerit, quod de aliquo genere frugum nõ ſoluatur decima, nõn per hoc erit inductũ, quod non ſoluatur, quãdo fũdus decimatorius trãsfertur ab illo genere frugum, de quo ſoluitur, ad aliud, de quo non ſoluitur.

An conſuetudo poſſit induci per actus nullos. Quæſt. 216.

S V M M A

1 *Conſuetudo an poſſit induci per actus nullos. & num. ſeq.*
3 *Actus quotupliciter nullus.*
4 *Actus nullus ex ſui natura non poteſt conualidari.*
4 *Quod non habet naturalem ſubſtantiam, nihil eſt.*
4 *Actus nullus habetur pro non actu.*
5 *Actus nullus legaliter quando non inducat conſuetudinem.*
5 *Actus nullus habetur pro non facto.*
5 *Non poteſt inducere aliquem effectum.*
6 *Actus nullus legaliter quando inducat conſuetudinem.*

1 PRima ſententia aſſerit, poſſe induci, ita ij, qui volunt, Conſuetudinem poſſe abrogare legem irritantem. Cum enim lex irritans reddat actus in oppoſitum nullos, iam actus iſti, quamuis nulli, habebunt vim inducendi conſuetudinem, licet nulli ſint. Ita Gloſa *in Cap. Fruſtra*. verbo. *Conſuetudinem*. *Diſt.* 8. Innocent. *in Cap.* 1. *in fine*. De *cognat. ſpirit.* Turrecrem *in Cap. Placuit. Diſt.* 32. *art.* 2. Hoſtienſ. *in Sum. tit. De cognat. ſpirit.* Supplemen. Gabr. *in* 4. *diſt.* 42 *quæſt.* 1. *art.* 5. *dub.* 6. Sanchez *lib.* 7. *de matrim. diſp.* 4. *num.* 4. Pontius *lib.* 6. *de matrimon. cap.* 4. *num.* 6. Coninch. *tomo* 2. *de Sacram. diſp.* 30 *dub.* 1 *nu.* 13. Filliuc. *tr.* 10. *p.* 2. *c.* 1. *n.* 18. Suarez *lib.* 7. *de legibus c.* 19. *n.* 14. Salas *diſp.* 19. *de legib ſect.* 10. Palaus *t.* 1. *Oper. moral. tr.* 3. *diſp.* . *punct.* 4 § 2.

Bonac.

Bonac. *disp.* 1. *de legib. quæst.* 1. *punct. vlt.* §. 3. *num.* 5. Merol. *tom.* 3. *theol. mor. disp.* 5 *cap.* 4. *dub.* 10. *difficult.* 2. *num.* 99. Fundamentum huius sententiæ est. Quia omnis consuetudo rationabilis, & legitimè præscripta potest abrogare legem Cap. *fin. De consuet.* ergo etiam legem irritantem. Ergo actus, qui irritantur à lege, possunt inducere consuetudinem.

2 Secunda sententia negat; posse induci consuetudinem per actus irritos, seu nullos. Ita ij, qui ex opposito volunt, consuetudinem non posse præualere contra legem irritantem. Glosa *in Cap. Quod super.* verbo. *Non obstante.* De *consanguin. & affin.* Goffr. *ibid.* D. Anston. *in Cap. Super eo. in fine.* De *cognat. pirit.* Panorm. *ibidem. num.* 5. & 6. Alexand. de Neuo. *num.* 15. Driedo *lib.* 1. *de libert. Christ. cap.* 16. *ver. Et hic iam consideranda.* Ric. *to.* 4. *Praxis. Resol.* 28. *n.* 4. Syluester *verbo.* Matrimonium 1. *quæst.* 3 Gutierez *de matrim. cap.* 101. Rebel. De *obligat. iust. par.* 2. *lib.* 3. *quæst.* 1. *nu.* 2. Rosel. *verbo.* Impedimentū. *impedim.* 1. *n.* 7. Angelus *verbo.* Matrimonium 3. *impedim.* 17. *num.* 1. Brunel. *De sponsalib. concl.* 20. *num.* 7. & 8. Couarru. 4. *Decret. par.* 2 *cap.* 6. §. 10. *num.* 18. Ancharan. *in Cap. Quod super. num.* 4. De *consanguin. & affin.* Præposit. *in Cap. Quod dilecto. n.* 7. *eod. tit.* Cuch. *lib.* 5. *Instit. maior. tit.* 12. *num.* 36. Henriq. *lib.* 12. *Sum. c.* 1. *n.* 5 *in com. Litt. A*

3 In hac difficultate distinguendum est de actibus, qui sunt nulli nullitate naturali, & de ijs, qui sunt nulli nullitate legali. Actus tunc est nullus nullitate naturali, quando deficiunt ea, quę requiruntur ad eius substantiam spectata natura eiusdem actus, vt est consensus in contractu, tunc enim cum deficiat, quæ sunt de substantia actus spectata natura ipsius, consurgit nullitas naturalis. Tunc autem actus est nullus nullitate legali, quando aliàs habens, quæ requiruntur ad substantiam, aut irritatur à lege, aut caret illa forma, & solemnitate, quæ à iure præscribitur, vt valeat.

4 Si ergo loquamur de actibus nullis nullitate naturali; nullo pacto possunt inducere consuetudinem, quia cum sint omnino nulli, non possunt aliquo modo conualidari, vt notant Bald. *in l. fin. §. Necessitate.* C. De *bon quæ liber.* Innocent. *in Cap. Prudentiam.* De *offic. d. leg.* Vnde cū nullam recipiant conualidationem, neque etiam aliquid operari possunt cum neque in se sint aliquid, quod enim suā naturalem substantiam non habet, nihil est, nec in se subsistit *l. Cū hi §. Prætor ait. ff. De trāsact.* & *l. Cum precario ff.* De *precar.* & Cap. *Tuæ nos.* De *sponsal.* Et ideo actus nullus habetur pro non actu *l. Non putauit. §. Quæuis. ff.* De *bonor. possess. contab.* Cōsuetudo autem non potest iuduci per actus, qui non sunt verè actus, si quidem tanquam effectus positiuus debet habere causam positiuam, quæ talis reuera sit, & in sua substantia subsistat, aliàs non posset operari tamquam destituta esse, & viribus ad operandum.

5 Si verò actus non sit nullus nullitate naturali, sed tantum legali, tunc videndum est, an accepretur pro valido ab eo, à quo conualidari potest, vel tollendo irritationem legis, vel alio modo. An verò non acceptetur. Si enim non acceptatur pro valido, non erit sufficiens stante quacumque frequentia, vt inducat consuetudinem. Tunc enim actus habetur perinde, ac si non factus fuisset. *l.* 1. *in fine, & l. seq. ff.* De *aut. tut.* & *l. Quoties. ff.* Qui *satisdare cog.* & *l. De ætate. §. Quod ait Prætor. ff.* De *interrog. act.* & *l. Non dubium. C.* De *legib.* & Cap. *Imperialis.* §. *Quæst.* 2. & Cap. 2. *De translat. prælat.* & Clem. 1. *De immun. Eccles.* Et proinde non potest inducere aliquem effectum, qualis est consuetudo. *l.* 4. §. *Condemnatum. ff.* De *re iud.* & *l. Si aut nullū. C. De legit. hæred.* & *l. Non dubium. C.* De *legib.* & Cap. *Illud.* De *iure patronat.* & inter alios inductione in varijs casibus ostendit Vantius *de Nullit.* Tit. *Quoties, & intra quod tempus &c. numero* 26. & *sequent.*

6 Si autem actus nullus nullitate legali habeatur pro valido ab ijs, à quibus conualidari potest, tunc sufficiens erit ad inducendam consuetudinem, quia tacitè conualidatur, dum pro valido habetur. Et in hoc sensu procedunt Doctores

ctores pro priori sententia adducti, nam vt plurimum loquuntur de actibus publicè gestis, qualia sunt matrimonia irrita contra legem irritantem, qui dum permittuntur, tacitè habentur pro validis. Ratio autem est. Quia tunc actus habet ea, quæ sufficiunt pro validitate naturali, & in tantum est nullus, & non potest habere aliquem effectum, in quãtum à lege irritatur. Si ergo habeatur pro valido sciente, & tacitè cõsentiẽte eo, qui potest ipsum cõualidare, cessat ratio, ob quam non potest habere aliquem effectum.

An Canonici comprehendantur sub edictis, & constitutionibus Episcopi, si specialiter nõ exprimantur. Qu. 217.

SVMMA

1 Cardinales cur non comprehendantur sub dispositionibus &c. nisi specialiter exprimantur.
2 Canonici comprehenduntur sub dispositionibus Episcopi odiosis, etiam si nõn exprimãtur.
2 Cardinales subiacent legibus odiosis Pontificijs in ijs, in quibus non sunt priuilegiati.
3 Lex cur afficiat omnes, qui sunt membra corporis ciuilis.
4 Lex, & statutum quando comprehendet personas priuilegiatas.
5 Canonici an comparandi Cardinalibus.
5 Cardinales fratres principum.
5 Pars corporis Papæ.

1 Non comprehendi sub constitutionibus, & edictis Episcopalibus in odiosis, videtur resoluendum, quia militat in ipsis eadem ratio, ob quã Cardinales non comprehenduntur sub dispositionibus pontificijs, nisi specialiter exprimantur, vt tradunt Ancharan. *Consil.* 297. Roman. *Consil.* 498. & alij. Ideo enim non comprehenduntur, quia sunt Confratres, Coauditores, & Consiliarij Pontificis, ac proinde sunt speciali nota digni, & in specie exprimendi. Sed Canonici quoque sunt Confratres, membra, & Consiliarij Episcopi Cap. *Nouit. De his, quæ fiunt à Prælat*, & proinde non comprehenduntur sub legibus Episcopi, nisi specialiter exprimantur.

2 Verum attendendo similitudinem Cardinalium, & ijs æquiparando Canonicos, tenendum est, *quod includantur, enim si special. ter non exprimantur sub edictis, aut legibus municipal bus Episcopi odiosis vniuersaliter latis; dummodo tamen nõ contineant odium irrationabile.* Tunc autem solum continent odium irrationabile, quando versantur circa ea, in quibus Canonici sunt specialiter priuilegiati. Eodem modo namque de Cardinalibus resoluunt communiter, vt nimirum teneantur legibus Pontificijs vniuersaliter latis, licet odiosis, quando nõ continet odium irrationabile, seu quando sunt de ijs, in quibus Cardinales nõ sunt specialiter priuilegiati. Ita Ancharan. *in Cap. Nemo.* De *elect. in* 6. Io. Monach. *in Extrauag.* 1. verbo *Cl. ricus.* De *set. excom.* Geminian. *in Cap.* 1. *num.* 6. *De schismat. in* 6. Felin. *in Cap. Adaures. num.* 11. *in* 8, *conclus. ver. Est verum.* De *rescrip.* Archidiacon. *in Cap. Si nemo deinceps.* Io. Andr. & alij ibid Castrens. *in l. fin. ff.* De *verbor. signific at.* Mohed. *Decis.* 23. *de Re un*, Mandos *in Addit. ad Consil* 498 *Roman. littera A.* Io. Paulus *Dec s.* 144. Gomez *in Reg. Cancel. quæst.* 4. *proem* Ferret. *Consil.* 358. *num.* 8. P. ris. *De r signat. lib.* 12. *quæst.* 4. *num.* 7. Gonzalez ad Reg. Cancel. *glos.* 24. *num.* 13. Oldrad *Consil.* 211. *ver. De personis ergo*, & *Consil.* 293. & *Consil.* 231. Bellencin. *De char. tat subsid. quæst.* 66. Pauin. *in Extrau g. Adonus* Quæ habetur post tract. *De potest Cap. Sede vacant.* Vgolin. *De censur. tab.* 1. *cap.* 17. §. 6. *num.* 10. Bonac. *disp.* 1. *de legib. quæst.* 1. *pun.* 6. *num.* 34. Mantica *Decis.* 230. Caputaquens. *Decis.* 83. *par.* 2. Cassodor. *Decis.* 1. *num.* 3. *De decr.* Simonet. *Decis.* 51. *lib.* 1 Rota *in Valentina Archidiacon.* 1531. & *in Caurien si Canonicat apud Gomez citat.* & *in Aretina pensionis coram Litta apud Marchesan. De commis. par.* 1. Puteus *Decis.* 137. *lib.* 2. *in correct.* Rursus Rota *Decis.* 46. *num.* 10. & *Decis.* 464. *num.* 2. & *seq. par.* 5. *Recentior*,

vbi testatur, Rotam ita semper iudicasse.

3 Ratio autem est, Quia generalis dispositio est propter bonum communitatis, atque adeo ex natura sua tanquam regula publica dirigit totum corpus cōmunitatis in ordine ad bonum intētum, & in dicto corpore personas singulares tanquam membra huius corporis, quæ bono, & commodo totius tenentur cooperari; quia sicuti membra sunt propter corpus, ita etiam sunt propter bonum ipsius. Ergo afficit omnes, qui sunt membra corporis, quatenus tenētur regulatè viuere in ordine ad bonum societatis ciuilis. Omnes autem personæ, quantūuis conspicuæ, & speciali nota dignæ tenentur regulatè viuere tanquam membra corporis ciuilis in ordine ad bonum communitatis. Et ideo ligantur legibus in eo, in quo non sunt specialiter priuilegiatæ; quia priuilegium declarat, quod non teneantur in talis materia cooperari commodo communitatis.

4 Hinc autem fit, quod lex, & statutum generale comprehendet etiam personas, & causas priuilegiatas, quando in illa speciali materia non habent speciale priuilegium. *l. In fraudem §. fin. ff.* De *testam. milit.* ibi: *Quia generalis est ista determinatio*, & notant Bald. *ibid.* Tiraquel, *De retrac. lignag. §. 1. Glos. 14. num. 97. & sequen* Rota *Decis. 46. num. 16. par. 5. Recent.* Quia lex obligat secundum exigentiam publicæ vtilitatis, propter quam fertur; publica autem vtilitas exigit omnia membra communitati, quæcumque illa sint, obligari.

5 Sed neque Canonici æquiparari possunt Cardinalibus præsertim quò ad effectum comprehensionis sub generalibus constitutionibus; nam si Cardinales sub ipsis nō includerentur, ideo nō includerētur, quia ratione dignitatis supereminēt cœteris de cōmunitate, & ratione supereminentiæ non subijcerentur regulari regimini. Et hanc supereminentiam haberent, quia sunt speciali modo fratres principū, & plus cœteris priuilegiati Cap. *Officij*. De *offic. leg. in 6.* & sunt pars corporis Papæ, & pars Papatus Cap. *Felicis.* De *pœnis in 6.* vbi Archidiacon. & Io. Anan. Glos. *in cap. penult.* De *offic. leg.* Laudens. *in Clemen. 1.* De *celebrat. missar.* Io. de Lign. *in Cap. 2. De cler. non resident.* Io. Monach. *In Cap. 1. De schismat. in 6.* Canonici autem, quamuis sint Consiliarij, Confratres, & membra Episcopi, non tamen eleuātur ad eamdem supereminentiam respectu aliorum; quia obtinent proportionatum quidem officium, sed in ordine ad personam longè inferiorem; & ideo non debent æquiparari Cardinalibus quò ad non inclusionem sub vniuersalibus statutis Episcopi.

An peccet religiosus, qui ludens cum alio eiusdem conuentus exponit ludo notabilem quantitatem pecuniæ. Qu. 2 18

S V M M A.

1 *Inter regulares eiusdem conuentus non babet locum translatio dominij in ludo.*
1 *Actio quomodo consideretur.*
1 *Omnis actus consistit in voluntate, & potestate agentis.*
2 *Quales actus dominij liciti apud religiosos.*
2 *Ludus cum notabili pecunia apud religiosos cur peccatum mortale.*
2 *Qualis vsus pecuniæ, & aliarum rerum conueniat religioso.*
3 *Ludus quatenus licitus religiosis.*
3 *Religiosus tenetur tendere ad perfectionem.*
4 *Prælatus non potest concedere religioso, vt ludo exponat notabilem pecuniam.*
4 *Prælatus regularis quomodo teneatur administrare bona conuentus.*

1 Videtur negatiuè respōdendum, quia, dum ludit cū alio religioso eiusdem conuentus, etiamsi amittat pecuniam, non violat votum paupertatis, quoniam non fit mutatio dominij, cū siue victor existat, siue vincatur, semper dominium pecuniæ remaneat apud conuentum, siquidem victor acquirit conuentui, & solum sibi acquirit vsum pecuniæ cum dependentia à voluntate superioris. Vnde, si ludus non sit aliàs prohibitus, non peccabit saltem grauiter.

Nec

Nec dici potest, quod actio, quantum est de se, sit translatiua dominij, & proinde dum vsurpatur à religioso, faciat contra votum paupertatis, quia vtitur actione de se translatiua dominij, & per accidens est, quod non transferat. Nam, licet de se sit translatiua dominij, ratione tamen subiectæ materiæ desinit esse translatiua, quia exercetur inter personas, quæ non sunt capaces dominij, sed communicant in eodem monasterio, apud quod manet dominium. Actio autem non consideratur in abstracto, sed prout exercetur ab agente, atque adeo censetur facta eo modo, quo à tali agente fieri potest, & secundum mensuram facultatis ipsius agentis, cum omnis actus consistat in voluntate, & potestate agentis, vt notant Socin. *Reg.*30. ver. *Tertio.* Menoch. *Consil.*1. *num.* 259. & *lib.*1. *præsump.*80. *num.*11. Couaruu. *lib.*3. *Varar. cap.*6. *num.* 9. Vnde actus dominij, qualis est commodatio, esse licitos, absque alia licentia, quando non sunt expresse prohibiti, inter religiosos eiusdem conuentus tradunt D. Bonau. *in spec. discip. par.* 1. *cap.*4. Corduba cum Vgone, & Bartholomeo de Pisa *in Reg. S. Francisci, quæst.*5. Thomas à Iesu *de pauper. relig. par.*3. *cap.* 5. ver *Est tamen*.

2 Et quidem ex hoc capite non puto interuenire peccatum mortale. *Ex alio tamen capite, nempe ex vsu illicito non potest excludi peccatum mortale.* Et ita docent Medina *lib.*1. *Sum. Cap.*14. Sanchez *lib.*7. *Sum. cap.*19. *num.*80. Lezana *tom.*4. *Sum. verbo* Ludus, *num.*11. Non solum namque vsurpatio dominij, sed etiam vsus potest esse contra votum paupertatis, quādo nimirum religiosus res ad proprium vsum concessas conuertit in vsus illicitos, proquibus nec habet, nec potest habere licentiam expressam, vel præsumptam à superiore; nam tunc id sibi vsurpat, quod per votum paupertatis à se abdicauit. Cum enim per votum paupertatis à se abdicauerit omne dominiū, ius, & bona omnia, respectu quorum remanet solum reseruatus vsus secundum mensuram regulæ, atque adeo quatenus conceditur à superiore, dum res sibi concessas ad vsus secundum regulam conuertit in vsus contra regulam, & contra expressam, & præsumpram voluntatem superiorum, vsurpat sibi, quod per votū paupertatis à se abdicauit; atque adeo ipsum violat.

3 Dum autem religiosus notabilem summam pecuniæ exponit ludo, conuertit in vsum, qui non est secundum regulam, imo contra ipsam, & abutitur pecunia, quia non est ipsi concessa, vt eam ludo exponat, sed vt conuertat in vsus cōdecentes statum religiosum, vt sunt vestitus, emptio librorum, aliquod honestū conuiuiolum cum amicis, & alii huiusmodi. Ludus enim respectu religiosorum non est licitus, nisi quatenus sistit intra honestatis terminos, & virtutis. Cum enim religiosus quicunque ille sit, & cuiusuis religionis teneatur tendere ad perfectionem, vt communiter docent cum D. Th. 2. 2. *quæst.*186. *art.*2. *in corp.* Ludus erit ipsi illicitus, quotiescumque egreditur terminos virtutis. Tunc autem egreditur terminos virtutis, quando non ordinatur ad honestam animi recreationē, vt communiter docent cum D. Th. 2. 2. *quæst.* 168. *art.*2. *in corp.* Ludus autem, in quo exponitur notabilis quantitas pecuniæ in religioso vitiatur, quia non sistit intra terminos honestę recreationis, sed ordinatur ad lucrum, & induit indecentiam respectu status personæ, quæ cū sit adstricta voto paupertatis, tanquam pauperem se debet gerere, ita vt instar pauperis non conuertat pecuniam, nisi in vsus necessarios, & congruentes proprio statui. Et sicuti sæcularis pauper vituperaretur, & pro vitioso haberetur, si illam quātitatem pecuniæ, quam habet, exponeret ludo, ita multo magis religiosus.

4 Vnde non posse prælatum concedere licentiam exponendi ludo notabilem quantitatem pecuniæ tradunt Molina *De iust. & iure tom.* 1. *tr.*2. *disp.*94. ver. *Si quid fornicarium.* Et *disp.*140. & *tom.*2. *disp.*256. Azor. *par.*3. *lib.*5. *cap.*26. *quæst.* 8. Lessius *lib.*2. *de iust. & iure cap.*4. *dub.*5. *num.*29. & *cap.* 18. *dub.*11. *num.*83. & *seq.* Abulens. *quæst.*37. *in cap.*6. *Matth.* D. Antonin.

tonin. *in Summa §. Defecerunt, cap. 2. De reſt.* Ledeſ. *par. 2. ſum. tract. 31. cap. 2. concluſ.* 10. Corduba *in ſum. quæſt.* 188. Conrad. *in Sum. quæſt.* 59. Rodriquez *par.* 1. *ſum. cap.* 173. *num.* 4. Petrus Nauar. *lib.* 3. *de reſt. cap.* 1. *num.* 194. Graſ. *par.* 1. *Decis. lib.* 3. *cap.* 5. *num.* 133. Villalob. *par.* 2. *Sum. tract.* 28. *difficul.* 5. *num.* 10. Dicaſtil. *lib.* 2. *De iuſt. & iure, tract.* 18. *diſp.* 4. *dub.* 6. *num.* 43. & alij. Et ratio eſt, Quia ſuperior non eſt dominus, ſed adminiſtrator, & ideo tenetur adminiſtrare ſecundum menſuram ſibi prefixam. Menſura autem præfixa eſt regula, & proinde non poteſt cõuertere, aut concedere, vt conuertantur bona religionis in vſus contrarios regulæ, vt notat etiam Thomas à Ieſu *De pauper. relig. par.* 3. *cap.* 10. *dub* 3.

Ad quid teneatur, qui furatus eſt Eccleſiæ alicui, reliquiam alicuius Sancti, nec poteſt eam reſtituere. Qu. 219:

S V M M A

1 *Reliquiæ ſanctorum an poſſint compenſari.*
2 *Qui furatus eſt reliquias, ſi non poſſit reſtituere, quomodo debeat compenſare & num ſeq.*
2 *Reſtitutio rei alienæ neceſſaria ad ſalutem.*
2 *Quando non eſt poſsibilis in eadem re, debet fieri in æquiualenti.*
3 *Fur tenetur reſtituere ratione rei acceptæ, & ratione iniuſtæ acceptionis.*
3 *Quid ſit damnificare.*
3 *In furto, quæ inæqualitas vltra rei ablatæ conſideretur.*
4 *Quæ compenſatio facienda pro reliquia furto ablata, ſi non poſſit reſtitui.*

1 DIfficultas procedit, quando reliquia ſancti non eſt amplius in poteſtate furis, vt poſſit eam reſtituere, vel quia alteri tradidit, nec poteſt eam amplius recuperare, vel quia perierit, nec amplius reperiri poſſit, vel ex aliquo alio capite. Ratio dubitandi eſt; quia, cum non ſit pretio æſtimabilis tanquam quid ſpirituale, non videtur, quomodo poſſit fieri compenſatio.

2 In hac difficultate exiſtimo. *Teneri furem compenſare furtũ re aliqua alia ſpirituali æquiualenti, ita vt tantæ æſtimationis ſit, quantæ erat reliquia furata, nimirum tradere Eccleſiæ aliquam aliam reliquiam æquiualentem, ſi poteſt, aut quid ſimile.* Ratio autem eſt, quia vt communiter docent cum D. Auguſ. *Epiſt.* 54. relato in Cap. *Res aliena.* 14. *quæſt.* 6. & D. Th. 2. 2. *quæſt.* 62. *ar.* 2. Reſtitutio eſt neceſſaria ad ſalutem, cum non remittatur peccatum, niſi reſtituatur ablatum; nam eſt neceſſarium ad ſalutem conſeruare iuſtitiam, atque adeo æqualitatem, quæ eſt obiectum iuſtitiæ; vnde cum per furtum conſurgat inæqualitas, debet induci æqualitas, vt ſeruetur iuſtitia per reſtitutionem. Quando autem non poteſt fieri reſtitutio eiuſdem rei, debet fieri in æquiualenti, vt hoc pacto ſeruetur iuſtitia, vt notat D. Th. *citat. ad* 1.

3 At ſi non poſſit hoc modo compenſare, tenetur compenſare iniuriam factam poſſidenti reliquiam. In furto enim conſideratur res, quæ auferta, & iniuria, quæ fit poſſeſſori rei furatæ, quæ conſiſtit in eo, quod dominus priuetur ſua poſſeſſione. Licet ergo in caſu præſenti res furto ablata tanquam ſpiritualis non ſit pretio compenſabilis, poterit tamen compenſari pretio, aut re aliqua pretio æſtimabili iniuria illata; quæ conſiſtit in iniuſta paſſione illata illi, à quo res eſt ablata. Sicut enim furans tenetur reſtituere, & ratione rei acceptæ, & ratione iniuſtæ acceptionis, vt docet D. Th. 2. 2. *quæſt.* 62. *ar.* 6. *in corpore*; ita vt quamuis non amplius habeat rem ablatam; adhuc tamen teneatur compenſare ratione iniuſtæ acceptionis. ita qui furtum paſſus eſt, habet ius ad compenſationem, & ratione rei ablatæ; & ratione iniuſtæ ablationis, ſeu paſſionis ſibi illatæ in ablatione, ſeu ratione iniuriæ, quam paſſus eſt. Cum enim damnificare ſit facere, quod aliquis minus habeat, quàm deberet habere, vt docet Ariſ. *li.* 5. *Ethicor. cap.* 4. ex eo, quod res aliqua alicui auferatur, fit minus habens, quam deberet habere, & proinde ſubijcitur inæqualitati, quam patitur in ordine ad diſpoſitionem

rerum:

rerum: & hæc inæqualitas est distincta à re furto ablata, & compensibilis quacumque re pretio æstimabili,etiam si orta sit ex ablatione rei pretio non æstimabilis: & potest tolli per rem diuersigeneris, sicut etiam contingit in restitutione aliarum rerum. Et ideo qui eam induxit, debet tollere omni meliori modo, quo potest iuxta doctrinam communem de restitutione, quam tradit D. Th. 2.2. *quæst,62.ar.2.ad 1.*

4 Ex his colligitur. Ad quantam, & qualem compensationem teneatur, qui ab Ecclesia furatus est alicuius Sancti reliquiam, quam non potest amplius restituere. Tunc enim compensatio illa est necessaria, quæ sit sufficiens ad tollendam inæqualitatem. Et quia inæqualitas non potest tolli, nisi Ecclesia, & Rectores illius de minus habentibus fiant æquè habentes, & nisi ab ipsis excludatur illa passio iniusta, cui subiecti sunt ex eo, quod se cognoscunt minus habentes, ideo tota illa compensatio est facienda, quæ secundum regulas rectæ rationis sufficiat, vt per æquiualentiam proportionalem non se putent minus habentes, & quæ valeat extinguere illam passionem, ortã ex priuatione, & reddere æquè contentos, ac si ablatam reliquiam recuperarent. Nisi enim hoc præstetur, nunquàm inducitur debita æqualitas, quia semper tanquam minus habentes se putabunt læsos, atque adeo subiectos inæqualitati.

An priuilegium, ne quis reimprimat &c. librum aliquem, se extendat ad librũ eiusdem tituli, & qui quò ad substantiam eadem contineat variato ordine. Quæst. 220.

S V M M A.

1 *Priuilegium de non imprimendo librum talis materia, & tituli an se extendat ad librum eiusdem materia, & tituli, sed cum diuerso ordine.*

2 *Priuilegium lædens ius tertij debet strictè accipi.*

3 *Quid sufficiat, vt liber eiusdem materia, & tituli sit diuersus.*

3 *Antiqua Aedes noua iudicantur ex mutatione facta.*

3 *Testamentum quando censeatur nouum.*

3 *Compromissum quando censeatur nouum.*

4 *Ornamentum transfiguratum extinguit vsufructum.*

1 OBtinuit quis priuilegium, ne alius quis possit imprimere librum talis tituli, & talis materiæ, casus contingit, quod quis transumpta tota substantia ex prædicto libro alium eiusdem materiæ, & etiam eiusdem tituli composuit, diuerso tamen ordine seruato, & pluribus alijs rebus insertis, quæ hinc inde collegerat, dubitatur modo, an dictum priuilegium ad hunc librum se extendat, & liget manus cœteris bibliopolis, ne ipsum imprimere, vendere &c. possint: *Quod autem dictum priuilegium non se extendat, ne quis possit imprimere librum, de quo agitur, omnino tenendum est.*

2 Ratio autem est, quia sumus in casu, in quo priuilegium continet præiudiciũ tertij, cum priuet bibliopolas facultate imprimendi librum priuilegiatum, & occasione lucrandi ex tali impressione, & ideo debet strictè accipi, vt quam minimè fieri possit, lædat alterius ius iuxta regulam. *Ea, quæ. De reg.iur. in 6.* & Cap. *Cum olim. De consuetudine,* vbi Doctores; & Cap. *penul. De priuil.* vbi Glos. Item Glos. *in Cap. Cum olim. Eodem tit.* Abbas *ibid.* Alexan. *Consil.* 229. *lib.*2. Dec. *Consil.* 113. & *Consil.* 520. Ias. *in l. Quo minus ff. De flumin.* Felin. *in Cap.* 1. *num.*4. *De rescrip.* & *in Cap. Super eo. De offic. deleg.* vbi etiam Dec. Gozadin. *Consil.* 14. *num.*18. Selua *de benefic. par.*3. *quæst.* 1 . Couar. *lib.*1. *Variar.cap.*17. *num.*13. *ver. Et praterea.* Cabedò *Decis. Lusit.*93. *num.*1. *par.*2. Et ideo dictum priuilegium non debet extendi vltra idẽtitatem libri priuilegiati, propriè sumptam.

3 Liber autem, de quo agitur, & dubitatur, an contineatur sub priuilegio, non est ille idem, qui est priuilegiatus, quia licet in ipso contineantur omnia quò ad substantiam, quæ continentur in pri-

priuilegiato, & habeat eumdem titulum, continentur tamen alia plura; & quę cōtinentur in priuilegiato sunt alio modo, & ordine digesta, quod sufficit, vt sit alter liber. *l. Si cui ædes. ff. De legat. 3.* vbi antiquæ ædes nouæ iudicantur ex mutatione in ipsis facta, & qualitate adiecta, & notat Menoch. *De recuper. possess. rem. 9. num.* 395. Quod confirmat ex doctrina Curtij sen. *Consil. 43. circa fin.* vbi Testamentum antiquum censetur immutatum, & nouum effectum addita clausula etiam in Codicillis posita, & Socin Sen. *Consil. 27. colum. 4. lib. 1.* vbi nouum compromissum censetur, quando antiquo aliquid additur, vel detrahitur.

4 Quod amplius confir. Ornamentum dissolutum, aut transfiguratum extinguit vsumfructum. *l. Quid tandem §. 3. ff. Quibus mod. vsufr. amit.* Non alia ratione, nisi quia transfiguratio facit, vt non sit amplius idem ornamentum, & proinde tanquam perierit ornamentum, cessat vsusfructus. Ergo cum liber, de quo agitur, sit ad summum liber priuilegiatus quò ad substantiam, sed transfiguratus, siquidem mutatus est in aliam formam, & in alium ordinem redactus, non erit amplius idem liber: & proinde extinguet priuilegium, & faciet, ne ad ipsum se extendat. Et ita in facti contingentia iudicatum fuit ab Illlustrissimo Domino Baranzono Locumtenente quò ad Ciuilia Illustrissimi Domini Auditoris Cameræ Apost. viro integritate, & doctrina spectabili.

An Nouitij subsint reseruationi casuum Episcopalium. Quæst. 221.

S V M M A

1 *Nouitij absolui possunt à reseruatis,*
2 *Nouitij an subsint casibus reseruatis Episcopi. & num. seq.*
3 *Nouitij non sunt sub iurisdictione Episcopi.*
4 *Reseruatio casuum quos afficiat.*
4 *Iurisdictio non extenditur extra territorium.*
4 *Nouitij habentur pro religiosis.*
4 *Nouitij sunt extra diœcesim.*
4 *Locus exemptus, & locus extra diœcesim æquiparantur.*
4 *Ex eo, quod nouitij non subdantur reseruatis apud religionem non valet quod subdantur reseruatis Episcopalibus.*

1 Quod virtute priuilegiorum possint Nouitij absolui à casibus reseruatis Episcopo loci, & etiam Sedi Apostolicæ nonnullis exceptis, certum omnino est ex diuersis indultis Summorum Pontificum, quorum nonnulla recensui supra *Centur. 2. quæst. 148.* Vnde possunt absolui ab omnibus, à quibus professi absolui possunt, vt notant Rodriquez *tom. 1. quæst. Regular. quæst. 24. ar. 15.* Reginal. *lib. 8. Praxis fori pœnit. nu. 58.* Bonac. *de pœnit. quæst. 7. pun. 4. §. 1. n. 28.* & *disp. 4. de legib. quæst. 2. pun. 7. § 4. num. 28.* Viual. *in Candelab. Tit. De absolut. nu. 23, & 24.* Vecchius *in Praxi Nouit. disp. 9. dub. 5. num. 1.* Bordon. *De profess. Reg. cap. 4. quæst. 56.* Et valet etiam de iure communi, quia Nouitij sunt subditi prælatorum Regularium non ratione voti obedientiæ, sed quia in Religione habent domicilium, & se instituendos, & probandos tradiderunt. Vnde difficultas est, an non obstante hac subiectione subsint casibus reseruatis Episcoporum.

2 Dubium proponit Homobonus *par. 2. Respons. 151. circa 6. præcep.* Sed nō resoluit, respondens solum alteri quęsito. *Tract. tamen De casib. reseru. par. 1. Cap. 2. ver. Et ita tenet,* asserit, subijci reseruationi Episcopali. Idem sentiunt Floron. *De casib. reseru. par. 1. cap. 3. nu. 8. & 10.* Mazzuchel. *disp. 1. De casib. reseruat. quæst. 2. difficul. 4. num. 15.* & *disp. 2. cap. 5. quæst. 2. num. 15.* Et fundari potest in eo, quod cū Nouitij nondum sint religiosi, & proinde non subdantur casibus reseruatis in religione, subdentur reseruationi factæ ab Episcopo.

3 Tenendum tamen est, *Quod Nouitij non subdantur reseruationi casuum factæ ab Episcopo.* Ita in specie Bordon. *De profess. reg. cap. 4. quæst. 52.* & ij, qui docent, Nouitium non esse amplius sub iurisdictione Episcopi vt Nauar. *Consil. 6. num. 4. De foro compet. lib. 2.* & *Consil. 58. num 4.*

num.4. De regular.lib.3. in 2.edit. Molina *tom.3.de iust.& iure disp.671.num.2.* Corduba *lib.1.quæst.30. opin.1.in 4.probat.* ver. *Sed neque ista ratio*, & *in 2. opin. probat.6.* Azor.*part.1.lib.12.cap.2.quæst.11.* Sanchez *lib.6.Sum.cap.10.num.11.& 17.* Suarez *tom.4.de Relig.tract.8.lib.2.cap.17 n.14.& 15.* Vecchius *in praxi Nouit.disp. 9.dub.3.num.3.& Alij.*

4 Ratio autem est. Quia reseruatio casuum se extendit solũ ad subditos intrà diœcesim. Vnde, vt quis afficiatur reseruatione, debent in ipso duo concurrere, nempe subiectio, & permanentia intra territorium. Cum enim reseruatio sit actus iurisdictionis, vt desumitur ex Cōcil. Trident. *sess.14.cap.7.de pœnit.* non habet locum, nisi circa subditos, vt habet Concil. *ibid.* Rursus quia iurisdictio non extenditur extra territoriũ Clemēt. 1. *De foro compet.* & Clement. *Pastoralis. §.Nunquid etiam.* De re iud. & *l.fin.ff.* De *iurisdic. om. iud.* & *l. fin. ff.* De *offic.præfec. vrb.* neque etiam reseruatio extenditur extra diœcesim. Nouitius autem nō subditur Episcopo, quia tanquam in via adreligionem, & admissus ad habitum est pars communitatis religiosę, non quò ad statum, sed quò ad conuictum, & tanquam adderens religiosis habetur pro religioso: *l. Qua religiosis. ff.* De *rei vendicat.* Et sicut eximuntur à iurisdictione laica, vt docent communiter Doctores, quos citat, & sequitur Sanchez *lib.6.sum. cap.10. num.10.* ita etiam fauore religionis eximuntur à iurisdictione Episcopali; vt *num. sequent.* aduertit, & probat idē Sanchez; Rursus neque sunt intra diœcesim, sed extra ipsam, quia sunt in Monasterio, quod ratione sui est exemptũ, vt ostendi *Centur. 2. quæst. 176.num.3.* ex indultis summorum Pontificum. Locus autem exēptus, & extra diœcesim æquiparantur, Cap. *Cum Episcop.* De *offic.ordin.in 6.* & Clement. *Archiepiscopo.* De *priuileg.* & notant Glos. *in* Clemen. *Quamuis.* De *foro compet.* Io. Andreas. *ibid.* Suarez *lib.3.de legib.cap 32.* alios allegās. Bonac. *disp.1.De legib.quæst.1. punc.6.num.65.* & alij.

5 Hinc ad fundam. in oppositum respondetur. Quod licet Nouitii non sint verè religiosi, sunt tamen exempti à iurisdictione Episcopali, vt constat ex dictis. Et dato, quod non teneantur casibus reseruatis religionis, non valet consequentia, quod subdantur reseruatis ab Episcopo: sicuti non valet, quod exemptus subdatur casibus reseruatis ab Episcopo, si non subderetur ex aliquo priuilegio, aut ex aliquo alio capite casibus reseruatis à proprio superiore. Si enim Nouitii non subduntur reseruationi superiorum Regularium, inde prouenit, quia talis reseruatio censetur facta pro solis professis. Quia tamen in foro pœnitentiali subdūtur prælatis Regularibus, ad quos spectat tribuere iurisdictionem confessarijs exercendam quò ad eos, qui sunt de familia, possunt illam limitare etiam in ordine ad Nouitios; & ita quò ad ipsos quoque reseruare aliquos casus.

An statuta Episcopalia, seu synodalia obligent Regulares, si sint confirmata à summo Pontifice. Quæst. 222.

SVMMA

1 *Regulares non subduntur statutis Episcopalibus, aut synodalibus.*
1 *Quid si statuta synodalia sint confirmata à Pontifice.*
2 *Constitutiones Episcopales, & synodales non se extendunt ad Regulares.*
2 *Regulares quò ad effectus iurisdictionis censentur extra diœcesim.*
2 *Sunt in altero ordine.*
2 *Exempti sunt de iure, & proprietate Romanæ sedis.*
3 *Confirmatio non ampliat confirmatum.*
4 *Etiam si sit ex certa scientia.*
5 *Statuta Episcopalia, & synodalia, quæ nominatim comprehendunt Regulares, an ipsos afficiant, si confirmentur à Pontifice ex certa scientia.*
5 *Clausula,* Ex certa scientia, *dum potest referri ad valida, & inualida, refertur solum ad valida.*
5 *Confirmatio,* Ex certa scientia, *accipitur in terminis habilibus, nec extenditur ad illicita.*
6 *Confirmatio,* Ex certa scientia, *non extenditur*

ditur ad nulla defectu potestatis.

7 *Confirmatio Ex certa scientia cooperatur iurisdictioni statuentis; non autem illam extendit.*

7 *Ecclesiastici quando teneantur legibus laicorum.*

---

1 NOn teneri legibus Episcopi, aut Synodi Regulares exemptos, dixi cum communi sententia in Praxi ieiunij. *decis.* 196. *num.* 6. *& sequent.* quam tradunt Azor. *par.* 1. *lib.* 7. *cap.* 30. *quæst.* 2. Suarez *lib.* 4. *de legib. cap.* 20. *num.* 8. *& seq.* Salas *disp.* 14. *de legib. sect.* 4. *num.* 43. Pontius *lib.* 5. *de matrimon. cap.* 7. *num.* 31. Palaus *par.* 1. *Oper. mor. tract.* 3. *de legib. disp.* 1. *quæst.* 24. *§.* 6. *nu.* 11. Riccius *tom.* 4. *resol.* 379. *num.* 6. Granad. 1. 2. *controuer.* 7. *tract.* 3. *par.* 1. *disp.* 6. *sect.* 3. *num.* 18. Diana *part.* 1. *tract.* 10. *de legib. resol.* 11. Merol. *tom.* 2. *theol. mor. disp.* 4. *dub.* 2 Caspens. *par.* 1. *Curs. Theol. disp.* 4. *de legib. sect.* 2. *num.* 16. Lorca 1. 2. *disp.* 25. *de legib. memb. vlt.* Zanard. *par.* 1. *Direct. precep.* 4. *cap.* 12. *in fine.* Facundez *precep.* 4. *Ecclesi. lib.* 1. *cap.* 7. *nu.* 4. Rodriquez *par.* 4. *sum. c.* 110. *num.* 4. Bossius *sect.* 4. *de Iubil. casu* 18. *num.* 32. Marchinus *de peste par.* 5. *cap.* 5. Trullench *lib.* 3. *in Decal. cap.* 2 *dub.* 5. *nu.* 2. Tamburin. *to.* 2. *De iure abbat. disp.* 12. *quæst.* 3. *num.* 4. *in vlt. edit.* Portel *in Dub. regular. verbo.* Festi dies *num.* 3. Rodriquez *in Compen. Quæst. regular. Resol.* 75. *num.* 18. Llamas 3. *par. Meth. cap.* 5. §. 28 *in fine.* Bonac. *disp. vlt. de precep. Eccles. quæst.* 1. *pun.* 6. *num.* 5. *ver. Sed maior difficultas*, & alij. Quia lex non extenditur ad exemptos, cum non egrediatur terminos iurisdictionis. Vnde difficultas est, an obligent Regulares, si accedat confirmatio summi Pontificis.

2 Tenendum tamen est. *Quod etiam si accedat Cõfirmatio Põtificia, leges episcopales, & statuta synodalia non obligent Regulares exemptos.* Ita in terminis dictæ confirmationis Sanchez *lib.* 5. *Consil. moral. cap.* 1. *dub.* 14. *num.* 9. Bordon. *tom.* 1. *Consil. moral. Resol.* 7. *n.* 8. ver. *Resp. Papã.* Ratio autẽ est, quia Constitutiones episcopales, & Synodales non se extendunt ex natura sua ad Regulares exemptos, vt desumitur ex Cap. *Nimis praua.* De *excessib. Prælat.* vbi prohibetur Episcopis, ne cogant Regulares subiacere suis cõstitutionibus. et Ex Cap. *Cum Episcopus.* De *offic. Ordinar. in* 6. & ex Clement. *Archiepiscopo.* De *priuileg.* & Cap 1. *De priuileg. in* 6. ibi. *Saluis casibus alijs, in quibus Episcoporum iurisdictioni subesse, canonica præcipiunt instituta.* Canonica autẽ instituta non solum non præcipiunt, vt subsint legibus Episcoporum, sed eos eximunt ab ipsorum iurisdictione, cũ enim regulares non solum sint exempti à iurisdictione Ordinariorum, sed etiam quò ad effectus iurisdictionis censeantur extra diœcesim. Cap. *Luminoso.* 18. *qu.* 2. & argum. ex Cap *vnico* § *Et quoniam.* De *regular. in* 6. & Cap. 1 *De priuileg. in* 6. & sint non solum alterius communitatis, sed etiam in alio ordine, & statu, in quo secundum peculiares leges dirigantur, non potest lex episcopalis, aut Synodalis se extendere ad ipsos, quia tanquã actus iurisdictionis non potest extendi extra spheram eiusdem iurisdictionis, neque ad aliam communitatem, cuius Episcopus non sit caput, sed sit immediatè subiecta summo Pontifici: non secus ac non potest se extendere etiam quò ad vim directiuam ad communitatem alterius diœcesis. Imo si Episcopus intẽderet regere, & dirigere suis legibus immediatè subiectos Romanæ Sedi irrogaret iniuriam summo Pontifici, quia mitteret falcem in messem illius, cũ exempti sint de iure, & proprietate ipsius. Cap. *Cum tempore.* De *arbitr.* et Cap. *Cum olim.* §. *Nos igitur.* De *priuileg.* Et proinde interest Romani Pontificis, nequò ad ipsos alius se immisceat, vt notant Abbas *in Cap.* 1. *num.* 19. *De re iud.* Io. Andr. *in Cap. Scienti. in fine. ver. Si vero.* De *reg. iur. in* 6. Franc. *ibid num.* 4. Felin. *in Cap. Cum olim.* De *præscript.* Castrens. *Consil.* 4 2. *num.* 3. Rota *in Vlisbonensi Monasterij* 19. *Nouemb.* 1625. *coram Coccino.* & *in Gaudauensi Monasterij* 29. *Apr.* 1641. *coram Eminentiss. Panzirolo.*

3 Ex hoc autẽ sequitur, quod neq; ratione confirmationis Pontificiæ extendantur

dantur ad Regulares, quia confirmatio non ampliat confirmatum, sed solum tantum operatur, quantum disponit cōfirmatum relinquendo in suo statu, & intra suos limites. l. *Aurelius §. Testamento ff.* De liber. leg. & Cap. *Sua §. cum igitur*. De confir. vt. vel inut. & tradunt Dec. in l. *More*, num. 34. *ff.* De iurisd. om. iud. & in Rubr. De confir. vt. vel inut. nu 5. Bald. in l. *Nominationes in fine*. C. De appellat. Menoch. *Consil.* 704. num. 36. Crot. *Consil.* 55. num. 15. Ripa *Consil.* 170. num. 6. Natta *Consil.* 193. num. 4. Surd. *Consil.* 340. num. 7. Socin. Sen. *Consil.* 159. nu. 30. lib. 2 Ruin. *Consil.* 48. in fine. lib. 1. Crauet. *Consil.* 33. num. 6. Archidiacon. in *Cap. Seruatis*, 25. quæst. 2. num. 2. Corneus *Consil.* 224. num. 18. vol. 3. Alexand. *Consil.* 122. n. 18. lib. 4. Beroius quæst. 50. num. 2. Ludouis. *Decis.* 267. num. 1. Duran. *Decis.* 147. num. 9. Rota *in Romana pensionis domus*. 16. Ianuar. 1598. coram *Lancellotto*. & in *Perusina Bonorum*. 20. Apr. 1592. coram *Penna*. & in *Romana relocation. domus*. 13. Martij 1595. coram *Gyptio*. & in *Brugensi canonica*. 28. Nouemb. 1586. coram *Gyptio*. & *Decis.* 682. num. 30. tom. 3. par. 4 *Recent.* & *Decis.* 429. num. 1. & *Decis.* 555. num. 2. & *Decis.* 111. num. 3. par. 2. *Recent.*

4 Quod habet locum, etiam si confirmatio sit ex certa scientia, nam in his terminis loquuntur citati Doctores. Quia de natura confirmationis est, vt non alteret statutum confirmatum, sed ad summum, si non est validum, conualidet in suo genere, & intra proprios terminos. Cap. 1. & Cap. *Veniens*. De *transactionib.* et notant Dec. in *Cap.* 1. num. 8. De *confir. vtil. vel inut.* Paris. *Consil.* 3. n. 19. lib. 4. Ruin. cū Bald. *Consil.* 12. n. 16. lib. 3. Crot. *Consil.* 55. num. 17. Peregrin. *Cōs.* 63. num 6. lib. 1. Surdus *Consil.* 361. num. 37. Rota *Decis.* 111. num. 2. part. 2. *Recent.* Quia cum agens non extendat suā operationem extra subiectum applicatum, confirmans etiam ex certa scientia non extendit suam actionem cōfirmatoriam vltra rem confirmandam applicatam, nec ampliat subiectum confirmandum, quia agens non producit subiectum, nec extendit, sed supponit.

5 Maior difficultas esset, si in statutis episcopalibus, & synodalibus exprimerentur etiam Regulares, ita vt expresse eos comprehenderent, et confirmarentur à summo Pontifice ex certa sciētia. *Verum adhuc tenendum est, quod non obligent Regulares, nisi Pontifex declaret, se velle, quod obligent*. Quia clausula, *Ex certa scientia*, apposita confirmationi, quando potest referri ad valida, & inualida, refertur tantum ad valida. Cap. *Dudum*. De *decimis*. et Cap. 1. ver. *Nec constitutione*. De *his, quæ fiunt à ma. par. cap.* et Cap. 1. *in fine*. De *iuram.* in 6. et notant Butr. *in dict. Cap. Dudum*. nu. 15. Alexan. *Consil.* 39. num. 10. vol. 4. Surd. *Consil.* 47. nu. 19. Tusch. *Littera C. Conclus.* 340. num. 4. Cabedo. *Decis. Lusit.* 3. nu. 5. par. 2 Barbosa *Clausula* 59. n. 54. Rota *Decis.* 11. num. 3. par. 2. *Recent.* Quia nimirum confirmatio ex certa scientia accipitur semper in terminis habilibus, nec se extendit ad illicita, aliàs foueret iniquitatē, vt tradunt Felin. *in Cap. Ecclesia S. Mariæ*. num. 4. De *constit.* Bald. *in l. Omnes Populi*. num. 37. *ff.* De *iust. & iure*. Alexander *Consil.* 56. nu. 8. lib. 1. Paris. *Consil.* 33. n. 53 lib. 3. Rota *Decis.* 780. nu. 6. par. 1. *Diuer.* Est autem illicitum, quod legislator extendat suas leges ad non subditos, et ideo licet confirmatæ à summo Pontifice ex certa scientia, non censentur confirmatæ secundum hanc extensionem, cum sit illicita, et inualida.

6 Et ideo in terminis vniuersalioribus hoc ipsum resoluunt Ruin. *Consil.* 188 nu. 16. & 17. lib. 1. Tusch. *Littera C. Conclus.* 340. nu. 35. Alexan. *Consil.* 122. n. 24. ver. *Quia respondeo*. lib. 4. dum volunt, Quod confirmatio ex certa scientia non operetur circa ea, quæ nulla sunt ex capite inhabilitatis, seu ex defectu potestatis, vt quando statutū extenditur ad eos, ad quos non se extendit iurisdictio statuentis. Et ratio est, quia Princeps in cōfirmatione ex certa scientia cooperatur quidem iurisdictioni statuentis, et defectus supplet, quatenus in suo genere nulliter procederet, non autem extendit iurisdictionem statuentis ad non subiectos, præ-

præsertim exceptos, et ubi ipsi immediatè subiectos, nam in hoc sibi præiudicaret; nam daret facultatem inferiori, vt se posset immiscere circa ea, quæ sunt de iure proprio.

7 Dices. Ecclesiastici tenentur seruare ex vi directiua leges laicorum, quando concernunt publicum bonum. Ergo etiã Regulares, licet sint de alia communitate, tenebuntur seruare leges Episcopales, quando concernunt publicum bonum. Resp. Ecclesiasticos teneri seruare leges laicorum concernentes publicum bonum, quando subintrat ius naturale obligans ipsos ad cooperandum in illa materia publico bono, quia licet sint de alia communitate, communicant tamẽ cũ laicis in ciuilibus, et ideo ratione huius communicationis tenentur publico bono cooperari, quando ius naturale id exigit; vnde est obligatio, quæ venit in consequentiam ad obligationem legis naturalis. Hæc autem communicatio ecclesiasticorum in ciuilibus cum laicis radicatur in iure naturali; nam cum nõ possint laici sine ecclesiasticis subsistere, nec ecclesiastici sine laicis, lex naturalis copulat vtrosque tanquam duas communitates sibi inuicem necessarias. Hoc autem non habet locum quò ad Regulares, et subditos Episcoporum; quia Episcopi non possunt statuere, nisi circa spiritualia, in quibus Regulares sibi sufficiunt per proprias regulas, nec indigent communicare cum subditis Episcoporũ, et ideò lex naturalis sicut non copulat eos in mutua necessaria communicatione; ita nec obligat ad seruandas leges eorumdem.

An prohibitio Episcopi, ne Confessarius absoluat socium criminis afficiat Regulares. Quæst 223.

SVMMA

1 *Probibitio absoluendi complicem an afficiat regulares. & num. seq.*
3 *Episcopi an possint Regularibus limitare approbationem, ne sit pro socio criminis.*
3 *Regulares non accipiunt ab Episcopo iurisdictionem absoluendi.*
3 *Inferior non potest limitare concessa à superioribus, nec in ijs se ingerere.*
4 *Approbatio confessarij est iudicium de habilitate, & facultas approbandi est facultas de tali iudicio.*
5 *Ordinarij quomodo possint limitatè approbare regulares.*
5 *Debent simpliciter approbare simpliciter idoneos.*

1 QVod Regulares quoq; comprehendat, tradit Mazuchel. De casib. reser. disp. 1. quæst. 4. difficul. 26. ver. Sexto. loquens pro Diœcesi Mediolanẽsi, quia prohibitio in via Concilio Prouinciali extensa fuit expressè etiam ad Confessarios Regulares. Verum non posse ex hoc capite, etiam si subsequuta sit confirmatio Pontificia, comprehendere Regulares, constat ex dictis quæst. præced. Ex alio tamen capite putat Bossius Sect. 1. de iubil. casu 12. num. 7. comprehendere Regulares. Quia nimirum Regulares subduntur Episcopo quò ad approbationem prò audiendis confessionibus, qui cum possint ex iusta causa limitatè approbare, stante tali prohibitione censetur limitatè approbare, vt nimirum non approbet quò ad complicem criminis. Addit tamen idem Bossius, quod dicta prohibitio nõ afficiat Regulares quò ad pœnas impositas, quia non subduntur Episcopo quò ad vim coactiuam.

2 Verum tenendum est, *Quod dicta prohibitio nullo prorsus modo afficiat Regulares, atq; adeo quod possint absoluere complicem criminis.* Quod autem non afficiat Regulares quatenus lex quędam siue Synodalis, siue Prouincialis, constat ex dictis *quæst. præcedenti*, cum Regulares sint extra spherã iurisdictionis Episcopalis et Concilij Prouincialis, et immediatè subiecti summo Pontifici: vnde circa ipsos non possunt se Episcopi immiscere, nisi in casibus specialiter concessis.

3 Quod autem neque ratione approbationis eos afficiat, prob. Quia si Episcopi nõ approbarẽt pro socio criminis, cogeren t

gerent Regulares subesse suis constitutionibus, nam approbarent secundum mensuram ipsarum contra Cap. *Nimis praua. De excessib Prælat.* Vnde cum hoc sit ipsis prohibitum, nulliter procederet. Confir. Confessarij Regulares non recipiunt iurisdictionem ab Ordinarijs in approbatione, sed habent à summo Pontifice, & approbatio requiritur solum tanquam conditio, vt exerceri possit iurisdictio: Clemen. *Dudum §. Per huiusmodi. De sepul.* & Extrauag. *Inter cunctas. De priuileg.* & ex Constit. Clem. IV, quæ incipit. *Exigentibus.* & ex Priuilegio Xisti IV. *Ordini Prædicatorum in Bulla,* quæ incipit. *Sedis Apostolicę V. Id. Iunij* 1477. & Pauli III. *Societ. Iesu die* 3. *Iulij* 1545. in Bulla *Cum inter cunctas.* & Pauli IV. *in Bulla Ex clem. die* 1. *Iulij* 1556. & tradūt Doctores. quos citaui Cętur. 2. *quęst.* 142. *nu.* 5. Ergo non possunt Episcopi prohibere, ne Regulares absoluant ab aliquo casu, nisi quatenus illum sibi reseruant:, quia cum inferior non possit limitare, quæ concessa sunt à superiori, nec in ijs se ingerere Clement. *Ne Romani. De elect.* & notant Barbat. *Consil.* 1. *num.* 1. Boich, *De simon. par.* 3. *num.* 124. Manfred. *Decis* 261. Lauor. *tit* 3. *De conclaui. cap.* 3. *num.* 10. non possunt Episcopi limitare iurisdictionem absoluendi concessam Regularibus, aut illam modificare, ne absoluant complicem criminis cum neque possint talem casum sibi reseruare, si quidem iuxta Cōcilium Trident *sess.* 14. *cap.* 7. *de Pænit.* solum grauiora crimina possunt sibi reseruare, qualia non sunt semper, quæ cōmittuntur cum complice.

4 Præterea. Approbatio est in ordine ad iudicium de habilitate, quæ mediante examine innotescit, vt desumitur ex Concil. Trident. *sess.* 23. *cap.* 15. *De reformat.* ibi. *Nec ad id idoneum reputari, nisi aut parochiale beneficium, aut ab Episcopis per examen, si illis videbitur, esse necessarium, aut aliàs idoneus iudicetur, & approbationem, quę gratis detur, obtineat.* Ergo non possunt Episcopi in approbatione excludere facultatem absoluendi socium criminis; quia facultas approbandi est tantum facultas proferendi iudicium de habilitate, & spectat ad intellectum; non autem facultas coarctandi iurisdictionem, & excludendi casum cōplicis, quia hoc non est opus intellectus, sed voluntatis, nec concernit idoneitatem; & ideo non possunt Episcopi in virtute facultatis approbandi Regulares, quam habent à Concilio, excludere, ne possint absoluere complicem criminis.

5 Quod amplius confir. Quia licet Episcopi possint limitatè approbare Regulares ad certum tempus, locum, vel genus personarum, vt tradunt Suarez *tō.* 4. *de pænit. disp.* 28 *sect.* 7 *dub.* 6. Vgolin. *De potest. Episcopi. par.* 1. *cap.* 20. *num.* 6. Cenedus *lib.* 1. *canon. quæst. quęst.* 38. *num.* 21. & 22. Facundez *pręcep.* 2. *Eccles. lib.* 7. *cap.* 2. *num.* 17. Rodriquez *tom.* 1. *Quęst. reg. quęst.* 59. *ar.* 8. Miranda *tom.* 1. *Manual. quęst.* 45. *ar.* 10. *conclus.* 10. Gutierez *lib.* 1. *canon. quęst. cap.* 27. *num.* 18. & 19. Homobon. *tract.* 4. *Examin Ecclesiast. cap.* 3. *quęst.* 17. Lezana *tom.* 1. *Quęst. Regul. cap.* 19. *num.* 8. hæc tamen limitatio non potest adhiberi, nisi secundum mensuram idoneitatis. Vnde quando reperiunt simpliciter idoneos, debent simpliciter approbare, vt declarauit sacra Cōgregatio *die* 2. *Iulij* 1587. apud Mirandam citatum. Et proinde approbatio non est libera Episcopis, vt possint eam ad libitum limitare, aut modificare, sed est facienda iuxta mensuram idoneitatis; & ideo non possunt limitare, ne se extendat ad socium criminis, ne dum quò ad eos, quos simpliciter idoneos reperiunt; sed neq; quò ad alios; quia societas criminis non requirit specialem idoneitatem; cum in ordine ad idoneitatem veniant tantum in considerationem tempus, locus, & genera personarum.

An

An superior Regularis possit subdito confitenti præcipere, vt sibi extra confessionem aliquid de confessione manifestet, vt possit vti ad externam gubernationem. Quæst. 224.

SVMMA.

1 *Superior regularis an confitenti subdito possit præcipere, vt quod confitetur, extra confessionem sibi manifestet, & num. seq.*
2 *Sacerdos audiens confessionem repræsentat Christum, nec potest in illo tribunali exercere iurisdictionem fori externi.*
3 *Potestas clauium in confessione quousque se extendat.*
3 *Superior præcipiens subdito confitenti, vt sibi extra confessionem aliquid manifestet, vtitur scientia confessionis &c.*
4 *Prohibitum directè non potest fieri per indirectum.*
5 *Subditus non potest cogi ad manifestanda peccata extra confessionem.*

1 Pellizzarius *tom. 2. Manual. Regular. tract. 6. cap. 13. num. 8.* docet, superiorem regularem posse subdito cõfitenti præcipere, vt sibi reuelet extra confessionem, quod in confessione explicat, vt possit vti tali notitia ad externam gubernationem. Citat Coninch, qui tamen solum dicit, quod confessarius possit de licentia pœnitentis vti notitia habita in confessione.

2 Sed miror, quod potuerit quis hanc doctrinam nouam producere, si sacrum confessionis sigillum considerasset, vnde prorsus tanquã falsa reijcienda est. Ratio autem est. Quia sacerdos audiens confessionem sedet in tribunali Christi ipsum repræsentans tanquam eiusdem Vicarius, vt habet Concil. Trident. *sess. 14. cap. 5. De pœnit.* Vnde nomine Christi exercet iudicium sacramentale; & in causa conscientiæ procedit, & ideo si pro foro externo contingat esse superiorem; hæc superioritas in ordine ad talem actũ impertinenter se habet, nec potest in illo iudicio exerceri aliquid præcipiendo, cũ non se extendat ad conscientiam pœnitentis; & tota causa conscientiæ sit expedienda per solam potestatem sacerdotalem clauium; & ideo in illo actu non plus potest superior, quàm quilibet alius confessarius. Ergo non potest superior præcipere subdito confitenti, quod extra confessionem sibi apeciat, quod confitetur, quia ad hoc neque se extendit potestas clauium; neque iurisdictio superioritatis.

3 Confir. Potestas clauium in confessarijs non se extendit, nisi ad iudicandam conscientiam confitentium: nec ex vi ipsius possũt se ingerere in aliquo alio, Ergo non possunt ratione huius potestatis præcipere confitenti, vt sibi extra cõfessionem manifestet, quod explicat in confessione, quia peracto iudicio conscientiæ iam functi sunt munere suo. Sed neque ex vi superioritatis potest superior id præcipere; quia eo ipso, quod præciperet, vteretur tanquam superior in exercitio superioritatis scientia habita in cõfessione contra Decretũ Clementis VIII, *editum 26. Maij 1594.* ne superiores Regulares vti possint scientia habita in confessione ad externum regimen. Si quidem ex eo, quod scit in confessione, moueretur ad imponendum hoc præceptũ, quod esset pars exterioris regiminis.

4 Præterea adhuc violaretur dictum decretum Clementis VIII. quia mediante hoc præcepto, & per indirectum fieret, quod in ipso prohibetur, si quidem per hoc præceptum sterneretur via ad vsum scientiæ habitæ ex confessione pro exteriori regimine, contra regulam, quod prohibitum directò, non potest fieri per indirectum: *l. Seius, & Augerius. ff. Ad leg. Falcid.* vbi Bart. & *l. Scire oportet. §. Si mater ff. De tut. & curat. dat.* & Cap. *Cum quid. De reg. iur. in 6.* vbi Dinus.

5 Denique si posset imponi tale præceptum, cogeretur subditus contra propriam voluntatem manifestare extra confessionem, quæ in confessione dexit, nam præceptum exercet vim coactiuam. Hoc autem redderet maximè odiosam confessionem, & esset occasio tacendi aliqua peccata; & sicuti difficul-

tas,

tas, quæ est in confessione, fit tolerabilis ratione arctissimi sigilli, vt notat Leo 1. Epist. 80. alias 78. ita si subditus posset cogi ad manifestanda peccata extra confessionem præcepto superioris, fieret intolerabilis. Imo hoc præceptum esset contra sigillum confessionis, quia operaretur, quod peccata in virtute notitię habitæ ex confessione manifestarentur extra confessionem.

An Monachi satisfaciant praecepto horarum canonicarum, si priuatim recitent iuxta ritum Breuiarij Romani. *Quæst. 225.*

S V M M A.

1 *Monachi recitantes horas canonicas iuxta Romanum Breuiarium an satisfaciant.*
2 *Praeceptum de horis canonicis ad quid obliget.*
3 *Breuiarium Romanum quibus permittatur.*
4 *Monachus recitans secundum ritum Romani Breuiarij an peccet mortaliter.*
4 *Vbi eadem ratio, ibi eadem iuris dispositio.*
4 *Non seruare praescriptum ritum in horis canonicis est peccatum mortale.*
5 *Quid si priuatim recitentur.*

1 Negatiuè respondendum est; *Sed teneri, vt satisfaciant, recitare iuxta ritum* Breuiarij *Monastici*. Ita declarauit Sacta Rituum Congregatio. Cuius declarationis tenor est. *Sacra Rituum Congregatio censuit, & declarauit, omnes Monachos, & Moniales, qui, & quæ militant sub Regula S. Benedicti, posse, & debere vti Breuiario Benedictino nuper de mandato Sanctissimi D. N. Papæ edito pro omnibus religiosis, qui militant sub Regula S. P. Benedicti, non obstante, quod aliqui exempti in præteritum vsi fuerint Romano, vel alio Breuiario. & ita declarauit die 24. Ianuarij 1616.*

A. Mar. Episcop. Cardin. Gal.
I. P. Mugantius Secret.
S. Congregat.

2 Ratio autem est, quia præceptum de horis canonicis ne dū est de ipsis recitandis, sed etiam secundum præscriptionem Ecclesiæ, vt constat ex Bulla Pij V. præfixa Breuiario Romano, & ex declaratione S. Congregationis *die* 8. *Aprilis* 1628. approbata ab Vrbano VIII. apud Gauan. *in Rubr. Breu. sect.* 1. *cap.* 5. *tit.* 2. *n.* 9 vbi, quod si fiat mutatio officij, nō satisfit obligationi recitandi. Pius autem V. præscripsit recitationem horarum canonicarum secundum Breuiarium Romanum ijs tantum, qui recitant secundum ritum Romanæ Ecclesiæ, vt constat ex prædicta Bulla ibi: *Omni itaq; alio vsu quibuslibet, vt dictum est, interdicto, hoc nostrum Breuiarium, ac precandi psallendique formulam in omnibus vniuersi Orbis Ecclesijs, Monasterijs, Ordinibus, & locis etiam exemptis, in quibus officium ex more, & vsu dictæ Romanæ Ecclesiæ dici debet, aut consueuit, salua prædicta institutione, vel consuetudine prædictos ducentos annos superante, præcipimus obseruari.*

3 Imo Breuiarium Romanum non permittitur ijs, qui ex institutione approbata à Romana Sede, vel ex consuetudine excedente ducentos annos alijs Breuiarijs vti consueuerunt, nisi Episcopus, & vniuersum Capitulum consentiant, vt constat ex dicta Bulla ibi. *Illis tamen exceptis, quæ ab ipsa prima institutione à Sede Apostolica approbata, vel consuetudine, quæ vel ipsa institutio ducentos annos antecedat, alijs certis Breuiarijs usa fuisse constiterit, quibus, vt inueteratum illud ius dicendi, & psallendi suum officium non adimimus, sic eisdem, si forte hoc nostrum, quod modo peruulgatum est, magis placeat, dummodo Episcopus, & vniuersum capitulum in eo consentiant, vt id in Choro dicere, & psallere possint, permittimus.*

4 Sed difficultas est, an si relicto Monastico Breuiario recitaret quis horas canonicas secundum ritum Breuiarij Romani, peccaret mortaliter. Resp. Quod si quis obligatus ad recitandum secundum Breuiarium Romanum recitaret secundum aliud Breuiarium, non satisfaceret obligationi, vt declarat Pius V. in dicta Bulla præfixa Breuiario. ibi. *Statuen-*

tuentes, quoſcunque, qui horas canonicas ex more, & ritu ipſius Romanæ Eccleſiæ, iure, vel conſuetudine dicere, vel pſallere debent, propoſitis pœnis per canonicas ſanctiones cõſtitutis in eos, qui diuinum officium quotidiè non dixerint, ad dicendum, & pſallendum poſt hac in perpetuum horas ipſas diurnas, & nocturnas ex huius Romani Breuiarij præſcripto, & ratione omnino teneri, neminemque ex iis, quibus hoc dicendi, pſallendique munus neceſſariò impoſitum eſt, niſi hac ſola formula ſatisfacere poſſe. Si ergo non ſatisfacit, morraliter peccat. Ergo cum mutare officium ex vſu Romano in alium ſit peccatum mortale, quò ad eos, qui tenentur ſecundum ritũ Romanum recitare, erit etiam mortale mutare monaſticum in Romanum quò ad eos, qui tenentur ſecundum ritum monaſticum recitare, cum militet eadẽ ratio; atque adeo eadem iuris diſpoſitio *l. Illud. ff. Ad leg. Aquil.* & *l. Nauta. §. fin. ff. Naut. caupones.* & *l. Titio. ff. De furtis.* Et propterea non ſeruare ritum in recitandis horis canonicis, eſſe peccatũ mortale, tradunt Angelus *verbo.* Horæ canonicæ. *num.* 4. Nauar. *De orat. & hor. canon. cap.* 21. *n.* 25. Rodriquez *par.* 1. *Sum. cap.* 143. *num.* 3. Garzia. *De beneficiis. par.* 3. *cap.* 1. *num.* 163. Philiar. *lib.* 5. *De horis canon cap.* 6. Aragon. 2. 2. *q uaeſt.* 83. *ar.* 12. *dub.* 5. *princip.* Suarez *tom.* 2. *de Relig. lib.* 4. *cap.* 23. *nu.* 11. *& ſeq.* Squillan. *De obligat. Cler. par.* 1. *num.* 50. *ver. Sed licet.* Quod tamen, quando fieret mutatio ſecũdum ritum eiuſdem Breuiarij cum quadam moderatione accipiendum eſt, de quo alibi.

5 Et hoc nedum locum habet, quando horæ canonicæ recitantur in Choro, ſed etiam, quando recitantur priuatim, quia Pius V. vniuerſaliter omnibus, qui tenentur recitare horas canonicas imponit, vt recitent ſeruando ritum Breuiarij præſcripti, aliàs non ſatisfaciant. Et quia, vt dictum eſt, obligatio nedum eſt ad officium, ſed etiam ad ritum præſcriptum ab Eccleſia. Vnde Sacra Rituum Congregatio, *die* 8. *Septemb.* 1602. declarauit, quod qui ſunt de gremio alicuius Eccleſiæ debent recitare officium, quod in Choro dicitur, apud Gauan. *in Rubr. Breuiar. ſect.* 1. *cap.* 5. *tit.* 2. *num.* 4.

An Epiſcopus diſpenſare poſſit in irregularitate ex defectu lenitatis. Quæſt. 226.

SVMMA

1 *Epiſcopus an diſpenſare poſſit in irregularitate ex defectu lenitatis, & num. ſeq.*
2 *Nomine homicidij voluntarij quodnam veniat.*
3 *Concil. Trident. quarum irregularitatum diſpenſationem concedat Epiſcopis.*
3 *Qualitas adiecta reſtringit diſpoſitionem.*
4 *Qualitas adiecta declarat quid veniat in diſpoſitione.*
5 *Regula de diſpenſatione quò ad irregularitates pro Epiſcopis.*

1 QVod Epiſcopus diſpenſare poſſit in irregularitate ex defectu lenitatis in virtute facultatis, quam ipſi concedit Concil. Trident. *Seſſ.* 24. *cap.* 6. *de reformatione*, tradunt Couaruu. *in Clemen. Si furioſus. par.* 1. *§.* 3. *num.* 7. *in fine.* Cãpanil. *in Diuer. can. iur. Rubr.* 11. *c.* 23. *num.* 138. Rodriquez *to.* 1. *quæſt. reg. q.* 24. *ar.* 8. Nauar. *Cap.* 27. *Manual. nu.* 240. *ver. Quartò.* Viual. *in Candel. par.* 2. *Tit. de irreg. §. De diſpen. quò ad fratres. nu.* 326. Medina *par* 1. *Sum. cap.* 12. §. 12. Maiol. *lib.* 5. *de irregular. cap.* 48. *§.* 6. Barboſa *de poteſt. Epiſ. alleg.* 39. *nu.* 47. Præpoſit. 3. *par. qu.* 5. *de irregular. dub.* 16. *num.* 131. Peirin. *qu.* 2. *de relig. Prælato cap.* 5. *§.* 9. *num.* 143. Io. à Cruce *par.* 2. *Direct. Conſcien dub.* 9. *de irregul. concluſ.* 1. Polanch. *in Direct. Confeſſ. tr. de irregul. reg.* 3. Nouar. *De iure nouo Pont. concluſ.* 81. *n.* 3. Marchin. *De ſacram. Ordin. tr.* 1. *par.* 9. *cap.* 2. Hieron. Rodriquez *in Compend. quæſt. reſol.* 81. *nu.* 3. Machad. *tom.* 1. *de perfec. Confeſſ. lib.* 1. *par.* 3. *tr.* 18. *docum.* 8. *num.* 2. Diana *par.* 7. *tract.* 1. *reſol.* 26. Baun. *tom.* 2. *Theol mor tract.* 11. *qu.* 59. *ver. Eſt tamen.* Sà *verbo.* Irregularitas ex occiſ. licita. *n.* 5. Plaza *lib* 1. *de delict. cap* 11. *num.* 11. Fundantur in eo, quod Concil. exclu-

excludit solum homicidium voluntariũ. Nomine autem homicidij voluntarij venit tantum iniustum, quod est contra quintum præceptum Decalogi, cum homicidium sit factum iniustum lege diuina, & humana prohibente ex D. August. *lib. 1. de lib. arbitr. cap. 4.* & D. Th. 2. 2. *q. 64 ar. 6.* vnde non excluditur irregularitas ex defectu lenitatis.

2 At non posse dispensare, tenent idē Nauar. *Consil. 34. & 39. in 2. edit. De homicid.* Sayr. *Decis. 31. De homicid.* Henriquez *lib. 14. sum. cap. 9. nu. 3.* Vgolin. *De irregular. cap. 33. §. 1. num. 1.* & *Cap. 44. §. 2 num. 4.* Vega *par. 1. Sum. cap. 56. casu 6.* & *in Speculo Curat. cap. 11. n. 287.* & *cap. 12 num. 323.* Graf. *par. 1. Decis. lib. 1. cap. 13. num. 38.* Zerola *in praxi epis. par. 1. verbo. Irregularitas, §. 8.* Garzias *part. 7. de Benef. cap. 11. num. 40.* Molin. *tract. 3. de iust. & iure. disp. 79. num. 8.* Gutierez *lib. 2. Canon. quæst. cap. 6. nu. 170.* Homobon. *tract. 12. Exam. eccles. cap. 3. quæst. 13 resol. 2. in fine.* Auila *De censur. part. 7. disp. 6. sect. 5. dub. 1.* Leo *par. 2. thes. fori eccles. cap. 8. nu. 32.* Alzedo *in praxi Episcop. par. 2. cap. 6. num. 46.* Hurtad. *disp. 2. de irregularit. difficul. 20. num. 56.* Filliuc. *tract. 10. cap. 10. n. 28.* Gauan. *in Enchir. Episcop. verbo.* Irregularitas. *num. 105.* Laiman. *lib. 2. theol. moral. sect. 5. tr. 3. cap. 12. num. 5.* Rodriquez *in Sum. par. 1. cap. 174. conclus. 3.* Turrian. *De censur. lib. 9. disp. 71. n. 2.* Corneus *3. par. tract. 5. De irreg. disp. 13. dub. 3.* Bonac. *disp. 7. de censur quæst. 4. punc. vlt. num. 13.* Tanner. *3. par. disp. 6. quæst. 10. dub. 11. num. 113.*

3 Prior sententia nō mihi videtur posse cohærere cum dispositione Cōcil. Trident. *sess. 24. cap. 6. De refor.* & ideo *posterior est tanquam certa tenenda.* Dispositio namque Concilij clare se restringit ad irregularitates ex delicto occulto, & ab his excipit irregularitatem ex homicidio voluntario, vt constat ex verbis ipsius. *Liceat Episcopis in irregularitatibus omnibus, & suspensionibus ex delicto occulto prouenientibus excepta ea, quæ oritur ex homicidio voluntario, & exceptis alijs deductis ad forum contentiosum dispensare.* Vnde cum irregularitatibus, pro quibus conceditur facultas dispēsandi sit adiecta qualitas originis, nempe ex delicto occulto, restringitur dispositio ad hoc tantum genus irregularitatum iuxta doctrinam, quod qualitas adiecta dispositioni, illam restringit, vt tradunt Socin. *Consil. 34. circa fin. vol. 3.* Felin. *Consil. 25. num. 23.* Surd. *Consil. 274. num. 14.* Bar. *in l. 4. §. Prætor. ait. num. 26. ff.* De *dam. infec.* Item Felin. *in Cap. Nonnulli. num. 102. & 104.* De *rescrip.* Cephal. *Consil. 149 num. 14.* Quia nimirum qualitas est forma quædam determinans id, quod venit in dispositione, & distinguens, ita vt ex vi ipsius excludatur quicquid caret tali qualitate.

4 Et proinde. Qualitatem adiectam declarare, quid veniat in dispositione, tradunt Bar. *in l. 4. §. Quotiens. ff.* De *dam. infec.* Bald. *in l. Proculus. ff.* De *vsufr.* Alexan. *Consil. 150. init. vol. 7.* Ruin. *Consil. 133. num. 13. vol. 2.* Marsil. *Sing. 561.* Duran. *de arte testam. tit. 6. caut. 42.* Cuman. *Consil. 121. num 3.* Barbat. *Consil. 64 vol. 2.* Paris. *Consil 71. num. 3. vol. 2.* Ferdinan. Vasquez *Illustr. Controuer. cap. 51. nu. 75.* Crot. *Consil. 50. num. 8.* Gomez. *§. In personam. num. 16.* Instit. *de act.* Imola *in l. Hæredes palam. §. Si quis post. ff.* De *test.* Surd. *Cōsil. 179. n. 41.* Vnde cum Cōcilium adiecerit. *Ex delicto occulto*, apertè declarauit, de quibus irregularitatibus intellexerit, ita vt ad hoc genus tantum restrinxerit suam concessionem, et omnes alias excluserit.

5 Nec obstat fundamentum in oppositum. Nam accipiendo homicidium voluntarium pro solo iniusto, exceptio irregularitatis ex tali homicidio facit, quod sub regula comprehendatur, quicquid per exceptionem non excluditur. Regula autem est, quod Episcopi possint dispensare in omnibus irregularitatibus ex delicto occulto; atque adeo de certo genere irregularitatum, à quo genere per exceptionem excluditur irregularitas ex homicidio voluntario, licet occulto. Non autem regula est, quod simpliciter possint dispensare in omnibus irregularitatibus.

An reus iurans se veritatem dicturum, debeat vti æquiuocatione, si non vult fateri delictum, de quo adest semiplena probatio. Quæst. 227.

SVMMA

1 *Reus iuridicè interrogatus stante semiplena probatione an teneatur fateri veritatem.*
1 *Præceptum, vt obliget, quale debeat esse.*
1 *Non tenetur, quis contra se exhibere, quod sibi nocet.*
1 *Non potest quis cogi ad testificandum contra sibi sanguine iunctos.*
2 *Ius interrogandi in iudice quam obligationem supponat in reo.*
3 *Reus iurans de dicenda veritate, an debeat vti æquiuocatione, si non dicat.*
3 *Iuramentum induit naturam actus, super quo interponitur.*
4 *Conditiones actus redundant in iuramentum, quod ipsum confirmat.*
4 *Deficiente actu ratione conditionis deficit etiam iuramentum.*

1 STante opinione, quam tradunt Spathar. *in Methodo corrigēdi Reg. tract.9.cap.7.num.4.& 17.& cap.8.nu.4.* & Cap.9.num.10. Rodriqnez *to.2.quæst. Regular.qu.18. ar.3.* Villalob. *tom.2.Sum. tract.16.difficult.* 1.n.10. Ioseph. de Sancta Maria *in Tribun.religios. tract.4. cap.14.n.* 5. Homobon. *De stat.hum. vitæ par.2.cap.* 4.*§. Quod autem.* Peirin. *De subdito relig. quæst.1.de obedien.§.1.ver. Limitant.* Salzedo *in addit.ad Diaz. cap.* 126. ver. *Nono illud.* Scotus *in 4.dist.15.quæst.4.nu.3.* Reginal. *lib.24.Praxis fori pœnit. nu°* 37. Filliuc. *tract.40.num.266.* Malder. *2.2.tract. 6.cap.3.asser.2.* Io. Sanchez *in Selectis de Sacram.disp.43.nu.29.* Armilla *verbo.* Confessio *nu.8.* Angelus *verbo.* Confessio Delicti,*nu.1.* Euseb. De Herrera *Decis. 4. moral. num.14. ver. Digo lo tercero.* Mazzuchel. *De casib.reser.disp.2.cap.19.difficult. 2.num.11.* Quod nimirum reus iuridicè interrogatus à iudice stante etiam semiplena probatione, non teneatur fateri veritatem, quando agitur de graui pœna, nempe mortis, exilij perpetui, confiscationis bonorum, aut maioris partis, triremium, &c. quod probabilissimum puto. Nam si teneretur reus fateri veritatē, teneretur esse causa suę cōdemnationis, quod est nimis durum, & quod maximè auersatur ipsa natura, quæ tendit ad sui defensionem, & conseruationem. Præceptum autem, cum debeat imitari legem, vt habeat vim obligandi, debet esse de re moraliter possibili Cap. *Erit autem. Dist.* 4. Vnde nō tenetur quis contra se exhibere id, per quod sibi negotium fiat. *l. Nimis graue.C.* De *testib.* Et sicuti non potest quis cogi ad testificandum contra sibi sanguine coniunctum. *l.4. ff. De testib.* ita nec a fortiori ad fatendam veritatem contra se ipsum.

2 Nec obstat, quod iudex habeat ius interrogandi reum, quia tale ius fundatur in iustitia legali, quæ exigit delicta deducta ad forum inuestigari, & poni in claro, vt puniantur, & proinde dat ius iudici ad inquirendum tanquam ministro iustitiæ. Nam ex hoc iure, quod habet iudex, consurgit in reo tantum obligatio respondendi ad interrogata, non autem fatendi veritatem; aliud enim est ius in iudice interrogandi reum, & aliud ius obligandi ipsum ad dicendam veritatem: hoc posterius ius non conuenit iudici: & ideo neq; consurgit in reo obligatio ad dicendam veritatem. Stante ergo hac probabilissima opinione dubitatur, an quando reus iurat de dicenda veritate, debeat vti aliqua æquiuocatione, aut restrictione mentali, ne fiat periurus.

3 Dicendum est. *Non teneri vti aliqua æquiuocatione, sed posse absolutè iurare de dicenda veritate, quia iuramentum intelligitur ex natura rei de veritate dicenda, quatenus tenetur dicere: non autem absolutè.* Ratio autem est. Quia iuramentum assumit naturam actus, super quo interponitur. *l. fin.C.* De *non numer. pecun.* & *l. Sed & si possessori, §. Item si iuramen. ff.* De *iureiur.* Glos. *in priorem l.* Abbas per illum rex. *in Cap. Quemadmodum not. 7.* De *iureiur.* Corneus *Consil.116. volum.1.* Bart. *in l.Si quis pro eo. ff. De fideiuss.* Roman.

man. *Consil.* 279. Aret. *Consil.* 24. Innocent. *in Cap. Per tuas.* ver. *Et idem dicitur.* De *arbitr.* Oldrad *Consil.* 95. ver. *Praeterea cum vt supra.* Speculat. *tit. De arb.* §. 1. ver. *Sed pone quod.* Bal. *in Cap. Qua in Ecclesiarum. num.* 25. De *constit.* Imola *in Cap. Si cautio. ver. Vbi autem.* De *fide instrumen.* Angel. *Consil.* 313. ver. *De primo dicendum.* Butrius *in Cap.* 1. ver. *Sed dubium.* De *iud.* Barbatia *Consil.* 49. ver. *Facit in simili. vol.* 4. Ancharan. *Consil.* 330. ver. *Ex istis.* Angel. *in l. fin.* C. De *non numer. pecun. in Summar.* Castrens. *ibid.* Salicet. *not.* 1. Curt. sen. *consil.* 3. ver. *Accedit etiam.* Dec. *Consil.* 240. ver. *Sed iuramentum.* Anton. Gabr. *tit. De iuram. conclus.* 10. *num.* 1. testans de communi. Tiraquel. *De constit. possess. par.* 3. *limit.* 7. *num.* 35. & *in Praefat. ad l. Si vnquam. nu.* 165. C. De *reuocan. donat.* alios allegans. Gutierez *De iuramen. par.* 1. *cap.* 17. *nu.* 2. Vnde cum actus, super quo interponitur iuramentum à reo, sit de dicenda veritate, non absolutè, sed quatenus obligatur in illo actu iudiciali, & in illis circumstātijs, ideo iuramentum quoque non obligat ad dicendam veritatem absolutè, sed quatenus obligatur dicere; & consequēter absque vlla aequiuocatione, aut mentali restrictione praemissa non fit reus per iurij non dicendo veritatem, quando non tenetur dicere.

4 Quod amplius confir. Quia conditiones, quas habet actus, super quo interponitur iuramentum, redundant in ipsum iuramentum, & ideo quando actus deficit ratione alicuius conditionis, cessat etiam obligatio iuramenti, vt notant Angel. *Consil.* 315. Dec. *Consil.* 350. *nu.* 8. alios referens. Cephal. *Consil.* 118. *n.* 29. *& sequent.* Osasch. *Decis. Pedemon.* 92. *num.* 5. Surdus *Consil.* 264. *num.* 45. Afflic. *in Cap.* 1. *num.* 7. tit. *De vassal. qui contra constit. Lothar.* & *in Cap. Imperialem. quaest.* 16. *num.* 35. & 37. De *prohibit. feud. alie.* Grammat. *Consil. ciuil.* 10. *n.* 14. Roland. *Consil.* 63. *num.* 16. *vol.* 4. Vnde cum actus, super quo reus iurat, sit dicere veritatem, quatenus tenetur dicere, iuramentum quoque habet hanc conditionem, & ideo non obligat ad illam dicendam, nisi quando tenetur dicere. Stante autem semiplena probatione non tenetur.

An legatum distribuendum pauperibus possit distribui religiosis mendicantibus. Quaest. 228.

SVMMA

1 *Legatum distribuendum pauperibus, distribui potest religiosis mendicantibus.*
1 *Quinam sit pauper.*
1 *Religiosi mendicantes veniunt nomine pauperum, etiam si possideant aliqua immobilia.*
2 *Legatum distribuendum pauperibus an possit tribui vni tantum monasterio.*
2 *Pluralis loquutio vno solo non est contenta.*
2 *Religiosi eiusdem monasterij in ordine ad acquirendum habentur pro eadem persona.*
3 *Monachus exequutor legati potest eligere proprium monasterium.*
3 *Etiam si electio sit commissa superiori.*

1 POsse distribuere religiosis mendicantibus, tenendum est, vt tradunt Io. Andr. *in Cap.* 1. *In nouella.* De *testam. lib.* 6. Imola *in l Captatorie. in fine. ff.* De *legat.* 1. Ratio clara est. Quia tales Religiosi veniunt appellatione pauperū, is enim pauper est, qui parum habet de ijs, quae sibi necessaria sunt, vt notat Alexan. *Cōsil.* 91. *nu.* 4. *lib.* 7. Regulares autem mendicantes eo ipso, quod de eleemosinis viuunt, & de altari, non habent ea, quae sibi necessaria sunt, & proinde inter pauperes sunt computandi. Quod locum habet, etiam si possideant aliqua bona immobilia, quia, quando prouentus ex ipsis non sufficiunt pro ipsorum substentatione, adhuc parum habent de sibi necessarijs, & ideo adhuc connumerantur inter pauperes.

2 Sed difficultas est. An totum legatum distribuēdum pauperibus possit tribui vni tantum monasterio. Et videtur affirmatiuè respondendum, quia cum in ipso sint plures religiosi, sit distributio

pauperibus: & saluatur pluralis loquutio testatoris, quæ vno solo non est contenta *l. fin. ff.* Ad *Trebel.* & *l. Vbi numerus. ff.* De *testib.* Sed pars negatiua tenenda est. Quia, cum Religiosi non sibi acquirant, sed monasterio, habent tantũ vnã communem capacitatem penes monasterium in ordine ad acquirendum; & proinde considerãtur quò ad hunc effectum tanquam vnica persona. Et ideo cum testator velit distribui pauperibus, iniungit plures distributiones in ordine ad plures capaces acquirendi, quod distribuitur; & ideo requirit in legatarijs multiplicem capacitatẽ acquirendi: Poterit tamẽ exequutor maiorem partem legati monasterio tribuere tanquam illi, quod continet plures pauperes alendos.

3 Ex quibus colligitur. Quod, si testator commiserit Monacho alicuius Monasterij electionem pauperum, & distributionem legati, poterit eligere propriũ Monasterium, vt docẽt Imola *in Clemen. 1. num.* 18. De *testib.* Cardin. *ibid. num.* 22. Ancharan. *num.* 16. Mantica *lib.* 8. *De coniectur. vlt. volunt. tit.* 5. *num.* 7. Syluester *verbo.* Testamentum. 2. *num.* 2. Rodriquez *tom.* 3. *quæst. reg. quæst.* 70. *ar.* 4. Matienzo *in l.* 14. *tit.* 4. *lib.* 5. *glos.* 1. *nu.* 11. *&* 12. Carpius *De exequut. testam. cap.* 19. *num.* 5. Rota *in Romana dotis de Mattheis* 17. *Decemb.* 1584. *coram Bubalo.* Quod habet locum, etiam si negocium cõmissum sit superiori, seu Abbati Monasterij, vt notant Mantica *cit.* Ancharan. *Consil.* 84. *nu.* 5. & *Consil.* 436. *init.* Et ratio est. Quia per id, quod negocium commissum sit alicui de monasterio, non debent Monachi fieri deterioris conditionis; vnde cum aliàs possent eligi tanquam paupe- res ad participandum in legato, poterunt adhuc eligi.

An, si testator reliquit speciale legatum alicui monasterio, possit Monasterium participare in legato eiusdem testatoris, quod est pauperibus distribuendum. Quæst. 229.

SVMMA.

1 *Monasterium, cui specialiter aliquid legatum est, an possit participare in commune legato.*

2 *Sub generali dispositione non comprehenduntur, de quibus est specialiter prouisum.*

3 *Quid si Monasterio sit relictum ex alio titulo, quàm paupertatis.*

3 *Repræsentans plures personas, non debet iudicari tanquam vna, sed tanquam plures.*

4 *Monasterium, cui est relictum in specialem vsum, potest participare in commune legato pro pauperibus.*

4 *Repræsentans plura iura debet secundum ipsa censeri.*

1 QVod monasterium, cui speciale legatum relictum fuit à testatore, possit adhuc participare in legato ab eodem relicto, vt distribuatur pauperibus, tradunt Ancharan. *Consil.* 84. Mãtica *De coniectur. vltim. volun. lib.* 8. *tit.* 5. *num.* 19. *in fine.* Quia adhuc tanquam pauperes poterunt illi religiosi eligi ab eo, ad quem pertinet electio.

2 Sed hoc mihi difficile videtur. Siquidem, dum testator instituit speciale legatum pro tali monasterio, & deinde aliud legatum distribuendum pauperibus, videtur de mente ipsius, quod Monasterium non participet in hoc secundo legato; modus enim legandi discretiuus manifestat, quod per illam specialem prouisionem testatoris circa Monasteriũ ipsum excludat à generali prouisione facta in fauorem pauperum. Subintrat enim regula, quod sub generali dispositione non comprehendantur ea, de quibus specialiter prouisum est. *l. Cum in testamento. §. fin. ff.* De *hered. instit.* & *l. Sermo manumisso. ff.* De *pecul. leg.* & *l. Cohæredi. §. Qui patrem. ff.* De *vulg.* &

l. Ha-

l. Hæres meus. §. Duæ statua. ff. De leg.3. & notant Ruin. *Consil.* 131. *num.4.lib.2.* Corn. *Consil.90.n.6.& 7.* Surd. *Consil.456. num.48.* Hieron. Gab. *Consil. 95. num.7. lib.2.* Castil. *tom.2. controuer. cap.91.n.83. ver. Deinde.* Seraph. *Decis.476.nu.12.* Vnde cum testator in ordine ad legatum specialiter prouiderit Monasterio, non comprehenditur sub generali legato relicto pro pauperibus, & proinde non poterit de ipso participare.

3 Hęc tamen doctrina est limitanda, vt locum non habeat, quando legatum non esset relictum monasterio ex titulo paupertatis, sed & alio, nempe quia testator haberet in ipso aliquem affinem, aut consanguineum; aut specialem amicum, aut ex aliquo alio capite pręterquã titulo paupertatis. Nam tunc potest monasterium repræsentare plures personas, nempe illam, cuius intuitu est relictum legatum à testatore, & personam pauperis. Nam quando aliquis repræsentat plures personas, non est iudicanda tanquam vna, sed tanquam multiplex substentans iura cuiuscunque personæ, quã repræsentat *l. Si non subscripsisti. C. De administr. tut.* & *l. 1. §. Solet. ff.* Quando *appellan.* & *l. Procuratores. §. Si plures. ff.* De *tribut. act.* & Cap. *Ex litteris.* De *probat.* & Cap. *Cum in Ecclesijs.* & Cap. *Postulasti.* De *concess. pręben.* & notant Lappus *Allegat.* 99. Calderin. *Consil.* 8. *De præben.* Abbas *in Cap. Quamuis* De *offic. Deleg.* Bald. *Consil.167. num.1. lib.2.* Castrensis *Consil.256. init.* & *Consil.312. n.1. lib.1.* Roman. *Consil.* 88. *init.* Socin. *Consil.* 87. *vol.1.* Alexan. *Consil.87. num.15. lib.6.* Surd. *Decis.310. num.12.* Menoch. *De recuper. poss. Remed.1. nu.36.* Fulgos. *Consil.218.* Dec. *in l. Rogasti. init. num. 7. ff. Si cert. pet.* Rebuf. *in Concord. tit. De collat. §. Si quis iure. ver. Dispositiones.* Tusch. *Littera P. Conclus.317.* Chassan. *in Catal. glor. mun. par.11. Considerat.12. in fine.* Tiraquel. *De nobil. cap. 28. num.11.* alios citans:

4 Hinc fit. Quod si legatum sit relictum Monasterio pro fabrica, aut infirmaria, aut pro sacristia, aut in aliquem alium specialẽ vsum, possit eligi ad participandum in legato relicto pro pauperibus, quia tunc tãquã indigens ijs, quæ necessaria sunt pro substentatione religiosorum, connumeratur inter pauperes; & proinde tanquã repræsentans ius pauperis, quod est diuersum ab eo, quod repræsentat, prout percepit legatum, habetur pro diuersa persona à legatario iuxta doctrinam Rotæ *Decis.367. num.1. par.2. in posth.* apud *Farinac.* & coram Lodouisio *Decis.252. num.8.* & *Decis.531. num.7* cum ijs, quæ allegat. Et habetur *ex l. Si filius. §. 1. ff.* De *bon. libert.* ibi. *Et qui alio iure venit, quàm eo, quod amisit, non nocet id, quod perdidit, sed prodest id, quod habet.* Vnde cum monasterium tanquam legarium non percipiat legatum iure pauperis, sed iure fabricæ, aut sacristiæ etc. poterit alio iure venire, & titulo paupertatis eligi ad participandum in alio legato.

An legatum relictum pro pauperibus possit vni tantum tribui. Quæst.230.

S V M M A.

1 *Relictum pauperibus an possit vni tantum tribui. & num. seq.*
2 *Pluralis numerus non potest in vno adimpleri.*
3 *Legatum relictum pauperibus an possit diuidi in duos tantum pauperes.*
3 *Pluralis numerus in duobus saluatur.*
3 *In distributione legati non potest committi excessus quò ad subleuationem paupertatis.*
4 *Legatum an possit distribui infra congruam subleuationem paupertatis.*
4 *Maior est pietas, quæ pluribus prodest.*
4 *Parua subleuatio pro nulla habetur.*

---

1 DVbium mouet Tiraquel. *in l. Si vnquam.* verbo. *Susceperit liberos. num.186.* C. De *reuocan. donat.* Sed indecisum relinquit. Alij autẽ volunt, quod vni tantum possit conferri. Ita Alexan. *Consil. 109. n.7. vol.7.* & *in l. Qui quartã. §.1. num. 3. ff.* De *leg.1.* Imola *in l. Vnum ex familia. §. Si duos. num. 16. ver. Potes*

dice-

dicere ff. De *leg.* 2. Quod tamen limitant, Nisi ex coniecturis appareat, testatorem voluisse, quod pluribus distribueretur.

2 Sed *contrarium tenendum est*, vt docent Bald. *in Repet. l.* 1. *num.* 31. C. De *sacrosãc. Eccles.* Bart. *in l.* 1. *ff.* De *opt. leg.* Ias. *in l Gallus.* §. *Quidsi is. num.* 12. *ff.* De *lib. & posth.* Castrens. *Consil.* 97. *n.* 3. *vol.* 1. Dec. *Consil.* 171. *n.* 9. Mãtica *De coniect. vlt. volun. lib.* 8. *tit.* 5. *num.* 18. ita vt pluribus absolutè distribui debeat, neq; opus sit recurrere ad coniecturas; nam mens testatoris clara est, quia cũ relinquat distribuendum pauperibus in plurali, & non pauperi, manifestum est, quod non adimpletur, si totum legatum vni pauperi tradatur. quia cum in dispositione ponat pluralem numerum, non potest in vno adimpleri. *l. Inter illa.* §. *fin. ff.* De *verbor. obligat.* & *l. fin. ff.* Ad *Trebel.* & Cap. *Pluralis loquutio.* De *reg. iur. in* 6.

3 Sed maior difficultas est, an totum legatum possit diuidi in duos tantum pauperes. Et quidem quantum est ex prædicta ratione sufficienter adimpleretur mens testatoris. Verum consideranda est quantitas legati, & indigentia eorum, quibus facienda est distributio. Si enim habita ratione indigentiæ quantitas legati non excedat congruam subleuationem paupertatis ipsorum, poterit totum duobus distribui, quia numerus pluralis in duobus saluatur. *l. Vbi numerus. ff.* De *testib.* At si excederet congruã subleuationem paupertatis, non posset distribui. Quia cum mens testatoris sit subleuare paupertatem indigentium, tãtum vnicuique tradi debet, quantum sufficiat ad congruam subleuationem; non autem in subleuatione debet committi excessus, vt notat Bald. *in Repet. l.* 1. *num.* 31. C. De *sacrosanc. Eccl.* & *Consil.* 162. *num.* 2. *vol.* 5.

4 An autem possit fieri distributio infra congruam subleuationem paupertatis, vt plures participent de legato, affirmatiuè respondendum est. Quia testatoris finis est pietas in subleuanda indigentia pauperum; licet autem minus subleuetur, quando subleuatio est minus congrua, fit tamen compensatio per maiorem extensionem, si quidem subleuatio ad plures extenditur. Vnde maiorem esse pietatem, quæ pluribus prodest, notat Felin. *in* Cap. *Omnes. num.* 4. *Dist.* 1. Est tamen aduertendum, quod legatum non debet in tam exiguas portiones diuidi, vt subleuatio fere nulla euadat: nã mens testatoris est, quod subleuandi percipiant aliquod notabile commodum, alioquin non intenderet subleuare, cum parua subleuatio pro nulla habeatur. *l. Quamuis. ff.* De *condit. & demonstr.*

An legatum relictum pro pauperibus possit distribui inter nobiles, qui in suo statu pauperes sunt. Quæst. 231.

SVMMA

1 *Legatum pro pauperibus an possit distribui in suo statu egentibus.*
2 *Pauperum nomine qui veniant.*
3 *Legatum pro pauperibus an debeat tribui hospitali.*
4 *Legatum pro pauperibus est distribuendum pauperioribus in genere.*
4 *Voluntas testatoris est accipienda vt verba sonant.*
4 *Nobilis indigens an veniat nomine pauperis.*
5 *Actus censetur factus prout facienti est magis vtilis.*
6 *Dispositio est ita accipienda, vt censeatur prouisum causæ magis necessariæ.*
7 *Maior paupertas quomodo accipienda.*
8 *Paupertas in quo consistat.*
8 *Mensuratur ex qualitate personarum.*
9 *Legatum relictum nobili indigenti est ad pias causas.*

1 PRima sentent. procedit cum distinctione, & asserit, quod si legatũ sit tenue, non poterit distribui pauperibus nobilibus, secus autem, si sit amplum. Cuius distinctionis ratio videtur desumi ex ipsa mente testatoris, nã legasse censetur ad subleuandos pauperes. Si autem legatum sit tenue, non est aptum ad subleuãdos nobiles pauperes, sicuti

ſicuti eſt aptum, quando eſt amplum. Ita Angel. *in l. Sed & ſi ſuſceperit. §. Si libertis. num. 3. ff.* De indic. per illum tex. Bald. *in l. Si quis ad declinandam. num. 5. ver. Circa tertium. C.* De *Episcop. & Cler.* Mandel. *Conſil. 69. num. 7.* & alij, qui volunt, quod legatum relictum pauperibus non ſit neceſſario diſtribuendum pauperioribus, ſed poſſit diſtribui minus pauperibus, vt Bened. Capra *De execut. memb. 6. n. 160.* Rota *in Romana dotis de Mattheis 17. Decembris 1584. coram Bubalo.* Et abſolutè hunc ſententiam tenet Gironda cũ alijs *De priuileg. n. 1388. & ſ. q.* Carpius *De exequut. teſtam. lib. 2. cap. 19. num. 66.*

2 Hæc autem ſentent. habet fundamentum in eo, quod nomine pauperum veniant nonſolum mendicantes, ſed etiã ii, qui attento ſtatu perſonæ non habent cõgruam ſubſtentationẽ, vt notant Bart. *in l. 1. num. 35. C.* De *ſacroſan. Eccleſ.* Tiraquel. *De pia cauſa in Præfat.* Spinus *in Specul. teſtamen. gloſ. 6. num. 10.* Maſcard. *De probat. Concluſ. 1554. nu. 14.* Alexan. *Conſil. 91. num. 4. lib. 7.* Surd. *De alimen. tit. 1. quæſt. 93. nu. 30.* Barboſa *in l. Maritum. num. 6. ff. Soluto matrim.*

3 Secunda ſententia tenet, quod non poſſit nobilibus diſtribui, ſed debeat diſtribui pauperioribus. Ita idem Bald. *in l. Cum multa. num. 3. in fine. ff.* De *donat. ante nupt.* Mantica *De coniect. vlt. volunt. lib. 8. tit. 5. num. 4.* per tex. *l. Si quis ad declinandam. §. Vbi autem. C.* De *Episcop. & Cler.* Vetũ in hoc textu ſupponitur, quod ſit erogandum pauperioribus, & ex hoc infertur, quod cedat in fauorem hoſpitalis, qui ibi aluntur pauperiores, nẽpe qui inopia laborant, & ſibi victum laborando quærere non poſſunt. Vnde ex cõgruẽtia, quod erogetur pauperioribus, diſponitur, quod erogetur talibus hominibus. Hæc autem diſpoſitio modo in praxi non eſt. Et etiam cum ſit circa pias cauſas, non valet iuxta eos, qui volunt, Principes ſæculares non poſſe ſtatuere circa pias cauſas.

4 Nihilominus tenendum eſt, *Quod legatum ſit diſtribuendum pauperioribus ſpectata paupertate in genere, non autem in ſpecie, quia difficile eſſet eligere pauperiores in ſpecie, cum ſit moraliter impoſſibile habere exactam notitiam paupertatis.* Ratio autem eſt, quia cum voluntas teſtatoris debeat accipi, vt verba ſonant, vt notant Bart. *in l. Si arrogator. num. 27. ff.* De *adopt.* Corn. *Conſil. 44 num. 4 vol. 3.* dum legat pauperibus, debet voluntas accipi, prout ſonat nomen pauperis. Nomine autem pauperis nõ intelligitur nobilis ſecundum communem acceptionẽ, licet in ſuo ſtatu indigeat, ſed ille, qui in communi æſtimatione habetur pro paupere; & ideo cum teſtator præſumatur reſpeſiſſe ad eos, qui in communi æſtimatione habentur pro pauperibus, cenſetur eis legaſſe.

5 Confir. Quando actus diuerſomodo cõſiderari poteſt, cenſetur factus, prout facienti eſt magis vtilis, & proficuus. *l. Cum pater. ff.* De *iure dot.* & *l. 3. ff. De teſt. milit.* & notant Alexan. *Conſil. 55. vol. 5.* & *Conſil. 185. nu. 2. vol. 6.* Craueta *Conſil. 106. num. 9.* Surd. *Conſil. 19. nu. 28.* Quia cum operans ex intentione boni operetur, cenſetur ſemper intendere, quod ſibi melius eſt; & ideo actus debent accipi cum illa interpretatione, cum qua ſunt ipſi vtiliores. Cum autem legatum pro pauperioribus contineat maiorem pietatem, eſt vtilius leganti, quia magis virtuosè operatur, & ideo debet ita accipi, vt cenſeatur relictum pro pauperioribus.

6 Accedit etiã, quod actus, & diſpoſitio ita accipienda eſt, vt cenſeatur prouiſũ cauſæ magis neceſſariæ *l. Cũ ex pluribus. ff.* De *ſolut.* & notãt Bart. *in l. Titiũ. ff. De verbor. obligat.* Menoch. *Conſil. 195. n. 5.* Eſt autem magis neceſſarium, quod ſubueniatur pauperioribus, quàm minus pauperibus, ſi quidem ratione charitatis plus obligamur reſpectu eorum, qui ſunt in grauiori neceſſitate. Et ideo cum teſtator præſumatur legaſſe iuxta ordinem, & exigentiam charitatis, cenſetur legaſſe pauperioribus.

7 Cœterum maior paupertas, quæ, vt dictum eſt, conſideranda eſt ſecundum genus in eligendis pauperibus, non debet attendi abſolutè, & ſecundum ſe, ſed habita ratione conditionis, & ſtatus perſonarum.

natum. Vnde poterunt eligi nobiles indigentes, quando spectata conditione, & statu ipsorum tam indigentes erunt in suo statu, quàm mendici in suo. Fieri enim potest, quod plus indigeat nobilis, qui habet vnum laureum, quàm mendicus, qui habet vnum tantum Iulium, præsertim quia facilius potest mendicus acquirere sibi necessaria mendicando, quàm nobilis, qui non potest mendicare.

8 Ratio autem est. Quia paupertas consistit in eo, quod quis non habeat necessaria pro cogrua substentatione iuxta ea, quæ tradunt Archidiacon. *in Cap. Quo iure. Dist.* 8. Castrens. *in l. Id, quod pauperibus.* C. De *Episcop. & cler.* Tã ergo pauper est, qui non habet intra statum mendicitatis, quàm intra statum nobilitatis. Et proinde paupertas, mensuratur ex qualitate personarum, vt notãt Alexan. *Consil.* 213. *n.* 8. *lib.* 8. Beniucas. *tr. De pauper. quæst.* 1. *num.* 40. Ergo cum possint esse æque pauperes proportione seruata nobiles, ac mendici, poterunt tales nobiles eligi ad participandum in legato, quod pauperioribus distribuendum est.

9 Ex pro confir. facit, quod legatum relictum nobili indigenti, vel pro alimentis, vel pro dotandis filiabus, intelligitur esse ad piam causam, vt notant Bart. *in l. Si quis ad declinandam. num.* 5. ver. *Circa tertium.* C. De *Episcop. & Cler.* Cepol. *tract. De imperat. milit. elig. priuileg.* 21. Ias. *in l.* Si constante. *num.* 151. *ff.* Soluto *matrimonio.* Tiraquel. alios referens. *de nobilit. cap.* 20. *num.* 148. Bellon. *Consil.* 16. *num.* 6. Nam adhuc tendit ad subleuandam paupertatem, & subleuatio eò nobilius est quò maiori compassione digni sunt nobiles, quàm plebeij, redacti ad necessitatem. Vnde maximè celebratur factum D. Nicolai, dum nobili subministrauit, vnde filias posset collocare in matrimonio.

An spurius possit participare de legatò relicto à patre pro pauperibus. Quæst. 232.

SVMMA.

1 *Spurius nil consequitur de bonis paternis secundum ius ciuile.*
1 *Quò ad alimenta corrigitur à iure canonico.*
2 *Pater potest spurio alimenta relinquere.*
3 *Obligatio alendi spurios transit ad heredes, & successores.*
3 *Spurius habet ius ad bona paterna quò ad alimenta.*
3 *Spurius an participare possit de legato relicto pauperibus, & num. seq.*
5 *Legatum distributum spurio ab exequutore censetur erogatum à patre.*
6 *Spurius, dum habet alimenta, non venit nomine pauperis.*
6 *Legatum distribuendum pauperibus non potest communicari spurio ex mente testatoris.*

1 Filius spurius secundum ius ciuile nihil consequi potest de bonis paternis Authen. *Ex complexu.* De *incest. nupt.* & *l. Licet.* C. De *natur. lib.* & notant Doctores Glos. *in Auth. quib. med. natur. effic.* Bart. *in l. fin. num.* 9. *ff.* De *his, quibus, vt indig.* Imo priuatur etiam alimentis in dicta Authen. *Ex complexu.* Quod tamen quò ad alimenta tanquam contra naturalem æquitatem correctum est à iure canonico in Cap. *Cum haberet.* De *eo, qui dux. in matrim. eam, quam pol. per adult.* & notant Alexan. *Consil.* 74. *nu.* 4. *vol.* 2. Socin. sen. *Consil.* 162. *nu.* 1. ver. *quinimo. vol.* 2. & communiter.

2 Vnde potest pater spurio alimenta relinquere, vt notant Doctores *in dict.* Cap. *Cum haberet.* etiam in foro ciuili. vbi Abbas. *num.* 5. Cotta *in Memorabil.* Verbo. *Spurijs.* Couarruu. *De sponsal. par.* 2. *cap.* 8. *§.* 6. *init.* Hyppolit. *Singul.* 358. Simon de Pretis *De interpret. vlt. volun. lib.* 3. *solut.* 2. *num.* 7. Menchaca *De succes. lib.* 2. *§.* 20. *num.* 313. Corset. *Singul.* 330. Mathesilan. *Singul.* 147. Gabr. *lib.* 5. *tit.*

de alimen. concluſ. 1. num. 2. & ſequent. alios citans. Molina *lib. 2. de primogen. cap. 15. num. 42.* Garzia *de expenſ. cap. 3. nu. 8.* Spinus *in ſpeculo teſtam. gloſ. 6. n. 96.* Menoch. *lib. 1. præſumpt. 36. nu. 13.* Surd. *De alim. tit. 1. quæſt. 10. num. 5.* Cardos. *in praxi iud. verbo.* Filius. *n. 37.* Leſſius *lib. 2. de iuſt. & iure cap. 19. dub. 6. num. 67.* Molina *tract. 2. de iuſt.* & iure *diſp. 168.* ver. *Iure tamen.* Reginal. *lib. 20. Praxis. nu. 29.* Sanctarel. *lib. 1. Variar. Reſolut. quæſt. 30. num. 8.* Dec. *Conſil. 311. num. 4.* Ruin. *Conſil. 124. n. 1. & 12. vol. 1.* Socin. Iun. *Conſil. 130. num. 3. vol. 2.* Mantica *de coniect. vlt. volun. lib. 8. tit. 5. num. 13.* & alij plures apud Barboſam *in dict. Cap. Cum haberet. num 4.* A natura enim quiſque habet ius percipiendi alimenta, & ex vi huius iuris conſurgit obligatio in ijs, qui naturali vinculo coniuncti ſunt, & præcipuè in patre, qui ex naturali obligatione tenetur curam habere de filijs,

3 Et proinde obligatio alendi ſpurios tranſit ad hæredes, & ſucceſſores vt tradunt Duen. *reg. 367. n. 4.* Couaruu. *par. 2. de ſponſalib. cap. 8. §. 6. num. 14.* Lara *in l. Si quis à liberis. §. Idem reſcripſit. num. 79. & § Idem reſcriptum. nu. 9.* Molina *lib. 2. de primogen. cap. 15. num. 43.* Cened. *Collect. 168. num. 12.* Benedict. Ægid *in l. Ex hoc iure. init. n. 37. ff.* De iuſt. *& iure.* Barboſa *in l. 1. par. 4 num. 72. & 127. ff. Soluto matrim.* Molina *De iuſt. & iure. tract. 7. diſp. 168.* ver. *Non ſolum.* Gam. *Deciſ. 11. num 6.* Riccius *Collect. 169.* ver. *Infertur ſecundo* Surd. *De alim. tit. 1. quæſt. 49. num. 8. & quæſt. 50.* Rebel *de obligat. iuſt. par. 2. lib. 5. quæſt. 8. ſect. 2. nu 8.* Paleot. *De ſpur. & noth cap. 47. nu. 6.* Ripa *in l. Si vnquam. quæſt. 23. C. De reuoc. donat.* Bald. *Conſil. 258. in fine vol. 1.* Mantica *de coniect. vlt. volunt. lib. 8. tit. 5. num. 14.* Cum enim lex obliget ad ſubminiſtranda alimenta ſpurijs, vt in dicto Cap. *Cum haberet,* & hæc obligatio oriatur ex naturali vinculo, quod eſt inter Patrem, & filium, non poteſt tolli. *l. Nemo poteſt. ff. De leg. 1.* Ex ideo ſpurius ſemper retinet ius ad bona patris, vt ex ipſis alatur; & proinde bona cum hoc onere tranſeunt ad hæredes, & ſucceſſores.

4 An autem poſſit ſpurius participare de legato relicto pro pauperibus controuertitur inter Doctores. Et prima opinio tenet, quod poſſit participare. Ita Bald. *Conſil. 79. in fine. vol. 1.* & *Conſil. 152. nu. 5. vol. 5.* & *in l. Id, quod pauperibus. num. 34. ver. Quæritur etiam. C. De Epiſcop. & Cler.* & *in l. Illa inſtitutio num. 2. ver. Iuxta hoc quæro. ff.* De *hæred. inſtit.* Angel. *ibid. num. 3.* Imola *num. 5* ver. *Poterit.* Ancharan. *in Cap. Cum tibi. num. 19.* De *teſtam.* Tiraquel. *De priuileg. piæ cauſæ in Præfat. ver. Et facit.* Quos citat, & ſequitur Mantica *De coniect. vlt. volunt. lib. 8 tit. 5. num. 13.* qui notat, quod poſſunt participare de tali legato titulo alimentorum, quæ tamen cum vita ſpurij finiantur. *l. Cum hi §. Modus. ff* De *tranſact.*

5 Alij tamen tenent, quod non poſſint ſpurij participare de legato relicto pro pauperibus. Ita Bart. *Conſil. 104. n. 3.* ver. *Præterea.* & *in l. fin. nu. 7. ff.* De *his, quib. vt indign.* Socin. Sen. *in l. Vtrum. §. Cū quidam. num. 10.* Alciat. *Conſil. 213. num. 2. lib. 9.* Peralta *in l. Vnum ex familia. §. Rogo. nu. 6. in fine* alios referens. Padil. *in l. Vnū ex familia. §. Si de falcidia. n. 2. ff.* De *leg. 2.* Molina *lib. 2. de primog. c. 4. n. 8.* Gutierez *lib. 3. prat. q. 55. n. 21. & 43.* Carp. *lib. 2. de exequut. teſtamen. cap. 19. nu. 19.* Gregor. Lopez *l. 32. tit. 9. par. 6. gloſ. 3.* verbo. *Non valdrà quæſt. 7.* ver. *Aduerte etiam.* Menoch. *Præſumpt. 96 num. 12. lib. 4.* Quia eo ipſo, quod de legato ab exequutore ſpurio erogaretur, à patre erogaretur *l. Vnum ex familia. §. 1. ff.* De *legat. 2.* &. *l. Vtrum. §. Cum quidam. ff.* De *reb. dub.* Et proinde cum à lege prohibitum ſit relinqui ſpurio, naſceretur ſuſpicio fraudis, & color quæſitus. *l. Qui teſtamentum. ff.* De *probat.* Verum ſi reſpondeatur, quod id perciperet titulo alimētorum, corruit hæc ratio.

6 Verum abſolutè *Nō poſſe participare de tali legato, tenendum eſt.* Quia non poteſt venire nomine pauperis; legatum enim eſt quid ſeparatum à reliquis bonis teſtatoris, & ſpurius habet ius quò ad alimenta ad bona patris, quæ remanent ſecluſo legato. Eo ipſo autem, quod habet alimenta congrua, qualia ſunt ipſi miniſtranda, non eſt amplius pauper, at-

que

que adeo non poteſt eligi ad participandum de legato. Nec poteſt pars legati computari in alimenta, quia in hoc fieret iniuria pauperibus, quia priuarentur illa parte legati, quæ tribueretur ſpurio titulo alimentorum: cum ipſi ex alijs bonis paternis prouidendum ſit. Et etiam fraudaretur mens teſtatoris, qui cum totum legatum ordinauerit ad pauperes, & per conſequens voluerit, quod ſpurio de cœteris bonis miniſtrentur alimenta, legatum non diſtribueretur totum ſecūdum eius mentem, ſed pars ipſius ex diuerſo titulo daretur, ac teſtator voluerit dari. Si tamen contingat, quod ex bonis paternis non ſuperſint congrua alimenta, tunc poterit detrahi ſufficiens portio de legato, & ipſi aſſignati, quia obligatio Patris ad præſtanda alimenta præualet vltimæ volūtati de legato: quia alimenta ſunt de neceſſitate, legatum de voluntate, quæ non poteſt præualere contra legem obligantem ad ſubminiſtranda alimenta. *l. Nemo. ff. De leg. 1.*

An exequutor poſſit filio ſpurio aliquid conferre de legato diſtribuendo pauperibus. Quæſt. 233.

SVMMA

1 *Exequutor an filio ſpurio poſſit aliquid dare de legato pauperibus diſtribuendo.*
2 *Voluntas teſtatoris ſemper dominatur.*
2 *Pater tenetur filio ſpurio miniſtrare alimenta.*
3 *Exequutor ſi ſit pauper poteſt filio etiam ſpurio tribuere de legato diſtribuendo pauperibus.*
3 *Exequutor in diſtributione legati pro pauperibus poteſt prius ſuis, quàm extraneis prouidere.*

---

1 POſſe aliquid conferre filio ſpurio de legato diſtribuendo pauperibus tradunt Caſtrenſ. *in l. Si is, qui 1. ff. De vulg. et pup. l. ſubſtit.* Alexan. *in l. fin. n. 8. ff. De his, quibus vt indign.* Iaſ. *num. 7. in fine* Zaſ. *num. 12.* quos citat; et ſequitur Mantica. *De coniect. vlt. volunt. lib. 8. tit. 5. num. 11.* Peralta *in l. Vnum ex familia. §. Rogo. num. 6. in fine. ff. De legat. 2.* Padilla *ibid §. Si de Falcidia. num. 2.* Molina *lib. 2. de primogen. cap. 4. num. 9.* Gutierez *lib. 3. prac. quæſt. 55. n. 21. & 43.* Carpius *de exequut. teſtamen. lib. 2. cap. 19. num. 19.* Quia non obſtat prohibitio, quod nihil poſſit capere à patre. Authent. *Ex complexu.* De *inceſtuoſ. nupt.* nam ab alijs capere poteſt per dictam Auth. & notant Gloſ. *§. fin. Authen. Quib. mod. effic. natur.* Bar. *in l. fin. num. 9. ff. De his, quib. vt indig.* Quia dum ſpurius caperet ab exequutore, non caperet à patre, ſed à teſtatore *l. Vnum ex familia. init. & §. 1. ff. De legat. 2.*

2 Verum hæc doctrina patitur difficultatem. Quia legatum ex voluntate teſtatoris eſt determinatum pro pauperibus: & exequutor habet tantum facultatem eligendi perſonas, quæ ſint intra genus pauperum. Vnde cum exequutor non poſſit venire contra voluntatem teſtatoris, quæ ſemper dominatur. *l. Cū quæſtiō. in fine. C. De leg.* non poterit eligere niſi pauperes. Si ergo exequutor poteſt de ſuis bonis miniſtrare alimenta filio ſpurio, tunc filius non eſt pauper, quia habet ius ad alimenta; & pater tenetur miniſtrare. Cap. *Cum haberet. De eo, qui dux. in matr. eam, quam pol. per adult.* & ideo ſi loco alimentorū tribuat de legato, fraudat mentem teſtatoris, & virtualiter ſibi retinet illam portionem legati, quia ſibi retinet, quod pro alimētis erogare deberet, & loco illius ſubſtituit partem legati, et fit locupletior. Si verò tribuit alimenta, & partem legati, tunc illa portio legati non tribuitur pauperi, cum ſpurius habens congrua alimēta non indigeat, & proinde non veniat nomine pauperis. Et ideo Calderin. *Cōſil. 31. De teſtam.* vult, non poſſe exequutorem aliquid de legato tribuere filijs proprijs licet pauperibus.

3 Verum, Si non poteſt pater ſubminiſtrare alimenta ſpurio, & id proueniat ex graui paupertate, exiſtimo habere locum, quod in ordine ad filios legitimos tradunt Bald. *in l. Illud. init. n. 20. ff. Quod cuiuſque vniuer.* Zaſius *ibid. in Sum. n. 21.*

Angel.

Angel. *in l. Illa institutio. num. 5. ff. De hered. inst.* Benedict. Capra *Consil. 54. n. 18.* nimirum, quod possit pater aliquã portionem legati filio tribuere. Militat enim eadẽ ratio in spurio, ac in legitimo, quia stante graui paupertate est eligibilis ad participandum in legato secundum mẽtem testatoris, cum habeat qualitatem abipso requisitam: & sicut posset eligi ab alio, poterit etiam eligi à patre; neque enim per hoc, quod sit filius, debet esse deterioris conditionis, quàm sint cœteri. Imo cum sit in potestate exequutoris elicere, quos voluerit, dummodo habeant qualitatem requisitam à testatore, potest in eligendo seruare ordinem charitatis, vt prius nostris, quàm extraneis subueniamus. Cap. *Non satis. Dist. 86.*

De qua materia præstari debet calix, aut sacra vestis legata alicui Ecclesiæ à testatore. Quæst. 234.

S V M M A

1 *Calix &c. legatus Ecclesiæ de qua materia debeat esse.*
2 *Respiciendum ad qualitatem similium rerum, quæ adhibentur ab Ecclesia legataria.*
3 *In pijs legatis facienda ampla interpretatio fauore religionis.*
3 *Summa est ratio, quæ facit pro religione.*
4 *Vestis sacra legata Capucinis de qua materia præstanda.*
5 *Capellæ fabricandæ ex voluntate testatoris qualis debeat esse.*
6 *In legatis calicis vestium sacrarum & c. respiciendum ad facultates testatoris.*
6 *Quando non constat de mente testatoris, respiciendum, quod est verisimile.*

1 Respondẽdum videtur iuxta doctrinam, quam tradunt Riccius *Decis. 84. par. 2.* Genuens. *in pract. Eccles. quæst. 153. num 5.* Thorus *in Sum. priuileg. priuileg. 12.* Roman. *Singul. 515.* Bald. *in l. Titia. §. Seia. ff. De aur. & argen. leg.* Bar. *ibid.* Mantica *De coniect. vlt. volunt. lib. 6. tit. 3. num. 37. ver. Verum.* alios adducens. quod debeat præstari de pretiosiori materia, quæ in re legata soleat adhiberi. quia in legatis ad pias causas facienda est latissima interpretatio.

2 Existimo tamen, *quod in tali casu respiciendum sit ad qualitatem rei legatæ, cum qua solet adhiberi in Ecclesia cui relicta est*, & tunc esse præstandum de materia pretiosiori, quæ in tali Ecclesia soleat adhiberi: vnde si soleant adhiberi calices ærei, & argentei, erit præstandus argenteus; & si vestis sacra soleat adhiberi serica, & aurei velleris, erit præstanda aurei velleris. Quod autem sit respiciendũ, ad materiam, cum qua res legata solet adhiberi in tali Ecclesia, ex eo colligitur, quia dum testator legauit tali Ecclesiæ, nec expressit qualitatem rei legatæ, habuit intentionem prouidendi Ecclesiam illam de tali re iuxta morem eiusdem Ecclesiæ. ergo vt impleatur mens testatoris, respiciendum est ad Ecclesiam, cui præstandum est legatum, & ad qualitatem, cum qua res legata solet reperiri apud ipsam.

3 Quod autem, sit præstandum de pretiosiori materia, ex qua apud illam Ecclesiam res legata solet reperiri, sequitur ex eo, quod in pijs legatis fauore religionis facienda est ampla interpretatio. *l. Titia §. Seia. ff.* De auro *& argen. leg.* & *l. Deo nobis.* & *l. Si quis ad declarandam.* C. *De Episcop. & Cler.* & Cap. *Cum tibi:* & Cap. *Cum esses. De testam.* & tradunt *ibid.* communiter Doctores. Abbas *in Cap. Indicante. num. 6. De testam.* Gozadin. *Consil. 60. n. 15.* Corneus *Consil 302. n. 2. vol. 4.* Socin. Sen. *Consil. 247. num. 6. vol. 2.* Cagnol. *in l. Semper in obscuris. num. 10. ff. De reg. iur.* Cephal. *Consil. 144. num. 23. & 28.* testans de cõmuni. Bald. *Consil. 216. in fine. vol. 1.* Angel. *Consil. 392. nu. 4. ver. Secundo.* Couaruu. *in Cap. Indicante. n. 4. De testam.* Quia nimirum summa est ratio, quæ pro religione facit. *l. Sunt personæ. in fine. C. De religios. & sumpt. fun.* & recta ratio exigit, vt quãtum fieri potest, faueamus religioni.

4 Ex quibus colligitur, quod si vestis sacra sit legata Patribus Capucinis, cum

ipsi in ornatu Ecclesiæ, & vestibus sacris non vtantur auro, argento, aut serico, erit res legata præstanda cum omni meliori qualitate, quæ haberi possit in illo genere, in quo est apud ipsos in vsu. Ex interpretatiua namq; voluntate testatoris habetur, quod voluerit seruari morem consuetum in Ecclesiijs illius religionis, & proinde quod secundum talem morē legauerit vestem sacram.

5 Secundò colligitur, quod, si testator ni ungat hæredi, vt fabricet capellam in aliqua Ecclesia non determinando cuius qualitatis, aut ornamēti esse debeat, nec summam, quæ pro ipsa expendenda sit, erit fabricanda cum æquali ornamento, ac simili cœteris, quæ in illa Ecclesia reperiuntur, vt habetur expressè ex *l. Titia. §. Seia. ff. De auro, & argento leg.* Quia testator, cum haberet notitiam, cuius qualitatis, & ornamenti solerent cōstrui Capellæ in tali Ecclesia, & voluit in ipsa construi nihil aliud determinando, tacitè voluit, quod similis cœteris construeretur. Si autem in Ecclesia nullæ aliæ constructæ sint capellæ, ex quibus mensura construendæ desumi possit, desumēda erit ex qualitate Ecclesiæ, & videndū, an sit, & cum quali ornamento fabricata, an sit ex maioribus, vel minoribus illius loci, & proportionaliter erit determinandum de Capella, ita tamen vt qualitas, et ornatus Capellæ longè superet qualitatem, & ornatum Ecclesiæ, cū hoc sit regulare in omnibus Ecclesijs.

6 Tertiò colligitur. In his omnibus legatis in genere respiciēdum esse etiam ad facultates testatoris, vt notat etiam Mantica *De coniect. vlt. volunt. lib. 6. tit. 3. num. 36.* itaut non cogantur hæredes erogare aliquid ipsis improportionatum. Nam regulariter testatores solent legare cum proportione ad proprias facultates; quando enim aliunde non constat de mente legislatoris, attendendum est in interpretatione, quod est verisimile, vt notant Alexan. *Consil. 179. num. 13. ver. Ex quibus. lib. 5.* Craueta *Consil. 363. nu. 26.* Tusch. *Littera I. Conclus. 330. num. 10.* Id autem est verisimile testatorem fecisse, quod solent communiter facere.

An, si testator subeat certum numerum missarum celebrari in die obitus sui, intelligatur pro vna vice. Quæst. 235.

S V M M A.

1 *Missa celebranda ex voluntate testatoris in die obitus, an sint annua.*
1 *Dispositio debet intelligi de vnico tantum actu.*
2 *Anima cunctis rebus præferenda.*
3 *In dubio pro pia causa iudicandum, & adhibenda fauorabilior interpretatio.*
4 *Finis regulat mentem.*
4 *In causa pia causa finalis est salus animæ.*

1 INtelligi pro vnica tantum vice, quando testator iubet aliquid certa die præstari ab hæredibus, & non quotannis, etiam si simus in causa pia, atq; adeo vnica tantum vice esse celebrādas missas præscriptas pro die obitus, videtur desumi ex regula, quod dispositio testatoris debeat intelligi de primo tantum actu iuxta *l. Boues §. Hoc sermone. ff. De verbor. significat.* & *l. Fideicommissa. §. Si quis decem. ff. De legat. 3.* & *l. 1. §. Si cui sit legatum. ff Vt leg. nom. caue.* Et tradunt Bart. *in l. Cum quidam. num. 3. ff. De an. leg.* per tex *l. Eum, qui clausulas init ff. De verbor. obligat.* & *l. Cum pater. §. Pater certam. circa fin. ff. De legat. 2.* Alexan. *Consil. 16. num. 7. vol. 4.* Socin. iun. *Consil. 25. n. 8. vol. 2.* Gabr. *conclus. 1. num. 26. De leg. lib. 6.* Mantica *De coniect. vlt. volunt. lib. 6. tit 3. num. 41. ver. 4.* Et in terminis de celebrandis missis Cinus *in l. Cum pater. §. Pater certam. ff. De leg. 2.* per illum text.

2 At quotannis in die obitus testatoris celebrandas esse præscriptas missas, sequitur ex doctrina, quam tradūt Glos. *in l. Cum quidam. ff. De annuis leg.* Imola *in dict. l. Cum pater. §. Pater certam. ver. vlt. ff. De leg. 2.* per text. dictæ legis *Cum quidam.* & sequitur idem Mantica *eodem lib. 6. De coniect. vlt. volun. tit. 3. num. 55.* Quia cum anima cunctis rebus præferē-

da sit. Cap. *Cum infirmitas*. De *pœnit. & remiss.* & *l. Sunt personæ*. C. De relig. & *sũp. fun.* & §. Si *quis de prædictis* . *in fine*. Authen. *Vt cum de appel. cognos.* & *l. Cum Sancimus*. C. De *Sacrosanc. Eccles.* fauore animæ hæc interpretatio fieri debet.

3 Hæc posterior sententia mihi videtur sequenda ea ratione, quod verba testatoris accipi possunt tam pro prima die obitus sui, & pro vna vice, quàm pro annuis missis, vnde saltem remanet dubiũ, quonam modo accipienda sint, cum vtrique casui applicari possint. In dubio autem pro pia causa est iudicandum, & facienda tota illa extensio, seu interpretatio, quæ fauorabilior est retenta verborum significatione. *l. Sunt personæ. in fine*. C. De *relig. & sumpt. fun.* & Cap. *fin*. De *re iudic.* & iuxta ea, quæ tradunt Roman. *in Authen. Similiter. in specul. 12. pia causæ. int. vlt. volun. num.62.* Ias. *in l. fin. n.30. in fine*. C. De *edic. D. Adr. tollen.*

4 Quod amplius confir. quia mensura intentionis est finis, si quidē finis mouet voluntatem ad se determinandam: vnde dicitur dux mentis per Ancharan. *Consil.* 254. *nu.*4. Roman. *Consil.* 503. *n.7.* quia nimirum regulat mentem, & volũtatem, vt totum illud velit, quod ab ipso fine exigitur, & proinde tantum se extēdat, quantũ se extendit finis. Ergo quādo testator iubet celebrari certum numerum missarum in die sui obitus, regulabitur mens ipsius à fine, & se extendet ad vnam, vel plures vices, prout se extendet finis. Cum igitur simus in causa pia, causa finalis est salus animæ, vt notant Socin. sen. *in l. Quibus diebus. § fin. num.* 18. *ff.* De *condit. & demonstr.* Abbas *in Cap. Conquæstus. num.* 3. De *foro compet.* & *in Cap. Iniunctum. nu.*1. De *rer. permut.* Ripa *in l. Si vnquam. num.* 117. C. *De reuoc. donat.* Et ideo testator voluit, quod singulis annis celebretur præscriptæ missæ, quia finis exigit, illas celebrari pro assecuranda liberatione propriæ animæ à pœnis purgatorii, vt nimirum si non liberatur per missas primi anni, liberetur per missas secundi, aut tertij, & sic deinceps.

5 Neque obstant tex. allati pro opposita sententia, quia procedunt de dispositione testatoris pro causa non pia. Neque potest fieri extensio ad causam piā: quia in hac militat diuersa ratio, & finis diuersus: vnde fit, quod debeat dispositio ampliari, vt constat ex dictis: non autem restringi.

An legatum incertum quo ad legatarium, & rem legatam valeat in causa pia. Quæst. 236.

S V M M A.

1 *Legatum quando incertum.*
1 *Legatum incertum ratione legatarij, aut rei legata non valet.*
2 *Quid, si fit ad pias causas.*
2 *Quomodo sit determinandum.*
3 *Legatum incertum tum quò ad legatarium, tum quò ad rem legatam an substinendum ad pias causas.*
4 *Voluntas legantis quò ad legatum incertum quò ad rem, & quò ad legatarium est imperfecta.*
4 *Voluntas imperfecta non est voluntas.*
5 *Legatum in genere ad pias causas valet.*
6 *Legatum factum pauperibus in genere valet.*
7 *Opus pium eligēdum ab exequutore censetur nominatum à testatore.*
7 *Voluntas testatoris debet, ita accipi, vt non infringatur eius dispositio.*
8 *Voluntas testatoris non est incerta, quando debet eligi de certo genere.*
9 *Voluntas imperfecta quando non sit vellitas*

---

1 TVnc legatum dicitur incertum quò ad rem legatam, & etiam quò ad legatarium, quando testator nō exprimit, quid leget, nec personam, cui legat, vt si in testamento dicat, Lego pro anima mea, aut Lego in honorem Dei, siue in honorem talis sancti. Certum est autem, quod legatum incertum ratione legatarij non valet regulariter, & seclusa causa pia. §. *Incertis.* Instit. De *leg.* & *l. Si ita fuerit legatũ. post init. ver. Et verius. ff.* De *reb. dub.* Quia nimirum causa imperfecta non potest perducere ad

esse suum effectum: & ideo, cum voluntas testatoris quò ad tale legatū sit imperfecta, cum non determinet legatariū, aut saltem quò ad determinationem nō sit expressa, non potest perducere ad esse ipsum legatum. Similiter etiam si legatum sit incertum quò ad rem legatā, ob eamdem rationem non valebit. *l. Titia cum testamento. init. ff.* De *legat.* 2.

2 Attamen *non obstante incertitudine, aut legatarij, aut rei legatæ subsistit legatum, quando est ad pias causas*, vt si testator dicat, Lego centum pro anima mea, siue in honorem Dei; aut Lego tali Ecclesiæ pro anima mea, siue in honorem talis Sancti. Et quod legatum ad causas pias incertum quò ad legatarium substineatur, tradunt Roman. *in Authen. Similiter. num.* 91. Ad *leg. Falcid.* testans hoc communiter receptum *in l.* 1. *C. De sacrosanc. Eccles.* Quod verò fauore piæ causæ subsistat legatum incertum quò ad quātitatē, tenent Roman. *cit.* Bald. *in l. Quidam in testamen. ff. De legat.* 2. Aret. *in l.* 1. *num.* 7. ver. *Octauum priuilegium.* C. De *Sacrosanc. Eccles.* Ias. *in l. Ita stipulatus. num.* 13. *ff.* De *verbor. obligat.* Cardin. *in Clemen.* 1. *quæst.* 28. De *testamen.* Afflict. *Decis.* 337. *num.* 10. & alij. Et quia non potest exequutioni mandari, nisi in determinata materia, & quantitate, ideo arbitrio boni viri determinandum est habita ratione qualitatis, & conditionis testatoris, facultatum ipsius, filiorū, & aliarum circumstantiarum, ita vt determinatio sit iuxta verisimilem mentem testatoris.

3 Difficultas tamen est, an substinendum sit, si sit incertum quò ad rem legatam, & simul etiam quò ad legatariū. Et prima opinio tenet, quod non subsistat, ita Bart. *in l. Quidam relegatus. nu.* 1. ver. *Fallit. ff. De reb. dub.* Ruin. *Consil.* 29. *num.* 2. *&* 8. ver. *Non obstat.* & *Consil.* 21. *nu.* 7. *vol.* 2. qui tamen limitat, nisi incertitudo in futurum sit certificanda. Socin. Sen. *in l. Si quis de pluribus num.* 2. *ff.* De *reb. dub.* & afferunt tex. *l. dicta. Si quis de plurib.* & *l. Cum ex plurib. ff.* De *manumiss. test.* Verum hi textus non procedunt in causa pia, quæ cum sit priuilegiata, diuerso modo in ipsa procedendum est.

4 Ex alio tamen capite hæc opinio probari potest; nimirum quia voluntas testatoris circa legatum incertum quò ad rem, & quò ad legatarium est voluntas imperfecta, cum in confuso solū aliquid velit, nec determinet, quid velit, aut in cuius fauorem velit. Voluntas autem imperfecta non est voluntas *l. Cum Sylanianum.* C. De *ijs, quib. vt indign.* & *l. Si quis cum testamentum. ff.* De *testamen. & §. Ex eo autem solo. in fine.* Instit. *Quib. mod. test. infir.* & notant Aret. *in l. Si ita quis. §. Ea lege.* ver. *Sed in casu nostro. ff.* De *verbor. obligat.* Alciat. *in l.* 2. *num.* 32. C. De *bonor. possess. secun. tab.* Vnde cum non sit voluntas, non potest inducere aliquam dispositionem.

5 Secunda opinio tenet, quod debeat substineri. Ita Specular. *tit. De instrumen. editione. §. Nunc vero aliqua. nu.* 25. Cardin. *in Clemen.* 1. *quæst.* 28. De *testamen.* Florian. *De S. Petro in l. Cū quidam §. fin. ff.* De *vsur.* Felin. *in Cap.* 1. *num.* 6. *in fine.* & *num.* 7. De *pact.* Afflict. *Decis.* 337 *n.* 10. *&* 11. Mantica *lib.* 6. *De coniect. vlt. volunt. tit.* 3. *num.* 44 ver. *Sed considera.* Qui volunt, rem legatam esse determinandā arbitrio boni viri habita ratione circumstantiarum, vt supra dictum est.

6 Hæc posterior sententia tanquam probabilior est absolutè tenenda. Ratio autem est. Quia legatum in genere quò ad causas pias valet, ita vt pertineat ad exequutorem eo designato determinare speciem, vel non designato pertineat ad Episcopum *l. Nulli. init.* C. De *Episcop.* & *Cler.* Quando autem testator relinquit pro anima sua, aut in honorem Dei, legatum, non est omnino incertum, sed est determinatum in genere, nam si relinquit pro anima sua, remanet determinatum genus, vt nimirum, quod relinquit, debeat conuerti in ea opera, quę prosunt animabus defunctorum, nempe in eleemosinam; si uerò relinquit in honorē Dei aut alicuius sancti, remanet determinatū genus, vt relictum conuertatur in ea, quæ cedunt in cultum Dei, vel talis sancti. Ergo vt determinatum in genere valebit, sicut valet legatum factum paupe-

ribus in genere *l. Si quis ad declinandam.* C. De *Epiſcop. & cler.* & *l. Id quod paupe- rib. Eodem tit.* & Cap. *Cum ſibi. De teſt.*

7 Cõfir. Si quis legaret in opus pium, & exprimeret, Quod relinqueret exequutori determinare ſpeciem talis operis, valeret legatum; tunc enim ceſſat incertitudo, quia teſtator cenſetur illud nominaſſe, quod ab exequutore eligitur *l. Cum quidam.* & *l. Vnum ex familia. ff.* De *leg. 2.* & tradunt cõmuniter Doctores *in l. Captatoria. ff.* De *legat. 1.* Batt. *in l. 1. num. 10. ff.* De *leg. 2.* Ruin. *Conſil. 19. num. 5. vol. 2.* Paris. *Conſil. 49. nu. 86. vol. 3.* Bertran. *Conſil. 222. nu. 3. vol. 6.* Anton. Gomez *De ſucceſ. cap. 12. tit. de legat. nu. 47. in fine.* Crot. *Conſil. 11. num. 2.* Imola *in Cap. Cum tibi. num. 14.* De *teſtam.* Couaruu. *ibid. num. 11.* Simon de Pretis *lib. 3. de interpr. vlt. volun. ſolut. 1. num. 9.* Mantica *de coniect. vlt. volunt. lib. 8. tit. 4. nu. 17.* Surd. *Conſil. 264. num. 21.* Ergo valebit etiam legatum piũ relictum in genere abſque eo, quod committatur exequutori determinatio ſpeciei; nam tacitè cenſetur commiſſa, cum diſpoſitio non poſſit exequutioni mandari, niſi in ſpecie determinetur; & proinde cum teſtatoris voluntas debeat ita accipi, vt non infringatur eius diſpoſitio, ſed valeat *l. Quoties* & *l. Vbi eſt verborũ ambiguitas. ff.* De *reb. dub.* & *l. 3. ff.* De *milit. teſtam.* & notant Benedict. de Plumbino *in l. Si fratres. num. 23.* C. De *iur. de lib.* Socin. ſen. *Conſil. 38. num. 11. vol. 1.* Socin. iun. *Conſil. 103. num. 28. vol. 1.* Afflict. *Deciſ. 44. num. 25.* Mantica *lib. 2. de coniect. vlt. volunt. tit. 15. num. 2.* cenſenda eſt tacitè commiſſa exequutori electio ſpeciei iuxta Cap. *Cum tibi.* De *teſtam.* vbi communiter Doctores.

8 Præterea; Diſpoſitio teſtatoris non eſt incerta, quando de certo genere debet eligi aliquid incertum: nec tũc volũtas dicitur captatoria *l. Vnum. §. Cum quidam. ff.* De *reb. dub.* Gloſ. *in l. Captator.* C. De *teſtam. mil.* Alexan. & Iaſ. *ibid.* Caſtrenſ. *in l. Cum quidam. ff.* De *leg. 2.* Cuman. *in l. Cum quidam relegatus. ff.* De *reb. dub.* Socin. *ibid.* Modo autem ſumus in caſu, in quo adeſt certitudo generis, de quo facienda eſt electio, nempe determinatio operis pij, quod iuuet animã defuncti; & de hoc genere facienda eſt electio vel ab exequutore, vel ab Epiſcopo. & proinde excluditur incertitudo.

9 Neque obſtat, quod *nu. 4.* in oppoſitum adductum eſt. Nam tunc ſolum voluntas imperfecta non eſt voluntas, quando eſt ſimpliciter, & abſolutè imperfecta. Secus autem, quando eſt perfecta quò ad ſubſtantiam, licet imperfecta quò ad aliquam determinationem; nam tunc ſortitur ſuum effectũ. *l. Vnum. §. 1. ff.* De *reb. dub.* Quod præſertim eſt verum, quando, quod deeſt prò perfectione, tacitè cenſetur ineſſe, vt in caſu, de quo agimus. iuxta ea, quæ dicta ſunt ſupra *num. 7.* Vnde concluditur, quod licet legatum ſit incertum quò ad ad rem legatam, eſt tamen certum, quãtum ſufficit quò ad legatarium, & proinde ſubſiſtit iuxta ea, quæ dicta ſunt. *n. 2.*

An, ſi teſtator inſtituat hæredem locum pium, quem voluerit Titius, teneat inſtitutio. Quæſt. 237.

S V M M A

1 *Inſtitutio loci pij nominandi ab aliquo an valeat.*
2 *Quid, ſi electio loci pij committatur libera voluntati aliena.*
2 *Inſtitutio hæredis eſt actus propria voluntatis.*
3 *Voluntas propria teſtatoris debet ſortiri ſuũ effectum.*
3 *Quæ determinatio hæredis ſufficiat, vt hæreditas deferatur.*
4 *Voluntas teſtatoris quando corruat vt captatoria, & nulla.*
5 *Subſtantia diſpoſitionis determinata à teſtatore valet, licet electio committatur alienæ voluntati.*
6 *Inſtitutio hæredis quomodo proprius actus voluntatis teſtatoris.*

1 Si teſtator dicat, ſe voluntatem ſuam declaraſſe circa locum ipsũ nominandum à Titio, tenebit inſtitutio, iuxta *l. Quem hæredi. init. ff.* De *reb. dub.* &

 notant

notant Bart. *in l. Teopompus . num.4. in fine. ff. De dote praleg.* Castrenſ. *in l, Si ita ſcripſero . num.2.* ver. *Quid ſi dixit. ff.* De *condit. & demoſtr.* Socin. Sen. *ibid. in fine .* Imola *in l. Captatorias. ff.* De *hæred. inſtit.* & *in Cap. Cum tibi.* De *teſtam.* Quia tunc hæres non pendet ex aliena libera volun tate, ſed eſt inſtitutus à teſtatore, & ſolum declaratio illius alteri committitur: vnde voluntas non eſt captatoria. Solũ difficultas eſt, an valeat inſtitutio, ſi electio loci pij committatur liberæ voluntatis alterius.

2 Et quod non teneat, videtur reſpõdendum, cum inſtitutio pendeat ex aliena libera voluntate, iuxta *l. Captatorias.* C. De *teſtam. milit.* & *l. Senatus. §. Legatũ. ff.* De *legat.* 1. vbi Gloſ. & Doctor. & *l. Ille autem*, & *l. Illa inſtitutio. ff.* De *hæred. inſtit.* & communiter Doctores. Caſtr. Bald. Alexan. *num.7.* Dec. *num.11. & 12. in l. Captatorias.* C. De *teſt. milit.* Alciat. *Conſil.92. nu.4. lib.9.* Pariſ. *Conſil 38. n.46. & 52. vol.3.* Ratio autem eſt, quia inſtitutio hæredis, cum ſit actus vltimæ voluntatis, eſt actus propriæ voluntatis teſtatoris, non autem alienæ *l. 1. ff. De teſtam.* & ideo non poteſt inſtitutio hæredis transferri in alienam voluntatem, nã fieret actus alienæ voluntatis, quod eſt contra naturam vltimæ voluntatis.

3 Verum hoc non obſtante tenendũ eſt, *Quod valeat dicta inſtitutio, nec ſit captatoria voluntas,* iuxta ea, quæ tradunt Doctores *in Cap. Cum tibi.* De *teſtamen.* Tiraquel. *De priuileg. piæ cau. priuil. 64.* Molina *de iuſt. & iure. diſp. 134. in fine.* Leſſ. *lib.2. de iuſt. & iure. cap.19. dub.2. in fine.* Bart. *in l. 1. num.64.* C. De *Sacroſanc. Eccleſ.* Iaſ. *in l. Captatorias. num.12.* C. De *teſtam. milit.* Dec. *num.18.* Pariſ. *Conſil.83. num.29. lib.2.* Alexan. *Conſil.14. n.7. lib.1.* Abbas. *Conſil.32. num.3; lib.2.* Clarus. *§. Teſtamentum. quæſt.6. num.5.* Ratio autem eſt. Quia in hac inſtitutione duplex interuenit diſpoſitio. Prima, quod in hæreditate ſuccedat aliquis locus pius; Secunda, quod electio loci pij fiat à commiſſario, cui id à teſtatore committitur. prior autem voluntas eſt certa, & determinata, & proinde debet tanquam propria teſtatoris ſortiri ſuum effectum, vt deciditur *in l. Vtrum. §. 1. ff. De reb. dub.* ibi. *Cum quidam pluribus hæredibus inſtitutis vnius fidei cõmiſiſſet, vt cum mor. retur, vni ex cohæredibus, cui ipſe vellet, reſtitueret partem hæreditatis, quæ ad eum perueniſſet, veriſſimum eſt, vtile eſſe fidei commiſſum, nec enim in arbitrio eius, qui rogatus eſt, poſitum eſt, an omnino velit reſtituere ſed cui potius reſtituat. Plurimum enim intereſt, vtrum in poteſtate eius, quem teſtator obligari cogitat, faciat, ſi uelit dare, an poſt neceſſitatem dandi, ſolius diſtribuendi liberum arbitrium concedit.* Secunda autem diſpoſitio tribuit commiſſario facultatem eligendi ex locis pijs, quem voluerit. Vnde licet relinquat hæredem indeterminatum in ſpecie, determinat tamen in genere. Hoc autem ſufficit, vt fiat delatio hæreditatis ex voluntate teſtatoris, quia voluntas ipſius principaliter operatur poſt mortem, & voluntas commiſſarij ſolum cooperatur tanquã determinatiua. Quod non contingeret, ſi liberæ voluntati alienæ relinqueret deſignationem hæredis, quia tunc abſolutè ex aliena voluntate deferretur hæreditas.

4 Quod amplius confir. Tunc teſtatoris diſpoſitio corruit, & dicitur captatoria, quando transfertur in meram voluntatem alienam: non autem, quando committitur alicuius arbitrio *l. Vnum ex familia*, & *l. Cum quidam. ff.* De *leg.2.* & *l. Quem hæredi. ff.* De *reb. dub.* & tradunt Dec. *in Cap. Cum tibi.* De *teſtam.* Bart. *in l. Captatoriæ. ff.* De *legat. 1.* & *in l. 1. n.10. 12. & 15. ff.* De *legat. 2.* Ruin. *Conſil. 19. num.5. vol.2.* Signorol. *Conſil.107. nu.10.* Pariſ. *Conſil.38. num.2. vol.3.* Beroius *Conſil.23. num.27. vol.2.* Couaruu. *in Cap. Cũ tibi. num.7.* De *teſtam.* Abbas *Conſil.4. n.9 vol.2.* Duran. *De arte teſtam. tit.6. caut.8. num.3.* ver. *Secundum remedium.* Simon de Pretis *lib.1. De interpret. vlt. volun. interpr.2. dub. 1. ſolut.10. num.4.* Mantica *de coniect. vlt. volun. lib.8. tit.4. num.17.* Modo in caſu, de quo agimus eligitur tantum arbitrium alterius, non autem mera volũtas, quia determinatur, quod hæres ſit locus pius, & electio alteri cõmittitur.

Deni-

5 Denique. Quando substantia dispositionis habet determinationem à voluntate testatoris, & solum in alienam voluntatem transfertur electio, & exequutio, subsistit dispositio, per *l. Vnum. §. 1. ff.* De *reb. dub.* vbi Bart. & alij. Item Bart. *in l. Captatoria. ff.* De *legat.* 1. Decius *in l. Captatorias. C.* De *test. milit.* Alex. Cinus. Ias. & cœteri. *ibid.* Beroius *Consil.* 23. *n.* 28. Couaruu. *in Cap. Cum tibi. num.* 11. De *testam.* Durand. *De arte testan. tit.* 6. *de legat. caut.* 8. *num.* 3. ver. *Tertium remedium.* Imola *in Cap. Cum tibi. nu.* 14. De *testam.* Ruin. *Consil.* 19. *num.* 5. *vol.* 2. Paris. *Consil.* 89. *num.* 46. *vol.* 3. Anton. Gomez. *De succes. cap.* 12. *tit. de legat. num.* 47. *in fine.* & alij. In casu autem præsenti substantia dispositionis remanet determinata à testatore, quia instituit hæredem locum pium, & solum committit alteri electionem loci, & exequutionem.

6 Neque obstat, quod in oppositum *num.* 2. allatum est. Nam ex dictis constat, quod institutio hæredis non committitur merè alienæ voluntati, sed tantum electio, et exequutio: & proinde non habent locum tex. ibi allegati, Ad rationem autem. Quando dicitur, quod institutio hæredis est actus propriæ voluntatis testatoris, & ideo non potest committi alienæ voluntati. Resp. esse proprium actum originatiuè, & quò ad substantiam, & ideo non posse trahere originem ab aliena voluntate, nec ab ipsa ordinari; posse tamen ab aliena voluntate recipere aliquam determinationem ex beneplacito ipsius testatoris; & ideo sufficit, si institutio hæredis secundum substantiam sit à testatore.

In qua Ecclesia sint celebrandæ missæ, quæ quotannis ex legato testatoris sunt celebrandæ. Quæst. 238.

SVMMA

1 *In qua Ecclesia celebrandæ missa annuæ, quando testator non declarauit.*
2 *In coniecturanda mente testatoris attendenda affectio ipsius.*
3 *Maior affectio testatoris est ratio, cur in dispositione vnum alteri præferatur.*

1 PRocedit difficultas, quando testator non declarauit, in qua Ecclesia sint celebrandæ: an nimirum liberum sit hæredi, aut exequutori eligere Ecclesiam, quæ libuerit. In qua difficultate dicendum est; *Non esse liberum eligere Ecclesiam, sed quando ex aliqua coniectura sufficienti non potest colligi, de qua Ecclesia intellexerit, celebrandas esse in Ecclesia, in qua sepultus est.* Ita Abbas. *Consil.* 99. *num.* 4. ver. *Circa secundum dubium. lib.* 2. Ias. *in l. Non vtique. §. Si quis insudam. in fine. ff.* De eo, quod cer. *loco.* quos sequitur Mantica *lib.* 8. *de coniect. vlt. volun. tit.* 6. *num.* 6. *ver. Item si in altera. in fine.*

2 Ratio autẽ est, quia in coniecturãda mente testatoris consideranda est affectio ipsius, quia est mensura, secundum quam intentio mensuratur iuxta ea, quæ tradunt Bald. *Consil.* 156. *num.* 1. *in fine.* & *Consil.* 411. *in fine. vol.* 2. Curt. iun. *Consil.* 51. *num.* 10. Paris. *Consil.* 51. *num.* 21. *vol.* 2. Nam cum voluntas trahatur ab amore, facit, quod intentio, & mens eò respiciat, quò trahit charitas, & illuc dirigat suam dispositionem. Cum ergo testator prædilexerit Ecclesiam, in quo sepultus est respectu aliarum, ad ipsam quoque directam habuit intentionem, quando instituit legatum pro missis celebrandis, ita vt saltem hoc sufficiat, vt habeamus voluntatẽ interpretatiuam ipsius, quod missæ in tali Ecclesia celebrentur.

Con-

3 Confir. Maior affectio in dispositionibus testatoris est ratio, cur vnum præferatur alteri iuxta l. *Cohæredi*, *qui. §. Discretus. ff.* De *vulg.* & *l. Cum ita. §. In fideicommisso. ff.* De *legat.* 2. & notant Castrens. *in l. fin.* C. De *verbor. significat.* Ias. *ibid.* Bart. *in l. fin.* C. Ad *Trebel.* vbi & cœteri Doctores. Curt. iun. *Consil.* 57. *nu.* 12. Cephal. *Consil* 318. *num.* 49. Ergo etiam in legato annuo pro celebrandis missis illa Ecclesia præferenda est, quam testator in sua dispositione testamentaria magis dilexit. Magis autem dilexit Ecclesiam, in qua elegit sepeliri, cum illam cœteris prætulerit.

An legatum relictum pro viduis possit distribui nuptæ habenti virum inutilem. Quæst. 239.

S V M M A

1 *Legatum pro viduis an possit distribui habenti virum inutilem. & num. seq.*
1 *Habens virum inutilem est impropriè vidua.*
1 *In dispositionibus testatoris verba propriè accipienda.*
1 *Legatum impleri debet, quantum potest, in propria specie.*
1 *Mulier, quæ diuortium fecit, dicitur vidua,*
2 *Habens virum inutilem in fauorabilibus venit nomine vidua.*
3 *Acquirit totum ius ad commoda, quod acquirunt viduæ.*
4 *Finis testatoris instituentis legatum pro viduis:*
4 *Paria sunt, non esse, & inutile esse.*
4 *Identitas rationis facit, vt dispositio comprehendat omnia, in quibus est eadem ratio.*
5 *Verba testatoris quando non accipienda in significatione ciuili.*
5 *Testator quid senserit, inspiciendum.*
5 *Leuis coniectura sufficit, vt qualibet significatio verborum habeat locum.*
6 *Quæ diuortium fecit, an participet de legato pro viduis.*

1 NEgatiuam sententiam tradit Sāchez *lib.* 4. *Consil. cap.* 2. *dub.* 13. *num.* 2. & citat Panor. *in Cap. Ne pro defectu. nu.* 2. De *elect.* vbi, quod ex communi vsu loquendi illa tantum dicitur vidua, cuius maritus mortuus est. & Felin. *in Cap. Significantibus. num.* 8. De *offic. deleg.* & Sebastian. Sapiam *in Addit. ad Panorm. citat.* Prob. Quæ haber virum inutilem dicitur impropriè vidua, vt notant Bertachin. *in Repertor. verbo. Vidua.* Turrecrem. *in Cap. Quod autem.* 37. *q.* 2. *num.* 2. In dispositionibus autem testamentorum verba propriè sunt accipienda, vt probant Mantica *lib.* 3. *De conniect. vlt. volun. tit.* 4. *num.* 15. Menoch. *præsum.* 76. *num.* 8. *lib.* 6. Euerar. *loco ab Aequipol. num.* 13. 2. Legatum quantum fieri potest debet impleri in propria, & specifica forma. Clemen. *Quia contingit.* De *relig. dom.* & Trident. *sess.* 25. *Cap.* 8. *De reformat.* & solum in simili, quando specifica non est possibilis. Ergo non potest tribui legatum pro viduis habenti virum inutilem, quando adsunt veræ viduæ. 3. Sequeretur, quod posset dari etiam mulieri, quæ diuortium fecit, cum etiam talis dicatur vidua, vt probat Hyppol. *in l. vnicam. nu.* 11. C. De *rapt. virg.*

2 Verum affirmatiuam sententiam tradit Nóuar. *De elect. fori. sect.* 2. *quæst.* 7. *num.* 3. *in vlt. edit.* Quę mihi videtur probabilior, & in praxi tutò amplecti posse. Ratio autem est, quia nomine viduæ in ordine ad fruitionem priuilegiorum, & fauorem, pro ipsis concessorum, venit etiā illa, quæ habet virum inutilem, vt tradūt Alexan. *Consil.* 104. *num.* 4. *lib.* 1. Vincent. De Franchis. *Decis.* 100. *num.* 18. Surd. *De aliment. tit.* 1. *quæst.* 44. *num.* 67. Barbosa *in l.* 1. *par.* 1. *num.* 47. *ff. Soluto matrim.* Tiraquel. *l.* 6. *connub. num.* 12. Valasch. *tom.* 1. *alleg.* 65. *num.* 19. & 21. Lara *De anniuers. & Capel. lib.* 1. *cap.* 21. *num.* 36. Azeuedo *in l.* 1. *num.* 7. *tit.* 3. *lib.* 6. & alij apud Barbosam. *De appellat. verbor.* verbo. *Vidua. nu.* 3. Ergo cum legatum institutum pro viduis sit fauor quidā ipsarum, ex ui suę institutionis comprehendet etiam habentes viros inutiles.

3 Sed respondet Sanchez loco citato. Habentes viros inutiles gaudere priuilegijs viduarum, quæ concedit ius ciuile in fauorem viduarum, & quæ non sunt in præiudicium tertij, nec alteri auferunt

ferunt ius quæsitum. In præsenti, autem casu, si admitterentur habētes viros inutiles, veris viduis auferretur ius quęsitum ad legatum. Reijcitur tamen responsio. Quia eo ipso, quod admittuntur ad participandum in priuilegijs, & fauoribus condescendentibus viduas, ita vt veniāt appellatione viduarum, totum illud ius, quod acquirunt viduæ ad priuilegia, & fauores, seu ad quodcunque commodū, acquirunt etiam ipsæ, quia priuilegia, fauores, & commoda ex sui natura extēduntur etiam ad ipsas. Ergo cū sint pares in iure, nullum infertur præiudicium veris viduis, aut ius aliquod ab ipsis tollitur, si admittantur ad participandum in ijs, quæ pro viduis conceduntur; atq; adeo in legatis, cum non solum pro viduis, sed etiam pro ipsis intelligantur concessa.

4 Confir. Testator instituens legatum pro viduis respicit ad ipsorum statum tāquam miserabilem, cum non habeant maritos, à quibus subleuari possint; vnde causa finalis legati, & dispositionis testatoris est subleuatio illarum, quæ destitutæ sunt ope, & auxilio mariti. Ergo dispositio testatoris se extendit etiā ad eas, quæ habent viros inutiles, ita vt sub ipsa comprehendantur, cum & ipsæ sint destitutę ope, & auxilio mariti, cū enim sit inutilis eodem modo se habet, ac si esset mortuus, nam paria sunt Inutile esse, & non esse. *l. Quoties. ff.* Qui *satisd. cog.* vbi Glos. *& §. Sciendum. Instit. De satisdat.* & Glos. *in Cap. 2. verbo.* Inutilem. *De translat. Episc.* Conseq. autem prob. Nam identitas rationis facit, vt dispositio cōprehendat omnia, in quibus est eadem ratio. *l. His solis. ver. Satis etiam cautè. C. De reuocan. donat.* & *l. Item veniunt. §. Ait senatus. ff.* De *petit. hæred.* & *l. Illud C. De sacrosanc Eccles.* & notant Surd. *Decis.* 276. *num.* 8. Tiraquel. *in l. Si vnquam. verbo.* Libertis. *num.* 45. *&* 46. C. De *reuocan. donat.* Gonzalez. *ad Reg.* 8. *Cancel. §.* 7. *proem. num.* 105. Alexan. *in l. Peregrè. §.* 1. *ver.* *Nō obstat. ff* De *acquir. poss.* Imola *in l.* Si *verò. §. De viro. nu.* 14. *ff. Soluto matrimonio.* Corn. *Consil.* 198. *vol.* 4. Rolan. *Consil.* 27. *nu.* 8. *vol.* 1. Socin. iun. *Consil.* 30. *n.* 32. *lib.* 1. & alij, quos citaui *Centur.* 2. *quæst.* 147. *num.* 3.

5 Ad 1 resp. Verba testatoris esse accipienda in naturali propria, & non in ciuili significatione, quando ciuilis significatio esset contra mentem ipsius. Secus autem, quando ex coniectura etiam in ciuili significatione prolata sunt à testatore; nam hæc significatio ex coniectura locum habet. *l. Gallus. §. Et quid si tantum. ff.* De *liber. & posth.* & notat Mantica *loco illo citato.* In casu autem præsenti causa finalis testatoris facit, vt nomen viduæ etiam ciuiliter debeat accipi, vt constat ex dictis. Vnde cum inspiciendum sit, quid testator senserit *l. Cum de lanionis. §. Item cacabos.* ver. *Optimum. ff.* De *fund. instru.* & mens ipsius sit coadæquata causæ finali, quæ est subleuatio illarum, quæ destituuntur ope mariti, sit vt etiam in ciuili significatione debeat accipi, præsertim, quia etiam leuis coniectura sufficit, vt qualibet verborum significatio habeat locum. *l. Talem institutionem. in fine. ff.* De *hæred. instit.*

5 Ad 2. Tunc legatum impleri in propria, et specifica forma, quando impletur secundum præcisam dispositionem testatoris. Vnde cum habentes viros inutiles comprehendantur sub dispositione testatoris, dum ipsis distribuitur, impletur dispositio in forma propria, & specifica. Ad 3. Eam quoque, quæ diuortium fecit, posse admitti ad participationem legati pro viduis, si venit nomine viduæ, & indigeat subleuatione, ita vt ratio finalis testatoris habeat locum in ipsa, quia, vt dictum est, causa finalis facit, quod dispositio comprehendat omnia, in quibus ipsa reperitur.

An

An diminutio legatorum in codicillis ſe extendat ad legata pia. Quæſt. 240.

S V M M A

1 *Diminutio generalis legatorum in codicillis an ſe extendat ad pia.*
2 *Diminutio legatorum in codicillis menſuranda eſt ex cauſa finali.*
2 *Finis regulat diſpoſitionem operantis.*
3 *Actus non debet ſuſtineri contra voluntatem teſtatoris ex quocumque fauore.*
3 *Voluntas teſtatoris ſeruanda contra piam cauſam.*
4 *Diminutio legatorum comprehendit etiam legata pia.*
4 *Voluntas teſtatoris habenda pro lege.*
4 *Argumentum à lege ad voluntatem teſtatoris.*
4 *Lex generaliter loquens generaliter eſt accipienda.*
4 *Lex vbi non diſtinguit, nec nos debemus diſtinguere.*
5 *Diminutio legatorum, vt hæreditas ſit pinguior, comprehendit etiam legata pia.*

1 Difficultas procedit, quando diminutio eſt generaliter facta. Et quod non ſe extendat ad legata pia, tradunt Roman. *in Authen. Similiter. nu. 54. Ad leg. Falcid.* afferens Nicolaum de Neapoli, Mantica *lib. 6. De coniect. vlt. volunt. tit. 3. nu. 38.* & afferunt text. *l. Libertis. §. Poſthumus. ff.* De alimen. *& cibar. leg.* qui text. licet loquatur de alimentis, debet extendi ex paritate rationis ad omnia legata pia. Verum hęc extenſio non debet ita facilè admitti, cum ſpecialis ratio militet in legato pro alimentis. Tum quia reſpicit neceſſitatem naturæ, atque adeo tanquam de re ſummè neceſſaria, præſertim quando aliunde non præſumuntur ſuppeditanda, non cenſetur à teſtatore ademptum, nec eius voluntas circa ipſum mutata, niſi conſtet. Tum quia in libertis conſideratur ſpecialis ratio, quæ non conſideratur in cœteris. Vnde oppoſitam ſententiam tenet Natta. *Conſil. 613. num. 5.*

2 In hac difficultate reſpiciendum exiſtimo ad cauſam, ſeu rationem finalem, ob quam teſtator diminuit legata, & iuxta ipſius menſuram eſſe extendendam, vel coarctandam diminutionem, ita vt etiam ad legata pia ſe extendat, ſi ſe extendat ad ipſa cauſa finalis. Ratio autem eſt, quia cum finis moueat voluntatem ad operandum, & cauſet in ipſa intentionem, regulat etiam operationē, & diſpoſitionem ipſius, ita vt tantum ſe extendat, quantum ſe extendit finis. *l. Non omnis. init. ff.* Si cert. pet. & notant Abbas. *Conſil. 3. ver. Ad vigeſimam tertiam quæſt. lib. 2.* Bald. *Conſil. 312. num. 2.* ver. *Tertiò vt cauſa, lib. 4.* Ancharan. *Conſil. 254. num. 4.* Roman. *Conſil. 503. num. 7. & ſequen.* Bart. *Conſil. 51. num. 5.* ver. *Item hoc declarat.* Si ergo finis diminuendi legata habet locum etiam in cauſa pia, diminutio quoque habebit locum in ca uſa pia, nam intentio teſtatoris ſequens finem diſponet quoque circa legata pia.

3 Nec obſtat cauſa pietatis, quia actus non debet ſuſtineri contra voluntatem teſtatoris ex quocumque fauore. *l. Si idem ſeruus. ff.* De leg. 2. & *l. Verbis. ff.* De vulg. *& pupil.* vbi etiam Doctores. Imo contra piam cauſam debet ſeruari voluntas teſtatoris, vt tradunt Dec. *Conſil. 426 num. 2. in fine* Angel. *Conſil. 328. num. 5.* Fulgoſ. *Conſil. 46. n. 1.* Pariſ. *Conſ. 74. num. 10. vol. 4.* Mantica *lib. 3. de coniect. vlt. volunt. tit. 19. num. 11.* Quia pia cauſa regulatur ſecũdum iuſtitiam, nec pietas patitur, quod iniuſtum eſt. Eſt autem iniuſtum non ſeruare mentem teſtatoris etiam contra piam cauſam, quia fieret contra ius, quod habet diſponendi de rebus proprijs ad beneplacitum.

4 Sed difficultas remanet, quid dicendum, ſi non conſtet de fine, ob quem teſtator legata diminuit, ſed tantum diminutio generalis ſit. Reſp. adhuc extendi ad legata pia. Quia cum teſtatoris voluntas habeatur pro lege, *§. Diſponat.* Authen. *de nupt.* & *l. In conditionibus primum. ff.* De condit. *& demonſtrat. & l. 1. C. De Sacroſanc. Eccleſ.* ita vt valeat argumentum à lege ad voluntatem teſtatoris. *l. Si ita fuerit. ff.* De manumiſ. teſt. & tradunt

tradunt Socin. *in l. Filiusfamilias. §. Diui. in fine. ff.* De leg at. 1. Riminal. *Consil.* 46. *num.* 41. *vol.* 1. Cephal. *Consil.* 541. *nu.* 23. *lib.* 4. Craueta *Consil.* 291. *nu.* 5. *lib.* 2. Honded. *Consil.* 57. *n.* 15. Ludouif. *Decis.* 219. *num.* 2. Euerar. *Loco* 46. Sicut lex generaliter loquens generaliter accipienda est. *l. De pretio. ff.* De publ in rem. *act.* & *l fin. in fine. C.* De *dot. promis.* & Cap. *Solitæ.* De *maior. & obed.* Nec nos distinguere debeamus vbi ipsa non distinguit. *l. Non distinguemus. ff.* De *recept. arbit.* diminutio quoq; legatorum facta à testatore, cum sit generalis, generaliter est accipienda, nec est distinguendum inter legata pia, & non pia.

5 Ex quibus colligitur. Quod si finis diminutionis legatorum sit incrementũ hæreditatis, quia ex aliqua noua causa testatoris intersit, hæreditatem remanere pinguiorem, tunc diminutio se extendet etiam ad legata pia, quia finis est vniuersalis, & habet locum vniuersaliter in omnibus legatis, quia cum per omnia aliquid detrahatur de hæreditate, omnia quoque detrahunt intentioni testatoris relinquendi pinguiorem hæreditatem.

An exequutor, siue hæres possit soluere integrum legatum pium, quando alia legata non possunt integrè solui. Quæst. 241.

S V M M A

1 *Causa pia est cæteris anteponenda.*

1 *Magis fauendum causæ piæ, quàm filijs testatorum.*

1 *Testamentum nutu factum, licet regulariter non valeat, sustinetur ratione causæ piæ.*

2 *An detrahendum de legato pio, quando cætera integrè solui non possunt.*

3 *Ius ad legata est æquale in omnibus legatarijs.*

4 *Fauor causæ piæ ita habet locum, vt non fiat cæteris iniustitia.*

5 *Exequutor, vel hæres soluens legatum pium integrè, quando cætera legata integrè solui non possunt tenetur ad restitutionem. &c.*

6 *Quid, si soluat bona fide.*

6 *Ignorantia iuris non excusat.*

1 Videtur affirmatiuè respondendum; quia causa pia tanquam priuilegiata est anteponenda; vnde etiã magis fauendum est piæ causæ, quàm filijs eiusdem testatoris. argum. *l. Postliminiũ. §. Filius. ff. De capt.* iũcta. *l. Veluti. ff.* De *iust. & iure* & notat Bald. *in Cap. In præsentia. num.* 1. *in fine* De *probat.* Vnde testamentum nutu factum, quamuis regulariter non valeat, etiam inter liberos, vt tradunt Bald. *in l. Discretis. num.* 2. *ff.* Qui *testam. facere pos.* Angel. *ibid. num.* 1. & alij, fauore tamen piæ causæ sustinetur, vt notant Glos. *in Cap. Cum tibi.* De *test.* & Doctores *ibid.* Bald. *Consil.* 174. *vol.* 3. Felin. *in Cap. In præsentia. nu.* 77. De *probat.* & alij, quos citat Mantica *lib.* 4. *de coniect. vlt. volunt. tit.* 4. *num* 8.

2 Tenendum tamen est; *quod non liceat exequutori integrum legatum soluere quantumuis pium, quando cætera legata integrè solui non possunt, sed debere etiam de legato pio detrahere debitam portionem pro rata, sicut detrahitur cæteris;* iuxta ea, quę tradunt Tiraquel. *De priuil. piæ causæ priuileg.* 26. *num.* 9. Gutierez *in l. Nemo potest. num.* 97. *ff.* De *legat.* 1. Anton. Gomez *tom.* 1. *Variar. cap.* 12. *nu.* 34. Gregor. Lopez *in l.* 1. *verbo.* De las mandas *tit.* 11. *par.* 6 Parlador. *lib.* 1. *rer. quotidian. Cap.* 18. Ceual. *Quæst.* 103. *num.* 32. Angelus *uerbo* Legitima. *num.* 14. Syluester. *qu.* 10. Sanchez *lib.* 4. *Sum. cap.* 15. *num.* 40. Valerus *in Different. vtriusq. fori. uerbo.* Legatum. *Different.* 2. *num.* 2. Bonac. *disp.* 3 *de contrac. quæst. ult. pun. ult. num* 27. Et desumitur ex *l. Is, cui. §.* Qui prior. *ff.* Vt *in possess. leg. seu fideicom.* ibi. *Inter legatarios enim nullum ordinem obseruamus; sed omnes æqualiter tuemur.*

3 Ratio autem est. Quia, cum ius legatariorum omnium ex vna, & eadem radice proueniat, nempe ex vltima voluntate testatoris morte confirmata, est etiam equale apud omnes quò ad legata sibi debita: nec in aliquo est cum prælatione quò ad alios, quia cum totũ ius

fluat

fluat à voluntate testatoris, non potest induci aliquis ordo prælationis, nisi sit inductus à testatore; & proinde nec etiã locus pius habebit ius prælationis, nisi sit ipsi tributus à testatore. Ergo cum in distribuendis legatis sit attendendũ ius, quod habent legatarij, non autem fauor piæ causæ, quia non sumus in fauorabilibus, sed in iis, in quibus iustitia exercenda est, non poterit integrum legatum solui loco pio, si integrè cœtera solui non possunt, alioquin lædetur ius cœterorũ.

4 Ad id, quod in oppositum *num.* 1. allatum est, resp. Quod licet causa pia sit fauorabilis, & priuilegiata, non tamen habet ordinem prælationis quò ad recipienda legata integra, quando cœteris integrè solui non possunt, nã ita fauorē debet habere locũ, vt cœteris non fiat iniustitia. Cap. *Extenore*. *De foro cõpet.* & Cap. *Nuper*. *De donat. inter uir. et uxor.* Vnde in præsenti fauor piæ causæ nõ habet locũ, quia agitur de iure quæsito ex voluntate testatoris, quo priuarentur cœteri legatarij, si loco pio integrum legatum, & ipsis diminutum solueretur.

5 Ex his colligitur. Quod si exequutor, vel hæres soluat integrè loco pio, aut alteri legatum, quando omnia integrè solui non possunt, si scienter id faciat, peccabit contra iustitiam, & tàm ipse, quam legatarius, qui plus accepit, tenebitur ad restitutionem iuxta ea, quæ tradunt communniter Doctores de ordine restitutionis, pro seruanda iustitia, Angelus *verbo*. Restitutio. 2. *num*. 16. *in fine*. Syluester. *uerbo*. Restitutio. 6. *quæst*. 5. *ver*. *Post hos autem*. Tabiena *verbo*. Restitutio. *quæst* 25. *ver*. *Sexto*. D. Antonin. 2 *par*. 2. *tit*. 2. *cap*. 7. §. 3. Bannes 2. 2. *qu*. 62. *ar*. 8. *conclus*. 2. *post* 5. *docum*. Aragon. *ibid. in fine*. *conclus*. 5. Nauar. *in Manual*. *c*. 17. *num*. 51. *ver*. *Quinto loco*. Petr. Nauar. *lib*. 4. *de rest*. *cap*. 6. *num*. 31. Lopez *par*. 1. *Instruct*. *cap*. 110. *in fine*. Rodriquez *par*. 2. *Sum*. *cap*. 49. *conclus*. 6. Carbo. *quæst*. 92. *de rest*. *concl*. 11. *ver*. *Sexto*. Sayr. *lib*. 10. *Clau*. *reg*. *tract*. 5. *cap*. 10. *num*. 27. & communiter. Quia legatarius, qui integrum legatum accepit, plus accepit, quàm ei debebetur, in præiudicium alterius; & exequutoris, seu hæres tribuendo plus læsit ius aliorum.

6 Et hoc locum habet, etiam si exequutor, seu hæres processerit bona fide, aut quia putaret, posse præferri locum pium, aut sufficturam hæreditatem pro omnibus integris legatis; nam primo modo peccauit contra munus proprium, si quidem tenebatur scire, aut consulere modum seruandum in distributione legatorum; & cum hic sit error iuris, licet possit excusare à peccato, non tamen excusat à restitutione, iuxta regulam generalem, quod ignorantia iuris non excusat, vt notant Lappus *alleg*. 13. *init*. Feder. de Senis. *Consil*. 112. *ver*. *Quæro secundo*. Craueta *Consil*. 348. *nu*. 9. Roman. *Consil*. 330. *in fine*. & communiter. posteriori autem modo cessante bona fide, debet corrigere errorem, quia error suos debet tenere auctores, nec alteri debet nocere. Legatarius autem tenetur ratione rei indebitè acceptæ. Et ita in simili docent Nauar. *in Manuali cap*. 17. *num*. 167. Petrus Nauar. *lib*. 3. *De restit*. *cap* 1. *num*. 312. & communiter in materia de restit.

An quando legata integrè non possunt solui, sit diminuendum etiam legatum certæ speciei. Quæst. 242.

S V M M A

1 *An legatum certæ speciei diminuendum, quando cœtera integrè solui non possunt.*
2 *Id, de quo specialiter disponitur, non venit, sub generali dispositione.*
3 *Res in specie legata non continetur sub legatis in quantitate.*
4 *Dispositio specialis derogat generali.*
4 *Legatum speciale derogat generali.*
5 *Pereunte re in specie legata perit legatum.*
5 *Legatarius quantitatis habet ius ad totam hæreditatem.*
5 *In soluendo debitis defuncti quomodo procedatur.*

1 Legatum quoque certæ speciei esse diminuendum, quando cœtera le-

ta legata integrè solui non possunt, tradunt. Angel. *in l. Quarebatur ff.* Ad *leg. Falcid.* Alexan. *ibid.* Bald. *in l 2. circa fin. C.* Ad *leg. Falcid.* Anton. Gomez *tom.1. Variar. cap.12.num.34.* Parlador *lib.1 rer. quotidian. cap.18.* Sanchez *lib.4. in Decal. cap.15.num.40.* Nihil tamen afferunt in specie pro lus legatis, quæ consistunt in certa specie, sed solum probant generaliter, quod singulis legatis detrahendum sit. per *l. Si quis testamento. §. Apud Iulianum. ff.* De *legat.1.* Vbi ita deciditur. Verum hic textus expresse loquitur de solis legatis, quæ consistunt in quātitate.

2 Secunda sententia tenet, quod legato certæ speciei nihil sit detrahendum. Ita Bald. *in l. Si verò. ff.* De *testam. milit.* Angel. *in l. Si cert. §. Similis. Eod. tit.* Castrens. *in l. Si quis testam. §.1. ff.* De *legat. 1.* Gregor. Lopez *in l.1. ver.* De *las mandas. tit.1 t. par.6.* Ceual. *Commun. contra com. quaest.103. num.35. & alij.*

3 Hæc *posterior sententia tanquam probabilior tenenda est.* Sumus enim in casu, in quo testator facit duplicem dispositionem; alteram quò ad legata in quantitate; & alteram de legato certæ speciei, qui modus disponendi discretiuus arguit diuersas voluntates in testatore, quarum vna continet specialem fauorem erga legatarium, cui legat certam speciem; & operatur, vt sub legatis in quantitate nō contineatur res in specie legata nec ipsis subijciatur, sicut subijcitur ipsa hęreditas; nam dispositio testatoris de aliqua re in specie, facit, quod illa res non veniat sub generali dispositione, & proinde nō trahatur ad illam obligationem, ad quam trahuntur cœtera, quæ sub generali dispositione continentur. *l. Cum testamento. §. fin. ff.* De *hered. instit.* & *l. Seruo manumisso. ff.* De *pecul. leg.* & *l. Cohared. §. Qui patrem. ff.* De *vulg.* & *l. Heres meus. §. Dua statua. ff.* De *legat. 3.* Ergo cum res in specie legata non veniat sub dispositione de legatis in quantitate, nec etiam remanet obligata in ordine ad talia legata, cum tota obligatio oriatur ex dispositione testatoris. Et ideo cum non remaneat obligata, nec etiam ipsi detrahendum est, quando alia legata integrè solui non possunt, cum legata soluenda sint de ijs solum, quæ ex voluntate testatoris obligantur pro ijs legatis.

4 Confir. Dispositio specialis derogat generali, ita vt tantum tollat de generali, quantum necesse est, vt ipsa subsistat. *l. Sanctio. ff.* De *pœnis,* & Cap.1. & Cap. *Pastoralis.* De *rescriptis,* et notant Castrens. *Consil.476. init. lib.2.* Surdus *Cons.56. n.1.* Beroius *Cons.57. n.10. vol.3.* Tusch. *littera G. concl.16. n.15.* Ergo concurrente generali dispositione testatoris de legatis in quantitate, & speciali de legato certæ speciei, hæc debet integrè subsistere, etiā si necesse esset, quod altera periret etiam in totum. Et proinde quod legatum speciale deroget generali tradunt Abbas. *Consil.4. num.5. lib.2.* Bald. *Consil.253. n.3. ver. Si verò. lib.5.* Crauet. *Consil.86. nu.4. & 5.* Ruin. *Consil.90. num.9. lib.2.* Surd. *De alimen. tit.2. quaest.15. num.130.* Castillus *lib.5. Controuer. par.2. cap.95. num.23. & seq.*

5 Præterea. Si pereat res in specie legata, legatarius amittit legatum, nec admittitur ad participandum in legatis in quantitate. *l. Quidam testam. §. Et si tibi. ff.* De *leg. 1.* Ergo neque alij legatarij, si cœtera legata pereant defectu hæreditatis, debent admitti ad participandum in legato certæ speciei, quia debet esse æqua omnium conditio, & cum legatarius certæ speciei deficiente proprio legato non sentiat commodum legatorum in quantitate, nec etiam debet sentire incommodum iuxta regulam iuris. Prælertim quia legatarius quantitatis habet ius ad totam hæreditatem, ex qua semper potest consequi legatum *l. In ratione. §. Incertæ. ff.* Ad *leg. Falcid.* & *l. Incendium C. Si cert. pet.* Vnde si res in specie legata sit seiuncta ab hęreditate ex ui dispositionis tęstatoris, nō habet amplius ius legatarius quantitatis ad consequendum legatum ex ipsa, cum ius ipsius non excedat terminos hæreditatis, quæ si non sufficiat, non debet detrahi aliquid de legato rei certæ.

6 Deniq; in soluendis debitis defuncti, ita proceditur, vt si res aliqua debitoris sit expresse, vel tacitè hypothecata,

satisfiat prius illi, qui habet expressam, vel tacitam hypothecam, deinde, si hæreditas sufficiat, satisfiat cœteris, & si nō sufficiat, satisfiat pro rata, vt tradunt cōmuniter. D. Medina C. *de restit. quæst.* 2. *dub.* 5. ver. *Tertium*. Salon. 2.2. *quæst.* 62. *ar.* 8. *in fine.* Valent. *tom.* 3. *disp.* 5. *quæst.* 6. *pun.* 10. ver. *Tertiò*. Catbo *quæst.* 92. *de restit. conclus.* 4. Sayr. *lib.* 10. *Clau. reg. tract.* 5. *cap.* 9. *num.* 8. loquentes quò ad expressam hypothecam. Et quò ad tacitam. Nauar. *cap.* 17. *Manual. num.* 50. ver. *Tertiò loco*. Aragon. 2.2. *quæst.* 62. *ar.* 8. *in fine conclus.* 3. Bannes *ibid. Conclus.* 1. *post* 5. *docum.* Lopez *par.* 1. *Instruct. ca.* 19. Syluester *verbo*. Restitutio 6. *quæst.* 5. Angel. *verbo.* Restitutio 2. *nu.* 16. D. Antonin. 2. *par. Sum. tit.* 2. *cap.* 7. *§.* 3 Rodriquez *par.* 2. *Sum. cap.* 46. *conclus.* 5 Petrus Nauar. *lib.* 4. *de restit. cap.* 6. *n.* 21. & alij. Ergo etiam quando hæreditas non sufficit, prius soluendum est legatum certæ speciei, deinde cœtera, quatenus hæreditas suppetit, pro rata, quia similiter ex voluntate specifica testatoris res certæ speciei legata est obligata speciali et expressa obligatione legatario.

An legatum pro maritanda puella debeatur, si nubat adhuc viuente testatore. Quæst. 243.

S V M M A.

1 *Legatum relictum puellæ, si nubat, an extinguatur, si nubat viuente testatore.*
3 *Relictum filiæ, si nupserit, habet locum, etiam si nupta sit.*
3 *Legatum ob causam secundum ipsam regulatur.*
3 *Reliquia causa faciunt permanere legatum.*
3 *Finis legati pro maritanda puella.*
4 *Dos datur propter onera matrimonij.*
5 *Legatum pro maritanda puella paupere est ad piam causam.*
5 *Legati ad piam causam finis.*
5 *Quando ex legato consurgit commodum testatoris, est causa finalis.*

1 Legatum relictum pro maritanda puella extingui, si nubat adhuc viuente testatore tradunt iuxta doctrin. Glos. *in l. Athlecta. §. Dat remissionem ff.* De excusat. tut. Bart. post Din. *in l. Lucius.* 1. *ff.* De legat. 2. *in fine*. Castrens. *Consil.* 254 *in fine. vol.* 1. Tiraquel. *in l. Si vnquam. verbo. Susceperit liberos. num.* 219. C. De reuocan. donat. Medices. *tract. Mors om. sol. par.* 2. *conclus.* 36. *in fine*. Alban. *Consil.* 52. *nu.* 2. Mantica *De coniect. vlt. volun. lib.* 12. *tit.* 1. *num.* 13. Qui tamen limitant suam doctrinam, vt non extinguatur legatum, quando testator sciuit esse nuptam, & potuit reuocare legatum, & non reuocauit, nam præsumitur voluisse decedere cū eadem voluntate.

2 Verum quod absolutè debeatur legatum, etiam si testator nesciuerit, aut non potuerit reuocare legatum, tradunt Bald. *in l. Filia num.* 1. C. De legat. Angel. Salicet. Corn. Ias. & alij. *ibid.* Gul. Cun. *in l. Cum is. §. Si mulier. ff.* De condit. *indeb.* Alexan. *Consil* 7. *nu.* 19. & 20. *vol.* 2. Imola *Consil.* 113. *num.* 9. Castrens. *in l. Publicis init. ff.* De condit. & demonstr. Marsil. *in l Penul. nu.* 47. *ff.* De quæst. Spin. *De testam. glos.* 14. *num.* 152. Sarmiēto. *lib.* 2. *Select. cap.* 1. *num.* 11. Palac. Rub. *in Cap. Per vestras. not.* 3. *n.* 4. Ceual. *in pract. q.* 138. *num.* 9. Couaruu. *in Cap. Officium. num.* 9. De testam. Lara *de ann. uer. lib.* 1. *cap.* 25. *num.* 30. Peralta *in l. Lucius* 1. *num.* 38. *ff.* De legat. 2. Azeuedo *Consil.* 1. *nu.* 25. Sanchez *lib.* 7. *de matrim. disp.* 91. *num.* 65. Genuens. *in Pract. cab. Eccles. quæst.* 387. *n.* 2. Tiullench. *lib.* 7. *in Decal. cap.* 18. *dub.* 12. *nu.* 15. Ludouic. Casanate *Consil.* 35. *nu.* 16. Cabal. *Consil.* 61.

3 Et hæc posterior sententia absolutè tenenda est, & desumitur ex *l. Si quis hæredem* C. De instit. & *substit.* vbi relictū filiæ, si nupserit, habet locū, etiam si nupta sit. & *l. Hæc condit. filia mea.* & *l. Conditio nostra ff.* De cōdit. & *demonstr.* Et ratio euidens est. Quia legatum relictum ob aliquam causam regulatur, & determinatur secundum illā causam. *l. Seio amico. ff.* De an. leg. & notant Bart. *ibid.* Duran. *Decis.* 339. *num.* 22. Vnde non extinguitur, quando non apparet de contraria voluntate testatoris, nisi extincta causa, vt notant Bertran. *Consil.* 171. *num.* 8. *in fine*

ſin e. vol.2.par.2 Cephal.*Conſil.*81.*num.*8. Grãmat. *Deciſ.* 59.*num.*3. Franc. *in Cap. Cum ceſſante.De appel.*Tiraquel.*tract.Ceſſan.cau. limit.*1.*num.*1. *&* 2. Rota *Deciſ.* 233.*num.* 2.*par.*1. *in poſth. apud Farinac.* per *l.Cum tale. §.falſam. ff.* De *condit.& demonſtr.*Imo quamuis aliquo modo extinguatur cauſa, dummodo tamen reliquiæ illius maneant, durat legatum, vt notant Cephal.*Conſil.*81.*num.*15. Ludouiſ. *Deciſ.* 236 *num.*9. Cum autem legatum pro maritanda puella habeat cauſã finalem dotationis in ordine ad matrimonium, & hæc cauſa ponatur, quando primò nubet, & continuetur, quandiu durat matrimonium, ſequuta morte teſtatoris legatum fit debitum ex cauſa iam antecedenter poſita, & adhuc perſeuerante.

4 Quod amplius ex eo conſtat, quia dos datur propter onera matrimonij ſubſtinenda. *l. Quæris. ff.*De *pact. dot.* ibi *Cum onera matrimonij fructus reuelaturi ſint,* & *in l. Cum pater. Eodem tit.* ibi. *Ne diuerſa ſententia fructus dotis oneribus matrimonij ſeparet.* & *l.* 2. *ff.* *De iure dot.* & *l. fin. §. Sicut* C.De *donat. ante nupt.* Ergo cum onera matrimonij habeant tractũ ſucceſſiuum, & durent, quandiu durat matrimonium, durat quoque cauſa dotationis, atque adeo, quæ mouit teſtatorem ad legandum pro nubenda puella, quia dum reſpexit ad dotationem, reſpexit etiam ad finem dotationis, cum media non eligantur, niſi in ordine ad ſuum finem.

5 Quod ſi puella, pro qua maritanda eſt relictum legatum, ſit pauper, ex alio quoque capite eſt ipſi debitum, etiam ſi nupſerit viuente teſtatore; quia nimirum eſt legatum ad piam cauſam. *l. Cum is. § Si mulier. ff.* De *condit.indeb.* ibi. *Pietatis cauſa.*& notant *ibid.* Angel.& Florian. Io. Andr. *in Cap. Tua nobis.* ver. *Alios.* De *decim.* Bart.*in l.* Si ego. *§.* 1. *ff.* De *iur.dot.* Anan. *Conſil.*57.*poſt init.* Et ideo cauſa finalis legati non ceſſat ex eo, quod nubat; quia cauſa finalis non eſt commodum puellæ, ſed ſalus, & vtilitas animæ ipſius legatarij, vt notant Angelus de Perus. *Conſil.*124. *num.*4.ver. *Circa quod conſidero.* Rota *Deciſ.* 233. *num.*3. *par.*1. *in poſth. apud Farinac.* Quia quando ex legato conſurgit commodum teſtatoris, hoc eſt cauſa finalis legati.*l.Titio centum. init. ff.* De *condit.& demonſtr.*& iuxta ea, quæ tradunt Angel. *Conſil.* 124.*num.* 3. ver. *Præterea.* & *num.*4. ver. *Circa quod.* Bar.*in l.*2. *§ fin.n.*1.*ff.* De *donat.*Caſtrenſ. *ibid.* Imola *in l.Titia cum teſtam. num.*3. *ff.*De *leg.*2 Craueta *Conſil.*243.*nu.*2.*&* 3. Franciſ. de Albergot. *inter Conſil. ad vlt. volunt. Conſil.*52. *num.*6. *&* 7. Mantica *de coniect. vlt. volunt. lib.*6. *tit.*14. *nu.*14. ver. *Et cauſa recipiens.* Nec obſtat, quod nupſerit cum aliqua dote, quia cum dos non ſit ſupra conditionem ipſius, non eleuat ipſam de ſtatu paupertatis, & ideo nec tollit conditionem, à qua originatur actus pietatis teſtatoris.

An legatum ad piam cauſam extinguatur, ſi ceſſet paupertas, cuius intuitu eſt relictum. Quæſt. 244.

S V M M A

1 *Legatum pauperi an extinguatur, ſi ceſſet paupertas.*
1 *Facta ob errorem non retractantur, ſi ſubſit cauſa pietatis.*
1 *Anima omnibus anteponenda.*
1 *Errans, vbi interuenit pietas, ſibi acquirit.*
2 *Legatum ceſſat ceſſante cauſa finali, non autem impulſiua.*
2 *Ceſſante cauſa impulſiua non ceſſat effectus.*
3 *In concurſu commodi teſtatoris, & legatarij, commodum teſtatoris eſt cauſa finalis.*
3 *In cauſa pietatis finis eſt vtilitas animæ.*

---

1 Contingere poteſt, quod teſtator relinquat legatum pauperi pro alimentis, aut puellæ pauperi pro dote, ſed interim, dum moritur, ceſſet in legatario paupertas, & proinde dubitatur, an ceſſet etiam legatũ, an verò adhuc ſubſtineatur. *Et quod debeat ſubſtineri reſoluendum eſt iuxta* ſingularem doctrinam, quam tradit Lara *De alimentis. §. Si ma-*

ter.nu.27. vbi habet. Quod quando subest causa pietatis, etiam quæ fiunt per errorem subsistunt, nec retractantur, vt si quis alicui subministraret alimenta, quē putaret esse pauperem, & non esset. Quia inquit ipse, pietas fauet animæ, quæ rebus omnibus anteponitur. *l. Sancimus. §. fin. C.* De *Sacrosanc. Eccles.* Et qui errat, vbi interuenit pietas, sibi quærit, in quo non requiritur consensus *l. It cui bonis. ff.* De *verbor. obligat.* Vnde à fortiori fit, quod licet cesset paupertas, cuius intuitu est relictum legatum, non extinguatur, nec censeatur retractatum, quia subest causa pietatis.

2 Ratio autem est. Quia legatum solum cessat cessante causa finali: non autem cessante causa impulsiua. *l. Cum tale. §. Falsam* & *l. Demonstratio. §. Quod autem. ff.* De *condit. & demonst.* & notant Socin. sen. *in l. Si quis eam. in fine. Eod.tit.* Surd. *De alimen. tit. 5. quæst. 5. n. 8.* Mantica *lib. 6. de cōniect. vlt. volunt. tit. 14. n. 14.* & alij præsertim citati *quæst. praced. nu. 3.* Et hoc est generale in omnibus, vt non cessent cessante causa impulsiua permanente finali, *l. 2. §. fin. ff.* De *donat.* vbi Glos. Bar. & alij, & *l. 1. §. Sextum. ff.* De *post.* vbi Doctor. Tiraquel. plures referens. *tract. Cessan. cau. limit. 1. num. 1.* quia finalis est illa, quæ principaliter mouet, & regulat voluntatem.

3 In legato autem causa pietatis, causa finalis est vtilitas testatoris, quia omnia pietatis opera tendunt ex natura sua ad commodum animæ, & licet interueniat etiam commodum legatarij, in hoc tamen concursu, commodum testatoris est causa finalis. *l. Titio centum. init. ff.* De *condit. & demonstr.* & notant Doctores citati. *quæst. praced. num. 5. ver. Quia quando.* præsertim, quia sumus in causa pietatis, in qua finis testatoris est semper salus, & vtilitas animæ propriæ, vt inter alios notant Angel. de Perus. *Consil 124 num. 4.* ver. *Circa quod considero.* Rota *Decis. 233. nu. 3. par. 1. posth. apud Farinac.* Vnde cum habeamus causam finalem, sequitur, quod paupertas legatarij sit causa impulsiua, & proinde ea cessante non cesset legatum.

An debeatur legatum alimentorum cum obligatione alendi certum numerum famulorum, & equos, si legatarius fiat religiosus. Quæst. 245.

SVMMA

1 *Alimenta debita ex legato non cessant, si aliunde habeantur.*
2 *Legatarius religiosus effectus recipit æstimationem, quando alimenta sunt ei legata cum modo incongruo.*
2 *Quando legati soluenda æstimatio.*
3 *Alimenta debita legatario, etiam si deportetur.*
4 *Profitens in religione obtinet omnia legata, etiam si adsit conditio, si non fiat religiosus.*
4 *Legatis centum puella, si fiat religiosa, & mille si nubat, obtinet mille etiam in priori casu.*
5 *Legatum sub conditione nuptiarum, filiorum &c. datur ingredienti religionem.*
5 *Voluntas testatoris non dominatur, nisi sit legitima.*

1 QVamuis religiosus à religione consequatur alimenta, non tamen cessant ea, quæ ipsi aliunde sunt debita, sed transeunt in commodum religionis. Neque enim alimenta debita ex legato, atque adeo iure actionis cessant ex eo, quod aliunde percipiantur, cum sit iam ius quæsitum ad ea, quæ ex legato proueniunt, vt tradūt Bald. *Cons. 481. num. 5. lib. 4.* Roland. *Consil. 55. nu. 5. lib. 2.* Dec. *in l. De alimen. num. 5. C. De transac.* Menoch. *Consil. 8. num. 22.* Seraph *Decis. 487. num. 6.* Rota *Decis. 199. num. 5. par. 2. posth. apud Farinac.* Vnde solum difficultas est, quia alimenta cum onere alendi famulos, & equos non congruunt statui religioso, & ideo ratione incongruitatis videntur cessare.

2 Sed *non cessare, & proinde soluendam esse æstimationem, resoluendum est.* vt desumitur *ex l. Sed si res aliena. ff.* De *legat. 1.* Vbi, quando legatarius non habet

bet ius possidendi rem legatam, æstimatio soluenda est. & ex *l. Filiusfamilias. §. Si quid alicui. Eodem tit.* vbi quando legatarius *Propter corporis sui vitium, vel propter qualitatem relicti, vel aliam quamcunq; probabilem causam, habere non potuit, alius tamen hoc habere potuit, quanti solet comparari, tantam æstimationem accipiet.* Ergo cum simus in casu, in quo alimentarius non potest percipere alimenta sibi legata secundum modum, quo determinata sunt à testatore, debet recipere æstimationem illorum, cum æstimatio debeatur, quando qualitas legati obstat, ne possit percipi à legatario.

3 Confir. Alimenta sunt priuilegiata, ita vt sint debita legatario, etiam si condemnetur, & deportetur *l. Legatum. ff. De cap. dimin.* & *l. Solent. §. Debebit.* & *l. Is cui. ff. De alimen. & cibar. leg.* & notant Speculat. *tit. de exequut. senten. §. Sequitur. num.* 11. Caual. *De vsufr. mult. relict. nu.* 238. *& seq.* Franc. Match. *Decis.* 833. *par.* 1. Peregrin. cum Salicet. Bal. Albet. & alijs *lib.* 5. *De iure. Fisci. nu.* 123. Surd. *De alimen. tit.* 5. *quæst.* 1. *nu.* 11. Ergo à fortiori alimenta legata sunt debita legatario, licet in religione profiteatur, & si non possunt exhiberi cum qualitate legata, debent exhiberi cum alia, quia nõ debet esse deterioris conditionis, quàm sint deportati, & condemnati, imo cum se Deo dedicet, habet titulum magis fauorabilem. Vnde quæ sunt ipsi fauorabilia non debent conuerti in eius odium.

4 Et adeo fauorabilis est professio in religione, vt semper præferendus sit religiosus sicut anima præfertur corpori, vt obtineat ea omnia, quæ extra statum religionis obtineretur, etiam si aliter disposuerit testator. Vnde si legauit mille puellæ nubenti, & solum ducenta, si monasterium ingreditur, adhuc cõsequetur mille, si monasterium ingrediatur, vt tradunt Io. Andr. *in Addit. ad Specul. in Rubr. De statu Monach. & circa med.* ver. *Disputata fuit.* Alberic. de Rosate *in l. Deo nobis. n.* 7. ver. *Sed quæro. & n.* 8. *C. De Episcop. & cler.* & *in tr. Statuto. p.* 2. *q.* 104. Bart. *in l.* 2. *num* 1. De bis, qui pœn. nom. relin. *Mattesilan. singul.* 52. Rom. *in l. Stipulatio hoc modò num.* 17. *ff. De verbor. obligat.* Butr. *in Cap. In præsentia num.* 17. De probat. Abbas *in Repet. Cap. Cum Ecclesia S. Mariæ. num.* 55. ver. *Ex his infertur.* De constit. Alexan. *Consil.* 121. *num.* 11. *vol.* 2. & *Consil.* 35. *num.* 7. *vol.* 3. Imola *in l. Lucius.* 2. *circa fin. ff. De hæred. instit.* Socin. *Consil.* 269. *init. vol.* 2. Aretin. *in Cap. In præsentia. num.* 72. *De probat.* Felin. *ibid. nu.* 67. Ruin. *Consil.* 68. *num.* 12. *vol.* 4. Ias. *in Authen. Si qua mulier. num.* 11. *in fine. C. De Sacrosanc. Eccles.* Dec. *Consil.* 674. *num.* 2. Paris. *Consil.* 65. *num.* 14. *vol.* 2. Socin. iun. *Consil.* 160. *num.* 68. *vol.* 2. Alciat. *in l. Filiusfamilias. §. Diui. num.* 33. ver. *Nam & receptum. ff. De leg.* 1. Roland. *Consil.* 35. *volum.* 3. Osasch. *Decis. pedemon.* 126. *n.* 6. Mohed. *Decis.* 3. *num.* 3. *De testam.* Gabr. *in com. conclus. tit. De legat. conclus.* 2. *n.* 2. Belket. *par.* 1. *Disquisit. cler. tit. De bonis cler.* §. 21. *num.* 2. Rota *Decis.* 113. *nu.* 2. *par.* 2. *postb. apud Farinac.* Lessius *lib.* 2. *de iust. & iure. cap.* 15. *dub.* 15. *nu.* 124. *in fine.* Comitol. *lib.* 7. *Respon. mor. quæst.* 7. *num.* 5. Beia *par.* 1. *Casu* 44. *&* 66. Pontius *De impedimen. matrimon. causa* 27. *quæst.* 2. *cap.* 17. §. 1. Valer. *in Different. vtriusque for. verbo.* Testamentum. *difficul.* 10. Rebel. *De obligat. iust. par.* 2. *lib.* 18 *quæst.* 16. *num.* 3. Rodriquez *par.* 2. *Sum. cap.* 240. *nu.* 1. Bonac. *disp.* 3. *de restit. quæst.* 1. *punc.* 4. *nu.* 10. Marta *de iurisdict. p. r.* 4. *Centur.* 1. *casu* 8. Barbosa *De potest. Episcopi par.* 3. *alleg.* 83. *num.* 28. Io. Baptist. de Thoro *in Sum. priuileg.* 242. Diana *par.* 3. *tract.* 6. *resol.* 22. ver. *Sextò.*

5 Et desumitur ex Authent. *De sanctiss. Episcop. &c.* Cap. *Si quis sub conditionem.* vbi statuitur, quod legatum sub conditione nuptiarum, liberorum, aut alia huiusmodi debetur ingredienti religionem reiecta prædicta cõditione, quia nimirum fauor religionis facit, vt habeatur pro non apposita, cum remoueat à proposito religionis. Et hoc non solum habet locum, quando testator non cogitauit de religione, sed etiam quando cogitauit, & expresse voluit, quod ducenta tantum consequeretur, quia tunc voluntas testatoris directè tendit contra bonũ legatarij, & contra ea, quæ concernunt.

commodum animæ ipsius, & proinde talis voluntas, vt irrationabilis reijcitur, quia voluntas testatoris non dominatur; nisi sit legitima *l. Cum quæstio. in fine. C. De leg.* Talis autem voluntas non est legitima, sed contra regulas rationis, quia est impeditiua maioris boni, & eorum, quæ concernunt salutem animæ. Et per hunc text. probatur etiam directè resolutio posita. Ergo in casu quoque præsenti debet legatarius percipere totum legatum, & cum non possit in qualitate legata, debet recipere secundum æstimationem, quia electio religionis non debet ei præiudicare, præsertim cum testator oppositum nō disposuerit; & si disposuisset, corrueret dispositio, sicut corruit, quando legat tantum ducenta puellæ ingredienti religionem, & mille nubenti.

An exequutor possit tribuere legatum dotis puellæ, quam spe dotis induxit ad secum peccandum. Quæst. 246.

S V M M A

1 *Exequutor non potest dare legatum dotis puellæ, quam spe eiusdem induxit ad peccandum.*
1 *Habens liberam facultatem eligendi, non potest illa abuti.*
2 *Puella fit indigna legato dotis, si per malam viam tendat ad acquisitionem.*
2 *Puella indigna non potest eligi ab exequutore ad legatum dotis.*
3 *Exequutor tribuens legatum dotis puellæ, cum qua oblata dote peccauit, tenetur ad restitutionem.*
3 *Nec puella potest illud retinere.*
4 *Omnis actus fundatur in potentia, & voluntate.*
4 *Deficiente potentia aut volūtate deficit actus.*

1 Difficultas procedit, quando exequutor habet liberam eligendi potestatem, ita vt non sit coarctata ad puellas certo modo qualificatas. *Et nō possit tali puellæ tribuere legatum dotis, tenendum est.* Quia licet habeat liberam eligēdi potestatem, non tamē ea abuti potest in eligendo *l. Fideicommissa. §. Si fideicōmissum. ver. Quandoque. ff. De leg. 3. & l. Thais. §. Sorore. ff. De fideicom. lib.* & tradunt Iuſ. *in l. Si sic. num. 4. ff. De leg. 1.* Parif. *Consil. 45. num. 16. vol. 3.* Rota *in Romana dotis. de Matthæis. 17. Decem. 1584. coram Bubalo.* & *Decis. 188. num. 2. par. 2. Posthum. apud Farinac.* Si autem tribueret puellæ, quam spe dotis induxit ad secum peccandum, abuteretur potestate sibi concessa, quia illa vteretur in perniciem animæ propriæ, & in scandalum, & ruinam spiritualem proximi.

2 Quod etiā ex eo confir. Quia puella tendens per hanc viam ad acquirendam dotem, fit indigna beneficio testatoris, præsertim cum testator legans dotem respexerit ad subleuandam paupertatem honestarum puellarum, quæ non habent dotem, cum qua nubere possint, non autem intenderit exhibere fomentū ad peccandum. Ergo cum puella ex hoc acceperit fomentum peccandi, fit indigna beneficio testatoris: & vt talis non potest eligi ab exequutore iuxta ea, quæ tradunt Glos. *in l. Cum quidā. verbo. Qui non offenderint. ver. Quid si aliqui. ff De leg. 2.* Bart. *ibid. num. 3. ver. Nam quando.* & *num. 6.* Castrens. & Imola *ibid. & eod. num.* Florian. de S. Petro. *num. 9. & 19.* Peralta *num. 18.* Molin. *lib. 2. de primogen. cap. 5. num. 46.*

3 Ex his autem colligitur. Exequutorem nedum peccare tribuendo legatū dotis tali puellæ; sed etiam teneri ad restitutionem: ita vt totum id, quod tribuit, tali puellæ, debeat de suo alteri puellæ dignæ tribuere. Cum enim abutatur potestate sibi concessa, & eò extendat, quò non potest se extendere, contrectat rem testatoris inuito domino, quia de ipsa disponit aliter, ac ipsi cōcessum sit disponere, imo contra mentem testatoris, & ideo lædit ius alienum, & ponitur radix, vnde consurgit obligatio resarciendi per restitutionem ius læsum, vt tradunt communiter cum D. Th. *2. 2. quæst. 62. art. 2.*

4 Colligitur 2. Quod, cū omnis actus fundetur in potentia, & voluntate. Cap. *Cum super. De offic. deleg.* & notant Bald. *in repet. l. 1. num. 55. C. De Sacrosanc. Eccles.*

ckes. & in l. *Cum testamentum*. C. De iur. & fac. ignor. Socin. iun. *Consil.* 72. *nu.* 12. *lib.* 1. Afflict. *Decis.* 305. *n.* 7. Socin. *reg.* 30. ver. *Tertiò*. Ita vt vno deficiente deficiat actus, & perinde se habeat, ac si nihil esset factum. *l. Hac consultissima*. C. *Qui testam. fac. pos.* & §. *Ex eo* Instit. *Quib. mod. ust. infir.* Non possit puella legatum dotis retinere, sed, si potest, teneatur ad restitutionem, quia actus exequutoris tribuentis legatum dotis defectu potestatis fuit nullus, quia cum habeat potestatem solum ad eligendas puellas dignas, excessit terminos potestatis, & proinde nulliter operatus est.

An legatum relictum pro puellis maritandis possit tribui etiam viduis. Quæst. 247.

S V M M A.

1 *Viduæ an possit participare legatum relictum pro puellis maritandis.*
2 *Nomine nuptiarum veniunt primæ.*
3 *Nomine puellæ venit virgo.*
4 *Legatum pro maritandis puellis potest tribui viduis, si illæ non adsint.*
4 *Legatum pro personis certæ speciei debet tribui alijs proximioris speciei, si illæ non adsint.*
4 *Quæ forma in hoc seruanda.*
5 *Legatum pro maritandis mulieribus potest tribui etiam virginibus.*
5 *Mulierum appellatione quæ veniant.*
6 *Fauor quando habeat locum erga personas priuilegiatas.*

1 QVod viduæ quoque possint participare legatũ relictũ pro puellis maritandis tradunt Castrens. *Consil.* 308. *num.* 3. *vol.* 1. Io. Baptist. Laderchius *consil.* 29. *n.* 4. Lara *de anniuer. lib.* 1. *c.* 21. *num.* 88.

2 Verum *opposita sententia tenenda est tanquam magis congruens menti testatori*, quam tradunt Bald. *in proem. Decret. num.* 25. Iast. *in l. Duobus.* §. Si ei, qui. *n.* 2. *ff.* De iureiur. Tiraquel. *in l. Boues.* §. *Hoc sermone. num.* 111. & 113. *ff.* De *verbor. significat.* vbi alios citat. Et fundamentum habet hæc sententia in dict. *l. Boues.* illo §. *Hoc sermone.* vbi quando fit mentio de nuptijs, de primis nuptijs intelligitur. Et ideo cum testator legatum reliquit pro maritandis puellis, quia verba ipsius in propria significatione, et secundum communem vsum accipienda sunt, debet accipi, quod sit relictum pro primis nuptijs.

3 Et fortius confir. Quia nomine puellæ venit virgo: non autem, quæ aliàs fuit nupta. *l. Cum quædam puella. ff.* De *iurisd. om. iud.* et Cap. *Puella.* 20. *Quæst.* 2. vbi Glos. et Cap. *Honorantur.* 32 *Quæst.* 2. vbi etiam Glos. & notat Rota cum alijs *Decis.* 188. *num.* 3. *par.* 2. *postb. apud Farinac.* Ergo non potest tribui viduæ, quia piæ dispositiones in forma specifica præfixa à testatore implendæ sunt iuxta Concil. Trident. *sess.* 25. *cap.* 8. *de Reformat.*

4 Ex his tamen colligitur; quod si in eo loco, vbi distribuendum est legatum pro maritandis puellis, non adessent virgines, posset distribui etiam viduis; quia iuxta Concilium Trident. *num. præced. cit.* quando non adsunt personæ illius speciei, aut raræ, in quarum fauorem est facta pia dispositio, potest in alium vsum pium proximum institutioni conuerti, & pro loco & tempore vtiliorem. ibi. *Nec in loco similes personæ, aut perpauca reperiantur, mandat ad hæc, vt fructus illorum in alium pium vsum, qui eorum institutioni proximior sit, ac pro loco, & tempore vtilior, conuertantur.* Est autem maximè proximus vsus pius tribuere viduis legatum institutum pro puellis maritandis. Est tamen aduertendum, quod exequutor non potest per se solum hoc exequutioni mandari, sed debet seruari forma *ibid.* præscripta à Concilio, nempe cum consensu Episcopi, et duobus de capitulo. ita enim subdit Concilium, *Prout Ordinario cum duobus de Capitulo, qui rerum vsu peritiores sint per ipsum deligendis magis expedire visum fuerit.*

5 Secundo colligitur. Quod si legatũ esset institutum pro maritandis mulieribus

bus, possent virgines quoque de ipso æquè primo participare, vt notat Mantica *lib. 8. de coniect. vltim. volun. tit 5. n. 22.* Nam mulierum appellatione veniũt quæcũmque, quæ sint sexus fœminini. *l. Argento. §. Muliebri veste legata. ff.* De *auro, & argen. leg.* Præsertim, quia virgo viri potens dicitur mulier, vt decernitur, *in l. Mulieris. ff.* De *verbor. significat.*

6 Neque cõtra prædicta obstat, quod viduæ quoque sint personæ priuilegiatæ, & quibus fauendum sit, quia, vt dictum est etiam in superioribus, tunc solum habet locum fauor erga personas priuilegiatas, quando impendi potest sine præiudicio aliorum Cap. *Ex tenore.* De *forb compet.* Si autem viduis tribueretur legatum pro maritandis puellis institutum, esset cum præiudicio virginum, quia quot viduæ eligerentur; tot puellę fraudarentur beneficio testatoris.

An legatum dotis posit dari iam nuptæ cum nulla, aut exigua dote.

Quæst. 248.

S V M M A.

1 *Legatum pro maritandis non potest dari iam nuptæ etiam absque dote.*
2 *Quid, si sit pro dote. & seq.*
3 *Voluntas testatoris primum locum obtinet.*
3 *Finis legantis dotem.*
4 *Conditio voluntaria in specie necessariò implenda; necessaria potest per æquipollens impleri.*
5 *Legatum pro maritandis puellis non potest tribui ingredientibus religionem.*
5 *Vna causa pia non potest per aliam excludi.*
5 *Dispositio testatoris debet impleri in forma specifica.*
6 *Legatum pro maritandis, & pro dote an differant.*
7 *Qualis dotatio intenta per legatum dotis.*
8 *Legatum dotis pro consanguineis testatoris an posit tribui iam nuptæ.*

1 CONueniunt communiter, quod si legatum sit relictum pro puellis maritandis, nõ potest dari iam nuptæ etiam absque vlla dote, quia cum nupta sit iam maritata, & non maritanda, non possunt in ipsa verba legati verificari. Ita Contra Bossium *De matrimon. cap. 11. nu. 556.* tenẽt Bald. *in l. fin. n. 11. C.* De *sent. quæ sine cert. quan.* Iaf. *in l. Quominus. num. 153. ver. Quinto pro eadem parte. ff.* De *flumin.* Io. Lup. *in Cap.* Per *vestras. not. 6. §. 12. nu. 8.* De *donat. inter. vir. & vxor.* Bald. Nouel. *De dote par. 5. num. 12.* Perez *lib. 5. Ordinat. tit. 2. l. 1. ver. Dubium est quotidianũ.* Hyppolit. *in Pract. §. 2. num. 53.* Sanchez *lib. 7. de matrim. disp. 91. num. 64.* Lara *de anniuer. lib. 1. cap. 21. num. 30.* & alij; solum difficultas est, quando legatum est institutum pro subministranda dote.

2 In quo casu posse legatum dari iã nuptæ cum nulla, aut exigua dote, tradunt Bald. Nouel. *par. 5. de dote num. 12.* Io. Lupus *in Cap. Per vestras. not. 3. §. 12. num. 8.* De *donat. inter vir. & vxor.* Sanchez. *lib. 7. de matrim. disp. 91. num. 63.* Genuenf. *in praxi Eccles. Tricens. quæst. 386. num. 1.* Simon de Prætis *lib. 4. interpr. vlt. volunt. interpr. 1. dub. 12. num. 70.* Gutierez *de matrim. cap. 111. num. 10.* Bossius *de matrim. cap. 11 num. 556.* Homobon. *par. 2. Examin. Eccles. tract. 9. cap. 10. quæst. 28.* Quorum fundamentum est. Quia causa pietatis adhuc durat, & necessitas substinendi onera matrimonij; & verè saluatur, quod dotentur fœminæ.

3 Verum *hæc sententia nequaquam placere potest.* Et quidem si testator disponat, quod legatum inseruiat pro dotãdis puellis, non poterit dari iam nuptæ, quia appellatione puellę venit virgo iuxta dicta *quæst. præced. num. 3.* Si autem legatum sit simpliciter pro dotandis fœminis, neque adhuc poterit dari iam nuptæ. Quia voluntas testatoris in conditionibus primum locum obtinet, & regit totam dispositionem. *l. In conditionibus. ff.* De *conditionib. & demonstrat.* & proinde tota exequutio secundum ipsam regulanda est. Voluntas autem, & mens testatoris legantis dotem est obuiare peccatis, ne videlicet illæ, quæ defectu dotis nubere nõ possunt, carnis licentiæ impulsæ

pulsæ in peccata prolabantur. Vnde mens testatoris est iuuare matrimonium contrahendum, non autem prodesse iam contracto, cum in hoc deficiat finis ipsius. Et ideo cum dispositio testatoris debeat impleri in forma specifica, non poterit legatum dotis dari iam nuptæ, licet cum nulla, aut exigua dote.

4 Accedit etiam, quod forma, seu cõditio voluntaria in hoc differt à necessaria, quod hæc per æquipollens impleri potest, illa verò in specie implenda est. *l. Mauius. §. Qui heredit. ff.* De condit. *& demonstr.* & notant Bart. *in l. Gallus. §. Et quid si tantum. num. 3. ff.* De liber. *& posth.* Galiaula *ibid. num.* 8. Dec. *Consil.* 11. *n.* 19. & *Consil.* 89. *n.* 3. Rolan. *Consil.* 56. *nu.* 22. *& 23. vol.* 3. Lara *De anniuer. lib.* 1. *c.* 21. *num.* 29. Ergo cum dispositio testatoris sit voluntaria, debet in forma specifica impleri, ita vt legatum tribuatur illis, quæ indigent dote in ordine ad nubendum, pro quibus ex mente testatoris intelligitur legatum institutum.

5 Insuper legatum institutũ pro maritandis incertis puellis, nõ potest ijs tribui, quæ ingrediũtur religionem, quamuis causa sit magis pia, vt docent Bald. *in Authen. Quia rogati. num.* 11. ver. *Quæro, numquid.* Ad Trebel. Felin. *in Cap. Ecclesia S. Mariæ. num.* 93. De constit. Natta *Consil.* 296. *num.* 1. *&* 2. Barbat. *Consil.* 23. *nu.* 2. *vol.* 1. Bald. Nouel *De dote priuileg.* 77. *num.* 2. Gulliel. Benedict. *in Cap. Raynutius. ver. Qui cum alia. num.* 31. De *testam.* Io. Lupus *in Cap. Per vestras. not.* 3. *§.* 12. *num.* 6. De *donat. inter vir. & vxor.* Loazez *in Repet. l. Filiusfamilias, §. Diui. num.* 139. *ff.* De *leg.* 1. Baeza *de non melior. cap.* 14. *nu.* 9. Gutierez *lib.* 1. *quæst. canon. cap.* 32. *num.* 20. Mantica *lib.* 8. *de coniect. vlt. volun. tit.* 5. *num.* 23. Sanchez *lib.* 1. *De matrim. disp.* 33. *num.* 32. ver. *Tandem.* Quia nimirum vna causa pia non potest excludi per aliam Clemen. *Quia contingit.* De *relig. domib.* Et quia dispositio testatoris vt pote voluntaria in forma specifica est implenda, vt *num. præced.* dicebatur, ita vt nec etiam vberiori modo sit implẽda. Cap. *Cui de non sacerdotali.* De *præbend. in* 6. Ergo neque legatum dotis potest tribui iam nuptę cũ exigua, aut nulla dote, quia licet adhuc sit causa pia, est tamen diuersa; quia non est adiuuare pauperes in ordine ad contrahendas nuptias, & auertere ab occasione peccati, quod est de intentione testatoris.

6 Denique legatum pro maritandis puellis, & pro dote nihil differt, vt tradũt Castrens. *in l. Lucius* 1. *num.* 5. *in fine. ff.* De *leg.* 2. & *Consil.* 214. *num.* 1. *lib.* 1. Craueta *Consil.* 101. *num.* 1. ver. *Secundo.* & *Consil.* 686. *nu.* 5. Couaruu. *in Cap.* 3. *n.* 11. ver. *Septimò.* De *testam.* Mantica *lib.* 11. *De coniect. vlt. volun. tit.* 21. *num.* 4. Ergo si legatum pro maritandis non potest dari iam nuptę, nec etiam poterit dari legatum pro dote.

7 Ex quibus facilè soluitur, quod pro opposita opinione *num.* 2. allatum est. Nam non durat eadem causa pietatis, nempe auertere à peccatis iuuando in ordine ad matrimonium contrahẽdum, sed alia de nouo superuenit, quæ non est de mente testatoris. Nec dotatio fœminarum quocumque modo est intenta à testatore, sed dotatio in ordine ad talem finẽ, nẽpe in ordine ad contrahendũ matrimonium, & auertendum hoc pacto à peccatis; & ideo determinata dotatio est de mente testatoris, quia causa finalis restringit dispositionem. *l. Vnum ex familia. §. fin.* De *leg.* 2.

8 Hæc tamen doctrina limitanda est, vt locum non habeat, quando legatum dotis esset pro consanguineis, nam tunc dari posset etiam nuptæ cum nulla, aut exigua dote, præsertim, si nupsisset cum spe, et protestatione de consequendo legato, vt notant etiam Sanchez *lib.* 7 *de matrim. disp.* 91. *num.* 66. Lara *de anniuer. lib.* 1. *cap.* 21. *num.* 30. *in fine.* In tali enim casu, cum legatum coarctatũ sit ad consanguineos testatoris, procedit ex speciali charitate erga ipsas, quæ cum non appareat, quod sit maior erga vnam, quàm erga aliam, & cum non extinguatur ex eo, quod aliqua nupserit, nec etiam debet extingui effectus ipsius, nec desinere esse efficax erga illam, quæ nupsit.

An

An legatum pro prima filia alicuius maritanda possit dari secundogenitæ, si primò nubat. Quæst.249.

S V M M A.

1 *Legatum pro prima filia alicuius nubenda an possit dari secundæ, si primò nubat.*
2 *Voluntas testatoris accipit interpretationem à charitate.*
2 *Specialis dilectio facit, voluntatem testatoris specialiter operari.*
2 *Nominatus à testatore nomine proprio est specialiter dilectus.*
3 *Filiorum nomine veniunt nepotes.*
3 *Filij nomine proprio expressi excludunt nepotes.*
4 *Dispositio fundata in speciali affectione, aut meritis legatarij non extenditur.*
5 *Quando legatum relictum vxori debeatur omnibus.*
6 *Qualitas trahit dispositionem testatoris ad subiectum, in quo est.*
6 *Qualitas ostendit, quid sit dispositum.*

1 SEcundò genita potest primò nubere, vel quia primogenita decedat, vel quia eligat vitam cœlibem, & nolit nubere; dubitatur ergo, an tunc legatum debeatur secundò, aut etiam tertiò genitæ, si contingat, quod primo nubat. Et quod non debeatur latè tradit Roman *Cons*.408. Sed deberi tenuit Imola *Consil*.113. *apud Tiraquel. in præfat. nu.* 136. *De iure primogen*. Mantica autem *De coniect. vlt. volunt. lib.*8. *tit.*7. *num.* 11. vult, hoc variè esse determinandū ex coniecturis iuxta *l. Nonnūquā. ff.* Ad *Trebel.*

2 Verum cum distinctione procedendum existimo. Vel enim testator legauit primæ filiæ nubenti eam proprio nomine appellando. vel purè, & absolutè primæ filiæ nubenti. *Si primo modo legauit, legatum non debetur secundò, aut tertiò genitæ, licet primò nubat*. Et ratio est. Quia voluntas testatoris recipit interpretationem à charitate *l. Cum alimenta. initio. ff.* De *alimen. leg.* & notant Glos. *in l. Ille, à quo. §. Si de testamen. verbo.* Verba. *Eod. tit.* Bald. *Consil.*156. *num.*1. *in fine. vol.*2. Mantica *lib.* 6. *De coniect. vlt. volun. tit.* 11. *num.* 5. Vnde specialis dilectio facit, quod voluntas testatoris sit specialiter conuersa in personam specialiter dilectā, & quod circa ipsā operetur iuxta ea, quę tradunt Alexan. *in l. Hæredes mei. §. Cum ita. num.*15 *ff.* Ad *Trebel.* & *Consil.*93. *n.*4. *vol.*3. Batt. *in l. Quidam relegatus. §. fin. ff.* De *reb. dub.* Ruin. *Consil.*42. *num.*8. & *Consil.* 150. *num.*8. *vol.*2. Roland. *Consil.* 82. *nu.*30. *vol.* 3. Cephal. *Consil.*188. *nu.*12. Cum autem prima filia sit speciali nomine proprio appellata, declaratur specialiter dilecta a testatore. *l. Cum ita. §. In fideicommisso. ff.* De *leg.* 2. vbi Bart. *nu.*2. Vnde cum hæc specialis dilectio non se extendat ad alias filias, nec etiam se extendet effectus dilectionis, nempe legatum.

3 Consit. etiam. Quamuis nomine filiorum veniāt nepotes *l. Iusta interpretatione. ff.* De *verbor. significat.* et *l. Lucius.* 2. *ff.* De *heredib. instit.* Quando tamen filijs proprio nomine relictum est, cessat omnis controuersia, nec vllo pacto nepotes admittuntur, vt docent Bat. *in l. Librorum. num.*5. *ver. Sed mihi. ff.* De *verbor. significat.* & *in l. Gallus. §. Instituens. ff.* De *liber. & posth.* Socin. sen. *Consil.*104. *num.*2. *vol.* 3. Ruin. *Consil.*129. *n.*8. *vol.*3. Dec. *Consil.*510. *n.*5. Curt. iun. *Cons.*161. *num.*3. & communiter. & desumitur ex *l. Si quis ita. init. ff.* De *test. tutel.* Ergo etiā in casu præsenti legatum erit solius filiæ proprio nomine appellatæ, nec reliquæ admittentur, licet primò nubant.

4 Denique. Quando dispositio fundatur in speciali affectione, aut meritis legatarij, non extenditur ad alias personas *l. Cum alienam. C.* De *legat.* & *l. Nec adiecit. ff* Pro *socio.* & iuxta ea, quæ tradit Felin. *in Cap. Innouamus. num.* 11. De *treg. & pace*. Cum ergo testator nominatim legauerit primæ filiæ nubenti, legatum non extendetur ad alias, quia specialis nominatio indicat specialem affectionem, vel merita legatariæ.

5 Quod *autem seclusa speciali nominatione legatum debeatur cuicunque filiæ primò nubenti*, colligitur ex doctrina, quam tradunt Felin. *nu. præced. cit.* Paul. à Monte

te Pico *in l. Titia. §. Titia cum nuberet. num.84.ff.* De *leg.2.* Couaruu.*in Cap. Requisisti. num.3.* De *testam.*Mantica *lib.8. de coniect.vlt.volun.tit.15.num.3.*quatenus docent, quod legatum relictum vxori ab eo, qui non habet vxores, extenditur ad omnes, quia cessat coniectura singularis affectionis, & meritorum, & intelligitur relictum ex generali affectione maritali. Vnde etiam in casu præsēti si testator leget primæ filiæ nubenti nō expresso nomine proprio ipsius, affectio erit erga filiam, quæ primò nubet, quia procedet ex generali affectione erga primam nubentem, quæcunque illa sit.

6 Et confir. Testator legans primæ filiæ nubenti habet in dispositione filias cū qualitate primarum nuptiarum, ita vt respiciat ad talem qualitatem, alioquin si non respiceret, sed respiceret ad qualitatem primogenituræ, non legaret primæ nubenti, sed primogenitæ. Ergo locum habet dispositio in fauorem illius filiæ, quæ primo loco nubet, cum qualitas ostendat, quid dispositum sit, vt notant Bart. *in l. 4. §. Quoties. ff.* De *dam. infect.* Cephal *Consil.149. num.14.* Felin. *in Cap. Nonnulli. num. 102. & num.104.* De *rescrip.* Surd. *Consil.45. num.26.*

An legatum dotis tribui possit ingredienti religionem. Quæst.250.

S V M M A

1 *Punctus difficultatis.*
2 *Legatum distribui potest ingredienti religionem.*
2 *Appellatione dotis venit, quod datur puellæ ingredienti religionem.*
2 *Communis vsus loquendi attendendus.*
3 *Vsus communis loquendi facit, vt recedatur à proprietate significationis in dispositione testatoris.*
4 *Quando legatum dotis, & pro nuptijs sint idem.*
4 *Verba sunt intelligenda secundum subiectam materiam.*

1 Difficultas procedit, quando non cōstat, an testator respexerit ad matrimonium carnale: nam si respexit, legando videlicet dotem pro maritādis, certum est iuxta communem opinionē, non posse tribui, si legatum sit pro incertis, vt dictum est supra *quæst.248.num.5.* Si ergo absolutè legauit pro dotandis nihil exprimendo, an velit dotare in ordine ad matrimonium carnale, adhuc videtur dicendum, non posse legatum tribui ingredienti religionem; nam, vt eadem *quæst* dicebatur, legatum dotis, & legatum pro maritandis non differunt, & ideo legatum dotis semper censetur esse in ordine ad matrimonium carnale.

2 Tenendum tamen est, *Quod possit dari etiam ingredienti religionem;* vt in specie consulit Azeuedo *Consil.16. nu.21. & sequent.* Et ratio est, quia quod datur Monasterio pro puella ingrediente, censetur datum titulo dotis, vt notant Guido Papa *Decis. Delph.962. num.6.* Calderin. *Consil.9.* Beroius. *quæst.34. Familiar. num.8.* Baeza *de dot.cap.14.num.11.* & cōstat ex communi vsu loquendi, qui debet attendi *l. Cum de lanionis. §. Asiniam. ff.* De *fun.instr.* & *l. Labeo ff.* De *suppellec. leg.* & notant Bar. *in l. Si quis filiabus. ff.* De *testam.tut.* Gonzalez *ad Reg.8. Cancel. glos.11.num.68.* Surd. *Consil.454.num.19.* Ias. *in l. Gallus. §. Instituens num.20. ff.* De *liber. & posth.* Abbas *in Cap.2. num.2.* De *verbor. significat.* Ergo cum conditio dotis, & verba testatoris verificētur in ingrediente religionem, habebit quoque locum dispositio ipsius *l. Miles. §. Pro parte. ff.* De *leg.2.*

3 Quod præsertim valet in dispositione testatoris, ita vt etiam recedendum sit à proprietate significationis ob communem vsum loquendi. *l. Cum antiquitas. circa finem. C.* De *vsufr.* vbi *Glos. verbo. Esse relictum.* Bart. *ibid.* Aret. *in l. Ex facto. num.11. ff* De *vulg. & pupil. substit.* Corn. *Consil.233. num.6. in fine. vol.4.* Roman. *Consil.179. num.5.* Paulus à Monte Pico. *in l. Titia. §. Titia cum nuberet. n. 21. ver. Nec obstat. ff.* De *leg.2.* Mantica plura cumulans *lib.3. de coniect. vlt volunt. tit. 8. num.1. & sequen.* Vnde stante communi vsu, quod puellæ ingredientes religionem dicantur dotari, non est dubium,

bium, quod ex mente testatoris legatum dotis ad ipsas quoque extenditur.

4 Nec obstat, quod in oppositum *num.1.* allatum est; nam resp. Quod stante propria significatione, appellatione dotis venit id, quod traditur marito cum sponsa contemplatione matrimonij, & ideo, quando loquimur de dote pro illa, quæ nuptura est, legatum dotis, & legatũ pro nuptijs sũt idem ratione subiectæ materiæ, secundum quam verba debent intelligi. *l. Cum pater. §. Donatum. ff. De leg. 2.* & *l. Si vno. ff. Locati.* & Cap. *Constitutus.* De *relig. domib.* Quia tamẽ ex communi vsu loquendi nomen dotis extensum est ad significandum id, quod traditur monasterio pro ingrediente pro substinendo onere alimentorum; ideo quando non fit coarctatio ratione subiectæ materiæ appellatione dotis venit tã dos, quæ traditur nubenti, quàm dos, quæ traditur ingredienti religionem: & proinde legatum dotis ex mente testatoris, quæ, vt dictum est, secundum communem vsum loquendi est interpretanda, se extendit tàm ad nubentes, quàm ad ingredientes religionem.

An Clerici Regulares Theatini possint succedere ab intestato. Quæst. 251.

S V M M A

1 *Monasterio capaci, religiosi succedunt ab intestato.*
2 *Theatini succedere possunt ab intestato ad effectum vendendi.*
3 *Quod non permanet non dicitur factum.*
3 *Possessio non duratura non dicitur possessio.*
3 *Actus, qui non durat, non habetur in consideratione.*
3 *Quod est in ordine ad aliud consideratur vt determinatum ab ipso.*
4 *Per aditionem hæreditatis acquiritur dominium.*
4 *Res denominatur à fine.*
5 *Theatini quatenus viuant de sponte oblatis.*
5 *Verba subsequentia declarant præcedentia.*
6 *Oblationum appellatione quid veniat.*
6 *Quod prouenit ab intestato, prouenit ex tacita voluntate defuncti.*
6 *Agens præsumitur operari modo sibi vtiliori.*
7 *Priuilegium recipiendi stabilia ad effectum vendendi pro Regularibus ea non possidentibus*
7 *Theatini habent æquè principaliter priuilegia aliarum religionum etiam Iesuitarum.*
8 *Recipere immobilia ad effectum vendendi nõ lædit regulam non possidendi.*
9 *Profitens in religione non possidente immobilia, quodnam ius ad immobilia amittat.*

1 RElígiosos admitti ad successionem ab intestato, quando Monasteriũ est capax, extra cõtrouersiã est, si quidẽ monasteriũ in locũ filij succedit *l. Deo nobis. §. Hoc etiam cognitũ. C. De Episcop. & Cler.* & *§. Sed & hoc præsenti.* Authen. *De sanctis. Episcop.* & Cap. *In præsentia.* De *probat.* Et proinde semper admittitur Monasterium, nisi expresse cõtraria sit volũtas testatoris, vt inter alios notant Couaruu. *lib. 1. Variar. cap. 19. n. 6. & sequent.* & latè Paris *Consil. 22. num. 1. & sequent. vol. 3.* Vnde solum dubitatur, an possint succedere ab intestato stante speciali instituto non possidendi bona immobilia, & viuendi ex eleemosinis sponte oblatis. Ex hoc enim capite videntur incapaces, quia quod prouenit ex successione ab intestato, non est eleemosina sponte oblata.

2 Sed hoc non obstante tenendum est. *Quod possint succedere ab intestato, etiam quò ad immobilia, ita vt possint capere hæreditatem immobilium ad effectum vendendi, & conuertendi pretium, vel in fabricam, vel in alios suos vsus.* Ita Glos. loquens de mendicantibus, quibus interdicitur habere redditus ad sui substẽtationem *in Cap. vnicum. verbo* Domum. *De relig. domib. in 6.* Speculat. *tit. De stat. monach. §. 1. ver. Sed quæritur.* Iacob. de Arena *in l. Deo nobis. num. 6. ver. Alij dicũt. C. De episcop. & cler.* Bald. *in l. Cum quæst. num. 7. C. De legat.* Cardin. *Consil. 66. n. 4.* Abbas *in Cap. In præsen. nu. 63. De probat.* Felin. *num. 91. & 93.* Dec. *n. 70. alias. 270.* Alexan. *Consil. 88. num. 1. lib. 2.* Benedic. Capra *Consil. 24. num. 12.* Guido Papa

Decis.

Decis. 327. Anton. Gabr. *Conclus.* 1. *nu.* 11. *De hered. instit. lib.* 4. qui omnes sequuntur doctrinam Glos. & volunt incapaces possidendi posse capere ad effectum vendendi. Quos in causa hæreditatis Ministrantium infirmis sequitur Mantica *Decis.* 225. *per totam.* & *De coniectur. vlt. volunt. lib.* 9. *tit.* 11. *num.* 13. ver. *Cum verò.*

3 Ratio autem est, quam affert Glos. *cit.* Quia cum bona immobilia non debeant apud dictos religiosos remanere, non dicuntur ad eos peruenire, quia tantum per trāsitum sunt apud ipsos. Quod enim non durat, non dicitur factum, nec conuersum in bona alterius, si conuersum non durat *l. Si pro patre. §. Verū. ff.* De *in rem verso*. Nec dicitur venisse qui non stetit. Cap. 1. *De iudic.* & notant plures apud Tiraquellum *in l. Si vnquam. ver. Libertis. num.* 176. *De reuocan. donat.* Et actus, qui non durat, à lege non consideratur *l. Cogi. §. Hi qui. ff.* Ad *Trebel.* & *l. Qui sic. ff.* De *solut.* & *l. Nō uidentur. init. ff.* De *reg. iur.* Cuius rei ea est ratio, quia quando aliquid est in via ad aliud, non consideratur de per se, sed cū ordine ad suum terminum, à quo recipit denominationem. Vnde cum aditio hæreditatis sit in ordine ad venditionem, non consideratur de per se, sed cum ordine ad alienationem, & ideo induit naturam alienationis, ad quam ordinatur, & proinde non contrariatur instituto de non possidendis bonis immobilibus.

4 Dices. Per aditionem hæreditatis acquiritur dominium bonorum immobilium *l. Cum heredes. init. ff.* De *acquir. possess.* & *l. Pro hered. ff.* De *acquir. hered.* Acquisitio autem dominij bonorum immobilium contrariatur instituto. Resp. Non contrariari, quia dominium est momentaneum, & non duraturum, vt notant Baldus *in Cap. Dum causa. nu.* 4. De *re iud.* & *Consil.* 232. *num.* 1. ver. *Item domus. lib.* 2. Calderin. *Consil.* 46. ver. *Praterea*. De *testam.* Mantica *dict. Decis.* 225. *nu.* 2. Addi etiam potest, quod non contrariatur, quia non est dominium nudū, sed habens causam finalem alienationis, & ideo cum res dominetur à fine *l. Ex imperfecto. ff.* De *leg.* 3. & *l. Sed & si quis. §.* 1. *ff.* De *vsufruc.* & *Cap. Fraternit. §. fin.* De *frigid. & malef.* consideratur vt vestitum causa sua finali, & se habet vt apprehensio alienatiua hæreditatis, & ordinata ad obseruantiam instituti.

5 Nec etiam prohibentur succedere ab intestato, quia ex eleemosinis viuere debeant. Quia Constitutiones ipsorum præscribunt, quod viuant ex eleemosinis sponte oblatis ad effectum excludendi petitionem eleemosinarum, non autem ad ponendam incapacitatem successionis. Ita enim habent *par.* 2. *cap.* 1. *ver. De altari.* De altari, & ex euangelio viuere nos Clericos oportet, & ex ijs, quæ sponte à fidelibus offeruntur. Quæ verba solū ostendunt qualitatem eleemosinarū, ex quibus viuere debent, ad effectum excludēdi aliam qualitatem eleemosinarum, nēpe mendicando acquisitarum; nam statim subditur. *Ita neque per nos ipsos, neque per alios petantur à sæcularibus eleemosinæ, sed tota spes nostra in Christi Domini verbis posita sit, qui ait, Quærite primum Regnum Dei, & iustitiam eius, & hæc omnia adijcientur vobis.* Hæc enim verba ostendunt, ad quem finem præcedentia prolata sint, *l. Vsum. ff.* De *petit. hered.* & *l.* Si Seruum. *§. fin. ff.* De *leg.* 1. & iuxta ea, quæ tradunt Imola *Consil.* 85. *init.* Signorol. *Consil.* 37. *num.* 7. ver. *Præterea*. Bellam. *Consil.* 39. *n.* 4. Roman. *Cons.* 328. *num.* 5. ver. *Tertiò*. Castrens. *Cons.* 74. ver. *Tertia regula. lib.* 2. Cum enim in subsequentibus excludatur mendicatio eleemosinarum, & hoc deducatur tanquam consequentia ex antecedentibus, fit, vt antecedentia solum præscribant qualitatem eleemosinarum; non autem, quod excludant iura, quæ aliunde competunt Monasterio, ad ea, quæ sibi necessaria sunt.

6 Accedit etiam, quod cum nomine oblationum veniat quicquid ad Ecclesiam quocunque titulo peruenit, vt notat Glos. per illum text. *in Cap. Cum inter. in figurat. cas. in fine.* De *verborum significat.* quam sequitur Moscon. *lib.* 1. *de maiest. militan. Eccles. par.* 3. *cap.* 3. ver. *Sub nomine. pag.* 466. Dum prædictę Con-

G stitutio-

ſtitutiones volunt, quod Clerici Regulares viuant de ſponte oblatis, ſub ſponte oblatis continentur etiam, quæ proueniunt ab inteſtato; nam hæc quoq; prôueniunt ex tacita voluntate defuncti *l. Si quis cum multum.* & *l. Confirmatur.init ff. De iur. codicil.* & notat Puteus *Decis 31. num. 9. lib. 2.* Quia cum poſſit ſibi hæredem deligere, dum ſinit bona ſua deuolui ad monaſterium, tacitè illi offert hæreditatem ſuam. Imò non ſolum præſumitur offerre hæreditatem iure hæreditario, ſed etiam iure donationis, ſeu eleemoſinæ, quia agens præſumitur ſemper operari eo modo, quo ſibi vtilius eſt. *l. 3. ff.* De *milit. teſt.* ibi. *Nec credendus eſt.* & *l. Centurio. ff.* De *vulg. & pupil. ſubſtit.* & notant Sfortia Oddo *in tract. Comp ndioſæ. par. 5. præmiſ. 5. ver. Secundus caſus* Menoch. *lib. 6. præſump. 9. num. 10.*

7 Denique ſubintrat etiam priuilegiũ Iulij III. concedentis domibus profeſſis Societatis Ieſu, vt poſſint recipere quoſcunque redditus ad effectum vendendi, vt habetur in libello *Litterarum Apoſtolicarum ad fauorem ipſius emanatarum*, de quo etiam Mantica dicta *Decis. 225. n. 12.* Quod participatur etiam à Theatinis nõ ſolum ex generali communicatione priuilegiorum aliarum religionum, ſed etiã ex conceſſione, & extenſione, qua omnia priuilegia ipſis concedunrur tanquã ſi primò, & principaliter ipsis eſſent conceſſa, vt conſtat ex Breui Gregorij XIV. *ſub die 5. April.* 1591. & ex ſpeciali conceſſione omnium priuilegiorum eiuſdem Societatis à Pio V. in fauorem eorumdẽ Cler. Reg. Theatin. *ſub Dat.* VII. *Id. Febru. 1567. vt in eius Bulla 31. §. 14. tom. 2. Bullar.*

8 Nec dici poteſt quod dictum priuilegium tanquam contrarium Inſtituto non cenſeatur conceſſum, cum nõ poſſint poſſidere bona immobilia, ſed debeant viuere ex eleemoſinis, nam Ieſuitæ quoque non poſſunt poſſidere, nec ad ipſa ius acquirere, vt conſtat ex *Conſtit. 9. §. 9.* Iulij III. *tom. 1. Bullar.* ibi. *Vt non ſolum priuatim, ſed neque etiam communiter poſſint profeſſi, vel vlla eorum Domus, vel Eccleſia ad reliquos prouentus, redditus poſſeſſiones, ſed nec ad vlla bona ſtabilia, præter ea, quæ opportuna erunt ad vſum proprium, & habitationem, retinenda, ius aliquod ei vile acquirere, rebus ſibi ex charitate donatis ad neceſſarium vitæ vſum contenti;* & tamen prædictum priuilegium eſt ijs conceſſum; & proinde præſumitur non contrariari Inſtituto non poſſidendi bona immobilia, & viuendi ex eleemoſinis, atque adeo conceſſum etiam eſſe Theatinis.

9 Dices. Dum quis profitetur Regulam, ſecundum quam non licet bona immobilia poſſidere, extinguitur ius ſucceſſionis ab inteſtato ad immobilia. Ergo non poterit ſuccedere ab inteſtato, atque adeo nec Monaſterium ratione ipſius. Reſp. Extingui illud tantum ius, cuius religio non eſt capax; nam cœtera omnia iura transferuntur in Monaſterium. Sicut ergo Religio non eſt incapax percipiendi immobilia ad effectum vendendi, ita etiam poteſt retinere ius, quò ad ipſa percipienda, quod conuenit profitẽtibus. Et ideo nõ extinguetur ius ſucceſſionis, quod conuenit profitentibus, ſed tantum qualificabitur, vt ſit ad percipiendum in ordine ad vendendum, non autem ad reſtituendum.

An Clerici Regulares Theatini ſuccedant in fideicommiſſum. Quæſt. 252.

SVMMA.

1 *Theatini ſuccedunt in bona prohibita alienari extra familiam.*
1 *Fideicommiſſum ſimplex poteſt ſtare cum poteſtate alienandi intra familiam.*
2 *Religioſus transfert in monaſterium ius ſucceſſionis.*
2 *Etiam ius ſultatis, & agnationis.*
2 *Prohibita alienari extra familiam poſſunt alienari in quemcunque de familia.*
3 *Quando monaſterium excludit ſubſtitutum, poſſunt Theatini ſuccedere ad effectum alienandi.*
3 *Quando fideicommiſſum deſertur ad religioſum excluditur ſubſtitutus in perpetuũ.*
3 *Monaſterium aquè dilectum ac ſubſtitutum, quando ab ipſo excludatur.*

Thea-

4 *Theatini possunt recipere hæreditatem ad effectum alienandi, etiam stante probibitione alienationis.*
4 *Probibitio alienandi cessat, si fiat de iure impossibilis.*
4 *Conditio de iure impossibilis reijcitur etiā de mente testatoris.*
5 *Quando monasterium excluditur à substituto, an Theatini possint percipere hæreditatem viuente religioso hærede.*
5 *Monasterium retinet ius ad fideicommissum viuente monacho.*
6 *Monasterium incapax immobilium, & exclusum à substituto, percipere potest ad effectum vendendi durante vita religiosi.*
6 *Granatus potest alienare donec veniat casus restituendi.*
7 *Fideicommissarius granatus est verè dominus.*
7 *Alienatio, quæ non lædit personam, ad cuius fauorem prohibetur, est licita.*
8 *Expressa prohibitio alienationis facit, vt neque ad vitam fideicommissum alienari possit.*
8 *Quid, si hæreditas perueniat ad monasteriū incapax possidendi.*

---

1 ORitur difficultas ex eo, quod fideicommissum alienari nō potest: vnde cum possint solum succedere ad effectum alienandi, vt dictum est *qu. præcedenti*, videtur sequi, quod possint solum succedere in bona libera, non autem in subiecta fideicommisso. Pro resolutione autem. *Tenendum est primo loco, quod possint succedere, quando fideicommissum oritur ex prohibitione alienationis extra familiam; tunc enim possunt adire hæreditatem ad effectum alienandi in aliquem ex familia.* Pro cuius intelligentia notanda est doctrina, quod potest stare fideicommissum simplex, per quod hæreditas gradatim de vno in alium transeat, & quod grauatus possit alienare in aliquem de familia, vt cum Comen. Castrens. Socin. Ferdinan. Alciato et alijs notat Surd. *Cons. 96. n. 25.* nam fideicommissum habebit locum, si grauatus moreretur ab intestato, aut si alienaret in extraneum, vel inter viuos, vel per vltimam voluntatem, quod etiam probat ex varijs text. Hoc autem debet intelligi, vt Monasterium habeat ius succedendi, quamdiu religiosus viuit.

2 Ratio autem est. Quia religiosus transfert in Monasterium omnia sua iura, atque adeo etiam ius successionis. §. *Si qua mulier.* Authen. *De sanctis. Episcop.* & §. *Illud quoque.* Authen. *De monach.* & Authen. *Si qua mulier,* & Authen. *Ingressi.* C. *De sacrosan. Eccles.* & Cap. *Si qua mulier.* & Cap. *Quia ingredientibus.* 19. *Quæst.* 3. vbi approbantur leges hoc statuentes. Cum enim religiosus per professionē non amittat iura suitatis, & agnationis, & proinde transferat in Monasterium *l. fin.* C. De *Episcop. & cler.* vbi *Glos.* §. *Hoc autem.* verbo. *Parentum.* Bal. *n. 4.* & cœteri Doctores. Tiraquel. *De retr. ligna.* §. 1. *glos. 8. num. 19.* & *l Si vnquam.* verbo. *Susceperit. num. 42.* C. De *reuocan. donat.* & *De nobilit. cap. 6. num. 50.* & *Cap. 26. in fine*, alios referens. Molina *lib. 1. de primogen. cap. 13. nu. 47.* Mantica *lib. 8. de coniect. vlt. volun. tit. 12. num. 25.* Ergo licet monasterium non sit capax possidendi immobilia, dum tamē potest succedere ad effectum vendendi, vt dictum est *quæst. præced.* poterit succedere etiā in bona prohibita alienari extra familiā ad effectum alienandi in aliquem de familia; quia bona prohibita alienari extra familiam, possunt alienari in quemcunque de familia etiam remotiorem. *l. Peto.* §. *Fratre.* ff. De *legat.* 2. & *l. Vnum ex familia. init.* & §. 1. & *l. Filiusfamilias.* §. *Pater. Eod. tit.* & notant Tiraquel. cum Comens. Castrens. Socin. Ferdinan. Alciat. *De retract. Consang.* §. 11. *glos. 6. nu. 7.* Ruin. *Consil. 127. num. 13. ver. Nam quandoque. vol. 2.* Alciat. *Consil. 561. nu. 3.* Surd. *Consil. 96. num. 24.* Paris. *Consil. 2. num. 46. vol 1.* & *Consil. 72. num. 12. vol. 2.* Cephal. *Consil. 11. num. 11.* Cuman. *in l. Cum ita.* §. *In fideicom. num. 2. ver. Ego tamen.* ff. De *leg.* 2. Mantica. *lib. 8. de coniect. vlt. volunt. tit. 12. num. 23. in 2. edit.*

3 Secundo loco tenendum est. *Quod, quando Monasterium excludit substitutum, potest succedere in fideicommissum ad effectum alienandi, etiam si bona immobilia possidere non possit.* Ratio est. Quia per hoc, quod fideicommissum defertur ad religiosum iure successionis, excluditur substi-

substitutus in perpetuum, & expirat fideicommissum. *§. Sed & hoc præs. nti.* Authen. *De sanctis. Episcop.* & Authent. *Nisi rogati.* C. Ad *Trebel.* & Cap. *In præsentia.* De *probat.* Quia nimirum, cum religiosus se tradat Monasterio, & in ipsum omnia sua iura trãsferat, induit personam profitentis, & illam repræsentat, atque adeo præsumitur æquè dilectum à testatore, ac persona, ad quam ex vi institutionis, aut substitutionis peruenit hæreditas; & consequenter noluisse vlterius extendere substitutionem, sed terminasse in Monasterio, vt in eo, quod semperdurat, & repræsentat personam vocatam. Ergo cum Monasterium non possit retinere immobilia, sed solum capere ad effectum vendendi, poterit succedere in immobilia fideicommisso subiecta ad effectũ alienãdi vtẽdo in hoc iure suo; quia cum per delationem ad Monasterium expiret fideicommissum, efficiuntur alienabilia, cum non debeant amplius alicui restitui.

4 Sed dubium est. Quid dicendum sit, si à testatore, vnusquisque, ad quem fideicommissum peruenerit, expressè prohibitus sit alienare. Resp. Adhuc possè percipere hæreditatem ad effectũ alienandi. Tum quia, cum prohibitio alienandi sit consequutiuè ad fideicommissum, extincto fideicommisso talis quoq; conditio extinguitur, vnde cum extinguatur fideicommissum, quando monasterium excludit substitutum, vt dictum est *num. præced.* extinguetur quoque prohibitio. Tum quia deuenitur ad casum, in quo prohibitio alienandi fit de iure impossibilis, siquidem retentioni bonorum immobilium obstat ius speciale religionis, cum Constitutiones ipsius præcipiãt alienationem, & proinde in tali casu reijcitur à dispositione testatoris, & habetur pro non apposita. *§. Impos.* Instit. *De hæred. instit.* & *l. 1.* & *l. Conditiones contra.* & *l. Si quis ita institutus. ff.* De *condit. instit.* & *l. Obtinuit. ff.* De *condit. & demonstr.* & *l. Reprehendenda.* C. De *institut. & substit.* Idque prouenit ex tacita mente testatoris, qui præsumitur, non fuisse appositurum pro casu, in quo fieret impossibilis. *l. Quoties. §. Tantumdem.* ver. *Sed si. ff.* De *hæred. instit.*

5 Tertiò. *Quando monasterium excluditur à substituto, adhuc Clerici Regulares Theatini, & aliæ huiusmodi religiones possunt percipere hæreditatem ad effectum vendendi pro tempore vitæ naturalis illius religiosi; cuius contemplatione religio succedit.* Ratio autem est. Quia Monasterium, licet excludatur à substituto, non excluditur, nisi post naturalem mortem professi grauati, quia cum omnia iura professi transeant in monasterium, vt dictũ est *num. 2.* sicut professus toto vitæ tempore in sæculo retinuisset illa bona, ita etiam monasterium poterit retinere, vt tradunt communiter in *Cap. Cum in præsentia. num. 25.* De probat. Costa *in Cap. Si pater. par. 1. verbo.* Si absq; liberis. *n. 63.* De *testamen. in 6.* Tapia *Authen. Ingressi.* ver. *Sua.* Cap. *13. nu. 49.* C. *De sacrosanc. Eccles.* Socin. *in l. Cum auus. num. 104. in fine. ff.* De *condit. & demonstr.* Paris. *in l. Gallus.* § *Et quid si tantum. num. 52 ff.* De *liber. & posth.* Bald. *Cons. 407. n. 13. vol. 1.* Corn. *Consil. 18. n. 23. vol. 4.* Ruin. *Cons. 85. num. 4. vol. 2.* Beroius *Consil. 114. in fine. vol. 2.* Surd. *Consil. 90. n. 23.* & *Consil. 238. num. 5.* & 6. alios citans. Honded. *Consil. 62. num. 37. lib. 1.* Boer. *Decis. 354. num. 4.* Couatuu. *lib. 1. Variar. cap. 19. num. 7.* Peregrin. *De fideicom. ar. 28. num. 81.* Molina *tom. 1. De iust. & iure. disp. 190.* ver. *In quocunque autem.* Sanchez *lib. 7. in Decal. cap. 16 num. 10.*

6 Quando ergo monasterium excluditur à substituto, & non est capax possidendi bona immobilia, sed tantum percipiendi ad effectum vendendi, poterit percipere fideicommissum, & vendere durante vita religiosi, ratione cuius succedit, si quidem grauatus potest alienare valide, donec veniat casus restituendi *l. Seruo legato. §. 1. ff.* De *legat. 1.* vbi Doctores, & *l. Cum pater. §. Libertis. ff.* De *legat. 2.* vbi Glos. & Doctores. & notant Alexan. *Consil. 65. init. vol. 5.* Matsil. *Sing. 31.* Tiraquel. alios referens, *De retract. conuen. §. 1. glos. 7. nu. 10.* Surd. *Consil. 294. num. 26.* Bart. *in l. fin. §. Sin autem.* C. *Cõmunia de legat.* vbi & cæteri Doctor. Seraph.

raph. *Decis.* 755. *num.* 6. Duran. *Decis.* 40. *num.* 46. Rota *Decis.* 110. *num.* 34. *par.* 2. *Diuersor.*

7 Ratio autem est, quia fideicōmissarius grauatus est verus dominus, cum interim acquirat dominium *l. Filij.* & *l. Filios. ff.* De *vsu, & vsufr. leg.* & notant Socin. sen. *Consil.* 10. *num.* 11. Peregrin. *De fideicom. ar.* 40. *num.* 6. Molin. *De primogen. lib.* 1. *cap.* 19. *num.* 4. Rota *in Reatina. Fideicom.* 17. *Maij*, & *in Ariminens. legit.* 1617. *coram Durano.* & sequitur idem Duran. *Decis.* 155. *num.* 16. & ideo potest alienare fideicommissum ad tempus suæ vitæ, quia per hanc alienationem non læditur persona, ad cuius fauorem facta est prohibitio alienandi, vt tradunt Angel. *Consil.* 169. Natta *Consil.* 470. Surd. 462. *num.* 15. Et ratio est, quia cessat ratio prohibitionis, atque adeo prohibitio Cap. *Et si chriftus.* De iureiur. & Cap. *Neophytus Dist.* 61. Glos. *ibid.* Archidiacon. Gemin. Alexan. *ibid.* Bald. *in dict. Cap. Et si chriftus.* Butr. *ibid. not.* 1. Tiraquel, alios citans, *tract. Cessan. cau. par.* 1 *num.* 215.

8 Quod si monasterium non solum excludatur à substituto, sed etiam adsit prohibitio expressa testatoris alienandi fideicommissum, quò ad omnes, ad quos peruenerit, tunc, licet neque vita durante grauati, possit alienari iuxta *l. Cum pater. §. Si libertis. ff.* De *leg.* 2. & *l. Peto. §. Fratre. Eod. tit.* & notant Molina *de primogen. lib.* 1. *cap.* 16. *num.* 33. Peregr. De *fideicom. ar.* 40. *num.* 5. Duran. *Decis.* 40. *nu.* 47. Rota *Decis.* 110. *num.* 34. *par.* 2. *Diuers.* Adhuc tamen Monasterium, incapax possidendi immobilia, sed capax recipiendi ad effectū alienandi, poterit alienare, quia cum simus in casu, in quo de iure prohibitio sit impossibilis, habetur pro non apposita iuxta superius dicta *num.* 4.

An si testator dicat hæredi instituto, quod certam summam pecuniæ post mortem suam soluat alicui, teneatur soluere. Quæst. 253.

SVMMA.

1 *Hæres promittens testatori soluere certam pecuniam alicui, tenetur.*
1 *In actu vltimæ voluntatis possunt contractus celebrari.*
2 *Hæres promittens aliquid testatori tenetur, etiam si testamentum sit nullum, si adhuc ab intestato succedat.*
2 *Promissio facta ab hærede testatori est quid diuersum ab vltima voluntate.*
3 *Hæres, si non promittat testatori, an teneatur soluere certam summam iniunctam, si non adsint testes &c.*
4 *Voluntas testatoris quando obliget hæredem.*
4 *Voluntas vltima sine testibus sufficientibus est nulla.*
4 *Solemnitates inuentæ ob publicam vtilitatem.*
4 *Omissio illarum vitiat actum.*
5 *Quot testes requirantur, vt hæres teneatur implere voluntatem testatoris.*
6 *Vbi res demonstratur, non est opus, vt magis demonstretur.*
6 *Hæres quatenus teneatur exequi voluntatem testatoris.*
7 *Actus habens, quæ de iure naturæ sunt substantialia, tenet de iure naturæ, & quid, si lex irritet.*
8 *Aliud promittere exequi vltimam voluntatem, & aliud promittere exequi dispositionem testatoris.*
8 *Hæres, si promisit, an teneatur exequi legatum deficiente debita solemnitate.*
8 *Voluntas vltima nulla, perinde se habet, ac si non esset.*

1 IN hac difficultate cum distinctione est procedendum. Vel enim hæres, seu exequutor promisit, quod testator iniunxit: vel nō promisit. *Si promisit, tenebitur exequi mentem defuncti, iuxta* ea, quæ tradunt Sotus *lib.* 4. *de iust. & iure qu.* 5. *ar.* 3. *ver. Tertio arguitur.* Sanchez *lib.* 4. *Consil. moral. cap.* 1. *dub.* 14. *n.* 15. Matienzo *lib.* 5. *nouæ recopil. tit.* 4. *De testam. l.* 1. *glos.* 10. *num.* 29. Ripoll. *in Varijs reso-*

 lut.

lut. cap. 13. *de testam. num.* 283. *& sequent.* & desumitur *ex l. fin.* C. Ad *leg. Falcid.* Ratio autem est. Quia cum in actu vltimę voluntatis possint contractus celebrari. *l. Non est missum. ff.* De *pignor. act.* & tradunt Glos. *in l. Hæredes palam. §. fin. ff.* De *testam.* Bald. Bart. & alij *ibid.* Castrens. *in l. Cum antiquitas.* C. De *testam.* hæc vltima voluntas testatoris conualidatur inter viuos mediante contractu, per quem testator obligat hæredē ad accipiendam hæreditatem sub illo onere soluendi tertio certam summam de bonis hæreditatis Et proinde hæres non solum, quia est certus de voluntate defūcti, sed etiam, quia obstinxit fidem suam, & consensit in contractum, tenetur dictam summam soluere.

2 Ex quo fit. Quod licet testamentū non valeret, neque etiam quò ad legata, adhuc tamen hæres, si ab intestato succederet, teneretur dictam summam de bonis defuncti soluere, quia cum dicta bona sint sub dispositione testatoris, potest obligare hæredem, quocumque modo succederet, ad dictam summam soluendam, vnde cum hæres consenserit in obligationem, tenetur in conscientia illam soluere, quia obligatio oritur ex contractu inter viuos: & etiam in foro externo, si adsint testes sufficientes; sufficient autem duo testes, quia hic contractus est diuersus à testamento, & regulatur secundum propriam naturam contractus, vt tradunt Ias. *in l.* 1. *num.* 11. C. De *bonor. possess. secun. tab.* Duran. *De condit. & mod. par.* 4. *cap.* 2. *num.* 8.

3 Si verò testator solum iniunxit hæredi, vt certam summam de bonis hæreditatis tertiò daret, nec hæres obstrinxit suam fidem, atque adeo non interuenit contractus, adhuc obligari in conscientia ad illam soluendam, resoluendum esset iuxta ea, quæ tradūt Matienzo *lib.* 5. *noua recopilat. tit.* 4. *de testam. l.* 1. *glos.* 10. *num.* 11. & alij, quos ipse citat. Ripoll. *in varijs resolut. cap.* 13. *de testam. nu.* 283. & illi, qui volunt ex testamento minus solemni oriri naturalem obligationem, quos refert Sanchez *lib.* 4. *Consil.* Cap. 1. *dub.* 14. *num.* 2.

4 Sed tenendum est, *Quod non teneatur hæres dictam summam soluere, quamuis sibi constet de voluntate testatoris, nisi adsint testes sufficientes pro vltima voluntate requisiti.* ita Sotus. *lib.* 4. *de iust. & iure quæst.* 5. *ar.* 3. ver. *Tertio arguitur.* Sanchez *lib.* 4. *Consil. cap.* 1. *dub.* 14. *num.* 14. Ratio est. Quia voluntas testatoris secluso cōtractu, cum respiciat aliquid exequendū post mortem, non obligat hæredem, nisi per modum vltimæ voluntatis. Ergo, si non valet, nec habet vim per modum vltimæ voluntatis, nullam inducet obligationem. Voluntas autem vltima, cui non adsūtūt testes sufficientes, est nulla, quia leges eam irritant *l. Hac consultissima.* C. De *testamen.* & proinde solemnitas testium pertinet ad substantiam vltimæ voluntatis de iure communi, vt notant Couaruu. *in Cap. Cum omnes. nu.* 8. De *test.* Matien. *lib.* 5. *Noua recopil. tit.* 4. *de test. l.* 1. *glos.* 4. *num.* 12. Tel. *ad l.* 3. *Tauri. num.* 21. Burgos de Pace. *num.* 444. alios citantes. Cum enim solemnitates sint inuentæ ob publicam vtilitatem ad euitandas fraudes, vt notant Bald. *in cap.* 1. *§. Si quis per triginta. num.* 9. Si *de feud. fuer. contr. inter Domin.* Corn. *Consil.* 135. *num.* 24. Merito omissio illius vitiat actū, vt tradunt Bart. *in l. Si quis pro eo. num.* 8. *ff.* De *fideius.* Bald. *Consil.* 250. *num.* 24. Rota *in Romana nullitatis obligat.* 16. Ian. 1626. *coram Durano.* Cum ergo talis vltima voluntas sit nulla, nullam potest parere obligationem, quia causa nulla nullum parit effectum.

5 Sed difficultas est. Quot testes requirantur, vt hæres teneatur implere volūtatem testatoris. Sanchez *praced. num. citat.* vult, quod tot testes debeant interuenire, quot requiruntur ad testamentū nuncupatiuum. Sed hoc non est necessarium, sed sufficient duo, vel tres testes coram parocho. Nam in Cap. *Cum esses.* De *testam* corrigitur ius commune ciuile requirens septem, vel quinque testes tanquam alienum à lege diuina, Sāctorum PP. institutis, & à generali consuetudine Ecclesiæ, & statuitur, quod testamenta firma permaneant, quæ coram Parocho, & duobus, vel tribus testibus

facta sunt. & ideo cum ius canonicum obliget in conscientia, quamuis secundũ ius ciuile aliter seruetur, orietur obligatio in hærede ad seruandam vltimam voluntatem testatoris siue circa legata, siue circa quodcunque aliud, si adsint requisita à iure canonico. Imo si id, quod testator iniunxit soluendum tertio ab hærede, sit ad pias causas, sufficient duo, vel tres testes, vt statuit Alexan. III. *in Cap. Relatum*. De *testamen*.

6 Dices Hæres est certus de voluntate defuncti. Ergo tenetur implere, etiam si non certificetur per testes, vbi enim res demonstratur, non est, cur magis demõstretur. *l.* 1. *§. fin. ff.* De *dot. prael.* & *l. Certum. ff.* Si *cert. pet.* Resp. hæredem esse quidem certum de voluntate testatoris; sed insuper etiam esse certum, quod talis voluntas sit inualida de iure, nec vllum possit operari effectum, quia ius ipsi resistit: & ideo non tenetur ad aliquid, quia in tantum teneretur, in quantum voluntas haberet vim obligandi.

7 Dices 2. Licet voluntas vltima testatoris careat solemnitate testium, habet tamen, quæ de iure naturæ sunt substantialia, & ideo obligat hæredem, cum de ipsa sit certus. Nam quando actus habet, quæ de iure naturæ sunt substantialia, licet non habeat formam solemnitatis, tenet de iure naturæ, vt loquentes de electione tradunt Abbas *in Cap. Quia propter.* De *elect.* Innocent. *in Cap. Quod sicut. Eod. tit.* vbi cœteri Doctores. Nauar. *Consil.* 6. *num.* 5. De *elect.* Syluester *verbo*. Electio I. *quæst.* 10. Sigismun. *De elect. dub.* 3. *init.* Layor. *De elect. cap.* 21. *num.* 27. Miran. *tom.* 2. *Manual. quæst.* 23. *art.* 3. *conclus.* 3. *in fine*. Rota *in Treuirensi Abbat. S. Maximini.* 24. *Nouemb.* 1624. *coram Coccino*. Resp. Actum valere de iure naturæ, quando habet, quæ de iure naturæ sunt substantialia, si lex non resistat annullando; secus autem, si annullet; nam annullando limitat potentiam ad illum actum, & coarctat, vt non possit operari; nisi cum tali forma, & ideo aliter operando, deficienter operatur, atque adeo nulliter, cum lex non sinat potentiam sortiri suum effectũ. Sic in matrimonio, quamuis contractus habeat, quæ de iure naturæ sunt substantialia, est nullus absolutè, si sit clandestinus, quia à iure irritatur, nec inducit aliquã obligationem. In casu autem nostro vltima voluntas irritatur, nisi adsint testes sufficientes, vt dictum est *num.* 4.

8 Deniq; dubium remanet, Quid dicendum, si testator iniungat hæredi, vt exequatur suam vltimam voluntatem circa aliquod legatum, aut quid aliud, & hæres promittat, an teneatur exequi, si testamentum sit nullum defectu solẽnitatis requisitæ etiam secundum ius canonicum. Pro quo est aduertendum, quod aliud est promittere exequi vltimã voluntatem; & aliud promittere exequi id, quod disponit testator. Primo modo fides promissarij adstringitur testatori circa vltimam voluntatem, atque adeo respicit tempus futurum, in quo voluntas vltima erit in statu, vt possit executioni mandari. Secundo modo adstringitur circa rem, de qua procedit dispositio, & respicit aliquid præsens, licet in tempore futuro exequendum, & supponit id, circa quod se obligat. Resp. ergo. Non teneri hæredem exequi vltimã voluntatem, quando deficiunt debitæ solemnitates. Ratio est, quia promissio de exequenda alicuius voluntate supponit, quod talis voluntas existat: vnde votum obedientiæ non obligat ad obediendum superiori, nisi in ipso adsit voluntas, quæ exigat obedientiam. Quando autem vltimæ voluntati deest solemnitas requisita saltem à iure canonico, non adest vltima voluntas exequutioni mandanda, quia cum sit nulla iuxta dicta supra. *n.* 4. perinde se habet, ac si non esset. *l. Duo sunt*. & *l. Non putauit*. *§. Quauis. ff.* De *bono. possess. contra tab.* & notant Farinac. *in praxi Crimin. quæst.* 15 *nu.* 45. *& seq.* Surd. *Decis.* 222. *num* 2. & ideo non subintrat promissio exequutionis, cum sit facta ex præsuppositione, quod existat vltima voluntas. E contra verò dicendũ est, si promissio sit de exequẽdo eo, quod disponitur à testatore iuxta dicta *num.* 1. Quod etiam confir. à contrario sensu ex Cap. *Cum esses*. & Cap. *Relatum*. De *testamen*.

tamentis. nam si est implenda voluntas testatoris, quando adsunt ibi præscripta, vt pote quia tunc est valida, non erit implenda, quando non adsunt, vt pote inualida.

An legatum relictum regularibus pro fabrica possit in alium vsum saltem meliorem conuerti. Quæst.254.

S V M M A

1 *Legatum relictum regularibus pro fabrica an possit in alium vsum conuerti.*
2 *Quid, si accedat consensus hæredis.*
3 *Dispositio voluntaria est implenda in forma specifica, nec potest impleri per vtilius.*
3 *Fit iniuria testatori si legatum conuertatur in aliud, licet melius.*
4 *Legatum pro maritandis puellis incertis an possit tribui ingredientibus religionem.*
5 *Impium est, non seruare voluntatem testatoris prætextu causæ magis piæ.*

1 QVod legatum. v. g. relictum pro constructione Capellæ possit à Regularibus côuerti in alium vsum præsertim meliorem, vt si conuerteretur in emptionem librorum, tradit Bordon. *to 2. Consil. regul. resol.* 55. *nu.* 48. *&* 49. Et fundatur in priuilegijs Sixti IV. & Leonis X. apud Collectorem. *verbo. Legatum.* & hoc ipsum tenuerunt ante reuocationē Oraculorum viuæ vocis Rodriquez *in Quæst. reg. tom.* 1. *quæst.* 27. *art.* 5. & *tom.* 2. *quæst.* 125. & Alter Rodriquez *in Compēdio. Resol.* 88. *num.* 12. Citat etiam Lezanam *tom.* 1. *quæst. Reg. cap.* 18. *num.* 94. Verum ibi reijcit hanc opinionem, quatenus fundatam in dictis priuilegijs, tum quia reuocata sunt; tum quia non fuerūt authentica, vt testatur Cafarub *in Cōpēd. priuileg.* verbo *Commutare. num.* 1. *&* 2. & rursus hanc opinionem reijcit *to.* 2. *c.* 19. *n.* 47. Rursus etiam in eo fundatur, quod commutatio fiat in melius, & vtilius religioni.

2 Sed tenendum absolutè est, *Quod relicta pro aliquo vsu determinato non possit à Regularibus in alium vsum, etiam vtiliorem conuerti, siue interueniat consensus hæredum, siue non: & proinde legatum pro constructione* Capellæ *non posse cōuerti in emendos libros*. Ita decernitur in Clemen. *Quia contingit*. De *relig. domib.* ibi. *Cum ea, quæ ad certum vsum largitione sunt destinata fidelium, ad illum debeant, non ad alium [salua quidem sedis Apostolicæ auctoritate] conuerti.* Et ita tradit Glos. *ibid.* Verbo. *Non ad alium*. & communiter in materia de legatis quò ad commutationem.

3 Ratio autem est. Quia quādo agitur de adimplenda alicuius dispositione, quæ sit merè voluntaria, debet adimpleri in forma specifica, ita vt non possit impleri per æquipollens etiam melius, et vtilius Cap. *Cui de non sacerdotali.* De *præben. in* 6. nec potest fieri extensio dictæ dispositionis ad casum non expressū. Ergo, cum dispositio testatoris de legato sit omnino voluntaria, erit implenda in forma specifica, ita vt non possit etiam in melius commutari. Ratio autem est. Quia cum legatum relictum sit à testatore ad certum vsum ex mera eius libera voluntate determinatum, dum in alium conuertitur, etiam meliorem, fit ipsi iniuria, quia eo inuito contrectantur res ipsius aliter, ac disposuerit; nam cum potuerit ipse in meliorem vsum destinare, & noluerit, præsumitur rationabiliter inuitus, quod in alium vsum conuertatur.

4 Confir. Legatum relictum pro maritandis puellis incertis non potest tribui ingredientibus religionem, etiam si causa sit magis pia, vt tradunt Bald. *in Authen. Quia rogati. num.* 11. ver. *Quæro. numquid. ff.* Ad Trebel. Felin. *in Cap Ecclesia* S. *Mariæ. num.* 93. De *Constit.* Gulliel. Benedict. *in Cap. Raynutius.* ver. *Qui cum alia. nu.* 31. *De testam.* Gutierez *lib.* 1. *Quæst. canon. Cap.* 32. *num.* 20. Mantica *De coniect. vlt. volun. lib.* 8. *tit.* 5. *num.* 23. & communiter præsertim citati supra *Quæst.* 248. *n.* 5. non alia ratione, nisi quia voluntas testatoris debet impleri in forma specifica. Ergo nec Regulares potetunt commutare legatum in alium vsum, etiam meliorem.

Nec

5 Nec iuuant priuilegia, quia sunt concessa viuæ vocis oraculo, & proinde sublata sunt, & dato, quod non essent sublata, quæ non sunt alteri præiudicialia, vt tradit idem Bordon. *to.* 1. *Conf. Resol.* 31. adhuc ista essent sublata, quia sunt in præiudicium testatoris; nam impium est, & iniuriosum non seruare voluntatem testatoris etiam prætextu causæ magis piæ, vt notant Angel. *Consi.* 328. *num.* 5. Dec. *Consil.* 11. *num.* 10. & 21. Castrens. *Cons.* 259. *in fine. vol.* 1. Paris. *Cons.* 19. *nu.* 56. *vol* 2. Mantica *De conniectur. vlt. volun. lib.* 3. *tit.* 3. *num.* 4. *in fine*. Imo conuertere legatum pro fabrica Capellæ in libros emendos esset conuersio in vsum minus pium, quia in primo vsu agitur immediatè de cultu Dei.

An legatarius possit clam capere rem sibi legatam, si præuideat, quod non sit eam consequuturus ex aliquo defectu solemnitatis testamenti. Quæst. 255.

S V M M A

1 *Legatarius an possit clam capere rem legatam, si timeat de exequutione defectu solemnitatis.*
2 *Quid, si adsint solemnitates iuris canonici.*
2 *Quid requiratur, vt voluntas testatoris sit efficax.*
3 *Voluntas vltima valida de iure canonico obligat in conscientia.*

---

1 Videtur affirmatiuè resoluendum iuxta ea, quæ tradunt Bald. *in l.* 1. C. De *testam. milit.* Ias. *ibid. num.* 8. Syluester *verbo*. Legatum. 4. *num.* 10. Medina *Cod. de reb. restit. quæst.* 23. Armilla *verbo*. Hæreditas. *num.* 14. Ripa *in l. Nemo potest. num.* 191. *ff.* De *legat.* 1. Vasquez *lib.* 1. *De success. creat. lib.* 1. § 1. *num.* 24. & § 2. *num.* 6. Quando nimirum legatarius esset certus de voluntate defuncti. Quia in tantum requiritur solemnitas, in quantum præsumitur necessaria ad fraudes vitandas, & ad certificandam voluntatem testatoris. Si ergo aliunde constat de voluntate testatoris, debet sortiri suũ effectum; & legatarius poterit tanquam sibi debitam in foro conscientiæ rem legatam capere.

2 Sed dicendum est. *Quod si solemnitatis defectus sit non solum secundum ius ciuile, sed etiam secundum ius canonicum, non possit legatarius clam capere rem sibi legatam. Poterit autem, si defectus sit solum secundum ius ciuile, adsit verò solemnitas requisita à iure canonico* in Cap. *Cum esses*. & Cap. *Relatum*. De *testamen*. Quod non possit capere, quando deficit solemnitas vtriusque iuris, desumitur ex Couaruu. *in dict. Cap. Cum esses. num.* 10. ver. *Septimò*. De *testam.* & ex ijs, qui absolutè docent, non posse capi. vt Anton. Padil. *in l. Cum quis. num.* 16. & 17. C. De *iur. & facti ignoran.* Matienzo. *lib.* 5. *nouæ recopil. tit.* 4. *De testam. l.* 1. *glos.* 10. *nu.* 42. Et ratio est. Quia in tantum posset capere, in quantum res legata fieret sibi debita, & nasceretur in hæredibus naturalis obligatio. Nõ fit autẽ debita, nec nascitur talis obligatio. Quia volũtas testatoris, vt sit efficax tãquã vltima volũtas, debet habere adsistentiam testium sufficientium, ita vt tunc solum habeat vim disponendi, quando apud testes declaratur, atque adeo requirit declarationem tanquam formam, à qua recipiat suam efficaciam *l. Hac consultissima*. C. De *testam.* & Cap. *Cum esses*. De *testam.* Ergo stante defectu huius solemnitatis, voluntas testatoris tanquam destituta sua forma remanet inefficax, nec potest in hærede parere aliquam naturalem obligationem, aut rem legatum facere debitam legatario.

3 At si adsit solemnitas à iure canonico requisita, poterit clam capere, & retinere, nam stante dicta solemnitate duorum testium cum parochi præsentia testamenta valida sunt, & seruanda Cap. *Cum esses*. De *testamentis*, & quò ad dispositā in ordine ad pias causas stantibus duobus testibus. Ergo si vltima voluntas sic declarata seruanda est, habet suã formam, per quam saltem in foro conscien-

ſcientiæ, vbi ius ciuile quò ad hoc non ſeruatur, fit efficax, & valida. Ex quibus ſolutum manet fundamentum in oppoſitum: nam non ſufficit certitudo volũtatis defuncti, ſed requiritur etiam, vt voluntas habeat ſuam efficaciam, qua ſecluſa, licet quis ſit certus de voluntate, adhuc tamen eſt certus etiam, quod talis voluntas nullam induxit obligationem.

An teſtamentum ſolemne verbaliter poſſit reuocari. Quæſt. 256.

S V M M A

1 *Teſtamentum coram legitimo numero teſtium verbabiliter poteſt reuocari, ſi nouus hæres inſtituatur.*
2 *Quid, ſi hæres dicat, ſe uelle decedere inteſtatum.*
3 *Quando reuocatio teſtamenti requirat numerum legitimum teſtium.*
4 *Reuocatio teſtamenti verbalis an valeat non inſtituto hærede.*
4 *Dictio Tàm, et quàm, quid operetur.*
5 *Res qualibet per quas cauſas naſcitur, per eaſdem diſſoluitur.*
6 *Incipiens teſtari, ſi impediatur ab hæredibus, cenſetur receſsiſſe à priori teſtamento.*
7 *Teſtator rumpens linum, aut ſignaculum cenſetur velle, vt teſtamentum non valeat.*
7 *Teſtamentum cancellatum non amplius valet.*
7 *Non minus facta, quàm verba animum declarant.*
8 *Eadem ſolemnitas in actu deſtruendo, quæ in conſtruendo.*
8 *Teſtamentum quomodo oriatur ab inſtitutione hæredis.*
9 *Diſpoſitio perfecta nõ tollitur per ſubſequentem imperfectam.*
9 *Actus voluntatis per quid perfectè reuocetur.*
10 *Teſtamentum ſolemne non infirmatur nuda voluntate priuata: ſecus publica.*
11 *Teſtamentum verbaliter reuocatur ſi adſint teſtes de iure canonico requiſiti.*
21 *Quid, ſi facultas teſtandi ſit à lege.*

1 Caſus accidit, quod quidam morti proximus pœnitentia ductus coram teſtibus dixit, ſe nolle amplius inſtituere hæredem, quem inſtituerat; & proinde ſe reuocare teſtamentum à ſe iam ante confectum, dubitatur modo, cum non confecerit aliud teſtamentum, an reuocatio prioris valeat. Conueniunt doctores, quod liceat verbaliter reuocare teſtamentum, ita vt valeat reuocatio, ſi fiat coram legitimo numero teſtium, & hæres de nouo inſtituatur. Ita Bart. *in l. Si iure. n. 3. ff.* De *leg.* 3. Aret. *in l. Hæredes palã. §. Si quid poſt. ff.* De *teſtam.* Caſtrẽſ. *in l. Hæreditas. num. 2.* C. De *his. quib. vt ind.* & *in l. Sancimus.* C. De *teſtam.* Iaſ. *ibid.* Alexan. *ibid.* & *in l. Si ita ſcriptum. §. Regula. num. 3. ff.* De *liber. & poſth.* Bald. *in l. 1. num. 68.* C. De *ſacroſanc. Eccleſ.* Imola *in Cap. Cum eſſes. quæſt. 7.* De *teſtam.* Couaruu. *in Rubr. par. 2. De teſtam. num. 21.* ver. *Hinc ergo.* Mayner. *in l. Quamdiu. num. 109. ff.* De *reg. iur.* Guillel. Benedict. in Cap. Raynutius. verbo. Teſtamen. *n. 8.* Anton. Gomez *in l. 3. Tauri. n. 102.* & alij, qui addunt, quod dicta reuocatio non valeat, niſi adſit hæredis inſtitutio.

2 Quod tamen admittit limitationẽ, vt habeat locum verbalis reuocatio teſtamenti abſque inſtitutione hæredis, ſi reuocans dicat, ſe velle decedere inteſtatum, nam ſic cenſentur vocati, qui veniunt ab inteſtato. Ita notant. Bart. *in l. Si iure. nu. 3. ff.* De *leg.* 3. Alexan. *Conſil.* 104. *lib. 2.* & *Conſil.* 30. *dub. 2. lib. 3.* teſtans de communi. & *in l. Sancimus circa finem.* C. De *teſtam.* & *in l. Si ita ſcriptum. §. Regulæ. n. 4. ff.* De *liber. & poſth.* Aret. *ibid.* Corn. *Conſil.* 39. *lib. 2.* Calcan. *Conſil.* 91. Dec. *Conſil.* 182. teſtans de communi. Riminal. *in l. Sancimus.* C. De *teſtam.* Couaruu. *par. 2. num. vlt.* ver. *Sexta concluſ.* De *teſtam.* Gomez *in l. 3. Tauri. n. 103.* Marc. Sol. Burg. *ibid. n. 842.* Gregor. Lop. *in l. 21. gloſ. 1. tit. 1. par. 6.* Matienzo. *lib. 5. nouæ R. copil. tit. 4. de teſtam. l. 1. gloſ. 10. num. 6.* & alij. Quod deſumitur *ex l. 1. §. Si hæres.* iunc gloſ. *ff.* Si *tab. teſt. nul. ext.* Quia nimirũ in tali caſu res reducitur ad priſtinum ſuum ſtatum naturalem, & venienti ab inteſtato reſtituitur ius ſuccedendi.

3 Verùm, quod ſpectat ad reuocationem teſtamenti abſque hæredis inſtitutio

tione verbaliter factam loquuntur prædicti Doctores *num.* 1. allati, quando reuocatur per aliud testamentum, nam fundantur in eo, quod testamentum non valeat sine hæredis institutione; & ideo, vt argumentum valeat, debet reuocatio se habere per modum testamenti, vt nimirum tanquam irrita ob defectum institutionis hæredis, non præiudicet priori testamento solemni: Quod etiam ex eo colligitur, quia si constat, quod reuocans nolit reuocare cōdendo nouum testamētum, sed quia velit decedere ab intestato, vt si dicat, se velle intestatum decedere, valet reuocatio per eosdem Doctores, vt constat ex dictis *num. praecedenti*:

4 Itaque, *Si coram sufficientibus testibus quis dicat, se reuocare testamentum à se iam pridem solemniter confectum, valebit reuocatio, etiam si non instituat hæredem, tanquam pura, & nuda reuocatio, & non testamentario modo facta*. Desumitur ex *l. Sancimus*, C. *De testamen.* vbi sancitur, quod solemne testamentum nō corruat ex lapsu decennij, & statuitur duplex modus, quo prius testamentum reuocari possit, nempe per subsequens testamētum solemne; vel per manifestationem contrariæ voluntatis siue coram sufficiētibus testibus, siue inter acta. & concluditur, *Tum irritum est testamentum, tàm ex contraria voluntate, quàm ex cursu temporali*. Ex quo elicitur, quod sola solemnis manifestatio voluntatis, qua quis non vult, stare prius testamentum, sufficit pro reuocatione, nam Imperator vtitur dictione *Tam, & Quàm*. De cuius natura est æqualiter tribuere actum vtrique copulato, quia se habet diuisiuo modo, vt notant Surd. *Consil.* 317. *num.* 16. & *Consil.* 401. *num.* 12. Monach. *Decis. Lucens.* 58. *nu.* 11. & *Decis Bonon.* 61. *nu.* 51. Menoch. *Consil.* 793. *nu.* 2. & 23. & *Consil.* 400. *num.* 9.

5 Ratio autem est. Quia res quælibet, per quas causas nascitur, per easdem dissoluitur Cap. *Omnis res. De reg. iur. in Decret.* Si ergo testamentum nascitur per voluntatem testatoris solemniter manifestatam, per eamdem quoque voluntatem solemniter publicatam dissoluetur, quia testamentum est ex natura sua dissolubile. Præsertim quia testamentum habet totam suam vim à voluntate testatoris vltima. Si ergo deficit voluntas, deficit etiam efficacia testamenti. & si solemniter constat, testatorem recessisse à priori voluntate, constabit etiam, testamentum remanere nullum.

6 Confir. Si testator incipiat facere secundum testamentum, & ab hæredibus impediatur, ne perficiat, censetur recessisse à priori testamento *l. Si scriptis. ff. De his, quib. vt indig.* & notant Mantica *lib.* 12. *De coniect. vlt. volunt. tit.* 1. *nu.* 24. Et hoc non alia ratione, nisi quia ex tali actu colligitur efficax voluntas, quod nō valeat prius testamentum. Ergo à fortiori reuocabitur prius testamentum, si apertè declaret suam voluntatem corā sufficientibus testibus, quod nolit, prius testamentum valere.

7 Confir. 2. Ex eo, quod testator rumpat linum, vel signacula, aut auferat, intelligitur voluntas ipsius mutata, ita vt testamentum non valeat *l.* 1. §. *Si hæres institut. ff.* Si *tab. testam. nud. extabunt.* & *l. penul.* C. *De testam.* vbi Bar. Bald. Castrens. Salicet. & alij. Similiter etiam si testator cancellet testamentum, nō amplius valet, sed censetur reuocatum. *L. Cancellauerat.* & *l. Sequenti.* & *l. fin. ff. De ijs, quæ in testam. delen.* & dict. *l.* 1. §. *Si hæres institutus. ff.* Si *tab. test. nul. extab.* Ergo reuocabitur etiam testamentum, si coram testibus dicat, nolle testamentum à se conditum amplius valere, quia in prioribus casibus in tantum reuocatur, in quantum facto ipso declarat suam voluntatem, quod non valeat; parum autem refert, quod declaret facto, aut verbis: cum non minus verba, quàm facta animum declarent. *l. Paulus,* & *l. Nō tantum. ff.* Rem *ratam haberi.* & *l. De quibus. ff.* De *legib.*

8 Dices. Nō sufficere reuocationem, licet coram testibus, quia testamentum oritur non solum ex solemni voluntate testatoris, sed etiam ex institutione hæredis; vnde non potest reuocari, nisi in reuocatione interueniat eadem solemnitas,

tas, & nouus hæres inſtituatur. Nam eadem ſolemnitas requiritur in actu deſtruendo, quæ requiritur in conſtruẽdo. *l. Militis codicillis. §. Veteranus. ff. De milit. teſtam.* & *l. Hæredes palam. §. Si quid poſt. ff. De teſtam.* Reſp. Teſtamentum non oriri tanquam ex cauſa efficiente ex inſtitutione hæredis, ſed dependere ab ipſa tanquam à forma. Sola autem voluntas ſolemnis teſtatoris eſt cauſa efficiens; & ideo cauſa efficiens deſtructiua erit ſola ſolemnis voluntas teſtatoris contraria, quæ valeat inducere negationem formæ inductę per cauſam efficientem. Vnde cum forma teſtamenti ſit inſtitutio hæredis, reuocatio talis inſtitutionis erit forma oppoſita. hæc autem inducitur ex eo, quod teſtator nolit teſtamentum amplius valere.

9 Dices. 2. Diſpoſitio perfecta non tollitur per ſubſequentem imperfectam, ex qua alteri ius non quæritur. *l. Nec vtilem. ff.* Ex *quib. cau. maio.* & *l. Si iure. ff. De leg. 3.* & *l Cum quis. §.* Si *debitorem. ff. De ſolut.* & *l. Si abſentis. in fine.* C. Si *cert. pet.* & *l. Vir vxori*, ver. *Sed ſi promiſſor. ff.* De *donat. inter vir. & vxor.* & *l. Si me in vacuan. in fine. ff.* De *acquir. poſſeſ.* Ergo nec perfectum teſtamentum tolletur, niſi per ſubſequentem actum perfectum, atque adeo niſi per reuocationem cum inſtitutione hæredis. Reſp. Ex hoc probari ſolum, quod ſolemne, & perfectum teſtamentum nō poſsit tolli per aliud teſtamentum, atque adeo teſtamentario modo, niſi perfectum ſit, & ſolemne; non autem, quod non poſſit tolli per ſimplicem reuocationem; quia ſufficit, quod reuocatio perfecta ſit in ſuo genere. Eſt autem perfecta in præsēti, quia actus voluntatis perfectè reuocatur per contrariā voluntatem, quæ ſi ſit ſolemniter declarata, habet totum id, quod requiritur ad perfectam reuocationem actus ex natura ſua retractabili. argum. *ex l. 2. ff. De orig. iur.* Et per ipſam alteri ius acquiritur, nempe venienti ab inteſtato, quod per teſtamentum fuerat ablatum.

10 Dices 3. Teſtamentum ſolemne non infirmatur nuda voluntate, quia nimirum teſtator noluerit, amplius valere. *§. Ex eo autem.* Inſtit. *Quib. mod. teſt. infir.* Ergo non ſufficit nuda reuocatio. Reſp. Teſtamentum non infirmari nuda voluntate teſtatoris, ſi ſit priuata, de qua voluntate procedit dict. tex. quia priuata voluntas non poteſt præualere contra publicam. Secus autem, ſi ſit publica, & ſolemnis, nempè declarata coram teſtibus, nam tunc non eſt nuda voluntas, qua teſtator nolit teſtamentum valere, ſed eſt veſtita forma præſcripta à iure, nempè ſolemnitate teſtium.

11 Ex his autem colligitur. Quod ſi quando teſtator dicit, nolle, amplius ſuū teſtamentum valere, adſit ille numerus teſtium, qui ſolus à iure canonico requiritur pro conficiendo teſtamento, vt in Cap. *Cum eſſet*. De *teſtamentis*, quò ad forum conſcientiæ, etiam vbi in foro externo quò ad hoc non ſeruatur ius canonicū, reuocatio erit valida: nam ibi Pontifex abſolutè præcipit, ita ſeruari, & oppoſitum reijcitur tanquam alienum à lege diuina, Sanctor. Patrum inſtitutis, & vniuerſali conſuetudine Eccleſiæ: vnde inducit vniuerſaliter apud omnes obligationem in conſcientia. Quod valet, etiamſi facultas teſtandi eſſet data à lege iuxta ea, quæ tradit Matienzo *lib. 5. nouæ recopilat. tit. 4. de teſtatam. l. 1. gloſ. 1. in fine*, & *gloſ. 4. num. 16.* & proinde debeat regulari ſecundum formam præſcriptam à lege, aliàs nulliter procedat. nam modo non agitur de poteſtate condendi teſtamentum, ſed de facultate reuocandi, quæ non eſt à lege, ſed de iure naturæ ex eo, quod quilibet eſt dominus ſuæ voluntatis, & ideo poteſt ipſam, vt libuerit reuocare, qua adiu remanet reuocabilis.

An

An, quando quis poteſt non ſeruata ſolemnitate teſtari, ſi ſolemniter teſtetur, & poſtea utens priuilegio ſine ſolemnitate teſtetur, valeat ſecundum teſtamentum. Quæſt. 257.

SVMMA

1 *Per vſum contrarium ammittitur priuilegium.*
2 *Stante priuilegio teſtandi abſque ſolemnitate, an valeat poſterius teſtamentum abſque ſolemnitate, ſi prius fuit conditum cum ſolemnitate.*
2 *Poſterius teſtamentum ex priuilegio infirmat prius factum ſecundum ius commune.*
2 *Teſtans ſecundum ius commune poteſt redire ad priuilegium, ſi illud habebat*
3 *Teſtamentum militis abſque ſolemnitatibus rumpit prius ſolemne.*
4 *Teſtamentum debet ſuſtineri de iure ſpeciali, ſi non valet de iure communi.*
4 *Potens operari ex duplici iure non excludit alterum, licet ex vno intendat operari.*
5 *Actus, qui non valet de iure communi, præſumitur factus de ſpeciali ſtante priuilegio.*
6 *Princeps præſumitur vti plenitudine poteſtatis, quando actus aliàs non valeret.*
6 *Actus præſumitur geſtus per eam facultatem, per quam valere poteſt.*
7 *Vtens iure communi non cenſetur renunciare ſpeciali, quod habet ex priuilegio.*
7 *Quæ priuilegia amittantur per contrarium vſum.*

1 HAbebat quis priuilegiũ à Summo Pontifice teſtandi abſque ſolemnitatibus iuris, & nihilominus cõdidit teſtamentum ſeruatis omnibus ſolemnitatibus; ſed poſtea mutata voluntate aliud teſtamentum condidit nõ ſeruatis ſolemnitatibus Dubitatur modo, an poſterius teſtamẽtũ ſubſiſtat & tollat antecedens. Et negatiuè videtur reſpõdendum, quia dum potuit in primo teſtamẽto minus ſolemniter teſtari ſtante priuilegio, & non eſt teſtatus, ſed adhibuit ſolemnitatem, per actum contrarium videtur renuntiaſſe priuilegio, ſi quidem per vſum contrarium amittitur priuilegium: Cap. Gratum. De offic. deleg. vbi Gloſ. *verbo. Receſſum.* & Cap. *Ex ore.* De *his, quæ fiunt à maiori par.* Cap. vbi Gloſ. *verbo. Renuntiaſſe.* & communiter Canoniſtæ in hos tex. & in Cap. *Cum acceſſiſſent.* De *conſtit.* & in Cap. *Si terra.* & in Cap. *Accedentibus.* De *priuileg.* & Iuriſtæ in *l. fin. ff.* De *conſtit. princip.*

2 Sed tenendum eſt, *quod valeat poſterius teſtamentum ſine ſolemnitatibus ſtante priuilegio, licet præceſſerit teſtamentum ſolemne.* Ita Gloſ. in ſimili *in l. Eius militis. §. Militia ff.* De *teſtam. milit.* & deſumitur ex dicto tex. nam quando quis poteſt dupliciter teſtari, nempe ſecundũ ius commune, & ex priuilegio abſque ſolemnitatibus iuris cõmunis, poſterius teſtamentum factum ex priuilegio infirmat primum factum quocunque modo, nempe ſiue de iure communi, ſiue de iure priuilegiatiuo, vt habet Gloſ. *ibid.* verbo. *Quocunque modo.* Qui autem habet priuilegium teſtandi ſine ſolemnitatibus iuris cõmunis, poteſt vtroq; modo teſtari, nam ius commune ſemper illi aſſiſtit, & poteſt non vti priuilegio. Et rurſus poteſt redire ad priuilegium, quia durat quouſque durat poteſtas teſtandi, cum ſit in ordine ad ipſam, vt habetur etiam ex dicta *l. Eius militis. §. Militia.* vbi Miles, qui teſtatus fuerat ſecundum ius cõmune, poteſt poſtea iure militari teſtari, & valet poſterius teſtamentum. Et ideo qui teſtatus eſt ex priuilegio abſque ſolẽnitatibus, vtiliter teſtatus eſt, licet prius teſtatus fuerit ſolemniter.

3 Confir. Ideo teſtamentum militis abſque ſolemnitatibus rumpit teſtamentum antecedens ſolemne, quia poteſt ex priuilegio teſtari quocunq; modo libuerit dic. *l. Eius militis. in fine ff.* De *milit. teſtam.* ibi. *Nam quocunque modo teſtamentum fecerit, nouiſſima volũtate reſcinditur; quoniam voluntas quæque militis teſtamentum eſt.* Neque hoc priuilegium amittit ex eo, quod ſolemniter teſtetur. Sed etiam, qui ex priuilegio poteſt teſtari abſque ſolemnitatibus, habet, vt quælibet ipſius voluntas ſit teſtamentum, cum per priuilegium eximatur à ſeruanda ſolemnitate. Ergo etiam in ipſo teſta-

mentum poſterius rumpet primum quocunque modo factum.

4 Et hoc adeo verum eſt, vt etiamſi non cõſtet, quod teſtator voluerit vti priuilegio, debeat teſtamentum ſubſtineri tanquam de iure ſpeciali priuilegiatiuo confectum: imò etiam ſi voluiſſet de iure communi teſtari, & deficeret aliqua ſolemnitas, deberet ſubſtineri teſtamẽtũ de ſpeciali iure per tex. *l. Si miles qui. ff.* De *teſtam.* vbi militem, qui propoſuit communi iure teſtari, & non potuit, aut defecit aliqua ſolemnitas, vtiliter adhuc teſtatum decernitur de iure ſpeciali. Quia quando quis poteſt ex duplici iure operari, licet proponat operari ex vno, non tamen excludit alterum, ſed habet interpretatiuam voluntatem, quod actus, ſi non poteſt valere de iure, de quo propoſuit, valeat de alio iure, cum quo poteſt operari, vt *ibid.* in tex. dicitur, ibi. *Neque enim, qui voluit iure communi teſtari, ſtatim beneficio militari renunciauit. Nec credendus eſt quiſquam genus teſtandi eligere ad impugnanda ſua iudicia, ſed magis vtroque genere voluiſſe propter fortuitos caſus.*

5 Et proinde quando actus non poteſt valere de iure communi, præſumitur factus ſtante priuilegio de iure ſpeciali, & priuilegiatiuo, vt tradunt Alciat. *De præſump. reg. 3. præſump. 36. num. 6. ver. Quartò limitatur.* Alexander *in l. Quamquam.* C. De *teſtam. milit.* Galiaula *in l. Centurio. n. 143. ff.* De *vulg. & pupill. ſubſtit.* Paulus Leonius *tract. De ſubſtit.* Tit. *De compend. num. 228.* Sfortia Oddo *Trac. compend. Subſtit. partic. 5. præmis. 5. ver. Primus eſt.* Quos ſequitur Menoch. *lib. 6. præſump. 6. num. 4.*

6 Quod etiam ex eo confir. quia licet princeps non præſumatur vti plenitudine poteſtatis, præſumitur tamẽ vti, quãdo actus aliàs non valeret, etiam ſi agatur de præiudicio tertij, vt tradunt Dec. *in l. Si donatione. num. 12.* C. De *collat.* & *in l. In teſtamento. num. 12.* C. De *teſtam. milit.* Galiaula *in l. Centurio. num. 143. ff.* De *vulg. & papil. ſubſt.* Alciat. *De præſũp. reg. 3. præſum. 34. nu. 2.* Crauetta *Conſil. 52. num. 4.* & *Conſil. 278. ver. Septimò, vbi res:* Menoch. *lib. 1. præſump. 43.* & Doctores in *l. Quamquam.* C. De *teſtam. milit.* Ex generali regula, quod actus præſumitur geſtus, vt omnino valeat, atque adeo per eam facultatem, ſeu potentiam, per quã valere poteſt *l. Quoties 2. ff.* De *reb. dub.* & *l. Quoties 80. ff.* De *verbor. obligat.* & Cap. *Abbate.* De *verbor. ſignificat.* Et ideo quãdo in aliquo concurrit poteſtas teſtandi tàm de iure communi, quàm de iure ſpeciali, præſumitur teſtatum fuiſſe eo iure, quo teſtamentum valere poteſt.

7 Nec obſtat ratio in contrarium *n. 1.* allata. Neque enim ex eo, quod quis vtatur iure communi in eo, quod poteſt facere ex iure ſpeciali, cenſetur renunciare priuilegio nedum pro tempore ſubſequenti, ſed neq; etiã pro illo actu, quẽ poteſt facere de iure ſpeciali, vt expreſsè decernitur *in l. Si miles, qui. ff.* De *milit. teſt.* Neq; vti iure cõmuni eſt actus cõtrarius priuilegio, quia priuilegiũ nõ tollit facultatem iuris communis, ſed aliam cumulat, & ideo remanet in poteſtate priuilegiati vti ad libitum vna, aut altera facultate, vel vtraque ſimul, vt in dic. *l. Si miles, qui.* Accedit etiam, quod contrarius vſus, quo amittuntur priuilegia, habet tãtum locum in priuilegijs negatiuis, quæ eximunt ab aliquo actu præſtando, vt ſoluere tributa, vt notat Merol. *t. 3. Theol. mor. d. ſp. 6. cap. 7. dub. 2. init.* Modo autem agitur de priuilegio poſitiuo, per quod confertur ſpecialis facultas teſtandi.

An hæres, qui non confecit inuentarium, poſſit vti compenſatione, ſi coactus ſit aliquid ſoluere vltra uires hæreditatis. Quæſt. 258.

S V M M A.

1 *Hæres non conficiens inuentarium non tenetur in conſcientia vltra vires hæreditatis.*
2 *Obligatio in foro externo vltra vires hæreditatis vnde proueniat.*
3 *Lex fundata in falſa præſumptione non obligat in conſcientia.*
2 *In foro conſcientia attenditur veritas, non præſumptio.*
3 *Hæres non conficiens inuentarium in conſcien-*

scientia non tenetur stare sententiæ de soluendo vltra vires hæreditatis, & ideo vti potest compensatione.

4 *Corruente antecedenti corruunt, quæ ad ipsum consequuntur.*

5 *Sententia ex legitimis probationibus non reddit tutum in conscientia, si sciatur, rem aliter se habere.*

6 *Sententia lata ex præsumptionibus, licet trãsierit in rem iudicatam, retractatur, si constet de veritate.*

6 *Præsumptio iuris, & de iure, licet pro veritate habeatur, non est tamen ipsa veritas.*

6 *Veritas superueniens debet præualere præsumptioni.*

---

1 Quamuis Ferdinan. Vasquez *lib. 1. De succes. creat. §. 1. num. 26.* teneat, quod hæres non conficiens inuentarium teneatur vltra vires hæreditatis, etiam in conscientia, communiter tamẽ docent, quod, si nihil subtraxit, nõ teneatur in conscientia soluere aliquid vltra vires hæreditatis. Ita Ias. *in Rubr. ff.* De *acquiren. haredit. num. 14.* Bart. Alexan. & alij *ibid.* Matienzo *lib. 5. noua recopilat. tit. 4. De testam. l. 1. glos. 10. nu. 3.* & al j apud ipsum Vasquez citat. & *§. 2. num. 12.*

2 Et ratio clara est, quia obligatio in foro externo vlrra vires hæreditatis prouenit ex præsumptione, quod hæres aliquid de hæreditate subtraxerit, quæ est præsumptio iuris, & de iure. Si ergo nihil subtraxit, non obligabitur in consciẽtia, quia præsumptio, quæ est fundamentum obligationis, falsa est. Lex enim fundata in falsa præsumptione iuris, & de iure non obligat in conscientia, vt tradũt Innocẽti *in Cap. Pleriq.* De *immun. Eccles.* & alij *ibid.* Io. Andr. *in Cap. Quamdiu.* De *vsur. in 6.* Panorm. *in Cap. 1.* De *constit.* Dec. *ibid. num. 18.* vbi etiam alij Doctores. Bart. *in l. Si is, qui, ff.* De *vsucap.* Sotus *lib. 1. De iust. & iure, quæst. 6. ar. 4. in resp. ad 4.* & communiter Theologi cum D. Th. 1. 2 *quæst 96. ar. 6.* Quia nimirum in foro conscientiæ non attenditur præsumptio, sed veritas Cap. *Tua nos.* & Cap. *Is, qui fidem.* De *sponsal.* & notant Bald. *in l. Cum quis numero. C.* De *iur. & facti ignorar.* Abbas *in Cap. Quæ in Ecclesiarum.* De *constitut.* vbi & cœteri Doctores.

3 Sed difficultas est, quid si soluat vltra vires hæreditatis condemnatus per sententiam iudicis, an posšit in conscientia repetere, & vti compensatione. Et videtur negatiuè respondendum, quia pœna sit de iure debita sequuta sententia; vnde cum hæres verè transgressus sit legem, & pœna à lege imposita condemnatus sit, in conscientia tenetur soluere, nec potest vti compensatione. Sed hoc non obstante existimo, *Quod in conscientia non teneatur ad pœnam, & proinde, si cogatur soluere, possit vti compensatione.*

4 Ratio autẽ est. Quia totus hic processus nempe obligatio legis, transgressio, condemnatio, solutio pœnæ originãtur ex præsumptione, & veniunt in consequentiam ad ipsam. Si ergo præsumptio est falsa, & proinde facit cessare obligationem legis, vt dictum est, faciet etiã cessare omnia, quæ veniũt in cõsequentiam ad ipsam, quia corruẽte antecedenti corruunt omnia, quæ ad ipsum consequuntur. *l. 1. §. Huius rei. ff.* De *offic. euis.* et *l. Veteres ff.* De *itin. actuque priuato.* et declarat Euerard. *in Topica. loco 96.* Vnde cum corruat obligatio standi sententiæ iudicis tanquam innixę legi, quę in conscientia non obligabat, corruet etiam obligatio soluendi pœnam: et proinde si soluet, vti poterit compensatione.

5 Confir. Licet sententia feratur ex legitimis probationibus in fauorem alicuius, non redditur tamen tutus in conscientia, si certò sciat, rem sibi adiudicatam nõ pertinere ad se, sed esse alterius, et proinde tenetur restituere. Cap. *Fraternitas. 12. Quæst. 2.* et tradunt communiter Doctores in Cap. *Nouit.* De *iudic.* et Matienzo cum alijs *lib. 5. Noua recopilat. tit. 4. De testam. l. 1. glos. 10. nu. 28.* Quia in tali casu, quamuis iuxta allegata, et probata sententia rectè procedat, in se tamen est iniusta, et ideo non dat ius in conscientia. Ergo econtra cũ ex falsa pręsumptione, in qua fundatur lex, quis est condemnatus vltra vires hæreditatis nõ tenebitur in conscientia soluere, quamuis aliàs sententia legitimè procedat, cum certus sit, quod præsumptio est fal-

ſa, in qua lex, et ſententia fun lantur.

6 Confir. 2. Quando ſententia eſt lata ex præſumptionibus iuris, & de iure, & tranſiuit in rem iudicatam, retractatur ex veris probationibus, quibus doceatur, de rei veritate, vt deſumitur ex Cap. *Dilectus*. 2. De *purgat. canon*. & ex *l*. 2. *C. Si ex falſ. inſtr*. & tradunt Bald. *in l. Si quis adulterij. num*. 3. *in fine*. C. Ad *leg. Iul. De adult*. Aret. *in Cap. Propoſuiſti. num*. 23. De *probat*. Iaſ. *in Repet. l. Admonendi. num*. 46. *ff*. De *iureiur*. Cur. ſen. *ibid. num*. 23. Dec. *in l*. 1. *nu. ff*. 64. De *reb. cred. in* 3. *Lectura*, Alexan. *ibid*. Iacob Niger. *num*. 48. & alij: Menoch. *lib*. 1. *De præſump. quæſt*. 95. *nu*. 2. Et ratio eſt, quia licet præſumptio iuris, & de iure pro veritate habeatur, non eſt tamen ipſa veritas, vt notat Alciat. *De præſumpt. par*. 2. *Prælud. num*. 9. ver. *Et eſt ratio*. Menoch. *eodem lib*. 1. *quæſt*. 61. *n*. 7. & ideo, ſi ſuperueniat veritas debet præualere. *l. Nuptura filio. ff*. De *iur. dot*. & *l. Cum de indebito. ff*. De *probat*. & *l. In rebus*. C. De *iure dot*. Ergo, quia ſententia, qua hæres damnatur vltra vires hæreditatis, eſſet reſcindenda, tanquam originata ex falſa præſumptione, ſi conſtaret de veritate, cum ipſe hæres ſit certus in conſcientia de veritate, erit etiam certus, quod ſententia in conſcientia non obliget, & proinde contra ipſam poterit vti occulta compenſatione, cum aliter non poſſit ſe indemnem reddere, & obtinere debitam æqualitatem.

An audientes teſtatorem iniungentem verbaliter hæredi, quod ſoluat certum legatum pium, poſsint eſſe teſtes in iudicio ad ipſum vindicandum. Quæſt. 259.

S V M M A

1 *Teſtes pro vltimis voluntatibus debent eſſe rogati*.
2 *Audiens teſtatoris mentem verbaliter diſponentis an poſſit eſſe teſtis in cauſa pia*.
3 *Teſtes non rogati ſufficiunt pro vltima voluntate in cauſa pia*.
4 *Solemnitas rogandi teſtes non requiritur in cauſa pia*.
5 *Teſtes pro vltima voluntate quo ad cauſam piam debent habere requiſita à iure*
5 *Sufficiunt requiſita à iure canonico*.

1 Difficultas ex eo naſcitur, quod teſtes pro vltimis voluntatibus debent eſſe rogati, vt fidem faciant in iudicio, aliàs omnis diſpoſitio erit nulla, defectu ſolemnitatis. *l. Hæredes palam*. *§. penul. ff*. De *teſtam*. & *l. Hac conſultiſſima. inst. C*. De *teſtam*. vbi latè Iaſ. Caſſan. *in Conſuet. Burgun. Rubr*. 7. *§*. 4. *nu*. 4. Guillel. Benedict. *in Cap. Raynut. verbo. Teſtamentum. num*. 29. De *teſtam*. Vaſquez *De ſucceſs. creat. §*. 13. *num*. 61. & 64. Matienzo *lib*. 5. *nouæ recopil tit*. 4. De *teſtam*. *l*. 1. *gloſ*. 8. *num*. 7. & communiter. Vnde, cum in præſenti caſu teſtes non fuerint rogati, non videntur ſufficientes.

2 Et hanc partem, quamuis legatum ſit ad cauſam piã, tenent Boer. *Deciſ*. 34. Roman. *in Auth. Simil ter. ſpeciali* 11. C. Ad *leg. Falcidiam*. Barbat. *in Cap. Relatũ*. 1. De *teſtam*. Vaſquez *De ſucceſ. creat. §*. 13. *num*. 62. Et fundamentum huius ſententiæ eſt. Quia in Cap. *Relatum*. 1. De *teſtamen*. dicitur, Tribus, aut duobus legitimis teſtibus requiſitis. Si ergo debent eſſe requiſiti, debet eſſe rogati. Sed hoc non eſt alicuius momenti, quia dictio, *Requiſitis*, refertur ad iudices in ordine ad iudicium, quia debent exigere tantum duos, vel tres teſtes ad probationem vltimæ voluntatis in cauſa pia.

3 At tenendum eſt, *quod ſufficiant in cauſa pia teſtes non rogati, & proinde, quando duo, vel tres concurrunt ad deponendum de onere iniuncto hæredi à teſtatore de ſoluendo legato pio, ſit iudicandum in fauorem piæ cauſæ*. Ita tradunt Io. Andr. *in Cap Relatum*. 1. De *teſtam*. Abbas. Imola & alij Doctor. *ibid*. Bald. *in l*. 1. *in fine*. C. De *ſacroſanc. Eccleſ*. Bart. *ibid num*. 76. Pariſ. *Conſil*. 24. *num*... *vol*. 3 Caſtrenſ. *Conſil*. 75. & 327. *vol*. 1. Corn. *Conſ*. 278. *vol*. 1. Marc. Anton. *in §. Sed hæc quidem. n*. 35. Inſtit. *De teſtam*. Couar. *in Cap. Relat*. 1. *n*. 4. De *teſtam*. Matien. *lib*. 5. *nouæ recopilat*. *tit*. 4.

tit.4.De teſtam.l.1.gloſ.8.num.7. Tiraquel. *De priuileg.pia cau. priuileg.3.* Emanuel à Coſta *in Cap. Si pater.*verbo-*In ſuo teſtam. num.9.De teſt.m.*Harpreethus.§. *Sed paulatim.num.43.* Inſtit. *de teſtam. ord.tom.2.* Euerar. iun. *Conſil.27.n.52. vol.1.* Andr. De Beſſetis *in Repet.l.1.num 221.C. De ſacroſanc.Eccleſ.* Ripoll. *in Var. reſol.c.13. De teſtam. num.* 560. Facundez *lib. 6. De iuſt. & iure.cap.3. num.23.* & communiter. Et deſumitur ex Gloſ. *in l. fin. §. In omni.*verbo*Excepto.C.De Codicil.*quatenus docet, Teſtamentum inter liberos valere, etiamſi teſtes non ſint rogati. Eadem autem ratio eſt de diſpoſitione vltimæ voluntatis ad pias cauſas.

4 Ratio autem eſt. Quia quod teſtes ſint rogati, pertinet ad ſolemnitatem: & ideo non eſt neceſſaria, niſi quando à iure requiritur; in diſpoſitione autem ad pias cauſas non requiritur, vt conſtat ex Cap. *Relatum.* 1. De *teſtam.* vbi ſolum requiritur, quod comprobetur per duos, vel tres teſtes voluntas vltima teſtatoris, nec requiritur, quod iſti teſtes fuerint rogati: & ideo ſufficit, quod poſſint deponere eo modo, quò deponunt in cœteris cauſis.

5 Quod autem ſpectat ad qualitatem teſtium Caſtrenſ.*Conſil.328 num.2.lib.1.* putat ſufficere non integros. Sed hoc eſt contra tex.Cap.*Relatum.1. De teſtam.* ibi, *Tribus aut duobus legitimis teſtibus requiſitis.* Si ergo debent eſſe legitimi, oportet, vt habeant requiſita à iure. Et ideo ita docent Couaruu. *in Cap. Relatum. 1. num.8. ver. Ex quo* De *teſtam.* Benedict. Capra *Conſil.162. num.12.* Pariſ.*Conſ.24. num.13.* & 14. *vol. 1.* Mantica *lib.6. de coniect.vlt.volunt.tit.3.num.6.* Sufficit tamen, vt habeant requiſita à iure canonico pro illis teſtibus, qui idonei ſunt pro quocunque actu, licet non habeant requiſita à iure ciuili iuxta ea, quæ notat Archar. *in l. Lucius.ff. De teſtam. milit.* & *in l. Milites.C. De teſtam.milit.*

An teſtes in diſpoſitionibus vltimæ voluntatis ad cauſas pias requirantur ſolum ad probationem, vel etiam ad ſolemnitatem, & ſubſtantiam. Quæſt. 260.

S V M M A

1 *Teſtes pro vltima voluntate an requirantur ſolum ad probationem in pijs cauſis.*
1 *Solemnitas iuris ciuilis non eſt neceſſaria in diſpoſitione ad pias cauſas.*
2 *Deficiente ſolemnitate legis non tenet vltima voluntas in foro conſcientiæ.*
3 *Teſtes requiſiti à lege ſunt neceſſarij etiam in pijs cauſis ob validitatem.*
3 *Omiſſa forma actus non valet.*
3 *Diſpoſitum ſub vna conditione cenſetur ſub oppoſita non diſpoſitum.*
2 *Numerus teſtium eſt de ſubſtantia vltimæ voluntatis.*
5 *Decretum irritans inducit formam.*
4 *Numerus teſtium de iure canonico eſt pro forma.*
6 *Correctio iuris non eſt inducenda niſi de ipſa conſtet.*
7 *Vltima voluntas deficiente ſolemnitate nullam parit obligationem.*
7 *Lex regulat actus.*
7 *Potentia deficit, quando non prodit in actum vt regulata.*
7 *Vltima voluntas inepta non eſt ſeruanda.*
7 *Vltima Voluntas contra bonos mores non eſt ſeruanda.*
8 *Ius canonicum in quo corrigat ius ciuile quò ad teſtamenta.*
9 *Actus licet nullus declarat voluntatem.*
9 *Voluntas expreſſa in teſtamento nullo eſt perfecta voluntas.*

1 EX reſolutione huius difficultatis plures aliæ poterunt reſolui, præſertim in ordine ad forum conſcientiæ. Quod autem teſtes requiſiti de iure canonico non pertineant ad ſubſtantiam diſpoſitionis vltimæ voluntatis, ſed tantum ad probationē, tradunt Corn. *Conſ. 215. lib.3.* Euerar. Iun.*Conſil.27.num.29.* Thomas Maulius. *De vltim. volun. lib.1. tit.13.nu.8.* Leſſius *lib.2.De iuſt.& iure. Cap.19.dub.2. num.7.* Laiman *lib.3. theol.* moral.

moral. sect. 5. tract. 5. cap. 2. num. 5. Molina *tract. 2. De iust. & iure disp. 134. ver. Quin cum eod.* Qui citat Couaruu. *in Cap. Relatum. 1. num. 8 in fine*. De *testam.* qui tamen hoc non dicit, sed solum, quod sufficiant testes, qui faciant legitimam probationem. Dicastil. *lib. 2. De iust. & iure. tract. 19. disp. 1. dub. 10. num. 214.* Fundamentum huius sententiæ est. Quia in dispositionibus vltimę volũtatis ad pias causas non est necessaria solemnitas iuris ciuilis, vt constat ex Cap. *Relatum. 1.* De *testam.* & duo testes *ibid.* requiruntur, vt possit probari. Ergo adhuc valebunt in foro conscientię, licet probari non possint, & testes non pertinebunt ad solemnitatem.

2 At oppositum sequi debent, qui tenent, quod deficiente solemnitate legis, non teneat vltima voluntas etiam in foro conscientiæ. Ita Bald Fulgos. Castrens. Cinus. Fortunius Garzia. Lariotus quos citat et sequitur Matienzo *lib. 5. nouæ recopil. tit. 4. de testam. l. 1. glos. 10. num. 23. 26. 31. & 32.* Gregor. Lopez *l. 3. tit. 14. par. 5.* Vasquez *de Success. creat. §. 1. nu. 21.* Padilla *in l. Cum quis. num. 10. & sequen. C. De iur. & facti ignoran.* Rayner. De Forliuio *in Repet. l. Omnes Populi. num. 45. ff De iust. & iure.* Bald. *in Authen. Ingressi. nu. 15.* C. De *Sacrosanc. Eccles.* Ancharan. *in Reg. Possessor. num. 12.* Aret. *in Cap. Nouit.* De *iudic.* Ias. *num. 5.* & *in l. Si post diuisionem. C. De iur. & facti ignor.* Imola *in l. Nemo potest. nu. 8. ff. De leg. 1.* Alexan *ibid. num. 25.* Ripa *num. 100.* Garzia *De vlt. fine. n. 237.* Tiraquel. *De legib. connub glos. 4. num. 22.* Socin. *Consil. 97. nu. 2. lib. 1.* Io. Annibal. *in l. Nemo potest. nu. 664. ff.* De *leg. 1.* Couaruu. *in Cap. Cum omnes. nu. 6. & sequent.* De *testam.* & Reg. *Peccatum. par. 2. §. 3. nu. 9.* Mexia *Super pragmat. pan. Conclus. 6. num. 75. 76. 98. & 100.* Anton. Gomez *ad l. 3. Tauri. n. 123.* Ledesma *2. p. 4. quæst. 18. ar. 1. dub. 12.* Sotus *lib. 4. De iust. & iure. quæst. 5. ar. 2.* & alij.

3 Et hæc posterior sententia est tenẽda. *Quare testes, qui requiruntur à iure canonico pro vltima voluntate etiã ad pias causas, erunt necessarij non solũ propter probationem, sed etiam propter substantialem solemnitatem, atque adeo propter validitatem.* Desumitur ex Cap. *Cum esses.* De *testamẽtis*, quatenus ibi præcipitur, quod firma permaneant testamenta facta coram duobus testibus, & Parocho. Quæ dispositio est sub conditione, quod interuenerint duo testes, & Parochus, & proinde per hanc conditionẽ forma cẽsetur inducta, qua omissa actus non valeat *l. Qui heredi.* & *l. Mæuius. ff.* De *cõdit. & demõstr.* Et quia dispositũ sub vna cõditione, cẽsetur sub opposita nõ dispositũ *l. Si legatũ purè. ff.* De *leg. admim.* & *l. Aliquãdo. ff.* De *cõdit. & demõstr.* & *l. Quod purè. ff.* Quã. *dies leg. ced.* & *l. Si pecuniam. ff.* Si *cert. pet.*

4 Ratio autem est. Quia secundum ius ciuile numerus testium est de substãtia vltimæ voluntatis, & ita ipsam informat, vt eo seclusio, tanquam carens sua forma, & substantia, non valeat vt vltima voluntas, sed nulla sit *l. Hac consultissima. C. De testamentis.* vbi declaratur nulla vltima voluntas, cui non adsistit debitus numerus testium, & notant Bart. *in l. Nemo potest. init. ff.* De *legat. 1.* vbi communiter Doctores Ias. *in 1. lect num. 17.* & *in 2. num. 21.* Ripa *num. 27.* Crotus *num. 11.* Alexan. *in l. 1. ff.* De *condit. indeb.* Ias. *ibid. num. 17.* Dec. *in l. 2. nu. 5. & 6. ff.* De *bonor. possess. secun. tab.* vbi rursus Ias. *num* 10. Padilla *in l. Cum quis. num. 11.* C De *iur. & & fact. ignor.* Alciat. *lib. 5. Paradoxor. c. 16. prope fin.* & *cap. 17. init.* testans de communi. Couaruu. *in Cap. Cum esses. num. 8.* De *testam.* Tel. Fernandez *ad l. 3. Tauri. n. 21. & sequen.* Marc. Solon. Burg. *ibid. nu. 444.* testans de communi. Matienzo *lib. 5. nouæ recopilat. tit. 4. de testam. l. 1. glos. 4. n 12.* Clar. *§. Testamentum. Quæs. 56 num. 2* Rota *Decis. 356. nu. 3. par. 6. Recent.* Et desumitur etiam ex *l. Si vnius.* ibi. *Iure deficit testamentum.* & *l. Ditantibus in fine.* ibi. *Testibus ad efficiendam voluntatem adhibitis.* C. De *testam.* & *§. Ex eo autem.* Instit. *Quib. mod. testam. infir.*

5 Quando enim lex apponit decretũ irritans inducit formam, qua non seruata, corruit actus, vt tradunt Bald. *Consil. 351. num. 9. lib. 5.* Dec. *Consil. 552. num. 4.* Felin. *in Cap. Cum accessissent. num. 8. vers. Et vbi apponitur.* De *constit.*

Socin.

Socin. iun. *Consil.* 71. *num.* 23. *lib.* 1. Patis. *Consil.* 19. *num.* 85. *lib.* 2. Anton. Gabr. *lib.* 6. *Commun. tit. De clausf. conclus.* 3. *num.* 70. Grat. *resp.* 16. *init. lib.* 1. Brun *tract. De forma.* Rubr. *Quan aliq. censf. trad. pro for.* Gonzalez *ad reg.* 8. *Cancel glos.* 67. *num.* 50. Rota *Decis.* 215. *num.* 7. *par.* 1. *Diuer.* & *decis.* 225. *num.* 5. *par.* 2. *Recent.* & *in Romana Societatis Officij.* 4. *Ianuar.* 1613. *coram Pamphilio* - Vnde cum in dicta l. *Consultissima.* C. *De testam.* adsit clausula irritans, numerus testium ibi requisitus erit pro forma.

6 Ex hoc autem sequitur, quod numerus testium requisitus à iure canonico nō tantum sit in ordine ad probationem, sed etiam pro forma. Nam in Cap. *Cum esses.* De *testamentis*. corrigitur ius ciuile requirens septem, aut quinq. testes pro validitate testamenti tanquam contrarium iuri diuino, & numerus testium reducitur ad duos, vel tres cum præsentia proprij sacerdotis; & quò ad causas pias ad duos, vel tres absq. præsentia proprij Sacerdotis in Cap. *Relatum* 11. *Eod. tit.* Non autem corrigitur, quod testes non se habeant pro forma, quia ex dictis textib. talis correctio non colligitur, & ideo non est inducenda *l. Si quando* C. De *inoffic. testam.* & *l. Præcipimus. in fine.* C. De *appellat.* & Cap. 1. *De noui oper. nunciat.* & Cap. *Cum exp. diat.* De *elect. in.* 6. Imo colligitur quod adhuc testes sint pro forma, vt constat ex dicto *num.* 3.

7 Cum ergo vltima voluntas deficiēte solemnitate testium sit nulla, neque etiam parit naturalem obligationem, quod latè confirmat Matienzo *lib.* 5. *noua recopilat. tit.* 4. *D testam. glos.* 10. *num.* 19. & *sequent.* Et insuper constat, quia pertinet ad legem regulare actus, qui concernunt humanum commercium, atque adeo etiam facultatem ad ipsos actus faciendos, ita vt possit præscribere modum, cum quo solo possit exerceri facultas, & non aliter, ita exigente communi vtilitate, cui inseruire debent omnes priuatæ personæ, & ideo secundum ipsam regulare omnes suas facultates. Cap. *Facta. Dist.* 4. & *l.* 2. *ff. De legib.* & communiter. cum D. Th. 1. 2. *quæst.* 96. *ar.* 1. Ergo quando potentia non prodit in actum vt regulata per leges, nihil operatur, quia se habet vt potentia deficiēs, cum ipsi deficiat regula, & ideo deficit etiam in operando. *l. Nolle.* C. *Communia de leg.* vbi Bald. & Imola. ex *l. Nemo potest.* *ff.* De *leg.* 1. Sic etiam vltima voluntas inepta, vt pote nulla, quia non regulatur regulis rationis, non est seruāna *l. Seruo alieno.* §. *fin.* & *l Si quis inquilinos.* §. 1. *ff.* De *legat.* 1 & *l. At si quis.* §. *Funeris causa.* & *seq* C. De *relig.* & *sumpt. fun.* & *l. fin.* §. *fin. ff.* De *auro,* & *argent. leg.* Similiter etiam quando voluntas testatoris est contra bonos mores, vt pote quia est irregulata, atque adeo non est in ipso potestas ad id, quod est contra bonos mores, non est seruanda *l. Conditiones.* 1. & 2. & *l. Quidam in suo testamento. ff.* De *condit. instit.*

8 Quod amplius confir. In Cap. *Cum esses.* De *testam.* vbi Pontifex corrigit ius ciuile annullans testamenta, vbi non interueniunt testes ab ipso præscripti, coarctat suam correctionem ad testamenta, quæ fiant in præsentia parochi cum tribus, vel duobus testibus idoneis, & proinde cœtera, in quibus dicti testes cum Parocho non interueniunt relinquit in sua nullitate, quam habet de iure ciuili. Et proinde iudex ecclesiasticus, cum solū teneatur rata habere testamenta facta coram duobus testibus ad minus, & parocho, poterit cœtera, in quibus hæc solemnitas deficit, declarare nulla, & ad iudicare bona succedenti ab intestato, nō obstante, quod in testamento, licet nullo defectu voluntatis, appareat voluntas testatoris. Tunc autem sequeretur, & quod succedens ab intestato iustè retineret hæreditatem, & quod etiam hæres institutus haberet ius ad ipsā stante voluntate testatoris, quæ sunt incompossibilia, quia si vnus iustè retinet, est iniustitia, quod priuetur eo, quod iustè retinet.

9 Præterea. Actus, licet nullus, declarat voluntatem *l. fin. ff.* De *reb. cor* vbi Bart. Ruin. *Consil.* 118. *num.* 6. *l b.* 3. Socin. sen. *Consil.* 53. *ver. His tamen non* ob-

obſtantibus.lib. 1. Socin. iunior. *Conſil.*8. *num.*31.*lib.*2. & Conſil. 122. *num.* 15. *lib.* 3. Paris. *Conſil.* 85. *num.*50.*lib.*3.& *Conſil.* 112. *nu.*23.*lib.*4. Craueta *Conſil.*856. *num.*20. Rubeus *Conſil.* 43. *num.*6. Dec. *in l. De alimen.in fine.*C.*De tranſact.* Crotus *in l.*1. *§. Si quis ita. num.*6.*ff.* De *verbor. obligat.* Menoch. *lib.*4. *præſumps.*15. *num.*2. Quod præcipuè valet de vltima voluntate expreſſa in teſtamento nullo defectu debitæ ſolemnitatis, nam illa voluntas in ratione voluntatis eſt perfecta *l. Teſtamento. ff.* De *fideicom. liber.* & *l. Planè. init. ff.* De *leg.*1. & *l.*3.*§.fin. ff.* De *fun. inſtr.* & *l.*2.*ff.* De *confir. tut.* Et tamen non obſtante tali voluntate, de qua conſtat, nec ius ciuile, nec ius canonicum adiudicat bona hæredi inſtituto. Quod fieri non poteſt, niſi quia talis voluntas non habet vim diſponendi, vt pote deſtituta forma ſolemnitatis, & procedens à facultate, quæ non ſequens regulam præfixam, inefficax eſt. Et ex his ſolutum manet fundamentum oppoſitę ſenten. cum teſtes etiam in pia cauſa requirantur pro ipſa ſolemnitate, & validitate, vt conſtat ex dictis.

An Regulares habentes communicationem priuilegiorum poſſint miniſtrare viaticum, & extremam vnctionem famulis, hoſpitibus, & qui intra eorum monaſteria, aut Eccleſias ſunt in articulo mortis &c. Quæſt. 261.

S V M M A.

1 *Priuilegium conceſſum Theatinis quò ad miniſtrationem viatici.*

2 *In quibus terminis debeat accipi.*

3 *In generali communicatione priuilegiorum non veniunt, quæ continent præiudicium tertij.*

4 *Quando in communicatione priuilegiorum veniant, quæ præiudicant tertio.*

5 *Conceſſio priuilegiorum ad inſtar quid operetur.*

5 *Relatum eſt in referente.*

1 PIus V. *In ſua Conſtit.*31.*ſub VII. Id. Febr.*1567. *tom.*2. *Bullarij* conceſſit Clericis Regularibus Theatinis vt *Tàm Præpoſiti, quàm cæteri omnes Clerici Romæ, Venetijs, Neapoli, ac aliàs vbique locorum degentes Congregationis huiuſmodi nunc, & pro tempore exiſtentes, qui tamen Præsbiteri fuerint, Euchariſtia, etiam pro viatico, ac etiam conſtitutis in articulo mortis, ac extrema vnctionis cæteris Clericis, & fratribus Congregationis huiuſmodi, ac etiam mercenarijs famulis, operarijs, & ſeruis eorumdem Congregationis, ac quibuſuis hoſpitibus, etiam ſæcularibus, & extraneis, quos in locis, vel habitationibus Congregationis huiuſmodi tunc reperiri contigerit, etiam in mortis articulo, & quoties de illo dubitari contigerit, etiam Diœceſan. locorum, ſacerdotum Curatorum quorumcunque, etiam in quorum ciuitatibus, & Diœceſibus, ac Eccleſiarum Parochijs reſpectiuè Eccleſiæ, & loca ipſorum Congregationis nunc, & pro tempore fuerint, aut aliorum quorumcunq. licentia minimè petita, nec obtenta. Et in caſum, quo non daretur ſpatium petendi talem licentiam propter repentinam neceſſitatem, etiam quibuſcunq. alijs perſonis, quæ in huiuſmodi neceſſitate intra Eccleſias, Collegia, Domos, & habitationes Congregationis prædictorū reperiri contigerit, ac extra illa alijs, quibuſuis infirmis, etiam in mortis articulo conſtitutis vbiq. in caſu neceſſitatis ſupradictæ, etiam nulla ad hoc per eos petita, nec eis conceſſa licentia cuiuſuis Sacerdotis Curati pœnitentię Sacramenta Eccleſiaſtica miniſtrare poſſint.* Dubitatur modo, an hoc priuilegium per viam communicationis extēdatur ad alios Regulares, qui communicant in priuilegijs.

2 Proquo eſt aduertendum, quod priuilegium non debet accipi in ijs terminis, in quibus quilibet ſacerdos ratione neceſsitatis ex interpretatiua voluntate Eccleſię poteſt hæc ſacramenta miniſtrare, vt quando deficit omnino proprius ſacerdos, ſed in terminis, quando moraliter non poteſt tempeſtiuè aduocari, vt in repentina neceſsitate, vt declarant verba Pontificis ibi *Propter repentinam neceſsitatem.* Vt ſi quis ex improuiſo ita infirmaretur, vt timeretur de vicina morte, aut ſi infirmi continui deuenirent

nirent

nirent ad talem statu.n, vt deberent de præsenti hæc sacramenta ministrari: & in alijs huiusmodi casibus, in quibus nō possent, nisi cum licentia Parochi hæc sacramenta ministrari; si quidem Pontifex loquitur de casibus, pro quibus præsumit, esse petendam licentiam.

3 Est ergo considerādum, an in litteris communicationis priuilegiorum simpliciter communicentur priuilegia. an vero communicatio extendatur etiam ad ea, quæ sunt in præiudicium tertij, quocunq. tamen modo fiat extensio. Si enim simpliciter conceditur communicatio priuilegiorum absq. vlla expressione, ex qua colligatur communicatio etiam illorum, quæ sunt in præiudicium tertij, habentes talem cōmunicationem, non fruentur dicto priuilegio, cum contineat præiudicium iurium parochialiū, quia in generali communicatione non veniunt, quæ continent præiudicium alterius, vt tradit Rota *in Vallisoletana Quartæ funer. 19. April. 1606. coram Iusto. & in Valent. Decimar. 28. Nouembr. 1603. coram Lancellot.* Caualer. *Decis. 101. num. 3.*

4 Si verò in concessione communicationis priuilegiorum fiat extensio etiā ad priuilegia alieno iuri præiudicialia, aut expressè, aut tacitè per verba, ex quibus colligatur voluntas Pontificis concedendi priuilegia tàm non præiudicialia, quā præiudicialia, vt si in genere concedat illa, quæ de sui natura continent præiudicium, quales sunt immunitates, exemptiones, &c. aut adhibeat clausulas abrogantes consensum eorum, qui habent interesse, aut nolit obstare defectum citationis, aut alio modo ostendat enixam voluntatem, vt cōmunicatio sit de omnibus priuilegijs, & per omnia, aut alio simili modo. Tunc stante tali forma cōmunicationis, fruentur priuilegio, de quo supra, nam communicatio se extendet etiam ad priuilegia continentia præiudicium, iuxta ea, quæ tradunt Horat. Mandos. *De priuileg. ad instar quæst. 4. num. 7. ver. Quæ omnia.* Rota *in Bononiensi exemption. 25. Maij 1618. coram Verospio*, quæ est *Decis. 30. tom. 2. par. 4. Recent.* & *in Melitensi Collectar. 7. Maij 1627. coram Vbaldo.* quæ est *Decis. 63. num. 4. par. 5. Recent.*

5 Ex his colligitur, quod si aliqua religio haberet generalem concessionem priuilegiorum ad instar Cler. Reg. posset vti prædicto priuilegio, quia cum talis cōcessio se referat ad priuilegia alteri concessa, non minus operatur, quàm si priuilegiato omnia, & singula alterius priuilegia singillatim, & specificè concessa essent, & in concessione singillatim narrata fuissent, vt tradunt Stephan Bertrand. *Consil. 149. num. 2. vol. 1.* Paris. *Consil. 22. num. 5 lib. 4.* Oldrad. *Consil. 300. nu. 8. ver. Et præsertim.* Horat. Mandos. *De priuil. Ad instar quæst. 4. num. 1.* Quia, inquit, relatum est in referente *l. Asse toto. ff.* De *hæred. instit.* & *l. Si ita scripserit. ff.* De *condit. & demonstr.* Et ratio est. Quia eo ipso, quod cōcessio est ad instar, est ad exemplar illorum priuilegiorū, quæ alteri concessa sunt, & ideo continet, quicquid in ipsis reperitur, cum exemplar contineatur in exemplato secundum omnia.

Quid in supradicto priuilegio intelligatur per Penitentiæ sacramenta ecclesiastica. *Quæst. 262.*

SVMMA

1 *Pænitentia ecclesiastica sacramenta in priuilegio Theatinor. non important sacramentalem confessionem.*
2 *Important extremam vnctionem.*
2 *Sacramentum extremæ vnctionis est consummatiuum pœnitentiæ.*
2 *Verba debent accipi secundum subiectam materiam.*
3 *Nomine pœnitentiæ venit etiam viaticum.*
4 *Priuilegium Regularium ministrandi viaticum.*
4 *Viaticum præmitti debet extremæ vnctioni.*
4 *Dictio. Etiam, est extensiua.*
5 *Ampliat dispositionem ad alium casum præsertim iuncta dictioni Et.*
6 *Pœnitentiæ sacramenta quænam comprehendant.*
6 *Pluralis numerus requirit plura.*

1 NOn posse intelligi de sacramentali confessione, manifeste conuin-

uincitur. Tum quia priuilegium nihil concederet, quia Regulares omnes habent, quod tãquam delegati Sedis Apostolicæ possint vnicuique ministrare sacramentum pœnitentiæ. Tum quia in casu, de quo procedit priuilegium, etiam quilibet sacerdos de iure communi, & vniuersali consuetudine Ecclesiæ potest ministrare sacramentum pœnitentiæ, vt declarat Concilium Tridentinum *sess.* 14. *cap.* 7. Tum quia priuilegium procedit de eo, quod sine licentia parochorum non liceret; ibi. *Nulla ad hoc per eos petita, nec ijs concessa licentia cuiusuis Sacerdotis curati*. Pro sacramento autem pœnitentiæ ministrando non est necessaria aliqua licentia Parochorum.

2 Debent ergo accipi illa verba de sacramento extremæ vnctionis, quod dicitur sacramẽtũ pœnitẽtiæ, quia, vt habet Concilium Trident. *sess.* 14. *De sacram. extr. vnct.* init. est consumatiuum pœnitentiæ. ibi. *Quod non modo pœnitentiæ, sed & totius christianæ vitæ, quæ perpetua pœnitentia esse debet, consumatiuum existimatum est à patribus*. Siquidem est institutum ad tollendas reliquias peccatorum, iuxta illud Epistolæ Iacob. Apost. cap. 5. *Et si in peccatis sit, remittentur ei*: & constat etiam ex forma. *Indulgeat tibi, Deus quicquid peccasti*. & communiter notant cum D. Th. *in* 4. *dist.* 23. *q.* 1. *ar.* 2. *quæstiun.* 4. *ad* 1. Ratio autem est, Quia verba priuilegij debẽt accipi de ijs sacramentis, pro quibus administrãdis requiritur licentia Parochi, cum Põtifex cõcedat, quod in casu necessitatis, de quo ibi, possint administrare sine tali licẽtia. Verba enim debent accipi secundum subiectam materiam *l. Cum pater. §. Donatum. ff.* De leg. 2. & *l. Si vno. ff. Locati*. & *l. Si stipulatus. ff.* De vsur. & Cap. *Constitutus*. De relig. dom. Vnde cum pro solis sacramentis viatici, & extremæ vnctionis requiratur pro constitutis in periculo mortis licentia parochi, de his tantum debet accipi priuilegium, Præsertim, quia nomine pœnitentiæ venit etiam viaticum, vt deciditur in Cap. *Quod si*. De pœnit. & remis.

3 Ex his colligitur, quod in virtute dicti priuilegij nedum potest ministrari extrema vnctio, sed etiam viaticum, quia debet præmitti ad extremam vnctionẽ, vt docet Catechismus Romanus tanquam quid de perpetua consuetudine Ecclesiæ *par.* 2. *cap.* 6. *num.* 12. ibi. *Seruanda est Ecclesiæ catholicæ perpetua consuetudo, vt ante extremã, vnctionem pœnitentiæ & eucharistiæ sacramentum administretur*. Quod desumitur etiam ex tenore priuilegij; nam Pontifex, quod pro famulis, operarijs, ac hospitibus absolutè concesserat, extendit postea ad quoscunque alios, qui essent intra ecclesiam, vel domos, vel extra in casu, in quo ob repẽtinam necessitatem non adesset tempus petendi licentiam à Parocho, vt constat ex illis verbis. *Et in casum, in quo non daretur spatium petendi talem licẽtiam propter repentinam necessitatem, etiam quibusuis alijs personis &c. Intra Ecclesias, Collegia &c. Ac extra illa alijs quibusuis infirmis &c.* Quæ oratio est extensiua priuilegij iam concessi, et operatur, vt sub eadem concessione contineatur casus subsequens, cum hæc sit vis dictionis, *Etiam*, vt notant Calderin. *Consil.* 237. *in fine. ver. Nec obstat*, aliàs 16. *De præben.* Tusch. *Littera D. conclus.* 275. *num.* 2.

4 Hæc enim dictio, *Etiã*, ampliat dispositionem ad alium casum. Clemen. 1. *§. fin.* De re iud. Ruin. *Consil.* 43. *num.* 19. *lib.* 2. Bald. *Consil.* 209. *num.* 2. & 4. Menoch. *Consil.* 901. *nu.* 36. Geminian. *Consil.* 132. *init.* Quod præcipuè valet, quia ibi iungitur cum dictione, *Et*, per ea, quæ notat Gonzalez *ad reg.* 8. *Cancellar. glos.* 36. *num.* 25. Cum ergo concessio Pontificis fuerit tàm pro sacramento extremæ vnctionis, quàm pro viatico, eadem quoque concessio erit pro vtroque sacramento in subsequenti casu.

5 Quod etiam declaratur ex alijs verbis priuilegij; nam Pontifex inquit, quod sacramenta Ecclesiastica ministrare possunt, & loquitur de ijs, pro quibus aliàs requireretur licentia Parochi: numerus autem pluralis non potest verificari in vno sacramento, sed requirit plura. *l. Vbi numerus. ff.* De testib. & Cap. *Pluralis*. De reg. iur. in 6. Nec obstat, quod dicat sacramenta

menta pœnitentiæ: quia vocat sacramẽta pęnitentiæ ratione subiectæ materiæ, nempe quia dantur pænitentiam agenti,& sunt terminus, ad quem ordinatur pœnitentia moribundi:& quia ordinantur ad claudendam vitam hominis,quæ debet esse perpetua pœnitentia, vt ait Concil. Triden. *sess.* 14. *De extrema vnc. init.*

An regularis possit esse testis pro legato sibi relicto verbaliter à testatore. Quæst. 263.

SVMMA

1 *Regularis an possit esse testis pro legato sibi relicto.*
2 *Percipiens commodum ex institutione non potest pro ipsa esse testis.*
2 *Pro vltima voluntate ad pias causas requiruntur saltem duo testes idonei.*
2 *Testis idoneus quinam sit.*
3 *Religiosus potest esse testis in causis sui monasterij.*
4 *Qui sunt de vniuersitate possunt esse testes in ijs, quæ sunt vniuersitatis.*
4 *Causa vniuersitatis non est causa singulorum de vniuersitate.*
5 *Quod in teste de iure admittitur, non potest ipsi obijci.*
5 *Non præsumitur quis peierare propter vniuersitatem.*
5 *Quæ communiter possidentur, solent negligi.*

1 Qvod non possit esse testis regularis pro legato sibi relicto,quia agitur de interesse proprio, tenet Corn. *Consil.* 261. *num.* 12. *vol.* 1. Paris. *Cons.* 24. *num.* 36. *vol.* 1. Mantica *lib.* 6. *De coniect. vlt. volun. tit.* 3. *num.* 6. & 7. dum volunt, non probari legatum relictum Ecclesiæ per duos religiosos eiusdem Ecclesię;nec per Capellanum, quod hospitale hæres institutum sit. Et facit doctrina generalis, quod percipiens commodum ex institutione, non possit pro ipsa esse testis, vt notant Glos. & Doctores *in §. Sed neque hæres.* Instit. *De testam.*

2 Fundamentum huius sentent. est. Quia in Cap. *Relatum* 1. De *testam.* In dispositione ad pias causas requiruntur saltem duo testes legitimi, seu idonei. Ille autem solus est idoneus testis,cui nihil obijci potest, vt notant Glos. communiter recepta *in §. Item verborum.* verbo. *Idoneos. Instit.* De verbor. obligat. Alexan. *Consil.* 70. *num.* 12. *vol.* 2. Socin. sen. *Consil.* 54. *num.* 7. *vol.* 3. Socin. iun. *Consil.* 12. *num.* 8. *vol.* 2.

3 Sed *opposita sentent. tanquam certa tenenda est*, quam tradunt Glos. *in Authen. De monach. §. Cogitandum.* Bar. *in l. In tantum. §. Vniuersitatis. ff.* De rer. diuisio. Quia religiosus non acquirit sibi,sed monasterio; & ideo non agitur de interesse proprio personali, sed de interesse monasterij. Potest autem Religiosus esse testis in causis proprij monasterij, vt deciditur in Cap. *Insuper.* De *testib.* & desumitur etiam ex Cap. *Super prudentia.* 14. *Quæst.* 2. & Cap. *Cũ nuncius.* & Cap. *Tuis.* De *testib.* Et Cap. *Et si Christus.* De *iureiur.* & notat Glos. *in dict. Cap. Insuper.* verbo. *Ecclesia.* & in Cap. *Tuis.* verbo. *Iuramenti.* Quia, vt ait Glos. *in dict. Cap. Cum nuncius.* verbo. *Repellendi.* Qui dicit testimonium pro communitate, pro nullo de communitate dicit, atque adeo nec pro se.

4 Quod amplius confirmari potest. Qui sunt de vniuersitate,possunt esse testes quò ad ea, quæ concernunt vniuersitatem, etiam quãdo ex eorum depositione resultat commodum vniuersitati, licet in consequentiam ad ipsos quoque tale commodum perueniat, vt tradunt Dec *Consil.* 342. vèr. *Et videmus.* testans de communi Viuius *commun. opin.* 293. *lib.* 2. Petrus de Beniten, *Decis.* 70. *in fine.* testans, ita fuisse iudicatum à Rota Bononiensi. Nel. à S. Gemin. *De testib. p.* 1. *num.* 13. Castrens. *in l. Sed si hac. §. Qui manumittitur ff.* De in ius vocan. Bar. *ibid.* Bald. *in l. Si municipes. ff.* Quod cuiusque vniu. Angel. *ibid.* Cinus *in l. Parentes.* C. *De testib.* Salicet. *ibid.* Imola *in Cap. Cum nuncius.* & *in Cap. Insuper.* De *testib.* Aretin. *in §. Vniuersitatis.* Instit. *De rer. diuis.* Francis. *Curt. De testib. conclus* 3. *nu.* 11. Alberic. de Malet. *de testib. cap.* 4. *nu.* 71.

Lanfranch. de Oriano: *de testib. num.* 73. Speculat. *tit. De testib.* §. 1. ver. *Numquid in causa veritatis.* Io. Andr. *in Cap. Cum nuncius.* De *testib.* Aufer. *De testib. nu.* 91. ver. *Testes anpossint.* & alij comuniter cũ Glos. *in Cap. Cũ nuncius.* De *testib.* & Glos. ciuil. *in l. Tantũ. §. Vniuersitatis. ff.* De *ver. diuis.* & *in l. Idonei. ff.* De *testib.* & *in §. Cogitandum.* ver. *Testes.* Authen. *De monach.* & *in l. Si Municipes. ff.* Quod cuiusq. vniu. Et ratio est, quia causa vniuersitatis non est causa singulorum de communitate. *l. Si municipes.* & *l. Sicut. §.* 1. *ff.* Quod *cuiusq; vniuer.* & ideo non debent, qui sunt de vniuersitate repelli à testificando, quasi pro causa propria testificaturi sint. Ergo etiam regularis poterit esse testis in legato sibi relicto, quia nõ testificatur in causa propria, sed monasterij, si quidem sibi relictum, monasterio relictum censetur, cum omnia sua iura sint iura monasterij.

5 Neque obstat ratio pro opposita sententia *num.* 2. allata. Nam admisso, quod testis idoneus sit ille, cui nihil obijci possit; non potest obijci, quod quis sit de vniuersitate, aut de monasterio, de cuius interesse agitur; nã non potest obijci, quod de iure non obijcitur; non obijcitur autem testi, quod sit de vniuersitate, aut de monasterio, nam hoc non obstante ius decernit, quod possint testificari, & ideo non possunt ex hoc capite repelli, si aliàs sint idonei. Neque enim est verisimile, quod quis propter iura vniuersitatis, aut monasterii conseruanda pererare velit, cum soleat negligi, quod communiter possidetur *l.* 2. *C. Quando, ex quib. quar. par.*

An si socius conuertat pecuniam communem in aliquam emptionem lucrosam, teneatur diuidere lucrum cum cæteris socijs. Quæst. 264.

S V M M A

1 *Socius emens nomine proprio de pecunia communi rem, quæ sit de ijs, quæ pertinent ad societatem, tenetur ad communicationem cum socijs.*

2 *Quid, si non sit de eo genere, quod pertinet ad societatem.*

3 *Res empta aliena pecunia, cuius &c.*

3 *Societas non habet ius ad rem emptam à socio nomine proprio &c.*

4 *In societate omnium bonorum empta nomine proprio debent communicari.*

4 *Quid faciendum, si socius compararet sibi nomine proprio aliquid de bonis communibus.*

1 In hac difficultate certum esse debet, quod etiam si socius emat nomine proprio, tenetur rem emptam, seu lucrum ex ipsa communicare cæteris socijs, si sit de illo genere, quæ pertineant ad societatem, seu in quos pecunia societatis solet conuerti, vt tradunt Petrus de Vbald. *De duob. fratr. par.* 5. *num.* 3. Felic. *De societate. cap.* 14. *num.* 79. & cõmuniter. Quia licet ex eo, quod sit empta nomine proprio, non efficiatur communis, debet tamen ab emptore communicari, ita exigente natura societatis, nam eo ipso, quod ex communi pacto pecunia est destinata ad emptionem rerum talis generis, res empta de tali genere quocunq; nomine empta sit, pertinet ad societatẽ, quia in tali emptione mandatur executioni id, quod in primo pacto est conuentum, aliàs fieret diuisio societatis in eo, in quo est societas.

2 Solũ ergo difficultas est, si res empta non sit de eo genere, quæ ex communi pecunia, & ex pacto societatis emi solent, sit tamen empta nomine proprio. *Et tunc esse ipsius emptoris, nec venire communicandam tenendum est*, vt tradunt etiam Petrus de Vbald. *De duob. fratrib. par.* 5. *num.* 3. Felic. *De societ. cap.* 14. *n.* 81. & desumitur ex *l. Cum duobus. §. fin.* & *l. Duo societatem. §.* 1. & *l. Si fames initio.* & *l. Si vnus. §. Si vnus. ff.* Pro *Socio.*

3 Ratio autẽ est. Quia res empta aliena pecunia, non est illius, cuius est pecunia, sed emptoris, si nomine proprio emit. *l. Si ex ea,* et *l. Si vt proponis* C. *De rei vendit.* Vnde etiam res empta ex pecunia dotali, non est dotalis, sed illius, qui emit *l. Ex pecunia. C. De iure dot.* Quia nimi-

nimirum emptio est actio personalis, & acquirit ius personale ementi. Ergo emptor non tenetur communicare societati, quia non tenetur ratione emptionis, cum non sit facta nomine societatis, nec quia vsus sit pecunia societatis, quia hoc non distrahit emptionem ab emptore, nec facit, quod res empta sit debita societati, cũ societas non acquirat aliquod ius ad rem emptam, vt deciditur in l. *Qui aliena*. C. *Si quis alt. vel sibi alter. nu.* & proinde societas non potest petere rem emptam sibi communicari; vt in eodem tex. statuitur.

4 Nec obstat tex. *l. Si quis societatẽ. ff. Pro socio.* & alij huiusmodi, in quibus sancitur, quod licet emptum à socio nomine proprio sit ipsius; cogitur tamen rem emptam communicare. Nam tex. procedit quò ad eos, qui contraxerunt societatem omnium bonorum. Siquidẽ in *l. Si Patruus*. C. *Commun. vtriusque iud.* statuitur, quod socius comparans sibi res aliquas nomine proprio de bonis communibus, potest quidem alter socius consulere indemnitati propriæ, sed non potest prætendere, quod res empta communicetur, quia non sunt socij omnium bonorum. Vnde vt hæc iura concordẽtur, lex *Si quis societatem* debet accipi de societate omnium bonorum, quia cum sit vniuersalis, potest trahere ad communionem, quicquid socij quocunq. modo acquirunt.

An vtens pecunia societatis ad aliquid sibi emendum peccet, & ad quid teneatur. Quæst. 265.

S V M M A.

1 *Vtens pecunia societatis ad aliquid sibi emẽdum; debet reddere indemnem societatem.*
2 *Conuertens pecuniam societatis in proprium commodum peccat, & tenetur furti.*
3 *Quid, si vtatur illa pecunia tanquam parte, quæ ad se pertineat.*
4 *Quid, si pecunia subtraheretur lucro.*
5 *Quid, si futura esset otiosa.*
5 *Voluntas præsumitur talis, qualis rationabiliter deberet esse.*

1 QVod teneatur reddere indemnẽ societatem, nulli dubium esse potest, ex omnibus regulis restitutionis; quæ cum exigant seruari æqualitatem cum vnoquoque, exigunt quoque, vt societas indemnis seruetur; alioquin si socius, quæ sunt communia, in propriam vtilitatem conuerteret, induceretur inæqualitas, quia ipse plus haberet de communibus, quàm alij socij, quod est contra naturam societatis, quæ exigit æqualitatem, atque adeo contra iustitiam.

2 Est autem certum, quod ex natura rei id est obiectum peccati mortalis, quia cum pecunia sit communis, non minus est sub dominio ipsius, quàm alterius socij, & ideo, dum conuertit in proprium vsum emendo nomine proprio, contrectat rem alienam inuito domino, in quo consistit furtum; atq; adeo tenetur furti *l. Rei communis.* & *l. Merito. ff. Pro socio.* & *l. Si socius ff De furtis*. & notant Crauet. *Consil 286. lib. 2.* Felician. *De Societ. cap. 3. num. 55.* Quod tamen debet accipi, si id faciat mala fide intendens absolutè rem communem in proprium vsum conuertere, aliàs excusatur, vt decernitur in dicta *l. Merito*.

3 Verum, si in tali casu intendat vti illa pecunia tanquam parte, que de societate ad se pertineat, videndum est, an iuxta pacta societatis possit illa vti, annon. Nam si vti potest, & iure suo vtitur, nec alicui facit iniuriam; atq; adeo nec peccat. Si verò iuxta pacta societatis non potest vti, peccat contra societatem atque adeo contra iustitiam, atque grauiter, vel leuiter iuxta quantitatem pecuniæ, quia violat iustitiam, cum, ex iustitia teneatur seruare pacta societatis. Vnde etiam tenetur resarcire omne damnum, quod inde alteri socio resultat.

4 Rursus considerandum est. An pecunia, qua socius vtitur, sit ita ad lucrandum exposita, vt per emptionem subtrahatur negociationi, atque adeo lucro;

cro; an verò interim, dum restituatur sit ociosa. Si enim subtrahitur lucro, redūdat in damnum alterius socij, quia priuatur illo lucro, quod perciperet, si pecunia relinqueretur exposita negociationi. Et ideò, qui illam subtrahit, peccat contra iustitiam, & tenetur compēsare damnum, quod paritur alteri socio pro illa portione lucri, quod aliàs perciperet; Quod tamen non haberet locum, si socius vteretur cōmuni pecunia cum animo soluendi consocio portionem lucri, qua priuatur, ne priuaretur occasione lucrosæ emptionis, nam cum tunc nullum damnum inferat societati, nec etiam peccat.

5 Similiter si pecunia interim sit futura otiosa, non peccabit socius, si ea vtatur in proprium commodum, dummodo retardatione solutionis non retardetur, aut impediatur aliquod lucrum commune societati; aut non exponatur pecunia alicui periculo: aut saltem adsit animus resarciendi, quicquid inde pateretur societas; tunc enim, cum in nullo lædat iura societatis, neq. etiam peccat. Neque obstat, quod pecunia non sit propria ipsius, sed sit etiam socij, quia præsumitur consensus tacitus illius, quantum spectat ad se; nam dum ex hoc nullum damnum patitur, esset irrationabiliter inuitus. Voluntas autem, cum debeat à ratione regulari, semper præsumitur rationabilis, & talis, qualis rationabiliter debet esse, vt notant Bald. *in l. 1. C. De sacrosanc. Eccles.* Afflict. *Decis.* 44. *num.* 20 Surd. *Consil.* 198. *num.* 16,

An valeat testamentum cum duobus testibus, quando scholaris instituitur hæres, Quæst. 266.

S V M M A

1 Testamentum cum duobus testibus an valeat scholari instituto hærede.
1 Testamentum ad pias causas valet cum duobus testibus.
2 Causa studij est causa pia, & quomodo
3 Finis instituendi hæredem.
4 Causa pietatis quem finem debeat habere.
5 Institutio scholaris, vt possit studijs vacare an valeat cum duobus testibus.
5 Legatum non est ad pias causas, si non legetur pauperi.
6 Institutio scholaris non est ad pias causas, licet pauperis, si hæreditas excedat expensas studij.
6 Facta subsequentia declarant animum.
7 Testator, quicquid dicat, non disponit ad causas pias, nisi subsit paupertas.
7 Quod legatur diuiti non est ad pias causas.
7 Dictum testatoris non immutat rei veritatem.
7 Princeps non potest immutare rei veritatem.

1 TEstamentum cum duobus testibus tantum, valere, quando scholaris instituitur hæres, tradit Horatius Lucius. *De priuileg. Studentium Priuileg.* 60. *in fine.* Quia, inquit, est testamentum ad pias causas, cum causa studij sit pia causa. Testamentum autem ad pias causas valet, etiam cum solis duobus testibus. Cap. *Relatum,* 1. *De testam.*

2 Sed hæc opinio non est admittenda. Quia licet causa studij sit causa pia, vt tradunt. Glos. *in l. Si verò non remunerandi. § Inde Papinianus. ver. Donasse ff. Mandati.* Panorm. *Consil.* 63. *num.* 5. *lib.* 2 Dec. *in Cap.* 1. *num.* 19. *De probat.* Salicet. *in l. Filiæ, cuius. num.* 12. *C. Famil. hersc.* Alexan. *in l. Ita stipul. num.* 28 *ff. De verbor. obligat.* Bologner. *in Authen.* Habita. *num.* 360. *C. Ne Filij pro patre.* Tiraquel. *De priuileg. piæ cau. in Præfat. ver. Item relictum cau. stud.* Et desumitur ex *l. Qua pater filio. ff. Famil. hersc.* ibi. *Pietate.* & *l. Macedoniani,* C. Ad *Maced.* ibi *Quos patris pietas.* & ex Concil. Trident. *Sess.* 5 *cap.* 1. *De reformat. & sess.* 23. *cap.* 18. ibi *Tàm pium institutum.* Hæc tamen causa pia coarctatur ad ea, quæ concernunt scholares causa studij. Quia pietas originatur, & specificatur à studio, tāquam à fine, & proinde studium est mēsura pietatis; vnde ea solum, quæ tanquam media ordinantur ad fouendum studium, continentur sub causa pia. Cœtera

tera vero, quæ non habent pro fine studium, non sunt causa pia, quia sicut non vestiuntur fine, ita neque induunt causam pietatis.

3 Institutio autem, qua scholaris instituitur hæres, non habet pro fine studium, siquidem testator non intendit ipsum adiuuare, vt studere possit, sed ipsum honorare, & ostendere erga eum suam charitatem, & beneuolentiam, nã hic est finis cuiuscunque testatoris instituentis hæredem iuxta *l. Sifilium.§.Sed & si portio.ff.De legat.præst*, & notat Roman. *in l.Iulianus. num. 2. ff. Si quis om. cau. testam*. Vnde non debet scholaris considerari tanquam institutus causa studij, sed tanquam præ cœteris dilectus à testatore: & proinde institutio non est ob causam piam, neque secundum regulas causæ piæ regulari debet.

4 Confirm. Causa pietatis habet pro fine commodum, & vtilitatem animæ testatoris, vt colligitur. *ex §.Si vnum. in fine*. Authen.*Vt cum de appel. cogn*. ibi *Ipsorum quoq. animæ ex hac causa pijssima subleuentur*. & notant Glos. *in l.Si quis Titio.ff* De leg.2. & *in l.Illud.C.De sacrosan. Eccl.* Bald. *in Repet.l.1.quæst.2*. ver. *Solutio sic ff*. De *leg.2*. Mantica *lib. 6. de coniect. ult. volun. tit. 3. num. 28*. Rota *decis. 233. num 3. par. 1. posth. apud Farinac* Angelus de Perus. *Consil. 124. num. 4*. ver. *Circa quod considero*. Trullench. *lib. 7. in Decal. cap. 18. dub. 12. num. 2*. Machad. *tom. 1. De perfec. Confes. lib. 3. par. 6. tract. 1. docum. 9. num. 2.* & alij communiter. Vt enim causa sit pia, debet habere pro fine pietatem, ita vt testator exerceat actum pietatis: actus autem pietatis semper est in commodum, & vtilitatem animæ, & tendit in cultum, & honorem Dei. Verum quando quis instituit hæredẽ scholarem non magis respicit ad vtilitatem animæ, & honorem Dei, quàm si respiceret, si quemlibet alium institueret, & proinde non testatur ad pias causas.

5 Sed quid, si institueret hæredem scholarem, vt studijs vacare posset? Resp. Si aliàs non haberet, vnde se sustentaret, vt studijs vacare posset, & hæreditas non excederet, aut saltem non multum excederet expensas pro stud.js, certè testamentum esset ad pias causas, & sufficerent duo testes iuxta Cap. *Relatũ. 1. De testam*. At si scholaris esset diues, & haberet, vnde se sustentaret in studijs, non esset testamentum ad pias causas iuxta ea, quæ de legato dotis, quod non sit ad pias causas, nisi pauperi sit relictum, tradunt Roman. *in Authen. Similiter. num. 5. Ad leg. Falcid*. Alexan. *in l. Si constante. init. num. 18. ff*. Soluto *matrimonio*. Ruin. *Consil. 71. num. 15. vol. 3*. Dec. *Consil. 120. num. 2. & s. q.* Cephal. *Consil. 216. num. 3*. Ias. *in l. Cum is. §. Si mulier. n. 1. ff*. De *condit indeb*. Ripa *in l. fin. num. 170. C. De reuocan. donat*. Quia nimirum ad fundandam pietatem causæ requiritur finis proportionatus, qui certè non adest, quando subiecta materia non est capax talis finis, vt in casu præsenti, in quo scholaris non indiget alterius subleuamento, vt possit vacare studijs.

6 Quod etiam locum habet, quando testator institueret scholarem hæredem, & hæreditas esset valde pinguis, itaut expensas stud.j longè excederet, nam tunc, licet scholaris esset pauper, institutio tamen non esset ad causas pias, quia non mensuraretur secundum exigentiã causæ studiorum, nam longè illam excederet, sed præsumeretur facta institutio ad ditandum hæredem, non autem ad exercendam pietatem. Nam talis præsumitur animus, qualis etiam actus ab ipso procedens, cum per facta subsequẽtia declareretur. *l. 1 §. fin. ff.* De *dolo*, & *l. Certũ ff.* Si cert pet. & *l. fin. ff*. De *diuort*. & Cap. *Dilecti. De appellat*. Et proinde cum actus testatoris sit actus conferens diuitias hæredi, præsumitur factus ad ipsum ditandum, non autem intuitu pietatis.

7 Nec proficeret in prædictis casibus, si testator diceret, se talem instituere hæredem pro anima sua, aut contemplatione pietatis, aut causa stud.j. Quia non dicitur testator disponere ob causam piã, nisi subsit paupertas, vt tradunt Bart. *in Repet. l. 1. num. 43. C. De sacrosanc. Eccles*. Roman. *in Authen*. Similiter *num. 1. Ad leg. Falcid*. Barbat. *in Cap. Relatum. 1. n.*

14. De *testam.* Quod enim legatur diuiti non est ad piam causam, vt notant Doctores in *l. Illud C. De sacrosanc. Eccles.* Nec dictum testatoris potest immutare rei veritatem. *l. Qui testamentum. ff. De probat.* & *l. Si forte. ff. De castrens. pecul.* & notat Bald. *in dict. Authen. Similiter. n.* 4. Cum nec id possit ipse princeps. *l. 2. ff. De vsufr. ear. rer. quę vs. consum.*

An percutiens Clericum mortuum incidat in excommunicationem Canonis. Quæst. 267.

S V M M A.

1 *Percutiens Clericum mortuum an incidat in excommunicationem.*
1 *Mortuo potest inferri iniuria.*
2 *Percutiens figuram, aut statuam clerici nō incidit in canonem.*
2 *Dispositio locum non habet, vbi verba aptari non possunt.*
3 *Percutiens cadauer Clerici cur non percutiat clericum.*
4 *Homo quid sit.*
4 *Forma consistit in indiuisibili.*

1 AFfirmatiuam sententiam tradūt Felin. *in Cap. A nobis. 2. num. 4. ver. Numquid percutiens. De sentent. excomm.* Boer. *Decis.* 316. *num.* 12. Duen. *reg. 99. Ampliat. 6.* Hippolitus *in l. Vnicā. num.* 53. *C. De rap. virgin.* & *in l. fin. num.* 56. *ff. De quęst.* Brun. *tract. De aug. num.* 95. Tolet. *lib. 1. cap. 32. num. 1.* Squillan. *De priuileg. Cler. cap. 6. num. 36.* Bellet. *in Disquisit. Cler. tit. De fauor. Cler. §. 1. num. 12.* Villal. *par. 1. sum. tract. 17. difficul. 22. n. 16.* Nald. *ver. Sepultura. nu. 5.* & alij, qui volunt inijcientem manus violentas in cadauer Clerici incidere in excommunicationem Can. *Siquis suadente.* Et in eo fundantur, quod mortuo quoque inferri potest iniuria, vt notant Baiar. ad Clar. *§ fin. quæst. 77. num. 16.* Medices *in tract. Mors omnia soluit. par. 3. num. 61.* Decian. *tract. Crimin. lib. 6. cap. 17. num. 19.* Carol. de Grassis *effect. 9. Cler. num.* 140. Ergo inferens iniuriam incurrit pœnas impositas inferentibus.

2 Verum licet mortuo inferri possit iniuria, sicut etiam deferri potest honor, vt constat ex praxi quò ad honores funebres specialiter; non tamen ex hoc sequitur, quod fauor canonis se extendat etiam ad corpora mortuorum. Sic etiā mortui honorari possunt, & iniuria affici in ipsorum statuis, & imaginibus; non tamen sequitur, quod percutiens statuā, aut imaginem Clerici incidat in canonem, quia statua, & imago non est Clericus, & proinde verba legis casui aptari non possunt. Vnde vt locum habeat pœna canonis, necesse est, vt verba ipsius casui aptari possint, neque enim habet locum dispositio, vbi verba legis non cōueniunt. *l. Quod constitutum. ff. De milit. testam.* & *l. Hos accusare. §. Omnibus. ff. De accusat.* & Cap. *Indemnitatibus. §. Sed cum eas. De elect. in 6.*

3 Itaque tenendum est, *Quod percutiens cadauer Clerici non incidat in excommunicationem Canonis. Si quis suadente.* 17. *Quæst.* 4. vt tenet etiam Dec. *in Cap. Ad hęc num. 34. De priuilegijs.* Graf. *Consil. 7. num 9. De sent. excom. vol. 1.* Leonius *De censur Recollect. 5. num. 55* Ratio autem est, quia non percutit Clericū, & proinde verba legis locum non habent. Clericus enim necessariò est homo, quia solus est capax ordinis ecclesiastici; ita vt, nisi sit homo, neque etiam sit clericus, quia deficiente homine, deficit fundamentū, imo ipsa persona, in qua potest esse clericatus. Cadauer autem, quod fuit corpus Clerici, non est homo, sicut neque etiam ipsa anima, sed pars hominis, atque adeo nec etiam clericus.

4 Homo enim est quoddam totum, seu compositum coalescens ex anima, & corpore, ita vt neque anima seorsim, neque corpus sint homo, iuxta doctrinā communem, quam tradunt Arist. 2. *de anima. tex. 3.* D. August. *lib. 19. de ciuit. Dei. cap. 3.* D. Th. *1. par. quęst. 75. ar. 4.* & *quęst. 79. ar. 1.* Innocent. III. *in Cap. In qua. §. Sed aduersus. De celebr. missar.* Et ideo si soluatur compositum, soluitur, & deficit homo, vt constat etiam in omnibus alijs,

alijs, quæ ex aliqua compositione resultant. Cum enim forma consistat in indiuisibili, vt notāt *in l. Si veritas.* C. *De fideicom.* & insuper Gonzalez *ad Reg. 8. Cancel. glos. 18. num. 76.* Tiraquel. *De iure mar. glos. 6. num. 4.* Pereira *De potest. eligen. cap. 3. num. 13.* Molina *lib. 1. De primogenit. cap. 9. num. 17.* Rota *Decis. 30. num. 3. par. 1. Recent.* sequitur, quod per ablationem cuiuscunque tollatur. Vnde forma hominis, cum coalescat ex anima, & corpore vnitis, facta separatione destruitur, atque adeo destruitur etiam homo, qui per talem formam constituebatur.

An, si dum populus furens concurrit ad domum Clerici cum armis, inimicus arrepta occasione, occidat Clericum, contrahant omnes irregularitatem. Quæst. 268.

S V M M A.

1 *Irregularitas ex homicidio non contrahitur ex animo, sed ex effectu sequuto.*

2 Concurrentes ad domum Clerici *cum armis &c. an sint irregulares, si eius inimicus arrepta occasione illum occidat.*

2 Si *constet, quis in rixa lætaliter vulnerauerit, cæteri non contrahunt irregularitatem.*

2 *Si vnus leuiter percutiat, alter occidat, non tamen se mutuò adiuuent, solus occidens fit irregularis.*

2 *Vulnerans non fit irregularis, si vulneratus aliunde moriatur.*

3 *Si plures aliquem offendant, nec se mutuò adiuuent, solus lætaliter vulnerans est irregularis.*

4 Dans *occasionem, non tamen incitans, aut mouens ad occidendum, non fit irregularis.*

1 CVm irregularitas ex homicidio non contrahatur, nisi effectu sequuto, & solum ab ijs, qui sunt causa homicidij, vel physica, vel moralis siue directa, siue indirecta, manifestum est, neminem ex populo concurrente contraxisse irregularitatem ex eo, quod fuerit causa physica homicidij, cum nihil eger.t, ex quo physicè sequuta sit mors Clerici, cum nemo neque vulnerauerit, neque percusserit aut aliquo modo physicè personam offenderit. Et hoc habet locum, etiam si concursus sit factus cum animo occidendi, quia ad contrahendā irregularitatem non sufficit animus occidendi, quia in hac materia non attenditur animus, sed effectus subsequutus, vt de communi testantes notant Sotus *lib. 5. De iust. & iure, quæst. 1. ar. 9. ante med.* Medina *lib. 1. Instruc. Conscien. c. 11. §. 10.* Salon. *2. 2. quæst. 64. ar. 8. controuer. 1 conclus. 1.* Henriquez *lib. 14. Sum cap. 5. num. 6. & 8.* Sayr. *lib. 7. Thesauri cap. 16. num. 5. in fine.* Quia non imponitur pro animo occidendi, sed pro homicidio subsequuto. Vnde solum difficultas est, an omnes in tali concursu sint causa moralis, & proinde ex hoc capite contrahant irregularitatem.

2 Resoluendum est autem, *Quod non contrahant, supposito, quod non incitauerint occisorem, aut iuuauerint.* Desumitur ex doctrina illorum, qui volunt, quod quando quis in rixa læthaliter vulneratus est vnico vulnere, si constet, quis inflixerit vulnus, cœteri, qui interuenerūt, non sint irregulares. Ita Doctores communiter *in Cap. Significasti 2. De homicidio.* Couaruuias *in Clem. Si furiosus. par. 2. §. 2. num. 3. ver. Secundus casus.* De homicidio. Carrer. *in Pract. Crimin. tit. De homicid. §. 2. num. 8. & 75.* & *§. Circa. num. 446.* Henriquez *lib. 14. Sum. cap. 4. §. 3.* & alij. Et similiter ex illorum doctrina, qui volunt, quod quando simul plures concurrunt, non tamen se mutuò incitātes, aut adiuuantes, etiam si primus percutiat, sed leuiter, & alius occidat, solus secundus erit irregularis. Ita etiam Doctores *in dict. Cap. Significasti. 2. De homicidio,* Io. Andr. Panorm. & alij. Henriquez *lib. 14. Sum cap. 14. num. 2.* Sayr. *lib. 7. Thes. ca. 4. num. 15.* Coninch. *De censur. disp. 18. dub 8. num. 70.* Quod etiam extendunt, quādo primus lęthaliter percussit, & secundus ita percussit, vt statim percussus obierit. ita Coninch. *citat.* Aui-

la *De censur. par. 7. disp. 6. sect. 2. dub. 7.* Bonac. *De censur disp. 7. De irregular. quaest. 4. pun. 8. num. 33.* Rursus etiam ex doctrina illorum, qui volunt, non esse irregularem eum, qui aliquem vulnerauit, quem postea domus cadens interfecit. Ita Auila, & Bonacina *citati* Couar. *in Clem. Si furiosus par. 2. §. 2. num. 4.* Vgolin. *De irregular. cap. 14. §. 1.* Molina *tom. 4. De iust. & iure. Disp 33. mem. 7. num. 4.* In his enim casibus excluditur irregularitas, quia qui interuenit, quamuis interuenerit in occisione, aut etiam percusserit, non tamen fuit causa homicidij, cum nec physicè mortem intulerit, nec aliquo genere causæ ad occisionem ab alio perpetratam concurrerit, quod etiam valet in casu præsenti, vt mox constabit.

3 Ratio autem est. Quia, quando quis concurrentibus pluribus ad aliquē offendendum, aliqui solum leuiter, & non lethaliter percutiunt, & aliquis lethaliter percutit Nec iste occidit eorūdem studio, consilio, aut mandato, solus occidens contrahit irregularitatem; non autem cœteri. Ita sancitur *in Cap. Significasti. 2. De homicid.* Sed in præsenti casu populus concurrens ad domum Clerici nullo modo percussit, & proinde nō fuit causa physica. Neque studio, consilio, aut mandato, aut quouis alio modo mouit occisorem, & proinde non fuit causa moralis, sed occisor ex priuata inimicitia vsus est occasione talis concursus. Ergo nemo de populo, præter occisorem, contraxit irregularitatem.

4 Dices. Dum populus armata manu fuit ad domum Clerici ostendens animū occidendi, incitauit inimicum Clerici ad ipsum occidendum. Ergo singuli fuerūt causa moralis occisionis. Resp. Propriè non incitasse, sed solum præbuisse occasionem, vt commodè posset occidere, quæ quidem occasio fuit per accidens, ac præter intentionem, quia etiam dato, quod qui erant in illo concursu intenderent occidere; nemo tamen habuit animum inducendi inimicum Clerici ad occidendum, neq. ipsi præbere commoditatem, aut occasionem: & proinde nullo pacto fuit causa influens in homicidium, præsertim quia non poterant præuidere, quod inimicus clerici esset arrepturus talem occasionem ad ipsum occidendum.

An in prædicto casu, in quo populus furens concurrit ad domum Clerici, quem eius inimicus occasione arrepta interficit, incidant singuli in excommunicationem. Quaest. 269.

S V M M A

1 *Populus furens contra Clericum an contrahat excommunicationem, si inimicus clerici arrepta occasione illum occidat.*

2 *Incutiens metum siue verbalem siue realem clerico, non incurrit in excommunicationem.*

3 *Iniectio manuum violentarum quid requirat.*

4 *Si quis vtatur occasione populi concitati in clericum ad illum occidendum populus cōcitatus an influat in homicidium.*

---

1 Difficultas habet locum, si solus inimicus occidit, & cœteri de populo nullo modo lædant ipsum corporaliter, sed tantum furenti illo concursu terrorem incutiant. Et ratio dubitandi est, quia singuli de populo peccant mortaliter, & iniuriosi sunt in personam illius Clerici; vnde cum inimicus Clerici se illis immisceat, videntur constituere vnam causam moralem iniectionis manuum violentarum; siquidem inimicus solus non sufficeret, nec auderet occidere. Quod præsertim videtur habere locum, si habeat populus animum occidendi, nam tunc eius animus per occidentem exequutioni mandatur.

2 Tenendum tamen est, *Quod nemo ex populo incurrat excommunicationem, dummodo Clericum corporaliter non lædat.* Desumitur ex illis doctoribus, qui tradunt, quod incutiens metum siue verbalem, siue realem, sed sine tactu, non incurrit

currit excommunicationem canonis. Ita Hostiens. *lib.* 5. *Sum. tit. De excommunic.* §. *In primis. num.* 9. Astens. *par.* 2. *sum. lib.* 7. *tit.* 3. *ar* 2. *quæst.* 7. & 19. Tabiena *verbo.* Excommunicatio 5. *casu.* 1. *num.* 41. ver. *Quid de eo.* Angelus *verbo. Excommunicatio* 5 *num.* 29. Syluester *verbo.* Excommunicatio 6. *nu.* 5. *ver. Octauò.* Sayr. *lib.* 7. *Thesauri. cap.* 26. *num.* 21. Bonacina *De censur. in partic. disp.* 2. *de excom. extr. Bul. quæst.* 3. *pun.* 6. *sect.* 1. *num.* 3. ver. *Secunda conditio.*

3 Ratio autem est. Quia quò ad eos, qui corporaliter non lædunt clericum, sed tantum concursum faciunt cum furore, non exercent illam actionem, pro qua imposita est excõmunicatio in Cap. *Si quis suadente.* 17. *Quæst.* 4. Nam ibi imponitur excommunicatio pro violenta iniectione manuum in clericum; iniectio autem importat quamdam applicationem intrinsecam. atque adeo quę fiat cũ contactu, vnde cum prohibeatur aliquid corporale circa corporale, si non interuenit contactus corporalis, non erit actio, pro qua imposita est excommunicatio.

4 Ad rationem dubitandi respon. Singulos quidem de populo peccare mortaliter, & esse iniuriosos in personam Clerici, non tamen ea actione, pro qua est imposita excommunicatio, quia non interuenit violenta iniectio manuum. Neque dici potest, quod constituant vnã causam moralem cum occisore, quia, vt dictum est etiam *quęst. pręcedenti*, non influunt moraliter in mortem Clerici, quia neque auxiliantur, neque consiliũ, aut fauorem præbent, sed solum occidẽs vtitur occasione sibi præsentata. Quod ex eo conuincitur, quia occisor nõ communicauit cum aliquo intentionẽ suam, & proinde nemo de populo scit, quod velit occidere. Vbi autem non est scientia, non potest esse voluntarium, atque adeo nec illæ actiones, quæ supponunt voluntarium, vt consilium, auxilium, fauor, &c.

An legatum factum Ecclesiæ censeatur ademptum, si testator moriatur excommunicatus. Quæst. 270.

S V M M A.

1 *Inimicitia superueniens inter legatarium, & testatorem, facit, quod legatum censeatur ademptum.*
2 *Quid, si testator dedit causam inimicitiæ.*
2 *Mutatio voluntatis præsumitur ex inimicitia, etiam in dante causam.*
2 *Vbi eadem ratio, ibi eadem dispositio.*
3 *Legatum factum Ecclesiæ an censeatur ademptum, si testator excommunicetur.*
4 *Excommunicatio non infert inimicitiam inter excommunicatum, & Ecclesiam.*
4 *Excommunicatio ordinatur ad medicinam*
5 *Excommunicatio est effectus charitatis.*
5 *Voluntas testatoris legibus interdicta non est seruanda.*
5 *Voluntas testatoris non dominatur, nisi sit legitima.*
5 *Priuata dispositio non immutat dispositionem legis.*
6 *Testator excommunicatus, si nolit valere legatum factum Ecclesiæ adhuc tamen valet.*

---

1 RAtio dubitandi ex eo oritur, quod superueniens inimicitia inter testatorem, & legatarium operatur, vt legatum habeatur pro adempto. *l.* Si *inimicitię. ff.* De *ijs, quib. vt indig.* & *l.* Si *quis ita legauerit.* §. *si. ff.* De *adimen. leg.* ibi. *Et si quidem capitales, vel grauissimæ inimicitiæ intercesserint, ademptum videtur, quod relictum est.* Quod valet, etiam si testator non dicat aliquid de reuocatione legati. Et ita communiter docent Dec. *Consil.* 37. *num.* 35. *lib.* 1. Barbosa *in l. Si ab hostibus. num.* 9. *ff.* Soluto *matrim.* Ias. *in l. Hæreditas. num.* 3. C. *De his, quib. vt in dign.* Ripa *in l. fin. nu.* 151. C. De *reuocan. donat.* Molina *lib.* 1. *De primogen. cap.* 9. *num.* 35. Mieres *de maior. par.* 1. *quæst.* 43. *num.* 5. & 414. Mantica *de coniect. vlt. volunt. lib.* 12 *tit.* 5. *nu.* 1. & *sequen.* vbi cum alijs Doctoribus id ampliat in pluribus generibus personarum.

rum. Quia enim inimicitia conuertit amorem in odium, facit, vt præsumatur mutata voluntas quò ad effectus specialis amoris.

2 Et quamuis plures limitent communem doctrinam, vt non habeat locū, quando testator ipse dedit causam inimicitiæ, quos refert Menoch. *lib. 3. præsump. 37. num. 22.* Oppositum tamen tanquam verum tenent Ias. *in l. Filia. num. 2. C. De inofficioso testam.* Petra Sancta *Sing. 5. ver. Adde.* Io. Lupus *in Rubrica. De donat. inter vir. & vxor. §. 78. num. 28.* Ripa *in l fin. num. 155. C. De reuocan. donat. & in Cap. 1. num. 14.* De iud. Bernardus Diaz *reg. 258.* Couar. *in Rubr. De testam. par 2. num. 19. ver. Quintò ex præmissis.* Vasquez *lib. 3. De succes. progres. tit. De leg. §. 28. num. 9.* Menoch. *lib. 3. præsump. 37. num. 23.* Mantica *lib. 12. de coniect. vlt volun. tit. 5. num. 9.* Quod colligit ex *l. 4. ff. De adimen. legat.* ibi. *Et testatorem pœnituerit prioris offensæ*, & *l. Ex parte* ibi, *Et eum testator grauissimis inimicitijs persecutus.* Eod. *tit.* Et id ratio conuincit. Quia in tantum præsumitur ademptum legatum ex superuenienti inimicitia, quia præsumitur mutata voluntas testatoris. Non minus autem præsumitur mutata, si ipse dederit causam inimicitiæ, quàm si dederit legatarius, quia immutatio oritur ex eò, quod cesset amor testatoris erga legatarium, & proinde cesset etiam effectus amoris, nempe legatum. Et ideo cum etiam in hoc casu militet eadem ratio, militat quoque eadem dispositio. *l. Illud. ff. Ad leg. Aquil.* & *l. A Titio. ff. De verbor. obligat.* Quare cum inter excommunicatum, & Ecclesiam orta sit inimicitia, si quidem excōmunicatus est separatus ab Ecclesia, & proiectus, ita vt non admittatur ad participandum in bonis ipsius, censebitur ademptum legatum.

3 At non adimi legatum ratione excommunicationis, docent communiter. Ita Guill el. Benedict. *in Cap. Raynutius. ver. Mortuo itaq. 2. num. 50. & 295. De testam.* Cotta *in Memorabil. verbo.* Inimicitię *in fine.* Menoch. *lib. 4. præsump. 183. num. 46.* Socin. *in l. In testamento. 2. nu. 13. ff. De condit. & demonstr.* Dinus *in l. Miles. § fin. ff.* Ad leg. *Iul. de adult.* Bart. *ibid.* Castrens. *in l. 1. C. De instit. & substit.* Salicet *ibid.* Alexan. *num 7.* Ias. *nu. 9.* Anchar. *in Cap. Filius. De testam.* Imola *ibid.* Spinus *De testam. glos. 2. de elect. sepult. n. 34.* Simon. de Præt. *lib. 4. interpr. 1. vltim. volun. interpr. 3. dub. 1. num. 11.* Medices *De sepult. par. 1. quæst. 25.* Amescua *de potestate in seip. lib. 1. cap. 22. num. 33.* Lara *de anniuer. lib. 1. cap. 11. nu. 32* Qui tamen non reddunt rationem disparitatis cur in hoc casu inimicitia non adimat legatum.

4 Nihilominus *hæc communis sententia est tenenda*, & fundatur in eo, quia excommunicatio non infert inimicitiam rationabilem; & ideo deficit fundamentum, ob quod præsumatur legatum adēptum. Quod autem excommunicatio, non inferat inimicitiam, conuincitur, quia excommunicatio est medicina ordinata ad medendū. Cap. *Multi 2. Quæst. 1.* & Cap. *Notandum. 24. Quæst. 3.* & Cap. *1. De except. in 6.* & Cap. 1. *De sent. excom. eod. lib.* Finis enim excommunicationis est spiritualem infirmitatem curare, & facere, vt peccator resipiscat, & salutem animæ consequatur iuxta illud Apostoli 1. Ad Corinth. Cap 5. *Vt spiritus eius saluus fiat.* Et ita notant communiter Doctores Alens. *par. 4. quæst. 22. mem. 1. ar. 2.* D. Bonau. *in 4. dist. 18. part. vlt. quæst. 1.* Richar. *ar. 3. quæst. 2.* Gabr. *quæst. 2. not. 3.* Couaru. *in Cap Alma Mater par. 1. init. num. 9.* Stephan. Costa *in Repet. Cap. Cum medicinalis. num. 1. De sent. excom. in 6.*

5 Quod autem ordinatur ad medicinam, & ad bonum alicuius, est effectus charitatis erga ipsum, non autem inimicitiæ. Et ideo Ecclesia excommunicans non exercet inimicitiam cum excommunicato, sed charitatem. Et ideo ipse quoque deberet charitati Ecclesiæ correspondere offerendo se paratum ad resipiscendum, & ad emendationem, nec impedire fructum medicinę iuxta Cap. *Corripiantur. 24. Quæst. 3* Quod si id non præstat, sed obstinatus perseuerat, & exercet inimicitiam, & malam volunta-

tem

tem contra Eccleſias, non eſt hæc volũtas tanquam voluntas phrænetici inſurgentis contra medicum attendenda: atque adeo non debet cenſeri per ipſam legatum ademptũ, quia voluntas teſtatoris legibus interdicta non eſt ſeruãda: §. *fin.* Inſtit. *De legat.* & §. *Diſponat.* Authen. *De nupt.* præſertim ſi repugnet iuri naturali. Neque enim voluntas teſtatoris dominatur, niſi ſit legitima. *l. Cum quæſtio. in fine* C. De *leg.* Quia non poteſt priuata diſpoſitio legis diſpoſitionem immutare. *l. Nemo poteſt. ff. De legat.* 1. Eſt autem contra ius naturale habere malam voluntatem, & exercere inimicitias contra eos, qui nobis benefaciunt, præſertim ex eo capite, quod nobis benefaciant.

6 Ex quo deducitur, vt notant etiam Simon de Prætis *lib.* 4. *Interpret. vltimar. volun. Interpr.* 3. *dub.* 1. *num.* 11. Medices *tract. De ſepult. par.* 1. *q.* 25. Ameſcua *lib.* 1. *De poteſt. in ſeip. cap.* 22. *num.* 33. *ver. Ampliat.* Capra *Conſil. vlt.* Lara *De anniuer. lib.* 1. *cap.* 11. *num.* 33. quod etiam ſi teſtator, expreſsè nollet, valere legatum, adhuc tamen ſubſiſteret, quia voluntas ipſius non attenderetur, vt pote originata ex irrationabili odio, & contraria iuri naturali, quia nimirum vellet malum facienti ſibi bonum ex eo capite, quod ipſi benefaceret, vt dicebatur *num. præcedenti.*

An legatum factum Eccleſiæ ſub conditione ſepulturæ, aut officij &c. ſubſiſtat, ſi teſtator decedat excommunicatus. Quæſt. 271.

S V M M A

1 *Legatum ſub conditione ſepulturæ &c. an valeat, ſi teſtator decedat excommunicatus.*
1 *Remotum cenſetur legatum remoto onere ſub quo.*
1 *Legatum remouetur, ſi teſtator faciat deficere conditionem, ſub qua.*
1 *Legatum conditionatum remouetur, ſi deficiat fortuitò conditio.*
1 *Legatum fortius reuocatur facto teſtatoris, quam caſu.*
2 *Impedimentum iuris cauſatum ab eo, qui vult excuſari, non tutat.*
3 *Voluntas teſtatoris illegitima, ratione cuius deficit conditio, non adimit legatum conditionatum,*
3 *Voluntas probroſa, & iniuſta non eſt habenda in conſideratione.*
3 *Voluntas illegitima nullum operatur effectum.*
4 *Dempto onere quando cenſeatur ademptum legatum.*
4 *Voluntas non legitima non reputatur.*
5 *Modus mixtus deficiens culpa teſtatoris, habetur pro adimpleto.*
5 *Deficiente modo non reſoluitur legatum.*
6 *Legatum conditionatum, quando ſit ademptum, ſi facto teſtatoris deficiat conditio.*
7 *Si facto teſtatoris conditio fiat de iure impoſſibilis, legatum conditionatum non corruit.*
8 *Onus ſepulturæ, officij &c. non ſunt conditio, ſed modus.*
8 *Modus, & conditio in quo differant.*

1 Difficultas ex eo oritur, quia conditio, ſub qua eſt factum legatum, non poteſt impleri, & ideo videtur ceſſare. Vnde Caſtrenſ. *in l. In teſtamento.* 2. *ff* De *condit. & demonſtr.* tenuit, legatum in tali caſu non valere, quando teſtator, poſt conditum teſtamentum fuit excõmunicatus, & in excommunicatione deceſſit. Secus autem, ſi poſt excommunicationem condidit teſtamẽtum. Prob. autem. Quando teſtator remouet onus adiectum legato, reuocat etiam legatũ: *l. Alumnæ.* §. *Seia.* & *l. Filio.* §. *Matri. ff.* De *adimen. legat.* Teſtator autem decedens in excommunicatione remouet onus legati, officij &c. quia facto ipſo declarat remouere *l. De quibus. ff.* De *legib.* Secũdò. Legata libertate ſeruo, ſi ſoluat Titio, quod teſtator debet, ſi ipſe teſtator ſoluat, dum viuit, & ſuo facto faciat deficere conditionem, ſub qua eſt legata libertas, deficit legatum. *l. Cum tale.* §. *penul. ff.* De *condit. & demonſtrat.* Quando autem teſtator moritur excommunicatus, facto ſuo facit deficere conditionẽ. 3. Si fortuitò deficiat conditio, ſub qua aliquid legatur, deficit legatum *l. Legatum.* C. De *condit. inſer.* Plus autem eſt, quod defi-

deficiat facto testatoris, quàm casu, quia legatum fortius reuocatur facto testatoris, quàm casu *l. Cum tal.* §. *penul.* iuncta *l. Cum ita datur. ff. De condit. & demonstrat.*

2 Communiter tamen tenent, *quod adhuc subsistat legatum, quamuis onus, seu conditio imposita à testatore impleri nō possit.* Ita specialiter Doctores *quæst. præced. num.* 3. citati, & in iisdem locis. Et ratio est, quia quod non possit impleri onus, seu conditio adiecta legato, est impedimentum iuris causatum ab ipso testatore, quia moritur in sua contumacia. Impedimentum autem iuris causatum ab eo, qui vult ex ipso impedimento excusari, nihil operatur. l. *Miles.* §. *fin. ff. Ad leg. Iud. De adult.* Deinde quando conditio fit impossibilis de iure, reijcitur. & subsistit legatum *l. Obtinuit. ff. De condit. & demonstr.* Quod autem testator sepeliatur in Ecclesia, aut pro ipso officium recitetur &c. est conditio facta de iure impossibilis ex facto ipsius; & proinde debet reijci, & substineri legatum.

3 Potest etiam alia efficaci ratione hoc ipsum probari. Ideo non esset debitum legatum, quia est sublatū onus adiectum, seu conditio onerosa, sub qua est relictum, nam ex tali ablatione venit in consequentiam ablatio legati. Sed hoc non obstante non est ablatum legatum. Ergo est debitum. Min. prob. Nam ablatio legati non potest aliunde prouenire, nisi ex voluntate testatoris, per quam est contumax contra Ecclesiam, & insordescit in excommunicatione, in qua decedit; nam ex hac sola voluntate prouenit, quod non possit impleri conditio, seu onus annexum legato, atque adeo, quod censeatur remotum, & in consequentiam etiam ademptum legatum. Sed hæc voluntas nō potest adimere legatum aliàs legitimum, quia cū sit voluntas illegitima, & peruersa, vt pote contraria saluti animæ, disciplinæ ecclesiasticæ, bonis moribus, & contra charitatem, qua quisque tenetur seipsum diligere; non est habenda in consideratione, tanquam probosa, & iniusta *l. 1. in fine C. De his, quæ pæn. nom. relin.* & §. *fin. Instit. De legat.* Sed tanquam de iure, etiam naturali impossibilis est reijcienda. Et proinde non potest talis voluntas tanquam illegitima, & nulla operari aliquem effectum, & facere, quod legata aliàs legitima censeantur adempta. *l. Si aut nullum. C. De legit. hæredit.* & Cap. *Illud. De iurepatr.*

4 Ad 1. resp. Tunc testatorem adēpto onere censeri adimere etiam legatū, quando volūtas ipsius immediatè, & directè versatur circa ademptionem oneris, quia tunc est tacita volūtas adimendi etiam legatum. Secus autem, quando solum facit aliquid, ex quo solum indirectè, & ex alia causa excluditur onus. Nam tunc onus non excluditur ex voluntate ipsius, sed aliunde; & cum hæc causa non habeat vim adimendi legatū, non censetur ademptum. Quod contingit in casu præsenti; nam voluntas testatoris moriendi in excommunicatione non versatur directè, & immediatè circa ademptionem oneris sepulturæ, aut officij, sed circa aliud, quo stante subintrat ius excludens onus sepulturæ, aut officij: vnde onus est ademptum à iure, non autem à testatore, & ideo subsistit legatū, cum à iure non adimatur. Deinde vt ex ademptione oneris sequatur ademptio legati, debet volūtas, qua adimitur onus, esse legitima; aliàs non potest præualere contra voluntatem legitimam de legato; nam voluntas non legitima nō reputatur, tanquam si non esset. Cap. *Veniens. De præsbiter. non baptiz.* & Cap. *Inter corporalia. De translat. Episc.*

5 Accedit etiam, quod onus sepulturæ adiectum legato, est modus quidam, sub quo legatum relictum est, qui debet adimpleri in persona testatoris. Vnde cum sit modus mixtus, & deficiat facto, et culpa testatoris, & non culpa legatarij, habetur pro adimpleto *l. 1. C. De his, quæ sub modo &c.* & specialiter Corn. *n. 3. & in l. 1. num. 31. C. De instit. & substit.* Menoch. *lib. 4. præsump.* 184. *num.* 3. Duran *De condit. & mod. impossib. par. 5. c. 2. num. 16.* Imo quocunque modo deficiat modus, si casu deficiat, non corruit legatum *l. 1. C. De legat.* Io Baptist. à S. Seuerino

tino *Consil.* 69. *num.* 4. *inter Consil. Socini sen. lib.* 1. Corneus *Consil.* 311. *num.* 4. *lib.* 1. Duran. *cit. par.* 5. *cap.* 1. *num.* 5. Quia modus subsequitur ius acquisitum, & ideo, si casu nequit impleri, remanent res in suo statu.

6 Ad 2. *tex.* *l. Cum tale* procedere, quando testator facto suo legitimo, & directè versante circa conditionem appositam legato, facit ipsam cessare, quia tūc volūtas testatoris est virtualis ademptio legati, siquidem extinguendo conditionem, sub qua stat legatum extinguit etiā legatum. Non autem procedit, quando testator non facit directè cessare conditionem, sed solum ex occasione facti ipsius aliunde cessat, vt in casu præsenti, in quo testator non tollit directè conditionem, sed stante facto ipsius subintrat ius illam excludens in pœnam facti eiusdē testatoris. Et cum pœna præsumatur esse contra voluntatem puniti, potius contra voluntatem testatoris excluditur cōditio à iure. Accedit etiam, quod factum testatoris non est legitimum, cum sit voluntas contumax contra mandata Ecclesiæ; & ideo nihil potest operari, vt constat ex dictis *n.* 3.

7 Ad 3. eodem modo resp. Corruere legatum, si deficiat conditio ex facto testatoris legitimo, & tendente ad tollendam conditionē. Non autem quando solum ex occasione facti testatoris, præsertim illegitimi, atque adeo in pœnam ipsius ius facit, ipsam deficere, quia reddit impossibilem; nam tūc tanquam de iure impossibili reijcitur, & substinetur legatum, vt contingit in præsenti casu, in quo Ecclesia in pœnam contumaciæ testatoris prohibet ipsum sepeliri in loco sacro, celebrari pro ipso officia &c.

8 Rursus etiam ad 2. & 3. argum. potest responderi, quod onus sepulturæ, aut officij adiectum legato non est conditio, sed modus. Et ideo non impedit acquisitionem legati, sicut impedit conditio, quando casu deficit. vt dictum est *num.* 4. Quod autem sit modus, & non conditio ex eo constat, quia est quid adimplēdum post adeptum legatum; nam legatum acquiritur statim à morte testatoris; sepultura autem, & officium executioni mandatur post aliquod saltem horarum interuallum. Conditio autem debet impleri antequam acquiratur, quod sub conditione conceditur. *l. Filiofamil. ff. De condit. & demonst.* Quando autem, quod iniungitur est implendum post rei acquisitionem, aut post actum completum, est modus. *l. Mauia. ff. De manumis. testam.* & *l. Quibus diebus. §. Termilius. ff. De condit. & demonstr.* vbi Bart. *num.* 1. ver. *Dic ergo sic.* Alciat. *respons.* 165. *num.* 15. Paris. *Consil.* 19. *num.* 25. *lib.* 2. Menoch. *Consil.* 131. *num.* 2. Sarmient. *lib.* 7. *select. cap.* 3. *num.* 1. & 4. quos sequitur Duran. *De condit. & mod. impos. par.* 5. *cap.* 1. *num.* 3.

An solemnitas Concilij Trident. sess. 25. cap. cap. 15. De Regul. seruanda sit in renunciatione à Nouitio, qui excedit annum sextumdecimum. Quæst. 272.

S V M M A.

1 *Solemnitas Concilij Tridentini pro renunciatione Nouitiorum.*
2 *An locum habeat in ijs, qui excedunt annū sextumdecimum.*
3 *Est generalis.*
4 *Concilium quid in ipsa consideret.*
4 *Decretum irritans inducit formam.*
5 *Finis Concilij Trident. in præscribenda forma renunciationis.*
6 *Argumentum à majori concesso cum minori solemnitate non valet ad minus.*

1 Concilium Trident. *sess.* 25. *cap.* 16. *De regularib.* præcipit, quod renunciatio, quæ solet fieri à nouitijs ante professionem, fiat cum licentia Episcopi, seu eius Vicarij intra duos menses proximos ante professionem, & alites facta, etiam cum expressa renunciatione huius fauoris, nulla sit, atque irrita. Dubitatur modo, an hæc solemnitas locum habeat etiam in Nouitijs, qui excesserunt

runt annum sextumdecimum.

2 Et Menoch. *De arbitr. lib. 2. Cent. 5. casu 436. num. 8.* Thesaur. *lib. 2. quæst. forens. quæst. 56. num. 7.* Megal. *1. 2. lib. 2. c. 27. n. 27.* Zech. *De repub. Eccles. tit. De regular. cap. 3. num. 14. limit. 8.* Riccius *tom. 3. praxis rer. quot. resol. 327.* putant dispositionem Concilii non habere locum in ijs, qui excesserunt annum sextumdecimum, quia, inquiũt, est ita sancitum, vt prouideatur ætati minori sexdecim annorum, vnde cum cesset causa, debet quoque cessare dispositio. Et confirm. potest. Ante annum sextumdecimum completum per Concilium non est quis aptus profiteri: eo autem completo est aptus, & potest profitendo seipsum liberè tradere religioni, & omnia sua iura, & bona in ipsam transferre. Ergo erit etiam aptus, quando peruenit ad decimumseptimum annum, absque dicta solemnitate in fauorem aliorum renũciare bonis, & iuribus suis, nam si est aptus ad disponendum de propria persona quò ad statum perpetuum, erit etiam aptus ad disponendum de proprijs bonis.

3 At Gutierez *lib. 2. Canon. quæst. cap. 1. num. 34.* reijcit opinionem Menochij, asserens esse contra litterã Concilij, quia Concilium generaliter loquitur, nec distinguit inter maiores, vel minores annis sexdecim & idem tenent. Cenedo *Collect. 50. num. 5.* Velasc. *De partit. cap 16. n. 27.* Rodriquez *to. 2. quæst. Reg. quæst. 47. ar. 13.* Morquechus *lib. 4. de diuisione bonor. cap. 5. num. 34.* Sanchez *l b. 7. Sum. cap. 5 num. 7.* Vecchius *in Praxi Nouit. Disp. 8. dub. 8. num. 1.* Bordon. *tom. 2. Consil. Regular. resol. 60. num. 20.* Molin. *De ritu nup. lib. 3. quæst. 99. num. 41.* Hermosil. *ad glos. 4. l. 1. tit. 4. par. 5. num. 19,* Narbona *in Annal. iur. anno 17. quæst. 3. n 3.* Et iure quidẽ reijciendus Menoch cũ alijs, & tanquam certum tenendum, *Quod prædicta forma ob omnibus professuris seruanda sit, cuiuscunque sint ætatis.* Quod etiam declauit S. Congreg. apud Bellarm.

4 Ratio autem est. Quia Concilium in illa dispositione non considerat ętatẽ nouitiorum, neque disponit circa ipsos Nouitios, sed considerat actum renunciationis, & præscribit formam in ipso seruandam, siquidem ponit decretum irritans, quod inducit formam, vt notant communiter Bald. *Consil. 351. num. 9. lib. 5.* Dec. *Consil. 532. num. 4.* Gonzalez *ad Reg. 84. Cancel. glos. 67. num. 50.* Socin. iun. *Consil. 71. num. 23. lib. 1.* Paris. *Consil. 19. n. 185. lib. 2.* Grat. *Consil. 16. init. lib. 1.* Felin. *in Cap. Cum accessissent. num. 8. ver. Et vbi opponitur. De constit.* Rota *Decis. 215. nu. par. 1. Diuersor. & decis. 225. num. 5. par. 2. Recent.* Ergo quacunque ætate sit Nouitius, debet seruari præscripta forma; quia actus, cum secundum se consideratus sit nullus forma non seruata, erit etiam nullus, in quocunque subiecto ponatur siue excedat, siue non excedat annum sextumdecimum, cum semper trahat secũ suam intrinsecam qualitatem, atq. adeo vel validitatem, vel nullitatem, quam aliàs ex sui natura habet.

5 Neque fundamentum à Menochio adductum subsistit. Nam finis Concilij nõ fuit consulere minori ætati sexdecim annorum, siquidem, si voluisset ætati consulere, illius meminisset, & illam considerasset, sicut meminit, & considerauit in Capite *præced.* quando voluit illi consulere in ordine ad professionem, decernens, quod irrita sit, si emittatur ante annum sextumdecimum expletum; sed finis Concilij fuit obuiare fraudibus, quæ possent interuenire, vt notat etiam Nauar. *Consil. 8 De donat. lib. 3.* Hæ autem fraudes locum habent in quacunque ętate fiat renunciatio.

6 Ad confir. neg. conseq. quia argumentum supponit, quod Concilium rationem habeat ætatis, sicut habet in decernendo tempore pro emittenda professione, quod tamen est falsum, vt constat ex dictis: nam respicit solum ad actũ renunciationis, & illum regulans, præscribit formam, cum qua est exercendus. Sic etiam quilibet potest cũ duobus testibus contrahere: imò potest etiam contrahere matrimonium interueniente parocho, in quo contractu disponunt contrahentes de propria persona; & tamen qui potest sic contrahere, non potest testari, nisi interueniat solemnitas præscripta

pta à iure. Et ideo non valet argumentū à maiori conceſſo cum minori ſolemnitate ad minus, quando circa minus lex præſcribit aliquam ſpecialem ſolemnitatem, quia tunc conſiderat actum, non autem perſonas.

An ſolemnitas præſcripta à Concilio Tridentino pro renunciatione eorum, qui profeſſuri ſunt, habeat locum, ſi fiat ante ingreſſum religionis: Quæſt. 273.

SVMMA

1 *De qua renunciatione bonorum diſponat Concilium Trident.*
2 *Solemnitas Concilij Tridentini an habeat locum in renunciatione facta ante ingreſſum religionis.*
3 *Lex exorbitans extenditur ad caſum, ad quem, ſi non extenderetur, fieret eluſoria.*
2 *Ingreſſus, & volens ingredi æquiparantur.*
3 *Dictio, Quoq. inducit repetitionem præcedentium.*
3 *Facit, quod qualitas caſus præcedentis replicetur in ſequenti.*
4 *Lex afficit tantum ſubditos*
4 *Poteſtas Pontificis non ſe extendit ad politicas leges pro alienis ſubditis.*
5 *Lex ad quos caſus extendatur, ne ſit deluſoria.*
6 *Lex quando non fiat eluſoria.*
7 *Quid attendendum in electione opinionis.*
8 *Ingreſſus religionis, & volens ingredi in quibus parificentur.*
9 *Renunciatio ob cauſam ingreſſus annullatur non ſequuta profeſſione.*
10 *Diſpoſitio Trident. circa renunciationem intuitu profeſſionis an afficiat renunciationē ante ingreſſum in terris Eccleſiæ.*

1 Difficultas non habet locū, quando ante ingreſſum religionis quis bonis ſuis renunciaret ex alio capite, quàm contemplatione ingrediendi religionem, quia cum ſit ſuarum rerum dominus, poteſt ipſis renuntiare, in cuius libuerit fauorem, ſeruata forma iuris ciuilis, quia ſicuti in cœteris cōtractibus nō tenetur, niſi ad formam iuris ciuilis, ita etiam in renunciatione. Neque Conciliū *ſeſſ. 21. cap. 16. de Regular.* de hac renunciatione diſponit, ſed de illa tantum, quę fit contemplatione profeſſionis; nam intendit conſulere libertati profeſſionis, ita vt nouitius poſſit vſq. ad vltimum mutare propoſitum: & proinde decernit, quod dicta renunciatio non valeat, niſi ſequuta profeſſione, & ita notant Molina *De iuſt. & iure. tr. 2. diſp.* 139. ver. *Ambiges rurſus.* Zechius *De repub. Eccleſ. cap. 3. de ingredient. relig. num.* 10. Sanchez *lib. 7. ſum. cap. 5. num. 2.* Vnde difficultas procedit de renunciatione, quæ ante ingreſſum religionis fit ab eo, qui cogitat de ingrediendo,

2 Quod autem hęc ſolemnitas ſeruāda ſit etiam in renunciatione, quę fit ante ingreſſum religionis tenent Nauar. *Cōſil.* 8 *De donat. lib.* 3, Molina *De iuſt. & iure tom. 2. diſp.* 139. ver. *Ambiges rurſus.* Leſſius *lib. 2. de iuſt. & iure. cap. 41. dub. 4. nu.* 40. Pariſ. *De reſign. lib. 3. quæſt.* 13. *num.* 9. Spin. *in Specul. teſtam. gloſ. 12. nu.* 5. Azor. *par. 1. lib. 13. cap 2. quæſt. 2.* Sà. ver. Religio. *num.* 5. Lopez *lib. 2. de con tr. cap. 39. not.* 5. Rodriquez *quæſt. Reg. tom. 2. quæſt. 47. ar.* 8. Ceual. *quæſt. can.* 115. *in fine.* Fuſch. *lib. 2. De viſit. cap. 18. nu.* 37. AEgid. Bened. *li. 1. par. 4. §. 2. num.* 22. C. *De ſacroſanc. Eccleſ.* Sorb. *in Compen. Priuileg.* verbo. *Nouitius.* ver. *Sed ſi ordinationes.* Roias *in Epitome ſucceſ. cap. 7. nu.* 30. Cancer. *lib. 2. Reſol. cap. 8 num.* 81. Prob. Niſi diſpoſitio Concilij Tridentini comprehēderet etiam renunciationes factas ante ingreſſum religionis, eſſet eluſoria, quia parentes procurarent, vt fieret ante ingreſſum, ne poſſent ingredientes retrocedere. Lex autem, licet exorbitans, & pœnalis, extenditur ad illum caſum, ad quem, ſi non extenderetur, fieret eluſoria. Cap. *Si ciuitas De ſentent excom. in 6.* & Cap. 2. *De vſur. in 6.* vbi Gloſ. *ver. Teſtamenta.* & notant Anan, Iaſ. Felin. Franc. Caſtrenſ. Ripa. Dec. Alciat. & alij quos citat, & ſequitur Gallin. *De verbor. Significat. lib. 6. cap 19. nu.* 6. Secundo. Quia hæc opinio eſt fauorabilior ingreſſuris religionem, quia poſtea poſſunt, ſi volunt, aliquid relinquere monaſterio, quod alias non facerent, quia facilè inducun-

tur extra religionem ad renunciandum omnibus bonis, iuribus, &c. Tertiò. Ingressus, & volens ingredi æquiparantur Authen. *Ingressi*.C.De Sacrosanct. Eccles. & notant Canonistæ *in Cap. In præsentia*.De *probat*. Ergo si ingressus debet seruare formam Concilij, debet seruare etiam volens ingredi.

3 Contrariam opinionem, *quod non habeat locum in renunciatione facta ante ingressum religionis* tradunt Menoch. *in Addit. ad Arbitr. casu* 436. *num.* 3. *& sequent.* afferens pro hoc declarat. Sacræ Congregat. Mandos. *Consil.* 22. *num.* 8. Caualcan. *Decis.* 11. *nu.* 113. *par.* 3. Vega *par.* 1. *sum. cap.* 91. *casu* 4. Confect. *in Priuil. in Notab. tit.* 13. *cap.* 12. *&* 13. Costa *de Remed. subsid. remed.* 85. *in fine.* Grat. *Decis. Marcb.* 37. *par.* 1. Sachez *lib.* 7. *in Decal. cap.* 5. *num.* 4. Valasc. *De partition. cap.* 16. *num.* 22. Faust. *in Thesauro Relig. q.* 83. *num* 2. Peregr. *ad c.* 1. *littera G.* §. 2. *par.* 2. *Constit. Cler. Regul.* Vecch. *in Praxi Nouit. disp.* 8. *dub.* 8. *num.* 4. Passarel. *in Compend. Minim. cap.* 37. Quaran. *in Sum Bul.* verbo. *Monasteria.* ver. *Dubium illud* Garzia *de benefic. par.* 1. *cap.* 9. *num.* 15. Megal. t. 2. *lib.* 2. *cap* 27. *num.* 25. Zanard. *p.* 2. *Direct. cap.* 17. ver. *Primo. si sit.* Naldus *in sum. verbo.* Religiosus *num.* 4. Molinus *lib.* 3. *De ritu nuptiarum. quæst.* 99. *nu* 29. ver. *His non obstantibus*. Quæ mihi vide. tur tenenda. Ratio autem est. Quia Concilium in illo *cap.* 16. continuat dispositionem suam circa easdē personas, de quibus in *Cap. præcedenti* disposuerat, quod non emitterent professionem, nisi expleto anno sextodecimo, & peracto integro anno nouitiatus, vt constat ex illis verbis, *Nulla quoque renunciatio*, quibus incipit subsequentem dispositionem. Dictio enim, *Quoq.* ita est copulatiua, vt inducat repetitionem præcedentium, vt notant Oldrad. *Consil.* 103. *num.* 4. Tusch. *Littera* D. *conclus.* 357. *nu.* 1. & operatur, vt qualitas, quæ erat in casu præcedenti censeatur replicata in subsequenti, vt *in l. Locus. in fine*. & *in l. Interdum ff.* De *verbor. significat.* & *in l. Seruum quoque ff.* De *procurat.* & notant Rebuf. *Ad leg. Detestatio.* §. *Familiæ appellatione.* ver. *Quoq.* & ver. *Secundò natura.* Fichar. §. *Si eadem res. num.* 45. Inst. t. *De legat.* Cenedo *singul.* 93. *num.* 1. Narbona *in Annalib. iur. anno* 17 *quæst.* 3. *num.* 2. Quos sequitur Barbosa in Dict. *Quoque. num.* 2. Ergo cum in præcedenti Concilium disposuerit circa iam ingressos religionem, hos quoque repetit in subsequenti dispositione, & ad ipsam trahuntur personæ cum eadem qualitate nouitiatus, seu ingressus in religionem.

4 Et etiam efficacissima ratione cōfir. Nam lex quæcunque potest tantum afficere subditos, nec vllo pacto extendi potest extra spheram iurisdictionis, cum iurisdictio non possit exerceri in nō subditum iuxta illud 1. Ad Corinth. Cap. 3. *De his, qui foris sunt, nihil ad nos.* & Cap. 2. *De constit. in* 6. ibi. *Extra territorium ius dicenti non paretur impunè.* Conciliū autem, & Summus Pontifex, licet indirectè habeat iurisdictionem circa temporalia, quatenus potest aliquid circa ipsa disponere in ordine ad excludendum peccatum, non tamen habet iurisdictionem directam, nec potest politicas leges imponere, nec potestas Pontificis ad hoc se extendit Cap. *Ad bellum. Dist.* 96. & Cap. *Inter hæc.* 3. *Quæst.* 2. ibi. *Sancta Dei Ecclesia gladium non habet, nisi spiritualem* & Cap. *Tuam.* De *ordine cognit* & Cap. Si *Duobus.* § *Deniq.* De *appellat.* & Cap *Lator.* Qui *filij sint legitimi.* & Cap. *Causam* 2. *eod. tit.* & Cap. *Solitæ.* De *maiorit. & obedient.* & Cap. *Nouit.* De *iudic.* Ergo leges Concilij, atque Pontificis circa ciuilia non se extendunt ad personas non subditas, atque adeo nec etiam ad eos, qui sunt ingressuri religionem, quia adhuc sunt personæ laicæ, & legibus laicorum regulantur. Vnde nec lex Cōcilij circa renunciationem se extendet ad renunciationem, quæ fit ab eo, qui nondum est ingressus religionem, cum sit persona laica, & actus sit ciuilis. Atq. ita declarasse S. Congregationem, testatur Vecch. *num. præced.* citat. afferens ipsam declarationem.

5 Ad 1. resp. Tunc legem extendi ad illum casum, ad quem, si non extenderetur, fieret elusoria, si casus comprehē-

datur

datur intra limites illarum personarum, pro quibus lex est posita, & intra limites illius actus, pro quo regulando est posita. Non extendi autem vltra spheram potestatis legislatoris, quia cum habeat vires à potestate legislatoris, non potest extendi ad illas personas, ad quas non se extendit potestas, vt dictum est *num. praced.* & statuitur in Cap. *A nobis.* 1. *De senten. excommun.* vbi Canonistæ. & *l. fin. ff. De iurisd. om. iud.* vbi communiter Doctores. Lex autem Concilij de renũciatione est posita tantum pro nouitijs, & pro renunciatione, quæ fit à iam induto habitu regularis; & est lex fundata in iurisdictione Ecclesiastica, & ideo non se extendit vltra personas ecclesiasticas.

6 Deinde: Lex non fit elusoria, quãdo quis eligit alium actum, pro quo non est posita, aut operatur alio tempore, pro quo non est posita, aut in alio statu. Sic lex requirens septem testes in testamento in scriptis non fit elusoria ex eo, quod cum minori numero possit nuncupatiuè testari; nec similiter, si omisso testamento donet inter viuos retento sibi quòad vixerit vsufructu. Nec si quis de rebus suis disponat, antequam in religione profiteatur, fiet elusorium votum, & prohibitio annexa, ne possit de bonis suis disponere, quia vniuersaliter sufficit, ne lex fiat elusoria, quod sortiatur suum effectum pro actu, personis, & tempore, pro quibus est posita, quia ex natura sua extra hos terminos non se extendit.

7 Ad 2. resp. Non esse in opinionibus eligendis attendendam fauorabilitatem ipsarum; sed, an sint sufficienter fundatæ, quia fauor, qui non fundatur in iure, non est fauor, sed iniustitia; fauor autem, qui nascitur ex opposita opinione, non fundatur in iure, sed est contra ius, quia habet pro fundamento, quod potestas ecclesiastica se extendat ad laicos quò ad ciuilia, & politica, quod est falsũ vt constat ex allegatis *n.* 4.

8 Ad 3. neg. Ingressum in religionem, & volentem ingredi parificari in omnibus, nam volens ingredi non gaudet priuilegio fori, nec priuilegio canonis, sicut gaudet ingressus: nec gaudet priuilegijs religionis. Neque id, quod in probationem adducitur, id probat, sed solum probat, quod parificentur quò ad validitatem testamenti, quando titulo institutionis aliquid relinquunt religioni, vt notat Molinus. *lib 3. de ritu nuptiar. quæst. 99. num. 37.* & colligitur ex illa Authent. & Doctorib. *ibid.*

9 Neque obstat, quod facta renunciatione absque solemnitate Concilij, cogeretur remanere in monasterio, vt pote proprijs bonis destitutus: vnde professio non esset libera; nam sic renuncianti succurritur dispositione iuris communis, vt notat Menoch. *in Addit. ad Arbitr. casu 436. num. 9. ver. Non inquam,* nam talis renunciatio non sequuta professione nulla declaratur; nam cum sit facta ob causam ingressus, cessante causa cessat etiam renunciatio, vt notat Tiraquel. *tract. Cessante causa. par. 1. num. 232.*

10 Ex dictis colligitur. Neque in terris Ecclesię subiectis obligare Constitutionem Conciliarem ingredi volentes religionem ad seruandam præscriptam formam in renunciatione. Tum quia est posita solum pro Nouitijs, vt constat ex dictis *num. 3.* Tum quia est lex fundata in iurisdictione spirituali, quæ neq. in terris Ecclesię quò ad ciuilia se extendit ad personas laicas. Tum quia est lex vniuersalis pro toto orbe, & vniformiter obligat: vnde si alicubi non obligat, quantum est de se volentes ingredi religionem, nullibi obligabit.

An prædicta Constitutio Concilij Tridentini de renunciatione habeat locum in hospitibus Clericor. Regular Quæst. 274.

SVMMA

1 *Hospites apud Clericos Regulares quinam sint.*
2 *Hospites Clericor. Regul. non comprehenduntur sub constitutione Concil. Trident. de renunciat.*
3 *Quæ diù cum habitu nouitiarum permanse* in

in Monasterio educationis causa, validè donat monasterio.

4 *Hospites Clericor. Reg. quomodo gaudeant priuilegio fori.*

---

1 Apud Clericos Regulares postquā quis est acceptatus ad religionem, induit quidem habitum religionis, sed materialiter tantum, nam per quattuor menses, si sit admissus ad Clecatum, & per quinque annos, si sit admissus ad seruitia corporalia, reputatur pro hospite; & hoc tempore elapso, capitulariter, & solemniter admittitur ad habitum, & ad annum probationis, vt statuitur in Constit. *relig. par. 2. cap. 5. §. Postquam*. Et pro toto hoc tempore hi hospites non sunt religiosi, nec etiam eo modo, quo sunt nouitij, quia nondū sunt neque tanquam nouitij incorporati religioni, nec iuridicè habitu induti, vt dixi etiam in *Decis. moral. Decis. 424. n. 2. & Cēt. 1. quæst. canon. quæst. 96. n. 6.* quia illa gestatio habitus, vt pote materialis tantum, non facit Monachum. Cap. *Porrectum*. De *regular.* Quæritur ergo, an renunciatio facta ab his absque solemnitate Concilij Trident. *sess. 25. cap. 16. de regularib.* subsistat.

2 Et *Quod subsistat, mihi resoluendum videtur, tanquam facta ab ijs, qui non comprehenduntur sub dicta dispositione.* Et ita tenent etiam Megal. 1.2. *lib. 2. cap. 27. §. num. 26.* Bordon. *tom. 2. Consil. regul. resol. 60. nu. 25.* Vt enim dictum est *Quæst. preced. num. 3.* Concilium loquitur de ijs, qui iam susceperunt habitum religionis, & sunt in Nouitiatu, vt præter ibi allegata, significant etiam verba. *Finito tempore nouitiatus*. Item *Sed neque ante professionem*, quæ satis indicant, dispositionem illam Concilij versari circa Nouitios. Ergo cum non comprehantur sub dicta dispositione, poterunt validè renunciare secundum formam iuris ciuilis.

3 Quod etiam confir. Quæ cum habitu nouitiarum diutius permansit in monasterio educationis causa, potest validè donare ipsi Monasterio, quia non est monialis, vt refert decisum in Faustina 31. *Iulij.* 1627. Sel. *in Select. Canon. cap. 3 2. num. 3.* apud Barbos. *in Trident. ad dict. Cap. 16. De regular. sess. 25.* non obstante, quod *ibid.* à Concilio sit prohibita omnis donatio, quia est tantum prohibita nouitij. Ergo neque etiam hospites Clericorum Regularium tenebuntur dicta constitutione, cum nondum sint admissi ad habitum religionis, sed illum materialiter deferant, sicut deferret, quæ est in monasterio educationis causa.

4 Dices. Hi hospites gaudent priuilegio fori, vt dixi citata *quæst. 96. nu. 2. Centur. 1.* ergo non sunt amplius personæ laicæ, sed ecclesiasticæ, atque adeo comprehenduntur sub dicta dispositione Concilij. Resp. Gaudere priuilegio fori, non ratione propriæ personæ, sed ratione religionis, vt *ibid.* explicaui, quia nimirū perturbaretur status religionis, si iudex laicus in ipsos posset exercere iurisdictionem; vnde fauore religionis priuilegium ad ipsos quoq. extenditur, At quando agitur de renunciatione, quia est actus concernens propria iura personalia, regulatur tanquam actus personæ laicæ, cum fauor religionis non exigat, quod priuentur ijs iuribus, quæ aliàs ipsis competunt.

An renunciatio facta iuxta formam Concilij Trident. à Nouitio sit reuocabilis quousque sequatur professio. Quæst. 275.

SVMMA

1 *Renunciatio facta à nouitio iuxta formam Trident. an sit reuocabilis ante professionem.*

1 *Donatio conditionalis non potest reuocari pendente conditione.*

2 *Contractus gratiosi pendente conditione an possint reuocari.*

3 *Donatio causa mortis cur reuocabilis.*

4 *Renunciatio nouitiorum respicit effectum dependentem à professione, & incipit solum valere à professione.*

5 *Concilium Trident. cur statuerit, renunciationem fieri à nouitijs intra duos proximos*

mos menses ante professionem.
6 *Renunciatio nouitiorum iuxta formam Tridentini. in quo differat ab actu conditionato.*
7 *Nouitius facta renunciatione potest condere testamentum absolutè valiturum.*

---

1 QVod renunciatio facta à Nouitio seruata forma Concil. Tridentini, non sit amplius reuocabilis, tradunt Sanchez *lib. 7. in Decal. cap. 5. num. 58.* Vecch. *in Praxi Nouit. disp. 8. dub. 9. num. 6.* Bordon. *tom. 2. Consil. Reg. resol. 60. num. 15.* Et probant. si esset reuocabilis, posset fieri quocunque tempore nouitiatus, nec esset necessaria solemnitas præscripta à Concilio. Ergo cum Cōcilium nolit, quod fiat, nisi ante duos menses ante professionem ad summū, signū est, quod sit statim irreuocabilis. 2. Donatio cōditionalis nō potest reuocari, etiam pendente conditione, vt tenent Angelus *verbo.* Donatio 1. *quæst. 15. nu. 19.* Tabiena *verbo.* Nouitius *num. 12.* Couaruu. *lib. 1. Variar. cap. 14. num. 16. post med.* Cephal. *Consil. 312. num. 28. & 29. vol. 5.* Molina *tom. 2. de iust. & iure disp. 285. conclus. 4.* Quia sicut ex contractu absoluto oritur obligatio absoluta, & in re, ita ex conditionato oritur obligatio in spe, atque adeo erit irreuocabilis.

2 At esse reuocabilem, docet Menoch. *Consil. 388. num. 34.* Quia contractus gratiosi pendente conditione possunt reuocari; et adducit Bald. *in l. Si quis iusiurandum. num. 2. C. De reb. credit.* vbi ait, quod factum suum, ex quo nondum est perfectè ius quæsitum alteri, & sic re integra, potest quis reuocare. & fauet Alexan. *Consil. 40. num. 3. vol. 5.* dum vult, quod neutri contrahenti liceat pendente conditione retrocedere, quando contractus est celebratus gratia vtriusque. Vnde sequitur, quod, cum donatio non sit gratia vtriusq. sed solius donatarj, sicut & renunciatio, sit reuocabilis.

3 Sed quicquid sit an donatio sit reuocabilis pendente conditione, adhuc tenēdum est, *Renunciationem factā à Nouitio esse semper reuocabilem, quousque sequatur professio;* quia nimirum sit donatio, seu renunciatio facta causa professionis, atque nullum sortiatur effectum, nisi subsequuta professione, sicut donatio causa mortis est semper reuocabilis, quocunque mors sequatur. Prob. Ideo donatio causâ mortis, & quælibet vltima voluntas est semper reuocabilis, quia respicit effectum post mortem, & quia sola morte confirmatur, nam quamuis antecedat, trahitur tamen ad tempus mortis, itaut, licet de præsenti concepta, sit tamen concepta pro tempore mortis. Sed etiam voluntas, qua regitur renunciatio nouitij, respicit effectum ponendū solum post professionem, & sola professione confirmatur, & licet de præsenti concepta, est tamen concepta pro tempore professionis. Ergo remanet reuocabilis, quousque sequatur professio.

4 Minor huius argumenti prob. Concil. Trident *sess. 25. cap. 16.* decernit de hac renunciatione, *Ac non aliàs intelligatur effectum suum sortiri, nisi sequuta professione.* Ergo si non sortitur effectum, nisi sequuta professione, respicit effectum ponendum post professionem. Rursus à sola professione incipit valere, aliàs si ante valeret, haberet suum effectum ante professionem, quia in tantum operatur, in quantum valet. Ergo ita per professionem confirmatur, vt ab ipsa accipat suam efficaciam. Denique licet de præsenti fiat, fit tamen vt habitura effectum solum sequuta professione, quia fit iuxta formam Concilij. Ergo de præsenti concipitur pro tempore futuro; atque adeo habet omnes intrinsecas conditiones, ob quas vltima voluntas est reuocabilis, sicut etiam donatio causa mortis.

5 Ad 1. neg sequel. Nam Concilium non præscripsit solos duos vltimos menses ante professionem pro renūciatione, quia esset irreuocabilis, sed quia voluit, vt quā maximè fieri posset, esset propinqua professioni: tum quia, vt fieret in tempore magis proximo ætati aptæ pro profitendo. Tum quia, vt fieret in illo tempore, in quo nouitius esset moraliter

determinatus ad profitendum, atq; adeo vt propriè fieret contemplatione professionis, & regularetur ex fine professionis, vt cum Menoch. *Consil.* 338. *nu.* 7. notat etiam Sanchez *lib.* 7. *Sum. cap.* 5. *num.* 82.

6 Secundum autem argumentum non procedit contra resolutionem positam, siquidem non fundatur in eo, quod sit conditionalis renunciatio; sed in eo, quod concipitur pro tẽpore professionis, sicut concipitur vltima voluntas pro tẽpore mortis. Vnde differt ab actu conditionato, quod iste de præsenti ponitur, & pro præsenti: & quantum est de se, aptus est parere suum effectum, & in tantum non parit, in quantum conditio ipsum suspendit. At renunciatio nouitij est absoluta in se, sed non concepta pro præsẽti, sed pro futuro tempore, in quo emittetur professio, itaut efficacia ipsius determināda sit à professione, nec aliquā ponit obligationẽ in renunciante; nec ius in eo, in cuius fauorẽ fit; & ideo remanet reuocabilis. Si enim de præsẽti pareret obligationem, & ius, de præsenti sortiretur effectum, licèt suspensus maneret in euẽtum conditionis; vnde nō esset verum, quod non sortiatur effectum, nisi professione sequuta, vt decernit Concilium Tridentinum.

7 Ex dictis colligitur contra Sanchez *lib.* 7. *in Decal. cap.* 5. *num.* 50. Nouitium, postquam renunciauit, nedum posse cōdere testamentum valiturum in euentũ, quod moreretur ante emissam professionem, nam tunc certum est, quod renunciatio non valeat, cum Concilium decernat, non aliàs habituram effectum, nisi sequuta professione, sed etiam absolutè valiturum, quia cum renunciatio sit reuocabilis, potest per testamentum reuocari, sicut primum testamentum reuocatur per subsequens.

Ad quemnam spectent fructus facta renunciatione à Nouitio, qui percipiuntur vsque ad professionem. Quæst. 276.

S V M M A.

1 *Nouitius potest disponere de fructibus percipiendis à renunciatione vsque ad professionem.*
1 *Quilibet potest de rebus suis liberè disponere.*
2 *Quid, si nouitius renuncians non disponat de fructibus.*
3 *Conditionis euentus retrahit actum ad tempus celebrationis.*
4 *Fructus à renunciatione ad tempus professionis cur spectent ad renunciantem.*
4 *Nouitius transfert omnia sua iura in religionem.*

1 Certum est, quod si Nouitius, dum renunciat, disponat de fructibus percipiendis tempore intermedio à renũciatione ad professionem, spectabunt ad eum, in cuius fauorem de ipsis disposuit; quia cum habeat ius ad ipsos percipiendos, nec impediatur, quin disponat secũdum ius, quod habet, erit quò ad ipsos attendenda eius dispositio, & poterit renunciare bonis immobilibus in fauorem vnius, & fructibus medio tempore percipiendis in fauorem alterius; cum quilibet possit, vt libuerit, de rebus suis disponere. *l. Non vsque adeo. ff.* Si quis à paren. *fue. manum.* & *l. In traditionibus. ff.* De *pactis.* & ideo potest vni tradere immobilia, & alteri fructus intermedij temporis. Vnde solum difficultas est, si absolutè Nouitius renunciet nihil disponendo de fructibus.

2 Respond. autem Sanchez *lib.* 7. *in Decal. cap.* 5. *nu* 63, Bordon. *tom.* 2. *Consil. resol.* 60. *num.* 18. Nō pertinere ad eum, in cuius fauorem est facta renunciatio, sed ad ipsũ pertinere solos fructus percipiendos à tẽpore professionis, & subdit Sāchez, quod ex ijs, quę dicturus est, constabit ad quos pertineant. Fundatur autem in eo, quia solum tempore professionis impletur

pletur conditio, ſub qua facta eſt renunciatio, quæ cum non ſit ſolum reſolutiua, ſed ſuſpenſiua, ſuſpendit renuntiationis effectum vſque ad illud tempus.

3 Verùm licet reſponſio Sanchez vera ſit, eius tamen fundamentum difficultatem patitur. Nam licet conditio ſuſpendat actum, ea tamen eueniente retrotrahitur à die euentus conditionis ad diem, quo celebratus eſt, & facit, vt actus valeat à die celebrationis *l. Qui balneum. & l. Potior. ff.* Qui *pot. in pign. hab. & l. Si quis ſub conditione. ff.* De *teſtam. tutel.* vbi Angel. & Alex. Si ergo renunciatio eſſet ſub conditione profeſſionis, retrotraheretur profeſſio ad tempus renunciationis, & faceret, quod renunciatio ab illo die valeret, & transferret ius in rem in eum, cuius fauore facta eſt, atque adeo quod fructus ad ipſum pertinerent à die renunciationis.

4 Itaque ex eo capite non ſpectabunt ad eum, ad cuius fauorem facta eſt renũciatio, quia renunciatio, vt dictum eſt, *quæſt. præced.* eſt facta cauſa profeſsionis, atque adeo à die tantum profeſſionis incipit valere, ſicut incipit valere teſtamẽtum à die mortis: vnde ante profeſsionem nullum ius transfert, cuius vigore fructus percipi poſſint. Quare ſicut ſeduſa renunciatione pertinerent ad renũciantem; ita etiam pertinebunt ſtante renunciatione, ſicut fructus pertinent ad teſtatorem, non obſtante teſtamento, vſq; ad mortẽ. Cum autem nouitius per profeſsionem transferat omnia ſua iura in monaſteriũ. *§. Si qua mulier.* Authent. *De ſanctis. Epiſcop.* & Authent. *Si qua mulier.* & Authen. *Ingreſſi. C. De ſacroſanc. Eccleſ.* & Cap. *Quia ingredientibus* 19. q. 3. transferet etiam ius, quod habet ad hos fructus, & proinde pertinebunt ad Monaſterium.

An, ſi Nouitius renunciet in fauorem Monaſterij, bona renunciata perueniant ſtatim ad Monaſterium. Quæſt. 277.

S V M M A

1 *Facta à nouitio renunciatione in fauorem monaſterij, an bona ſtatim perueniant ad ipſum.*
2 *Concilium Trident. prohibens, bona nouitij tribui monaſterio, non comprehendit renunciationem.*
2 *Ceſſante cauſa finali ceſſat diſpoſitio.*
3 *Renunciatio nouitij non ſtatim transfert bona in eum, in cuius fauorem eſt facta.*
4 *Neque conſentiente nouitio bona ipſius tradi poſſunt ante profeſsionem ei, in cuius fauorem facta eſt renunciatio.*

1 Non peruenire ſtatim ad Monaſterium, ſed expectandam eſſe profeſsionem, tradit Sanchez *lib. 7. in Decal. cap. 5. num.* 53. Quia, inquit ipſe, id prohibetur à Cõcilio Tridentino *ſeſſ.* 25. *cap.* 16. *De regul.* ibi. *Sed neque ante profeſſionem excepto victu, & veſtitu nouitij, vel nouitiæ illius temporis, quo in probatione eſt, quocunque prætextu à parentibus, vel propinquis, aut curatoribus eius Monaſterio aliquid ex bonis eiuſdem tribuatur, ne hac occaſione diſcedere nequeat, quod totã, vel maiorem partem ſubſtantiæ ſuæ monaſterium poſſideat, nec facilè, ſi diſceſſerit, id recuperare poſſit.* Quæ ratio, ait Sanchez, æquè militat, ſi facta renunciatione tradantur ſtatim bona monaſterio.

2 Verùm quamuis ex alio capite hęc opinio tenenda ſit, non tamen ob fundamentum Sanchez, ſi quidem Concilium non comprehendit renunciationem, dũ prohibet, ne bona nouitij ante profeſsionem tribuantur monaſterio; ſed ſolum, ne dentur alio titulo, quàm renunciationis. Quia in renunciatione ceſſat cauſa finalis illius diſpoſitionis, quæ eſt, vt profeſsio ſit libera, & ne ob difficultatem recuperandi propria bona inducatur Nouitius ad profitendum, & ideo ceſſat etiã

diſpoſitio, *l. Adigere*, *§. Quamuis. ff. De iurepatr.* & Cap. *Cum ceſſante. De appellat.* Quod autem in renunciatione ceſſet dicta cauſa finalis, conſtat, quia Conciliũ *ibid.* decernit, quod renunciatio non valeat, niſi ſequuta profeſsione, & ideo, ſi nouitius diſcedere vellet, ſtatim abſque vlla difficultate recuperaret propria bona, quia ceſſat titulus, ob quem poſſet monaſterium illa retinere, & proinde nõ poſſet interponere aliquã difficultatem, ſicut poſſet facere, ſi alio titulo eſſent tributa. Vnde Concilium relinquit renunciationem in ſuo ſtatu, quod nimirum iuxta ſui naturam transferat ſtatim, vel non transferat bona ad monaſterium.

3 Vera ergo ratio, cur non ſtatim bona ſint tradenda monaſterio, eſt, quia renunciatio ex ſui natura illa ſtatim non transfert. Effectus enim talis renunciationis transfertur in tempus ſubſequens ad profeſsionem, vel quia non ſit valida, niſi confirmetur profeſſione, vt dictum eſt ſupra; vel ſaltem quia ad ponendum effectum requirit profeſſionem tanquã conditionem. Quod enim effectum nõ ſortiatur, ſtatuit Concil. Trident. *cit. Cap. 16 ibi. Ac non aliàs intelligatur effectum ſortiri, niſi ſequuta profeſſione.* Si autem ſtatim eſſent tradenda bona monaſterio, ſtatim ſortiretur effectum, cum hic ſit effectus dictæ renunciationis.

4 Ex quibus colligitur; quod ſi nouitius renunciet in fauorem alterius, quàm monaſterij, neque adhuc ipſi tradenda ſunt bona, niſi ſequuta profeſſione; quia cum traditio ſit effectus renunciationis, & ipſa non ſortiatur effectum, niſi ſequuta profeſsione, non poſſunt bona tradi in virtute dictæ renũciationis, aliàs traditio eſſet iniuſta, & nulla. Quod valet, etiam ſi nouitius cõſentiat, quod tradantur; nam talis conſenſus eſſet contra diſpoſitionem Concilij, & contra formã ab ipſo præſcriptam, quod nimirum renunciatio ſit talis, quod non ſortiatur effectum, niſi ſequuta profeſſione; & proinde eſſet nullus, quia induceret effectum renunciationis, antequam poſſit induci.

An, ſi is, in cuius fauorem renunciauit nouitius, diſponat cauſa mortis de bonis ſibi renunciatis, teneat diſpoſitio, ſi decedat ante profeſſionem nouitij. Quæſt. 278.

SVMMA.

1 *Diſpoſitio cauſa mortis an valeat, ſi is, cui facta eſt renunciatio à nouitio, moriatur ante illius profeſſionem.*
2 *Renunciatarius neque ſpem acquirit ad bona nouitij ante illius profeſſionem.*
3 *Morte renunciatarij fit caduca renunciatio.*
3 *Morte legatarij extinguitur legatum, aut fideicommiſſum.*
4 *Morte legatarij extinguitur legatum, ſi moriatur ante impletam conditionem.*
5 *Renunciatio facta ad fauorem renunciatarij, & hæredum non transfert bona ad ipſos, ſi ante profeſsionem nouitij moriatur renunciatarius.*
5 *Renunciatio, ſi non ſortitur effectum in renunciatario, reuertitur ad renunciantem.*

1 Talem diſpoſitionem non ſubſiſtere, quatenus ſe extendit ad bona ſibi renunciata, reſoluendum eſt, cum defectu poteſtatis corruat. Neque enim, vt decernit Concil. Tridentin. *ſeſſ. 25. cap. 16. De regular.* renunciatio ſortitur aliquem effectum, niſi ſequuta profeſsione, & ideo bona renunciata, cum non ſint ſub iure renunciatarij, neque etiam ſunt ſub illius diſpoſitione. Et, hoc valet, etiam ſi poſtea ſequatur profeſsio.

2 Tunc enim renunciatio eſt inſtar vltimæ voluntatis, vt in ſuperioribus dictum eſt, & non cõualidatur, niſi per profeſsionem. Vnde renunciatarius nõ acquirit aliquod ius, nec ſpẽ vllam ad bona renunciata *l. fin. C. De pactis.* & notãt Bart. & alij *in l. Is poteſt. ff. De acquir. hæred.* Torniel. *in l. Hæredes mei. §. Cum ita num. 62. in fine. ff.* Ad Trebel. Noalis *De transmiſ. init. num. 12.*

3 Vnde morte renunciatarij fit caduca renunciatio, vt de legato, & fideicommiſ-

commisso decernitur *in l. Si Augustæ. ff.* De *leg.* 2. & in *l. Vnica. §. Et cum triplici.* ver. *Vel viro.* iuncto. *§. Prosecundo.* C. De *caduc. tollen.* et tradunt Craueta *in l. Cum Filiusfamilias par.* 2. *num.* 266. *ff.* De *leg.* 1. Castrens. *in l. Ciuitatibus §.* 1. *ff.* De *leg.* 1. Corn. *Consil.* 118 *num.* 14. *lib.* 3.

4 Imo etiam si talis renunciatio non se haberet instar vltimæ voluntatis, sed solum requireret professionem vt conditionem, neque adhuc subsisteret dispositio renunciantis, quia cum decedat ante adimplementum conditionis, sub qua facta est renunciatio in eius fauorem, nō potest bona renunciata transmittere; sed extinguitur renunciatio, sicut extinguitur legatum, aut fideicōmissum sub conditione, si ante adimpletam conditionē decedat legatarius, aut fideicommissarius. *l. Vnica. §. Prosecundo.* C. De *caduc. tollen.* & *l. Non putauit. §. A primo. ff.* De *bonor possess. cont. tab.* & *l. Intercidit. ff.* De *condit. & demonstr.* & *l. Hæredes mei. §. Cum ita. ff.* Ad Trebel. & *l. Cum ex filio. init. ff.* De *vulg. & pupil. substit.* vbi Bald. & Imola. Glos. communiter recepta *in l. Vnicam. ff.* De *his, qui an. aper. tab.* vbi Cin. Bar. Angel. Corn. & alij. Alexan. *Consil.* 206. *num.* 2. *vol.* 6. & *Consil.* 92. *n.* 1. *vol.* 3. Angel. *Consil.* 287. *num.* 3. ver. *Sed cum dies.* Dec. *Consil.* 416. *in fine.* & *Consil.* 574. *num.* 2. Ruin. *Consil.* 181. *nu.* 1. *vol.* 2. Ripa *in l.* 1. *num.* 36. *ff.* De *leg.* 1. Socin. iun. *Consil.* 117. *nu.* 18. *vol.* 1. Gabr. plures alios allegans *conclus.* 2. *nu.* 10. *De hæred. instit. lib.* 4. Ratio autem est, quia non potest transmittere ad hæredes, quod suum nō est; bona autem renunciata non sunt ipsius, quia conditio', sub qua sunt renunciata, suspendit actum, & impedit acquisitionem iuris'. Spes autem expectans adimplementum conditionis non potest transmitti, quia cum sit personalis, extinguitur cum persona.

5 Et prędicta doctrina extendēda est, vt habeat locum, etiam si renunciatio sit facta in fauorem renunciatarij, & etiā hæredum ipsius iuxta ea, quæ tradunt Bald. *Consil.* 391. *lib.* 3. Fulgos. *Consil.* 17. Bolognet. *Consil.* 64. Menoch. *Consil.* 84. *num.* 15. quos sequitur Noalis *de transmissione. cap.* 44. *nu.* 1. Talis namque renunciatio est facta contemplatione renūciatarij, & solum extenditur ad hæredes ratione ipsius: vnde, si in ipso non sortitur effectum, euanescit, & bona renunciata redeunt ad renunciantem iuxta *l. Si inter virum. ff.* De *reb. dub.* & tradita per Bald. *in l.* 2. C. De *iure dot.* Castrens. *in l. Quod de bonis. §. Ex donat. num.* 2. *ff.* Ad *l. Falcid.* Dec. *in l. Non omnis. num.* 7. *ff.* Si *cert. pet.* Ias. *ibid. num.* 5. & *Consil.* 6. *aliàs* 245. *n.* 4. *lib.* 3. Alexan. *Consil.* 14. *num.* 3. *lib.* 1. Crauet. *Consil.* 214. *num.* 18. Cum enim sit ad ipsum coarctata, nec possit sortiri effectum, defectu subiecti euanescit.

An pater Nouitij possit aliquid donare Monasterio. Quæst. 279.

SVMMA

1 *Pater nouitij, an possit aliquid donare monasterio. & num. seq.*
2 *Dispositio Concilij Tridentini non habet locum quò ad donationem, quæ fit à patre nouitij.*
3 *Tutores, curatores, &c. nouitij non prohibentur donare monasterio aliquid de proprio.*

---

1 QVod pater Nouitij nō possit aliquid donare Monasterio, veluti paramentum altaris, aut quid simile, in quo nouitius agit nouitiatum, tradit Sel. *in Select. canon. cap.* 32. *nu.* 3. asserens ita decisum fuisse sub *die* 12. *August.* 1617. apud Barbos. *in Collect. ad Concil. Trident. sess.* 25. *cap.* 16. *De regul. num.* 45.

2 Verum, Si hæc decisio vera est, existimo, quod non fuerit vniuersalis, sed in casu particulari, in quo ratione circumstantiarum haberet locū dispositio Concilij Tridentini *dict. sess.* 25. *cap.* 16. *de Regular*, quia aliàs dicta declaratio non cōgrueret illi dispositioni; cum Concilium solum prohibeat, aliquid dari monasterio de bonis eiusdem nouitij, non autem, quin pater de proprijs aliquid donet:

Nec

Nec habeat locum cauſa finalis prohibitionis, quæ eſt, ne nouitius recedere poſſit, ſi vellet, ob difficultatem recuperandi propria bona. tum quia nihil de bonis ipſius daretur monaſterio; tum quia paramentum altaris non eſt tanti, vt inducat neceſsitatem profitendi in nouitio. Et ideo hanc partem tenent Sanchez *lib.7.in Decal.cap.5.num.23.* Vecch. *in praxi nouitiorum. diſp.8.dub.7. num.14.*

3 Ex quibus colligitur cum Suarez *tom.3.de relig.lib.5.cap.9. nu.16.* Vecchio *in praxi Nouit. num. praeced. cit.* Tutores Curatores, ac conſanguineos nouitiorũ poſſe de proprijs bonis monaſterio donare non ſecus, ac ſi ibi non adeſſet nouitius, quiá cum prohibitio Concilij procedat ſolum quò ad bona nouitij, non ſe extendit ad bona propria ipſorũ, & proinde reiinquuntur in eo ſtatu, in quo eſſent, ſi nihil ad ipſos de nouitio pertineret.

An, renunciatio nouitij cum debita ſolemnitate valeat ſequuta profeſsione irrita, ſi poſtea profeſsio ratificetur. Quaeſt.280

S V M M A

1 *Renunciatio nouitij non valet, niſi ſequuta valida profeſsione.*
2 *Paria ſunt nulliter fieri, et non fieri.*
2 *Renunciatio reuocari non poteſt. ſi profeſsio ſit nulla, poſt elapſum quinquennium, in foro externo, niſi admittatur ad reclamandum.*
3 *Renunciatio an conualidetur, ſi profeſsio nulla ratificetur.*
3 *Factum tempore inhabili relatum in tempus habile, valet, dum peruenit ad tempus, à quo poteſt incipere.*
4 *Renunciatio non valet, ſi profeſſus inualidè reuertatur ad ſaeculum.*
5 *Renunciatio an euaneſcat, ſi nouitius non reclamet contra nullitatem profeſsionis, ſed ratificet.*
6 *Correſpectiuitas actuum, in quo conſiſtat.*
6 *Correſpectiua non debent diuerſo iure cenſeri.*
6 *In correſpectiuis inualiditas vnius infert etiam alteri,*
7 *Ratificatio profeſsionis eſt nouus actus ex noua deliberatione.*
8 *Ratificatio actus ab initio nulli non retrotrahitur.*
9 *Quando, quae fiant tempore inhabili, incipiant valere, ſi transferantur in tempus habile.*

1 QVia renunciatio non valet iuxta decretum Concilij Trid. *ſeſſ. 25. cap. 19. de Regular.* niſi ſequuta profeſſione. Et proinde neceſſe ſit, quod ſequatur profeſſio valida, quia profeſsionis irritæ nulla habetur ratio, cum reuera non ſit ſequuta, quia paria ſunt, nulliter fieri, ac non fieri *l. Non putauit. §. Non quaeuis. ff. De bonor. poſſeſ. cont. tab.* & *l. Quoties. ff. Qui ſatiſd. cog.* ideo ad conualidandam renunciationem requiritur legitima profeſsio. Quod etiam colligitur ex diſpoſitione Concilij, nam vult, quod non ſortiatur effectum, niſi ſequuta profeſsione, vt liber ſit nouitus ad recedendum, ſi velit, & proinde iuxta hanc diſpoſitionem nunquam ſortietur effectum, quouſque eſt in facultate nouitij recedere, atque adeo niſi ſequuta valida profeſsione. Et ita notant Rodriquez *tom.2.ſum.cap.7. num.6.* Lopez *lib.2. de contrac. cap. 39. quaeſt. 3. not. 6.* Sanchez *lib.7. in Decal. cap. 5. num. 55.*

2 Eſt autem ſupponendum. Quod ſi profeſsio ſit nulla, & profeſſus intra quinquennium non reclamet, nō poterit reuocare amplius renunciationem, vt docent Spinus *in Speculo teſtam.gloſ.12. prin. num.vlt.* Vega *par.1.ſum.cap. 91. caſu 4.* Rodriquez *tom. 2. quaeſt.regul. quaeſt.47. art.11.* & *tom.1. ſum.cap. 90.n.5.* & *tom.2. cap.7.nu.6.* Sanchez *lib.7. in Decal.cap.5. num. 56.* Quod intelligitur, vt aduertit Sanchez, in foro externo, quia renunciatio ſequitur naturam profeſsionis; vnde ſicuti tunc profeſsio in foro externo habetur pro rata iuxta decretum Concil. Trident. *ſeſſ. 25. cap.19. de Regular.* ita etiam habetur renunciatio, niſi aliunde corruat. In foro tamen conſcientiæ non valebit, & ideo cum profeſſus nulliter non poſsit bona renũciata in iudicio repetere

petere, poterit vti, quantum commodè potest, occulta compensatione, cum lex fundata in præsumptione iuris, & de iure non obliget in conscientia, quando præsumptio est falsa. Si tamen restituatur ad reclamandum, & doceat de nullitate professionis, corruet quoque renũciatio, quia sicut constabit de nullitate professionis, ita etiam, quod renunciatio non sit sortita effectum.

3 Difficultas autem solum est, si stante nullitate professionis, de qua constet, & postea intra, vel vltra quinquenuium ratificetur, conualidetur quoque renunciatio. Quod autem ratificatione professionis conualidetur renunciatio, tradunt Riccius. *Decis. Neap.* 146. *part.* 4. Sanchez *lib.* 7. *in Decal. cap.* 5. *n.* 56. Tamburin. *tom.* 3. *De iure Abbat. disp.* 4. *qu.* 12. *nu.* 2. Bordon. *De profes. regul. cap.* 6. *q.* 29. & *tom.* 2. *Consil. Resol.* 60. *num.* 17. Barbosa *ad Concil. Trident. sess.* 25. *cap.* 16 *de regul. n.* 16. Et prob. Quia professio subsequens est vera professio, & retrotrahitur, ac si ab initio valida fuisset, & parit eosdem effectus, atque adeo conualidat renũciationem. Deinde quia factum tempore inhabili relatum in tempus habile val. t, cum peruenit ad eum statum, à quo potest incipere Cap. 12. *De conuer. coniug.* & *l. In tempus. ff.* De *bared. inslit.* ergo cũ renunciatio perueniat ad eum statum, in quo potest habere efficax principium, conualidabitur.

4 Hæc doctrina mihi difficilis videtur. *Vnde existimo, quod quando* Nouitius *reclamat contra professionem, & obtinet sententiam pro inualiditate, si rursus mutata voluntate profiteatur, non conualescat renunciatio facta ante professionem inualidam.* Moueor. Quia, si professus inualidè redeat ad sæculum, reuocatur renũciatio, nec habet amplius vigorem, vt docent communiter Menoch. *De arbitr. lib.* 2. *centur.* 5. *num.* 7. Honded. *Consil.* 73. *num.* 16. *vol.* 2. Sanchez *lib.* 7. *in Decal. c.* 5. *num.* 55. Rodriquez *par.* 2. *sum. cap.* 7. *n* 6. Lopez *lib.* 2. *de contract. cap.* 39. *quæst* 3. *not.* 6. Spinus *in speculo testam. glos.* 12. *princip. num. vlt.* Vecch. *in praxi nouit. disp.* 8. *dub.* 9. *num.* 6. & communiter; & habetur ex Concilio Trident. *sess.* 25. *cap.* 16. *de Regul.* Quia recedente nouitio, aut nulliter professo à monasterio, non verificatur, quod sit sequuta professio; atque adeo, nec quod renũciatio sortiatur effectum. Ergo reuocabitur, quoque renunciatio, si professus nulliter reclamet, & obtineat sententiam pro nullitate, nam tunc interuenit formalis recessus à religione, quamuis non materialis, & corporalis. Sententia enim nullitalis ad instantiam professi licentiat ipsum petentem, vt recedat à religione, & dum acceptat sententiam, ipse se licentiar, vnde cum interueniat dissolutio cõtractus, partes recedunt ab ipso, atque adeo professus recedit ab incorporatione cum religione.

5 Rursus. *Etiam si non reclamet contra nullitatem professionis, dummodo tamen de ipsa constet, existimo euanescere renunciationem, & opus esse noua renunciatione, quando ratificaturus est professionem.* Ratio autem est. Quia renunciatio fit cum ordine, & relatione ad illam professionẽ, quæ subsequitur; & cum professio vnica tantum vice emitti possit ex natura ipsius actus, ratione relationis coarctatur renunciatio ad illam vnicam professionem, quæ subsequitur. Ergo si ab ipsa non conualidatur, euanescit, & proinde non potest conualidari ab alia professione, quæ longo tempore post emitti potest; cum non sit facta pro ipsa, sed cum ordine ad inualidam. Relatiua namque sicut non extenduntur vltra terminum propriæ relationis, ita nec ab alio, quàm ab ipso possunt qualificari.

6 Confir. Renunciatio, et professio sunt actus correspectiui, quia renunciatio subordinatur professioni, in quo consistit correspectiuitas secundum Tusch. *littera C. conclus.* 1043. *num.* 2. Nec obstat diuersitas temporis, in quo fiunt, quia ad saluandam correspectiuitatẽ sufficit, quod vnus fiat intuitu, et contemplatione alterius, vt tradunt Ancharan. *Consil.* 434. *num.* 3. ver. *Præterea*. Craueta *Cons.* 153. *nu.* 8. ver. *Idem si non incontinenti.* et *Consil.* 156. *num.* 17. ver. *Non obstat tertium*; Seraph. *Decis.* 619. *nu.* 7. Rota *Decis.* 233. *num.* 2.

num.2. par.2. Poſthum. apud Farinac. Vnde cum correſpectiua non debeant diuerſo iure cenſeri l. *Etiam .§. Ex cauſa ff. De minor.* & notant Crauet. *Conſil.16. num.4.* & *Conſil.246. nu.7. & 4.* ſi vnum eſt inualidum. alterum quoque erit tale, & ideo ſtante nullitate profeſſionis, nulla quoque erit renunciatio, atque adeo repetenda. Præſertim quia in correſpectiuis quod ineſt vni, ineſt etiam alteri, & proinde inualiditas vnius inerit etiam alteri, vt tradunt Bald. *Conſil. 317. per totum. lib 3.* Tuſch *littera* C. *cõcluſ.1043. num.4.* Tiraquel. *in l. Si vnquam. verbo* Donatione largitus. *num. 117. C. De reuocan. donat.* Gabr. *Concluſ. 13. num.17. De præſumpt.* Craueta *Conſil.461. num. 39.* Seraphin. *Deciſ. 542. num. 4.* Rota *Deciſ.108. num.5. par.5. Diuerſ.* & *Deciſ. 323. n.86 par.6.*

7 Confir. 2. Ratificatio profeſſionis eſt nouus actus proueniens ex noua deliberatione *l. Aſſe toto. ff.* De *hered. inſtit.* & *l. Obuenire ſolet. ff.* De *verbor. ſignific.* & notant Socin. *Conſil.92. num.11. lib.3.* Menoch. *Conſil. 80. num. 66.* Ludouiſ. *Deciſ 395. num.10.* Ergo requirit etiam nouam renunciationem, cum renunciatio debeat fieri intuitu, & contemplatione profeſſionis, atque adeo ex vi illius deliberationis, ex qua promanat profeſſio, alioquin ſi proueniret ex alia deliberatione, non eſſet contemplatione profeſsionis, nam profeſsio emittenda non moueret ad ipſum. Vnde nec etiam ſeruaretur forma Concil. Tridentini, quod fiat intra duos proximos menſes ante profeſsionem: vnde etiam ob defectum formę non ſubſiſteret.

8 Ad 1. in oppoſitum. reſp. Ratificationem eſſe quidem veram profeſſionē, ſed per nouum actum, & ex noua deliberatione. Neque retrotrahi ad tempus profeſsionis inualidæ, quia ratificatio actus ab initio nulli non retrotrahitur, vt tradunt Surdus alios allegans *Deciſ.241. num. 70.* Pariſ. alios ſimiliter citans *De reſignat. lib.9. quæſt.17. num.71.* Honded. *Conſil.38. num.19. & ſeq lib.* . Ludouiſ. *Deciſ.395. num. 9.* Rota *Deciſ.557. n.3. par.1. Recent.* & ideo non poteſt conualidare renunciationem ab initio factam, præſertim quia iam euanuit.

9 Ad 2. reſp. Quod quæ fiunt tempore inhabili, ſi transferantur in tempus habile, incipiunt valere, ſi habeant tractum ſucceſſiuum; ſecus autem ſi non habeant, ſed extinguantur. Nam vt incipiant valere, debent poſſe peruenire ad tempus habile. Non poſſunt autem peruenire, niſi habeant tractum ſucceſſiuum; quia ſi euaneſcunt, non habentur amplius in conſideratione, ſed ſubintrat regula, quod ab initio nullum temporis tractu non conualeſcit. Renunciatio autem nouitij euaneſcit ſubſequuta profeſſione nulla, vt conſtat ex dictis, & tamquam correſpectiua ad ipſam, non habet tractum ſucceſſiuum, ſed extinguitur cum ipſa profeſſione.

An per decretum Concilij Tridentini ſeſſ. 25. cap. 16. de Regular. *prohibeatur poſſe dari mutuò monaſterio de bonis nouitij. Quæſt. 281.*

SVMMA

1 *Excepto victu, & veſtitu nouitij nihil poteſt dari monaſterio de bonis Nouitij.*
2 *Mutuatio an comprehendatur ſub hac prohibitione.*
3 *Concilium Tridentinum quid prohibeat. dū prohibet, ne de bonis nouitij detur monaſterio.*
3 *Dictio, dare, quid ſignificet.*
4 *Mutuatio de bonis nouitij in fauorem monaſterij an repugnet menti Concilij Tridentini.*
5 *Omnis diſpoſitio regulatur à ratione, ſecū dū quam reſtringitur, & ampliatur.*
6 *Concil. Trid. quomodo prohibeat, ne quocū que prætextu detur monaſterio de bonis nouitij ante profeſſionem.*

---

1 TRident. Concil. *ſeſſ.25. cap.16. De Regular.* prohibet ne ante profeſſionem excepto victu, & veſtitu nouitij, vel nouitiæ illius temporis, quo

quo in probatione est, quocunque prætextu à parentibus, vel propinquis, aut curatoribus eius monasterio aliquid ex bonis eiusdem tribuatur; ne hac occasione discedere nequeat, quod totam, vel maiorem partem substantię suę monasterium possideat; nec facile, si discesserit, recuperare possit; quin potius præcipit sancta Synodus sub anathematis pœna dantibus, & recipientibus, ne hoc vllo modo fiat, & vt abeuntibus ante professionem omnia restituantur, quæ sua erant. Quod vt rectè fiat, Episcopus etiam per censuras ecclesiasticas, si opus fuerit, compellat. Difficultas modo est, an per hoc decretum prohibeatur etiam mutuatio.

2 In hac difficultate Rodriquez *to. 2. sum. cap. 7. in fine* refert, graues Doctores Salmaticenses de hac re consultos, respondisse, non comprehendi sub hoc decreto mutuationem, dum modo interueniat pignus, aut fideiussio. Quam opinionem ait, se non damnare, sed nec audere sequi. Velasc. autem *de part. cap. 36. num. 32.* quem sequitur Sanchez *lib. 7. in Decal. cap. 5. num. 24.* asserunt comprehendi sub dicto decreto etiam mutuationem, & proinde esse illicitam; addit tamen Sanchez, se non audere oppositam opinionem damnare. Imo esse licitam mutuationem cum pacto, quod si nouitia profiteatur, remaneat quantitas mutuata pro dote; & si non profiteatur, remaneat periculo parentū, tutorum, aut curatorum, & non imputetur in legitimam; & non fiat mutuatio de bonis nouitijs, aut nouitiæ.

3 Verum saluo semper meliori iudicio, existimo, *Quod mutuatio nō cōprehendatur sub dicto decreto, & proinde licita sit de bonis nouitij, si fiat cum debitis cautellis.* Ratio autem est. Quia Concilium vtitur dictione, *Tribuatur*, quæ idē omnino significat, ac *Detur*; Dictio autem dare importat translationē dominij, vt notant Menoch. *lib. 3. præsump. 34. num. 32.* Surd. *Decis. 166. nu. 16.* Gratian. *Discep. forens. cap 82. num. 14.* Bertazzol. *De claus. instrum. clau. 16. glos. 1. n. 3.* Ludouis. *Decis. 194. nu. 15.* Vnde cum Concil. prohibeat, ne absolutè detur, prohibebit solum absolutam trāslationē dominij; non autem translationem dominij secundum quid, qualis est in mutuo, in quo solum pro illo tempore, pro quo fit mutuatio, transfertur dominiū: & proinde solum prohibet dare, quod est absolutè dare: non autem dare mutuò, quod est dare secundum quid.

4 Confir. Concilium præcipit, quod si nouitius nolit profiteri, omnia, quæ sua erunt, ipsi restituantur, & per Ordinarios per censuras quoque, si opus fuerit, compellatur monasterium ad restituendum. Ergo quando prohibet, ne aliquid tribuatur monasterio de bonis nouitij, non intelligit de mutuatione, sed de alijs modis dandi, ex quibus oriri potest titulus non amplius restituendi, nam elapso tempore, pro quo facta est mutuatio, manifesta est obligatio restituendi, ita vt nulla tergiuersatione negari possit.

5 Confir. 2. Omnis dispositio regulatur à ratione, cui innititur, ita vt ampliet ur, & restringatur ad mensuram suę rationis, & proinde etiā si verba aliquid amplius sonent, restringantur ad terminos rationis *l. Cum pater. §. Dulcissimis. ff. De legat. 2.* vbi Bart. Imola, & alij. & *l. Adigere §. Quamuis. ff De iurepatr.* vbi Bart. et alij. & *l Milites agrum. ff De re milit.* & tradunt Abbas *in Cap. Quia in insulis. De regul.* & in Cap. *Suggestum. De appellat.* Dec. *ibid. not. 1. & 2.* Butr. *in Cap. Post translationem. num. 24. De renun.* Tiraquel. alios citans in tractat. *Cessante causa. par. 1. num. 144.* Euerar. *in Topica. Loco, à ratione legis stric ad restr. leg.* Suarez *lib 6. De legib. cap. 5. n. 5.* Præsertim, quando ratio est in lege expressa. Cum enim ratio sit anima legis tribuens ipsi vim, & efficaciam, non potest facere, quod secundum vim obligatiuam vltra illos terminos se extendat, vltra quos non se extendit ratio. Ratio autem, ob quam Concilium prohibet ne de bonis nouitij aliquid detur monasterio, est, vt ipsi conseruetur plena libertas recedendi, & ne ob difficultatem recuperandi, quod dedit, inducatur ad

profitendum, & aliquid minuatur de plena libertate. Hæc autem ratio non habet locum in mutuatione præsertim si interueniat pignus, aut fideiussio, quia tunc nulla aderit difficultas in recuperando, quod mutuatus est. & proinde neque habebit locum dispositio Concilij.

6 Dices Concilium prohibet, ne quocunque prætextu aliquid detur de bonis nouitii. Ergo etiam prætextu mutuationis. Resp. Prohibere, ne quocunque prætextu detur, quando simpliciter datur, & absolutè transfertur dominium: & quò ad hunc modum dandi excludit quemcunque pretextum. Non autem excludit quemcunque prętextum quo ad modum dandi secundum quid, vt fit in mutuatione. quia cum ratio legis regulet totam dispositionem, excludit prætextum solum in ordine ad id, quod ab ipsa lege ratione informata prohibetur.

An si nouitius dispensetur, vt profiteatur ante completum annum nouitiatus; habeat semper integrum bimestre pro renunciatione facienda. Quæst. 282.

S V M M A.

1 *Nouitio dispensato vt ante annum profiteatur, an concedatur bimestre pro renunciatione.*
1 *Dispensatio non extenditur ad accessoria separabilia.*
2 *Opinio Bordoni*
3 *Concilium concedit absolutè bimestre nouitiis pro renunciatione, non autem talem, aut talem mensem.*
3 *Dispositio habet locum, quando verba aptantur materia.*
4 *Dispensatio pro professione ante debitum tempus non immutat decretum Concilij de renunciatione.*
5 *Dispositio Trident. de renunciatione obligat nouitium, etiam si profiteatur ante mensem vndecimum.*
6 *Dilata professione vltra annum, potest etiã differri renunciatio.*
7 *Renunciatio facta intra duos menses vltimis nouitiatus an valeat si vltra annum differatur professio.*

1 SAnchez *lib. 7. in Decal. cap. 5. nu.* 83. docet, quod si nouitius dispensetur, vt profiteatur ante vndecimũ mensem, non gaudere beneficio bimestris ante professionem quò ad renũciationem faciendam, sed renunciationem esse faciendam proximè ante professionem, quàm maximè fieri potest. Quia dispensatio non extenditur ad accessoria separabilia, vt supponit, se probasse *lib. 8. de matr. disp. 1. num. 19. & 20.* renunciatio autem est actus separabilis à professione, licet sit accessoria. Præsertim quia credendum est, Pontificem, quàm minimum fieri potest derogare Concilio Tridentino.

2 Bordonus autem *tom. 2. Consil. Regular. resol. 60. num. 10.* asserit. Quod si professio ex dispensatione fiat ante vndecimum mensem renunciationem fieri posse in bimestri precedente professionem, quia cum non possit obseruari decretum Concilij de vltimo bimestri anno nouitiatus, censetur illi derogatũ, quia impossibilium nulla est obligatio. At si professio sit facienda intra vndecimum mensem, tunc quia seruari potest quò ad tempus decretum Concilij, facienda est renunciatio saltem intra vndecimum mensem, ita vt si prima die mensis vndecimi sit emittenda professio eadem die renunciatio facienda sit.

3 Mihi tamen probabilius videtur, *Quod in quocunque tempore ante completum nouitiatus annum fiat professio ex dispensatione, possit nouitius gaudere beneficio duorum mensium proximorum ante professionem, in quibus renunciare possit iuxta formam Concilij.* Moueor. Quia Concilium solum decernit, quod renunciatio fiat, intra duos menses proximos ante professionem, nec coarctat ad vndecimum, & duodecimum. Ergo quocunque tempore fiat professio, dispositio Concilij de duobus mensibus proximis ante professionem potest habere locum tanquam non coarctata ad hunc, vel il-

lum

lum mensem, atque adeo debet subintrare. Tunc enim dispositio habet locū, quando verba ipsius accommodantur materiæ, & ad ipsam diriguntur. *l. Miles. S. Pro parte. ff.* De legat. 2. & notant Castrens. *Consil.* 252. *lib.* 1. Bald. *Consil.* 495. ver. *Non obstante. lib.* 4. Verba autem Concilij dirigūtur ad duos menses proximos ante professionem in confuso, non autem ad hos, vel illos.

4 Confir. Quod renunciatio fiat intra duos proximos menses ante professionem, est diuersa dispositio ab ea, qua disponitur, quod professio non fiat, nisi expleto anno sextodecimo, & expleto anno nouitiatus. Ergo ex eo, quod in hac posteriori fiat dispensatio, nō fit aliqua immutatio in priori, cum sit separabilis ab ipsa, & optimè absque posteriori possit habere locum. Ergo semper obligabit tàm quò ad id, quod concedit, quàm quò ad id, quod negat, vt nimirū non fiat renunciatio ante duos menses proximos ante professionem; & quod toto illo præcedente bimestri fieri possit.

5 Ex his colligitur. Quod si decretum Concilij fieret impossibile, quando professio fieret ante vndecimum mensem, vt vult Bordon. *num.* 2. *citat.* euanesceret omnino quò ad illam partem, in qua fieret impossibile, & proinde in quocunque tempore nouitiatus posset nouitius renunciare. Verum, cum etiam quò ad hanc partem optimè cohæreat cum dispensatione de professione ante completum annum nouitiatus, semper obligabit iuxta superius dicta.

6 Colligitur 2. Cum Bordono *tom.* 2. *Consil. Reg. resol.* 60. *num.* 12. Posse differri renunciationem vltra annum integrū nouitiatus, quando differtur etiam professio. Nam decretum Concilij dicit, quod renunciatio fiat Intra duos menses proximos ante professionem; vnde quando differtur professio vltra annum nouitiatus, si differatur etiam renunciatio, adhuc verificabitur dispositio Concilij, quod fiat intra duos proximos mēses ante professionem. Verificata autem dispositione Concilij, habetur obseruantia legis.

7 Colligitur, 3. Quod si renunciatio fiat intra duos vltimos menses nouitiatus, & postea vltra expletum annum nouitiatus differatur professio, valere renūciationem, vt docent Sanchez *lib.* 7. *in Decal. cap.* 5. *num.* 82. Menoch. *Cons.* 238. Barbosa *ad Concil. Trident. sess.* 25. *cap.* 16. *nu.* 37. *De regular.* citans Armendar. Bordon. *tom.* 2. *Consil. Reg. resol.* 60. *num.* 12. Vecch. *in Praxi Nouit. disp.* 8. *dub.* 9. *n.* 5. asserens, ita declarasse. S. Congregat. *die* 17. *Octob.* 1594. Nam adhuc fit renūciatio bimestri proximo ante professionem intelligendo de professione pro illo tempore, in quo aliàs esset emittenda iuxta dispositionem Cōcilij, nisi ex causa differretur.

An corruat renunciatio facta à nouitio de hæreditate paterna, si viuo patre deficiat posteritas tota ipsius. Quæst. 283.

S V M M A

1 *Renunciatio nouitij an corruat, si viuo patre deficiat posteritas. & num. seq.*
3 *Spectata volūtate interpretatiua nouitij, renunciatio non censetur facta in omnem euentum.*
4 *In interpretanda voluntate quid spectandum.*
4 *Voluntas præsumitur iuxta leges regulata.*
5 *Monasterium præfertur extraneis, & transuersalibus.*
5 *Magis coniuncti magis ex charitate diligendi.*
5 *Charitas facit interpretari dispositionem etiam vltra consuetum modum.*
6 *Profitens præsumitur cogitare de commodo monasterij.*
6 *Solatium religiosorum; quod bona sua eos sequantur.*

1 PRima sētētia tenet, non corruere renūciationē paternę hæreditatis; quamuis viuo patre deficiant omnes descendentes. Ita Couaruu. *in Cap. Quam-*

uis pactum . par. 3 §. 3. *num.* 4. ver. *Nono.* Spinus *in ſpeculo teſtam. gloſ.* 12. *princip. n.* 52. Valquez *de ſucceſs. creat. lib.* 2. §. 18. *num.* 117. Molina *tom.* 3. *De iuſt. & iure diſp.* 579. *num.* 19. Addunt tamen Couarru. & Molina, quod decedente Patre ab inteſtato ſuccedet monaſterium capax bonorum, cum non ſuperſit aliquis ex deſcenden tibus patris, quem præſumatur voluiſſe præferri filio, & monaſterio ratione filij. Fundamentũ huius opinionis eſt. Quia cum renunciatio ſit facta intuitu profeſsionis, atq; adeo ab eo, qui ſcit, quod amplius non indigebit bonis renunciatis, cenſetur facta in omnem euentum, atque adeo tradita patri plena poteſtas diſponendi de bonis renunciatis.

2 Secunda tamen ſententia tenet, quod deficiente tota poſteritate patris corruat renunciatio, atq; adeo decedente patre tota hæreditas reuertatur ad monaſterium, nec poſsit pater aliquem inſtituere. Ita Tel. *ad l.* 6. *Tauri. nu.* 51. *& ſequen.* Sanchez *lib.* 7. *in Decal. cap.* 7. *num.* 29. Quia quamuis ingredientes religionem non præſumantur ſolliciti de rebus temporalibus quò ad ſe ipſos, præſumuntur tamen quò ad monaſterium.

3 Hæc *poſterior ſententia, quamuis pauciores doctores pro ſe habeat, mihi tamẽ videtur probabilior ſpectata ratione.* Nam cum non conſtet, an renunciatio ſit facta fauore deſcendentium, ſumus in dubio, an ſit facta in omnem euentum, an ſolum in euentum poſteritatis: vnde pro deciſione dubij recurrendum eſt ad voluntatem interpretatiuam renunciantis. Spectata autem voluntate interpretatiua non cenſetur facta in omnem euentum, ſed ſolum in euentum poſteritatis.

4 Ratio autem eſt. Quia in interpretanda voluntate, ſpectari debet volũtas, quid voluiſſet, ſi cogitaſſet, & expreſsiſſet. *l. Penul. ff.* De iure codicil. & *l. fin. ff.* De *hæred. inſtit.* & *l. Titius.* §. *Lucius Titius. ff.* De *lib. & poſth* & ita notant Socin. ſen. *in l.* 1. *num.* 38 ver. Nono. *ff.* De *vulg. ſubſtit.* Galiaula *in l. Centurio. num.* 51. *Eod. tit.* Calcan. *Conſil.* 103. *num.* 2. Bart. *in l. In teſtamento* 1. *num.* 3. C. De *milit. teſt.* Caſtrenſ. *in l. fin. num.* 3. ver. *Sed contra. ff.* De *inſtit. & ſubſt.* Craueta. *Conſil.* 785. *nu* 6. Quando autem conſideratur, quid voluiſſet aliquis, ſi cogitaſſet, ſemper reſpicitur ad regulas rationis rectæ, quibus præſumitur voluntas regulari, & ſine quibus non eſt voluntas legitima, & proinde ſemper præſumitur ſecundum leges regulata, in quibus regulæ rectę rationis exprimantur, vt tradunt Bart. *in l. Hæredes mei.* §. *Cum ita. num.* 4. *ff.* Ad *Trebel.* Alciat. *in Paradox. cap.* 19. *num.* 2. Socin. iun. teſtans de communi *Conſil.* 168. *n.* 63. *lib* 2. Socin. ſen. *Conſil.* 51 *num.* 33. *vol.* 4. Bald. *in l.* 1. *in fine. ff.* De Fal. cau. adiec. leg. Dec. *Conſil.* 153. *num.* 4. ver. *Et retenta.* Afflict. *Deciſ.* 44. *num.* 20.

5 Hac autem voluntate ſpectata renunciatio non poteſt dici facta in omnẽ euentum, ſed ſolum in euentum poſteritatis, quia deficiente poſteritate concurrunt extranei omnino, qui nullo modo pertinent ad renunciantem, aut ad ſummum tranſuerſales; Ex altera verò parte concurrit monaſterium, cui ipſe eſt incorporatus, & quod tenetur magis diligere iuxta ordinem charitatis, quàm extraneos, aut tranſuerſales, quia, vt communiter docent cum D. Th 2. 2. *qu.* 26. *ar.* 7. & 8. ordo charitatis exigit, vt magis diligamus magis coniunctos nobis, quàm minus coniunctos. Monaſterium autem eſt ipſi magis coniunctũ, vt pote cuius ipſe eſt membrum, & de cuius bonis ipſe participat. Vnde cum ſecundum menſuram charitatis debeat fieri interpretatio, vt voluntas ſit talis, qualis debet eſſe ſecũdum regulas rectæ rationis, & charitas faciat interpretari diſpoſitionem etiam vltra conſuetum modũ *l. Si ſeruus plurium.* §. *fin. ff.* De leg. 1. & *l. Si fuerit ff.* De *reb. dub.* & *l. fin. ff* De *iuſt. & iure.* & *l. Cum tale* & *l. Cum Auus. ff.* De *condit. & demon.* & *l. Generaliter.* §. *fin.* C. De *inſtit. & ſubſt. ſub condit.* & *l. Nõ ſolum.* §. Denuo. *ff.* De *ritu nupt.* & plura congerens Tiraquel. *in l. Si vnquam. init. num.* 3. *& ſeq.* & *Verbo.* Libertis. *num.* 75. C. *De reuocan. donat.* concludendum eſt, quod renuncians coarctauerit renunciationem

tionem ad euetum posteritatis, & quod illa deficiente respexerit ad monasteriū; & proinde euanescat renunciatio tamquam facta in fauorem posteritatis, & succedat monasterium.

6 Neque vrget fundamentum oppositæ opinionis. Nam quamuis profitens in religione sciat, quod non amplius indigebit bonis renunciatis, præsumitur tamen respicere ad monasterium, & cogitare de eius commodo, vt meliori modo possit sibi necessaria subministrare Cap. *fin. 20. quæst.* 3. atque adeo velle ad ipsū transire bona, quibus renunciat, defectu posteritatis, quam in renunciatione monasterio præfert. Præsertim quia est solatium religiosorum, vt bona sua eos sequantur. *§. Sed & hoc præsenti*. Authen. *De sanctis. Episcop.* ibi. *Hoc autem solatio*, & notat Beroius *in Cap. In præsentia. nu.* 480. *& seq.* De probat.

An in renunciatione facta à nouitio veniat legatum relictum sub conditione, si conditio non impleatur ante professionem, licet possit impleri. Quæst. 284.

S V M M A.

1 *Legatum relictum sub conditione professionis non comprehenditur sub renunciatione nouitij.*

1 *In legatis attenditur tempus, in quo impletur conditio.*

2 *Legatum relictum sub conditione, quæ possit impleri ante professionem an comprehendatur sub renunciatione.*

3 *In legatis ita attenditur tempus, in quo impletur conditio, vt non retrotrahatur.*

4 *Legatum sub conditione ante conditionem non parit ius in spe.*

5 *Spes orta ex contractu potest in alium transferri, & transmitti ad hæredes.*

5 *Spes orta ex vltima voluntate non potest transferri in alium, aut ad hæredes transmitti, & cur.*

1 SI conditio sit ipsa professio, vt nimirum relinquatur legatum, si profiteatur in religione, non contineri sub generali renunciatione, tradunt Benedict. Ægid. *in l. Titia, si non nupserit. par. 1. num.* 51. *ff.* De *condit. & demonstr.* Sanchez *lib.* 7. *in Decal. cap.* 7. *num.* 53. Quia cum posita conditione professionis profitens non sit amplius sui iuris, sed omne ius transtulerit in religionem, legatum sub conditione professionis non censetur ipsi relictum, nisi intuitu monasterij, & proinde cēsetur relictum monasterio, atque adeo non est in potestate legatarij ipsi renunciare. In legatis enim attenditur tempus, in quo impletur cōditio. *l. 1. §. Serui. ff.* Ad *Syllanum.* & *l. Si cum hæres. ff.* Quan. *dies. leg.* & *l. Quæ legata. ff. De reg. iur.* Vnde difficultas est, si sub alia conditione sit relictum, quæ impleri possit tàm ante, quàm post professionem, sed non impleatur, nisi post professionem.

2 Quod autem in tali casu legatū cōprehendatur sub generali renunciatione, tradunt Benedict. Aegid & Sanchez *nu. praeced.* citati. Quia, inquiunt, tunc legatarius habet spem, & ius succedendi in legato adimpleta conditione, hanc autē spem, & ius potest interim à se abdicare. Citat Sanchez Couaruu. D. *pact. part.* 3 *§.* 2. *nu* 3. ver. *Non oberit*. quatenus docet: Quod monasterium non acquirit fideicommissum conditionale, licet post professionem eueniat conditio, si professus ante professionem illi renunciauit.

3 Hæc tamen doctrina mihi difficilis videtur. Quia, vt dictum est *num.* 1 in legatis attenditur tempus, in quo impletur conditio, ita vt conditio non retrotrahatur, vt notant etiam Glos. *in l. Non ad ea. verbo.* Præsens, *ff. De condit. & demonstr.* Bart. *in l. Quod traditum est. in fine. Eod. tit.* Roman. *in l. Si marito, inst. num* 24. *ff.* Soluto matrim. Bald. *in l. Etiā. num.* 4. *C.* Ad *leg. Falcid* Felin. *in Cap. Ad liberandum. num.* 1. *not.* 2. *De Iudæis.* Cassan *in Consuet. Burgun. Rubr.* 2. *§.* 2. *in it. num.* 24 *limit.* 2. & alij plures, quos refert, & sequitur ipse Sanchez *lib.* 2. *in Decal. cap.* 14. *num.* 15. Ergo, antequam impleatur cōditio, legatarius nullum habet ius,

cui renunciare possit, cum totum ius oriatur ex voluntate legantis, & hæc respiciat tempus conditionis, pro quo solū confert ius legatario. Et ideo si conditio euenit post professionem, ius acquiritur monasterio, nec est sub dispositione legatarij.

4 Confir. In tantum legatarius renūciaret legato sub conditione in generali renunciatione, in quantum stante dispositione testatoris inciperet apud ipsum aliquod ius in spe, quod posset in alium transferre. Sed non incipit, quia non potest incipere, nisi in quantum oritur ex voluntate legantis, quæ cum respiciat tempus cōditionis, est coarctata ad operandum tantū pro illo tempore, ad quod trahitur ab euentu conditionis, & ideo ante ipsum non potest aliquid operari, nec parere in legatario aliquod ius in spe, sed tantum meram spem expectantem euentum conditionis.

5 Ex quo fit, quod sicut spes, quæ oritur ex contractu potest in alium transferri, & transmitti ad hæredes iuxta, *l. Spem. C.* De *donat.* & §. *Ex conditionali.* Instit. *De verbor. significat.* Non tamen transferri potest, aut transmitti spes, quæ oritur ex vltima voluntate, vt notāt Glos. *in l. Substitutio. verbo.* Substitutio. *in fine. ff.* De *acquir. rer. domin.* & *in l. 1s, cui verbo.* Creditorem. *ff. De act. & obligat* & *in §. Ex conditionali.* verbo. *Contigerit.* Instit. *De verbor. obligat.* Oinot. *ibid. num. 2.* Mysing. *ibid.* Tob. *nu. 4.* Zanchin. *in l. Hæredes mei. §. Cum ita. par. 4. nu.* 10. Archidiacon. *in Cap. Statutum. in fine.* 18. *q.* 1. Beroius *Consil.* 107. *num.* 10. *lib.* 2. Surd. *Consil.* 403. *num.* 2. *&* 3. Cancer. *lib.* 3. *Variar. cap.* 31. *nu* 116. Noales *De transmis. Casu* 1. *nu.* 97. Peregr. *de Fideicom. ar.* 31. *num.* 23. Rota *Decis.* 782. *num.* 24. *&* 25. *par.* 1. *Diuer.* Cuius rei ea ratio est, quia contractus cōfert ius de præsenti, & ideo spes non est nuda spes, sed fundata in iure acquisito, & ideo potest in alium trāsferri; at vltima voluntas non dat ius de præsenti, sed tantum pro tempore, in quo est exequenda, & ideo de præsenti generat solam spem, quæ vt pote omni iure denudata, non est transferibilis.

An, si excommunicatus occultus celebret ad vitandam malam suspicionem, dum interim procurat absolutionem, contrahat irregularitatem. Quæst. 285.

SVMMA

1 *Excommunicatus occultus celebrans ad vitandam malam suspicionem, an fiat irregularis.*
2 *Irregularitas ex delicto non contrahitur, nisi ex peccato mortali.*
2 *Pœna, & culpa debent sibi inuicem correspondere.*
3 *Excommunicatus occultus celebrans ad vitandam malam opinionem non peccat mortaliter.*
4 *Nec contemnit claues.*
4 *Contemptus quando habeat locum.*
5 *Excommunicatus ad vitandam malam suspicionem potest exercere actus prohibitos.*
5 *Monialis occultè excommunicata potest sumere eucharistiam, dum interim procurat absolutionem.*
6 *Excommunicatus occultus quando exercet actus requirentes statum gratiæ, quid facere debeat.*
7 *Excommunicatus occultus putans ex iusta causa exercere actus prohibitos, an fiat irregularis.*
7 *Ignorantia etiam venialiter culpabilis excusat à pœna.*
7 *Pœna irregularitatis quid requirat.*

---

1 Non *contrahere irregularitatem colligitur ex duabus conclusionibus satis receptis.* Quarum prima est, quod irregularitas non contrahitur absque contemptu, vt tradunt communiter Abbas *in Cap. Pastoralis. §. Verum. num.* 15. De *appellat.* Felin. *in Cap. Rodulphus. num.* 43. De *rescrip.* Dominic. *in Cap. Solet.* De *sent. excommunicat.* Nauar. *Cap.* 27. *Manual. num.* 252. *ver. Octauò.* Rota *Decis.* 659. *num.* 3. *par.* 4. *Recent.*

2 Contemptus autem debet esse talis, vt contineat peccatum mortale, quia irregularitas ex delicto non contrahitur, nisi ex peccato mortali, vt tradunt Sotus

tus *lib. 5 de iust. & iure quaest. 1. art. 9. in fine*. Salon. *2·2·quaest. 64. ar. 8. controuer. 3. in fine*. Henriquez *lib. 14. sum. cap. 3. n. 1. & cap. 15. num. 1. & 7*. Suarez *3. par. to. 3. disp. 31. sect. 6. dub. 6*. Petrus Nauar. *lib. 2. de restit. cap. 1. n. 69*. Valent. *tom. 4. sum. disp. 7. quaest. 19. pun. 3. §. 5*. Capeauil. *De casib. reser. cap. 10. qu. 1. in fine*. Sayr. *lib. 7. De censur. cap. 5. n. 5*. Filliuc. *tract. 20. cap. 3. nu. 58. & seq*. Coninch. *De censur. disp. 18. dub. 2. num. 13*. Bonac. *disp. 7. de censur. quaest. 1. pun. 2 num. 1*. Sanchez *lib. 9. de matrim. disp. 32. num. 34*. Villalob. *part. 1. tract. 21. difficul. 22. num. 8. & 14*. Diana *par. 2. tract. 16. resol. 18. ver. At ego*. Montesin. *1. 2. quaest. 76. ar. 4. disp. 8. quaest. 12. num. 153*. Turrian. *lib. 8 de censur. disp. 57. dub. 2*. Laiman *lib. 1. theol. moral. tract. 5. par. 1. cap. 1. nu. 4*. Vasquez *1. 2. disp. 158. cap. 1*. Auila *De censur. par. 7. disp. 2. dub. 3. conclus 3* Gordon. *tom 2. theol. mor. lib. 7. quaest. 10. §. 4. num. 14*. Io à Cruce *par. 2. Direct. conscien. dub. 12. de irregular. conclus 6*. Tanner. *tom. 4. sum disp. 6. quaest. 10. dub. 10. num. 181*. Praeposit. *3. par. qu. 5. de irregular. dub. 2. num 9*. Hurtad. *De censur. disp 1. de irregular. difficul. 2. num. 8*. Et ratio est, quia quantitas poenae, & quantitas culpae debent inuicem sibi correspondere. Cap. *Felicis*. De poenis. *in 6*. vnde cum irregularitas sit poena grauissima, non contrahetur, nisi ratione contemptus, qui sit peccatum mortale.

3 Altera autem conclusio est. Quod non interueniat contemptus in eo, nec peccatum saltem mortale. Et quod non interueniat peccatum mortale, quando ex mala suspicione, quae generaretur, fieret iactura bonae opinionis, tradunt Ledesma *2. par. 4. quaest. 25. ar. 1. in fine*. Victoria *tract. de excom. num. 13*. Castro *lib. 2. de lege poen. cap. vlt. conclus. 2*. Cordub. *in sum. quest. 142*. Lopez *par. 2 Instruct. c. 93. in fine*. Nauar. *cap. 27. Manual. num. 239*. Henriquez *lib. 13. sum. cap. 7. num. 2. littera K. & cap. 21. num. 3*. qui alios citat. Sotus *in 4. dist. 18. quaest. 2. ar. 5. ad 2. ver. Hoc autem dubium*. Suarez *de Sacram. disp. 66. sect. 4*. Sayr. *lib. 2. de censur. cap. 3. n. 28*. Et ratio est. Quia in tali casu concurrit ius humanum de non celebrando cum iure naturali de conseruanda propria bona opinione, ius autem naturale tanquam superioris ordinis, & contra quod non potest potestas humana statuere, cum habeat Deum pro auctore, debet praeualere.

4 Sed neque interuenit contemptus. Quia tunc tantum contemptus inducitur, quando excommunicatus contumax est, & resistit obedire legi, & ex hac causa procedit ad faciendum contra legem, ita vt contemptus sit causa transgressionis, vt considerauit Rota *decis. 659. n. 3. par. 2. Posthum. apud Farinac*. Si enim ex alia causa mouetur, quàm ex contumacia contra legem, aut superiorem, nō interuenit contemptus; nam animus cōtemnentis debet respicere ad legem, & ipsam spernere. In casu autem praesenti animus celebrantis non mouetur ex contemptu ad faciendum cōtra legem, neque ipsam spernit, sed ita respicit ad ipsam, vt velit, quantum in se est obseruare, quod satis declarat procurando absolutionem, imò non facit contra legem, quia putat in tali casu non obligate.

5 Ex dictis colligitur. Quae dicta sunt, habere locum nedum in sacerdote excommunicato celebrante; sed etiam in quocunque excommunicato quò ad ea, quae ipsi ratione excommunicationis interdicuntur, quia militat in omnibus eadem ratio, ne dum quò ad irregularitatem, sed etiam quò ad peccatum. nam cum non interueniat contemptus, nec etiam contrahitur irregularitas; & cum praualeat ius naturale, cessat interdictum legis, atque adeo excluditur peccatum. Vnde, vt notat Henriquez *lib. 13. Sum. cap. 21, num. 3*. Monialis, quae incidit in excommunicationem, dum interim procurat absolutionem, poterit consuetis diebus accedere ad eucharistiam, quia si non accederet, & quando coeterae ex regula, aut consuetudine accedunt, generaret sinistram opinionem de seipsa: vnde etiam poterit cum coeteris missae interesse.

6 Colligitur 2. Quod licet in praedicto casu aliquis celebrando, aut exercendo officium ordinis non cotraheret

irre-

irregularitatem peccaret tamen, quando actus, quem exercet, ex sui natura requireret statum gratiæ, vt est celebratio, & non præmitteret actum contritionis; tunc enim non accederet cum debita dispositione, & proinde peccaret.

7 Colligitur 3. Quod si quis putans, se habere iustam causam non abstinendi à celebratione, aut ab exercitio ordinis non obstante excõmunicatione, si non abstineat, non contrahet irregularitatem, etiam si reuera causa non esset sufficiens. Quia stante hac bona fide ignorat, factum esse contra legem; hæc autem ignorantia excusat à pœna, etiã si aliàs esset venialiter culpabilis ob prætermissam debitam diligentiam, aut ex alio capite iuxta ea, quæ tradunt Speculator. *tit. De dispensat. §. Iuxta. num. 41.* Io. Andreas *in Cap. Quantæ in fine. De sentent. excommunicat.* Syluester *verbo.* Culpa. *num. 14. in fine.* & *verbo* Ignorantia. *quæst* 8. Angelus *verbo* Excommunicatio. 7. *casu vlt. num. 3.* Tabiena *ibid. quæst. 1. num. 2.* Ledes. *De matrimon. quæst. 45. ar. 5. pun. 1 dub. 3. conclus. 2.* Lopez *par. 7. Instru. cap. 13. de excomm. §. Sed cum* Henriquez *lib. 13. sum cap. 23. num. 2.* Sanchez *lib. 9. de matrimon. disp. 33. num. 23. & 33.* Præterea quia stante bona fide non potest interuenire contemptus, qui requiritur pro contrahenda irregularitate, vt dictum est. *nu. 3.* Nec peccatum mortale, quod similiter est necessarium, vt dictum est *nu. 2.* Vnde verum est, quod non studiosè negligant, & proinde non incurrant pœnam irregularitatis, quæ solum imponitur aut directè facientibus contra legem, aut studiosè negligentibus Cap. *Quæsitum. De pœnit. & remission.*

An hæreditas, vel legatum sub conditione, si hæres, vel legatarius non sit ingressus religionem, debeatur ingresso, sed non solemniter professo. Quæst. 286.

S V M M A.

1 *Hæreditas, & legatum sub conditione, quod non sit Religionem ingressus, debetur, si sit ingressus, sed non professus.*
1 *Verba testatoris propriè sunt accipienda, & ab ipsis non licet discedere.*
1 *Quinam dicatur ingressus religionem.*
2 *Non dicitur religionem ingressus quousque quis emiserit professionem.*
3 *Qui non emisit professionem non est religiosus.*
4 *Nouitius in odiosis non venit appellatione religiosi.*
4 *Nouitius, quousque emittat professionem, habetur pro laico.*
5 *Nouitiatus est veluti tractatus in ordine ad ingressum religionis.*
5 *Non quod tractatur, sed sola conclusio attenditur.*
5 *Cum superest aliquid agendum, quod factũ est, habetur pro non facto.*
5 *Parta sunt non fieri, ac non perfici.*
6 *Ingressus in religionem quomodo accipiatur.*
7 *Ingredi religionem, & profiteri quomodo diuersa. & n. 1.*

1 Difficultas oritur ex eo, an conditio apposita verificetur per solũ ingressum in religionem, an verò requiratur etiam solemnis professio. Et quod sufficiat solus ingressus in religionem absque solemni professione, tenet Ripoll *in varijs resolut. iur. cap. 13. num. 4.* Quod etiam in casu conditionis oppositæ tenet Sanchez *lib. 1. de matrim. disp. 34. nu. 37.* Fũdamentum est. Quia verba testatoris propriè sunt accipienda *l. Qui hæredi. ff. De condit. & demonstrat.* à quibus nõ licet recedere *l. Non aliter. ff. De legat. 3* Conditio autem expressa illis verbis, si religionẽ ingressus nõ fuerit, verificatur per solum ingressum absque solẽni professione, quia ille verè, & propriè dicitur in-

ingressus religionem, qui ad illam se recepit, & illius habitum suscepit, etiamsi non emiserit professionem Authen. *Ingressi.* C. De *sacrosan. Eccles.* Confirm. Quia aliud est ingredi religionem, & aliud profiteri in ipsa Cap. *Qui post votũ* De *regular. in* 6. ibi. *Religionem aliam etiam laxiorem ingreditur, & profitetur in ipsa.* Ergo solo ingressu seorsim à professione impletur conditio, cum in ipso verificetur id, quod verba significant, quorum significationi mens testatoris correspondet. *l. Labeo. §. Idem Tubero. ff.* De *suppellect. leg.*

2 At oppositum tenendum est. *vt nimirum sit capax hæreditatis, aut legati sub conditione, quia non sit ingressus religionem, quousque emittat solemnem professionem.* iuxta doctrinam, quam tradũt Bart. *in Authen. Si qua mulier. num.* 20. C. De *sacrosanc. Eccles.* Bald. *Consil.* 323. *circa fin. lib.* 2. Alexan. *in l. In substit. col.* 1. *ff.* De *vulg. & pupil substit. & in l. Si quis hæredem. circa finem.* C. De *instit. & substit.* Dec. *in Authen. Ingressi. num.* 3. C. De *sacrosanc. Eccles.* & *Consil.* 330. *nu.* 4. Menoch. *De arbitr. lib.* 2. *cent.* 4. *casu* 436. *num.* 4. Fulgos. *in dict. Authen. Si qua mulier.* C. De *sacrosanc. Eccles.* Castrens. Alexan. & alij *ib.* & Corn. *in l. Si quis hæredem.* C. De *inst. &* *substit.* Beroius *in Cap. In præsentia. num.* 552. De *probat.* Molina *lib.* 2. *de primogen. cap.* 9. *num.* 53. alios citans. Tiraquel. *De retr. ligna. §.* 1. *glos.* 8. *num.* 34. Cened. *Canon. quęst. lib.* 1. *quęst.* 6. *num.* 17. Peregrin. *lib.* 6. *Variar. num.* 69. Benedict. AEgid. *in Repet. l.* 1. *par.* 4. *§.* 2. *num.* 19. *init.* C. De *sacrosanc. Eccles.* Gutierez *lib.* 2. *canon. quęst. cap.* 1. *num.* 21. qui volunt, quod Nouitius, quousque emittat solemnem professionem, non sit ingressus religionem, sed censeatur tanquam laicus.

3 Cum ergo, qui professionem non emisit, non dicatur religionem ingressus, si quidem nõdum est religiosus Cap. *Religioso. §. Quamuis.* De *sent. excommunicat. in* 6. ibi. *Quamuis autem is, qui religionem ingreditur, religiosus censeri cum effectu non possit, donec sit tacitè, vel expressè professus.* Et proinde non sit verè, & propriè religionem ingressus, quia ingredi religionem est quasi incorporari, atque adeo fieri religiosum, & statum mutare; nam ingressus importat ingressum formalem, non autem solum materialem, non verificabitur conditio de religionis ingressu in eo, qui non emisit solemnem professionem.

4 Confir. Nouitius est in via ad religionem, cũ sit in statu probationis, nec dum statum religiosum assumpserit; & proinde non venit in odiosis appellatione religiosi, sed tantum quò ad priuilegia ex benigna iuris concessione, vt notant Glos. *in Clemen.* 1. *verbo* Religiosus. *De elect.* Riccius *in praxi aurea Resol.* 138. *num.* 3. Vecch. *in Praxi Nouit. disp.* 11. *dub.* 10. Coriolan. *De casib. reseruat. par.* 1. *sect.* 3. *ar.* 18. *num.* 3. Ergo cum amissio hæreditatis, aut legati sit quid odiosum, nouitius non habetur pro religioso, nec pro ingresso religionem; nam qui est in via, nondum est ingressus terminum: nec qui est in via ad alquem locum, dicitur ingressus illum locum. Imo quousque emittat professionem, habetur pro laico. Cap. *Non solum.* & Cap. *Constitutionem.* De *regular. in* 6. & dicto Cap. *Religioso.* De *sent. excommunicat. in* 6. & notant Magon. *Decis. Florent.* 141. *num.* 1. *& seq.* Honded. *Consil.* 94. *num.* 3. *vol.* 1. & alij. & proinde tanquam laicus potest succedere, & recipere legatum.

5 Confir. 2. Nouitiatus est tempus probationis, in quo nouitius experitur asperitates religionis, & religio mores nouitij, & proinde est quoddam præãbulũ, & veluti tractatus ad contractum, qui fit inter nouitium, & religionem, ita vt tàm tractatus, qui fit in ordine ad admissionem ad nouitiatum, quàm ipse nouitiatus, se habeant per modum tractatus, & præambuli ad huuc contractum perficiendum. Vnde ingressus in religionem adhuc erit in tractatu, & proinde nõ erit tanquam ingressus attendendus, quia non quod tractatur, sed sola conclusio attenditur. *l. Si voluntate.* C. De *rescin. vendit.* & Cap. *Tua.* De *bis, quæ fiunt à Prælat.* & notant Alexan.

Con-

Consil. 13. *num.* 16. *in fine.* & *Consil.* 18. *num.* 2. Rebuf. *ad Concord Rubr. De const. in glos.* ver. *Nec aliquod ius ex tractatu.* Puteus *Decis.* 39. *lib.* 2. Caputaquen. *decis.* 16. *num.* 2. & *Decis.* 92. *num.* 1. *par.* 3. Prætertim, quia cum circa ingressum in religionem aliquid supersit agendum, nihil factum dicitur, sed quod factum est habetur pro non facto. *l. Cum Sillanianum. in fine.* C. De *his quib. vt indig.* vbi Bald. *num.* 2. & *l. Soluendo. ff.* De *verbor. significat.* & Cap. 1. *De baptismo.* & Cap. *Nihil.* 7. *Quæst.* 1. Nam in iure æquiparantur, Non fieri, seu non incipere, ac actum cœptum non perficere *l. fin. §. Illud.* C. De *codicil.* & *§. penult.* Instit. *Quib. mod. testam. infir.* Quare cum ante professionem solemnem ingressus in religionem non sit perfectus, quia non est facta incorporatio, sed est adhuc in via, & preambulo contractus celebrãdus, ideo non computatur pro ingressu, nec sufficit ad verificandam conditionem de ingressu.

6 Hinc ad fundamentum oppositæ senten. negandum est, quod per solam susceptionem habitus habeatur ingressus propriè, & completè in religionem; cum sit tantum ingressus in via, & in præambulo, vt constat ex dictis, qui non sufficit ad verificandam conditionem, vt excludatur ab hæreditate, & legato. Et sicut, si hereditas esset sub conditione amissionis, si aliquis fundus alienaretur, non amitteretur, si hæres inciperet tractare alienationem, quousque illam concluderet, & perficeret, ita & in casu præsenti. Neque obstat Authen. *Ingressi.* Nã ibi sumitur ingressus pro ipsa solemni professione, siquidem dicitur, quod ingressu ipso ingrediens se, & sua dedicat Deo, & ideo non potest testari, cum non sit dominus rerum, quæ solum sequuta professione locum habent. Vnde hic text. prob. nostram opinionem.

7 Ad confir. resp. Per illum tex. non probari, nisi quod aliud sit ingressus materialis in religionem, & alius formalis, quo quis per professionem incorporatur religioni. Nam Pontifex loquitur de eo, qui votum emisit de ingrediendo religionem, & declarat, quod extinguitur per ingressum in laxiorem, non quomodocunq. sed sequuta professione. Quia cum ingressus absq. professione materialiter se habeat, non habet vim extinguendi seu implendi votum de ingressu, sed solum extinguitur per solemne votum, quia tunc solum ingressus cõpletur; & cum sit irreuocabile, derogat voto priori, licet non adimpleto in specie.

An regularis obtinens inscio superiore dispensationem, vt possit ante legitimam ætatem ordinari, & tanquam in legitima ætate constitutus ab ipso obtineat dimissorias, remaneat suspensus. Quæst. 287.

S V M M A.

1 *Qui ordinatur absque dimissorijs remanet suspensus arbitrio superioris.*
2 *Idem est esse habilem de iure, & ex dispensatione principis.*
3 *Regularis dispensatus in ætate inscio suo superiore, si sacris ordinetur, an remaneat suspensus.*
3 *Error tollit consensum.*
4 *Falsum exprimere vitiat litteras, & rescripta.*
5 *Subreptio inducitur, quando tacetur id, quod si exprimeretur, non ita facilis esset concessio.*
6 *Regularis, qui cũ dispensatione ordinatur inscio superiore, tãquã legitimæ ætatis peccat.*
6 *Quod non est legitimum, reputatur, tamquã si non extaret.*
7 *Subditus inducens superiorem ad testificandum de legitima ætate pro ordinatione, quam non habet, peccat, licet obtinuerit eo inscio dispensationem.*
8 *Committit crimen falsi cum præiudicio superioris.*
9 *Dispensatio tollit obicem iuris, non autem inducit qualitatem à iure requisitam.*

---

1 QVicunque sine sui superioris testimonialibus litteris accedit ad sacros ordines suscipiẽdos, ipso facto suspensus est, à suscepti ordinis exequutione, quandiu proprio Ordinario videbitur

tur expedire, vt decernit Concil. Tridēt. *sess. 23. cap. 8. de Reformat.* In quo decreto temperatur pœna perpetuæ suspensionis imposita à Pio II. *in sua Extrauag.* vt notat Gutierez *lib. 1. Quæst. canon. cap. 26. num. 25.* Insuper etiam ordinatus peccat mortaliter, vt notant Nauar. *in Manuali. cap. 25. num. 68.* Gutier. *loco cit. num. 26.* quia facit in re graui contra decreta Concilij *sess. 23. cap. 8. De reformat.* & *sess. 7. cap. 10. & 11. De reformat.* Difficultas autem modo est, an dicta suspensio contrahatur, si regularis absq. legitima ætate à suo superiore obtineat dimissorias tanquam habens legitimam ętatem stante tamen dispensatione Pontificia.

2 Et videtur resoluendum, quod non incurrat. Quia idem est esse habilem de iure cōmuni, ac esse habilem ex dispensatione Principis, vt notant Anchan. *Consil. 40. dub. 1.* Dec. *Consil. 542. num. 4.* Rebuf. *Ad concor. Rubr. De collat. §. Praefatiq. Ordinarij verbo, Idoneis.* Cum ergo sit dispensatus, vt ordinetur ante legitimam ætatem, eodem modo se habebit, ac si haberet legitimam ætatem, & proinde tanquam habilis quò ad ætatē obtinebit litteras dimissorias.

3 Sed oppositum est tenendum, *Atque adeo contrahere prædictam suspensionem.* Quia Pontifex licet dispenset quò ad ætatem, non dispensat tamen quò ad iura, quæ requirunt, vt non possit ordinari, nisi dependenter à voluntate sui superioris, & cum litteris testimonialibus ipsius. In præsenti autem casu ordinatur independenter à voluntate superioris, & licet cum litteris dimissorijs subreptitijs tamen, & quæ nullæ sunt, suscipit ordines. Error enim superioris putantis adesse legitimam ętatem, tollit eius consensum *l. Si per errorem. ff. De iurisdict. om. iud.* & *l. Consensisse 2. ff. De iudic.* & *l. Nihil consensu. §. Non videtur. ff. De reg. iuris.* & *l. Cum testamentum.* & *l. Non idcirco.* C. *De iur. & fac. ignor.*

4 Quod autem interueniat subreptio, satis constat, quia si sciuisset, quod non adest ætas legitima, non concessisset dimissorias non obstante dispensatione, quod & facto ipsius ordinati conuincitur, nam celat dispensationem, & falsum exprimit, quod habeat legitimam ætatem. Hoc autem sufficit, vt litteræ fiant subreptitiæ, et nullæ Cap. *Super litteris:* De *rescriptis.* ibi. *Nullas prorsus litteras dedissemus. &c.* vbi Glos. Felin. Abbas: Burr. & cœteri. & idem Butr. *in Cap. Dilectus. num 11. in fine.* De *rescrip.* Benedic. Capra *in Commun. conclus. 47. num. 10.* Seraph. *Decis. 653. num. 5.* Costa *De facti scien. & ignor. Distin. 5. nu. 3. Centur. 1.*

5 Et hoc habet locum, etiam si superior cognita veritate fuisset dimissorias concessurus, sed non ita de facili, nā hoc quoq. sufficit ad inducendam subreptionem. Cap. *Pastoralis.* De *rescriptis.* vbi Doctores. Et insuper Alexand. *Consil. 161. num. 4. lib. 7.* Costa *De facti scien. & ignoran. dist. 15. centur. 1. num. 3.* Caputaquen. *Decis. 274. n. 3. lib. 1.*

6 Ex dictis colligitur. Dictum regularem nedum incurrere pœnam suspentionis, sed etiam peccare grauiter violando decreta Concil. Trident. de quibus. *num. 1.* Siquidem dum requirunt litteras dimissorias, requirunt veras, & reales, & quæ subsistant, quia quæ nō sunt legitimæ, reputanrur tanquam si nō extarent. *l. Quoties. ff.* Qui *satisd. cogan.* & *l. Si autem. nullum.* C. De *legit. hered.* & Cap. *Venient.* De *presbit. non baptizat.* & Cap. *fin.* De *restit. spoliat.* Vnde habetur tanquam si accederet sine dimissorijs.

7 Colligitur 2. In eo quoque peccaturū talem regularem, quod inducet ad concedendas litteras testimoniales falsas; cum enim in ipsis restificetur, quod sit in legitima ętate constitutus, falsum testificatur, quia aliud est esse in legitima ætate, & aliud dispensatum esse, vt absque legitima ætate ordines suscipiat. Vnde licet superior non peccet, quia putat, se verum testificari, peccat tamen subditus, quia inducit ad falsum testificandum, iuxta ea, quæ dixi *Centur. 1. quæst. 5. num. 3. & seq.* Et quia non licet inducere aliquē ad operandum secundum conscientiam erroneam, vt notant etiam Sotus *in 4. dist. 18. quæst. 2. ar. 4. ad 2.*

ad 2. Baldel. *pat.1. theol. moral. lib.4. disp. 4. num. 7.*

8 Colligitur 3. In eo etiam peccare, quod exponit periculo superiorẽ amittendi bonam opinionem; nam fieri potest, quod ministri Episcopi, cui se præsentat ordinandus, velint recognoscere, de legitima ætate mediante fide de baptismo, & proinde quod detegẽtes, superiorem falsum fuisse attestatum, amittat bonam opinionem. Vnde in hoc subditus committit crimen falsi, quia nimirum fingens, se habere legitimam ætatem, immutat veritatem, in quo consistit crimen falsi, vt docent Azo. *in Sum. ad leg. Cornel. de falsit. num. 1.* Goffred. *in Sum tit. De falso. num. 1.* Hostiens. *in Cap. Licet. nu. 3. in fine.* Bart. *Consil. 199. num. 1.* Bald. *Consil 323. num. 1. in fine.* Castrens. *Consil. 371. num. 2. in fine. lib. 1.* & fit etiam cum præiudicio superioris, & proinde interuenit qualitas alieni damni, quam requirunt Misyngen. *§. Item Lex Cornelia.* Instit. *De pub. iud. §. 8. num. 15.* Iodoc. *in Pract. crim. cap. 122. Rubr. de falsi. scrip. num. 2.* Farinac. *in Praxi quæst. 150. par. 1. num. 3.*

9 Ad fundamentum oppositæ sententen. resp. Idem esse, habilem esse de iure communi, ac ex dispensatione Principis quò ad effectum, pro quo conceditur dispensatio, non autem quò ad alia, cum ad ipsa non se extendat dispensatio; & ideo licet dispensatio pro ordinibus suscipiendis ante legitimam ætatẽ faciat habilem pro susceptione, non tamen facit, quod adsit illa habilitas, quæ de iure requiritur, quia dispensatio non inducit qualitatem ætatis, sed relaxat obligationem legis. Vnde non tollit, quin interueniat subreptio, dum ordinandus fingit legitimam ætatem, & inducit superiorem ad ipsam testificandam; nec tollit, quod non committat crimen falsi, vt constat ex dictis.

An is, de quo dubitatur, an sit baptizatus, debeat sumere sacramenta, antequam rebaptizetur sub conditione. Quæst. 288.

S V M M A.

1 *Dubius de baptismo non est capax sacramentorum, quæ iterari non possunt.*
2 *Non tenetur ad suscipiendum sacramentum pœnitentiæ.*
3 *Lex in dubio non obligat.*
3 *Lex diuina, & humana ecclesiastica quæ obliget.*
4 *Dubio de baptismo an ministrari possit sacramentum pœnitentiæ.*
5 *Dubio de vsu rationis potest ministrari sacramentum pœnitentiæ.*
6 *Dubius de baptismo debet prius rebaptizari sub conditione, quàm ei ministretur extrema vnctio, aut contrahat matrimonium.*

1 Contigit, quod captiuus quidam natus inter infideles, assereret, se fuisse baptizatum; & suos esse christianos, sed quia non erat certum, an, vbi ipse natus est, adessent Christiani, nec ipsi credebatur, quia, dum adhuc esset paruulus, captiuus factus fuerat, fuit decretũ, ipsum sub conditione rebaptizare. Dubitabatur tamen, quid interim, dum instrueretur, faciendum esset, quò ad sacramenta præsertim pœnitentiæ. Et quidẽ certum est, quod stante dubietate de baptismo non erat capax illorum sacramentorum, quę iterari non possunt, quia cum hæc nõ sint necessaria, non possunt ministrari, nisi ijs, quos constat, esse capaces. Similiter nec etiam esse capacem eucharistiæ, quia, cum non sit sacramentũ consistens in actione, sed in facto esse, non potest sub cõditione ministrari. Solum autem possent tali baptizato dubio ministrari alia sacramenta ad summum sub conditione.

2 Quod ergo spectat ad sacramentũ pœnitentiæ, *Sentiendum est, quod non teneatur ad ipsum aliquo præcepto, & proinde non teneatur ad confessionem annuam.*

De-

Desumitur ex ijs, qui volunt, quod lex in dubio non obliget. Ita Henriquez *lib. 8. Sum. cap. 45. num. 3. in schol. littere* P. Sanchez *lib. 2. de matrim. disp. 41. num. 36.* & *lib. 1. Sum. cap. 10. num. 3.* Suarez 3. *part. tom. 5. disp. 40. sect. 5. nu. 15.* Sà *verbo* Dubiũ. *n. 2.* Villalob. *par. 1. Sum. tract. 1. difficul. 21. n. 4.* Palaus *par. 1. oper. moral. trac. 1. disp. 3. pun. 7. num. 1.* Et loquentes de præcepto ieiunij lo. Sanchez *in Select. de sacram. disp. 54. nu. 5.* Naldus *in Summa verbo.* Dubium. *num. 23.* Laiman *lib. 1. theol. moral. tract. 1. cap. 5. §. 4. num. 33.* Alphonsus de Leone *par. 1. De offic. & potest. confess. Resol. 35. n. 22.* Didacus da Narbona *in Annalib. iur. anno 21. qu. 2. n. 15.* Et alij, quos citaui in *Praxi ieiunij Decis. 255. n. 1.*

3 Ratio autem est. Quia lex diuina in ijs, quæ concernunt sacramenta, baptismo excepto, & humana ecclesiastica non obligant, nisi eos, qui sunt de corpore Ecclesiæ, iuxta illud 2. Ad Corinth. 5. *De his, qui foris sunt, nihil ad nos,* atque adeo solos baptizatos, concernunt sacramenta, cum solum baptizatus sit capax ipsorum. Ergo quando est dubium, an aliquis sit baptizatus, est etiam dubium, an sit capax obligationis prouenietis ab his legibus, & proinde non tenetur ipsis, quia est certum, quod non tenetur, quãdiu non est baptizatus; vnde baptismus dubius superueniens non trahit secum obligationem legum, quia incertum nõ potest præualere contra certum, atque adeo nec obligatio dubia, qualis tantum potest trahi à baptismo dubio, contra exemptionem certam.

4 An autem possit ipsi ministrari sacramentum pœnitentiæ, *Affirmatiuè respondendum est, dummodo tamen sub conditione capacitatis ratione basptismi ministretur,* iuxta eorum doctrinam, qui volunt, quod quando dubitatur, an puer sit capax vsus rationis, possit ministrari sacramentum pœnitentiæ sub conditione. Ita D. Th. *in 4. dist. 27. quæst. 2. ar. 2.* Sotus *dist. 18. quæst. 1. ar. 3.* Medina *lib. 1. Sum. cap. 12. §. 2. Casu 6.* Corduba *in sum. q. 60.* Nauar. *cap. 21. Manual. num. 88.* Vasquez *3. par. q. 90. ar. 2. dub. 4.* Pesanti *in Suplem. q. 10. disp. 4.* *Nugn. q. 6. ar. 5. dub. 1.* *Conirich. disp. 5. dub. 5. q. 10. n. 50. conclus. 1.* Molfes. *par. 1. Sum. tract. 7. c. 10. n. 9.* Pitigian. *in 4. dist. 17. q. vn. ar. 1. & 2. conclus. 1.* Zambran. *in suis Decis. cap. 4. de pœnit. dub. 3. n. 4.* Torreblan. *in Prac. iur. spirit. lib. 14. cap. 6. nu. 55.* Narbona *in Annalib. iuris. anno 7. quæst. 7. n. 14.* Syluester *verbo* Confessio. 2. *qu. 5.* Suarez *De sacram. disp. 36. sect. 2. num. 6.* Quod tamen debet intelligi, si dubius de baptismo sit instructus circa huiusmodi sacramentum.

5 Et à fortiori hoc sequitur ex illorũ doctrina, qui volunt, quod stante dubio de vsu rationis possit sub conditione ministrari sacramentum pœnitentiæ etiam ante septennium. Ita Zambran. *num. 9. citati loci.* Laiman *lib. 5. Theol. mor. trac. 6. cap. 5. num. 7.* Palaus *par 4. oper. moral. tract. 23. disp. vn. punc 20. §. 2. nu. 4.* Villalob. *par. 1. Sum. tract. 9. difficul. 28. num. 3.* Ratio autem est, quia, non obstante dubio de capacitate, nulla iniuria fit sacramento, si adhibeatur conditio, & alioquin valde iuuari potest illo sacramento ad confirmandum propositum de professione Christianæ fidei, & ad vitanda peccata. Vnde cum possimus prodesse sine alicuius incommodo, charitas exigit, vt prosimus, quantum fieri potest; præsertim quia sine tali sacramento fieri posset, quod damnaretur, si contingeret esse in peccato mortali, & de repẽte mori.

6 Quod autem spectat ad reliqua samenta remanet solum difficultas de extrema vnctione, & matrimonio. Et quia extrema vnctio nõ ministratur, nisi grauiter ægrotantibus, vt constat ex perpetua praxi Ecclesiæ, non erit ministranda ante baptismum, quia tunc stante periculo mortis erit omnino præmittendus; nisi forre deesset aqua, nam tunc sub cõditione erit ministranda extrema vnctio. Similiter matrimonium quoque erit differendum, aut si adesset vrgens necessitas, erit præmittendus baptismus eum illa instructione, quæ tunc poterit præmitti; quia si præmitteretur matrimonium sub conditione, sequuto baptismo, esset de nouo repetendum sub conditione ob supplendam inualiditatem, quæ posset interuenire.

An, quando vacca traduntur in societatem, æstimatio inducat venditionem. Quæst. 289.

S V M M A.

1 *Aestimatio de sui natura inducit venditionem.*
2 *Aestimatio vaccarum, quæ traduntur in societatem non inducit venditionem.*
2 *Aestimatio quando non inducat venditionem.*
3 *Quando contractus ex sui natura non transfert dominium, æstimatio non inducit venditionem.*
3 *Voluntas contrahentium præsumitur se accommodare naturæ contractus.*
4 *Aestimatio non inducit venditionem, quando agitur de communi vtilitate dantis, & accipientis.*

1 Affirmatiuè videtur respondendum iuxta regulam, quod æstimatio de sui natura inducit venditionē *l.1.§. Aestimatorum.* & *§. Aestimatas. C. De rei. vxor. act.* & *l.3. ff. locati.* & *l. Quoties. C. De iure dot.* & notant Glos. *in l. Si inter. eod. tit.* Bald. *ibid.* Castrens. *in l. Si æstimatis. ff.* Soluto *matrim.* Imola & alij *ibid.* Rolan. *Consil.92.num.9.vol.2.* Natta *Consil.650.n.2.* Cephal. *Consil.351.n.32.* *Beetius. Consil. 42. per totum.* Gaspar. Gabalin. *De euict.* S.4.*n.7.* Beroius *Cons.204 num. 14. vol.1.* Bertrand. *Consil. 262. init. vol.3.* Ancharan *quæst.fam 36.n.1.lib.2.* Surd. *Consil.225.num.2.* Et ratio est, quia, dum traditur res sub æstimatione, inducitur pretium loco rei, atque adeo non habetur ratio rei traditæ, sed pretij; & proinde tanquam præmissa venditione, censetur postea traditum pretium ipsius.

2 Hoc tamen non obstante tenendū est, *Quod non interueniat venditio in prædicto casu, dum vaccæ, quæ traduntur in societatem, æstimantur.* Ratio autem est, quia in hoc casu æstimatio non fit ad eū finem, vt transferatur dominium sed ad alium finem, vt nimirum sit mensura valoris vaccarum, quod ex eo conuincitur, quia celebratur contractus societatis, & proinde debet innotescere, quid quisque sociorum, & quantum conferat in societatem; & proinde assumitur æstimatio, tanquam mensura rei, quæ conconfertur in societatem. Quando autem æstimatio fit ad alium finem, non inducit venditionem *l. Si inter virum, & uxorem. C. De iure dot.* Vbi Glos. & Doctores. & tradunt Bald. *in l. Ex conuentione. C. De pactis.* Cin. & Ias. *ibid.* Salicet. *num.2. ver. Limita istam regulam.* Arct. *Consil.84.* Barbat. *Consil.19. vol. 4.* Paris. *Consil.81. num.16. vol.3.* Socin. iun. *Consil.141.n.11. vol.1.* Gozadin. *in l.2. num.35. C. De pac. int. empt. & ven.* Rota *in Spoletana bonor. 6. April. 1601. coram Penia.* & *in Romana restitutionis dotis 10. Martij 1608. coram eadem.* & *Decis.30. num.3. apud Pacificū.* De *Saluiano interdicto.* Ludouis. *Decis. 573. num.5.* & rursus Rota *Decis.136.n.1. par.2. Diuers.*

3 Quod autem, vt dictum est, ex natura contractus colligatur, æstimationem non fieri ad eum finem, vt transferatur dominium, desumitur ex ijs, quę tradunt Bart. *in l. Sicut certo. §. Nunc videndum. in fine. ff. Commodati.* Bald. *in l.1. qu.3. C. Commod.* Ancharan. *Consil.72. in fine.* Tiraquel. *De retr. consanguin. §.1. glos.14. num.21. in fine.* Neuizan. *lib.2. Sylu. nupt. num.72. limit.5.* Surd. *Consil.391. num.23.* Qui volunt, quod quando contractus nō non transfert dominium ex sui natura, æstimatio non inducat venditionem, vt contingit in contractu societatis. Volūtas enim contrahentium præsumitur se accommodare naturæ cōtractus, & proinde secundum ipsam est interpretanda: *l. Procul. §. ff. De vsufr.* et *l. Insulam. ff. De præscrip. verb.* & notant Crauet. *Respons. pro Genero. num.318.* Natta *Consil.73. n.1.* Euerar. *loco 46.* Menoch. *De arbitr. casu 199. nu.2.* Osasch. *Decis. Pedemon 95.*

4 Accedit etiam, quod in hoc casu non potest dici inducta venditio ratione æstimationis, quia agitur de communi vtilitate tàm dantis, quàm accipientis, in quo casu æstimatio non facit venditionem, vt tradunt Bald. *in l. Si pascenda. C. De*

C. De *pact.* Iaſ. *ibid.* & *in l. Conuentionem. num.* 2. *ff.* De *pactis.* Rota *Decis.* 16. *n.* 11. *part.* 3. *Recent.* Quod præcipue habet locum in societate, in qua, cum lucrum, sit commune sociorum, ęstimatio ordinatur ad mensurandum lucrū, quod obuenire potest ratione rei, quæ in societatē confertur. Et ex his dissolutum manet fundamentum oppositæ opinionis.

An, si testator iuramento testamentum confirmet, possit ex hoc solum, quod pœniteat, dispensari in tali iuramento. Quęst. 290.

SVMMA

- 1 *Testator potest validè reuocare testamentum iuramento firmatum.*
- 1 *Voluntas vltima non transfert ius in aliud, nisi morte firmata.*
- 1 *Iuramentum non impedit validitatem actus.*
- 2 *Pœnitentia testatoris an iusta causa dispensandi iuramento confirmatorio testamenti.*
- 2 *Libertas voluntatis vltimæ neque indirectè potest tolli.*
- 2 *Auctoritas, & permissio legis, inducunt iustam causam.*
- 3 *Mutabilitas vltimæ voluntatis non est iusta causa dispensandi in iuramento.*
- 4 *Iurans non reuocare testamentum renunciat tacitè libertati vltimæ voluntatis.*
- 5 *Ius quomodo prohibeat auferri libertatem vltimæ voluntatis.*
- 6 *Auctoritas legis quam iustam causam inducat in ordine ad vltimam voluntatem.*
- 6 *Ius exigit iuramentum seruari.*

1 QVamuis testator, qui iuramento testamentum suum confirmauit, possit illud validè reuocare, vt communiter docent Io. Andr. *in Cap. Quod semel.* De *reg. iur. in* 6. *in Quæst. mercur.* Alexander *in l. Pactum. num.* 3. C. De *pactis.* vbi alios citat. Iacob. Butr. *in Authen. Sacramenta.* C. Si *aduersus vendit.* Castrens. *Consil.* 285. *lib.* 1. Abbas *in Cap. Sicut. num.* 4. De *sponsalib.* Bald. *in l. Cum duobus.* aliàs l. *Si fratres.* §. *Idem respondit.* 1. *ff.* Pro *socio.* Bart. *in l. Si quis. init. n.* 14. *ff.* De *legat.* 3. & alij. Quia cum vltima volūtas sola morte confirmetur, & proinde nullum ius in alium transferat, nisi morte firmata, remanet semper reuocabilis, ita vt subsequens præualeat; quia, dum mutatur, præcedens non est vltima, sed subsequens, quæ durat vsque ad mortem, & ideo ipsa sola tanquam vltima potest morte confirmari. Nec iuramentum impedit eius validitatem, cū non tollat causas, ex quibus validitas cōsurgit; & quia generaliter iuramentum non impedit validitatem actus, vt notāt Innocent. *in Cap. Dilecto.* De *praben.* Abbas *Consil.* 41. *num.* 2. *lib.* 2. Feder. de Senis *Consil.* 100. *circa finem*; & alij cum Glos. *in Cap. fin.* De *pręb. in* 6. & Desumitur ex Cap. *Sicut.* De *sponsalib.* Vbi si quis iuret non contrahere cum alia, tenet, si contrahat. Efficitur tamen periurus, si testator, aut quiuis alius faciat contra iuramentum absque dispensatione, licet actus valeat.

2 Difficultas autem est, an sit sufficiens causa ad dispensandum, & absoluendum à iuramento sola testatoris pœnitentia. Quod autem sit sufficiens causa absoluendi à iuramento, tradit Corneus *de absolut. à iuramen. par.* 4. *casu* 14. *num.* 63. Cuius fundamentum est. Quia ius prohibet, ne quis sibi legem imponat, ne possit recedere à priori voluntate. *l. Si quis. init. ff.* De *legat.* 3. & quod neque indirectè libertas vltimæ voluntatis possit tolli. *l. Cum duobus.* §. *Idem respondit. ff.* Pro *socio*; nec magis homini debetur, quām, vt eius vltima voluntas sit libera *l.* 1. C. *De sacrosanc. Eccles.* Fauor autem libertatis vltimæ voluntatis, cum sit approbatus à lege, est sufficiens causa dispensationis. Deinde auctoritas, & permissio legis iustā causam inducit *l. Quod Princ pis. init. ff.* De *aqua. pluu. arcen.* & *l. Iniuriarum.* 1. §. *Quæ à iure. ff.* De *iniur.* & Cap. *Dixit Dominus.* 14. *Quæst.* 5. Ergo cum lex permittat semper vltimam voluntatem mutari, erit iusta causa pro absolutione à iuramento.

3 Verum ex eo, quod vltima voluntas debeat esse mutabilis vsque ad mortem, & quod iura faueant libertati ipsius,

 solum

solum sequitur, quod ex sui natura testamentum sit reuocabile ad libitum testatoris. Iuramentum autem adhibetur ad excludendam reuocabilitatem,& ad firmandam voluntatem, vt permaneat in eo, quod vltima voluntate disposuit. Ergo non est sufficiens causa pro absolutione natura ipsa vltimæ volütatis,quod debeat esse libera vsque ad mortem, & reuocabilis, vt etiam de contractibus reuocabilibus docet ipse Corneus, *eadem par. 4. Casu 13. num. 18.* Quia iuramentum directè excludit hanc libertatem, & facultatem reuocandi. Quod autem directè excluditur per iuramentum,non potest esse causa dispensandi in ipso,quia causa debet importare aliquod motiuũ, ob quod fiat rationabilis relaxatio iuramenti: non potest autem fieri rationabilis per id, quod à iuramento excluditur, nam vt subintret tanquam rationabile, & exigens iuramẽtum relaxari, debet aliunde, quàm ex se ipso inducere rationabilitatem, atque adeo ex aliqua causa superueniente.

4 Confir. Iurans non reuocare testamentum ex vi iuramenti renunciat tacitè omni fauori, quem tribuunt iura ad conseruandam libertatem vltimę voluntatis, siquidem per iuramentum se spoliat tali libertate, cum firmet voluntatẽ in eo, quod iam disposuit, & promittat Deo, se non vsurum facultate,quam habet; hæc enim omnia sunt obiectum huius iuramenti. Ergo non potest testator allegare fauorem iuris,& libertatem vltimę voluntatis tanquam causam,ob quã debeat relaxari iuramentum, cum non possit esse causa rationabilis relaxandi iuramentum id, quod per iuramentum exclusum est; quod enim iuro, nolle vti, non potest postea esse causa rationabilis, vt relaxato iuramento mihi detur facultas vtendi.

5 Ad 1. in oppositum resp. Ius prohibere quidem, quod libertas vltimæ voluntatis auferatur, sed per modum contractus, & ciuilis obligationis, qua alteri ius acquiratur: non aut per iuramentum, quo quis sponte se obliget Deo, & quatenus prohiberet, nõ haberet vim; quia ius ciuile non potest se extendere ad spiritualia, quale est iuramentum. Deinde dato, quod prohiberet etiam, ne vltima voluntas per iuramentum firmaretur, eo tamen ipso, quod esset firmata, non esset libertas vltimæ voluntatis causa sufficiens relaxandi iuramentum, sicut non est causa sufficiens reuocabilitas contractus, quando contractus firmatur iuramento, vt docet ipse quoq; Corneus *num. 3. citat.*

6 Ad 2. Permissionem, & auctoritatẽ legis inducere iustam causam quò ad id, quod permittit, & auctorizat; non autem quò ad cœtera. Et ideo cum permittat, & auctorizet reuocationem vltimæ voluntatis,quoties libuerit,inducit quò ad hoc iustam causam. Ex hoc tamen non fit,quod inducat iustam causã quò ad dispensationem in iuramento, quo firmatur vltima voluntas quia ius non dat auctoritatem huic dispensationi. imo exigit,quod iuramentum omnino seruetur. Cap. 2. *De pact.s. in 6.* & Authen. *Sacramenta puberum*. C. *Si aduer. vendit.*

An, si lex annullet actum, & etiam iuramentum interpositum, valeat nihilominus iuramentum. Quæst. 291.

S V M M A.

1 *Annullato actu à lege, & iuramento interposito, an valeat iuramentum, & num. seq.*
2 *Iuramentum, quod est causa peccati, non valet.*
3 *Iuramentum interpositum super actu irritato à lege, non est nullum.*
3 *Tenet iuramentum de actu annullato à lege, si secundum se sit licitum.*
4 *Lex ciuilis non potest disponere de iuramento.*
4 *Iuramentum super actu annullato à lege ciuili, est seruandum.*
5 *Iuramentum super actu annullato à lege ob fauorem publicum, an subsistat.*
5 *Iuri publico non potest detrahi pactis, aut iuramentis priuatorum.*
6 *Lex irritans actum concernentem priuatum fauorem, est priuilegiatiua.*

Qui-

6 *Quilibet potest renunciare suo fauori priuato sine contemptu principis.*
6 *Iuramentum super actu nullo de iure ciuili seruandum.*
7 *Lex naturalis quem ordinem politicum exigat seruari.*
7 *Ordo politicus cedit iuramento.*
8 *Absolutio à iuramento necessaria, vt quis veniat contra actum iuratum, etiam si lex ciuilis annullet etiam iuramentum.*
8 *Etiam si prætendatur nullitas iuramenti.*

---

1 Difficultas procedit, quando lex ciuilis nedum irritat actum, sed etiam vlterius procedendo prohibet iuramentum, & si interponatur, ipsum declarat irritum. Quod autem non valeat iuramentum, tenent Bart. *in l. Si quis pro eo. ff. De fideiuss.* Geminian. *Consil.* 51. & alij. Quorum fundamentum est, quia non tenet iuramentum, quando est causa peccati. Cap. *Non est obligatorium.* De *reg. iur. in* 6. Tale autem iuramentum est causa peccati, quia inducit ad faciendum actum prohibitum, & irritatum à lege, quæ, cum sit iusta, obligat etiam in foro conscientiæ.

2 At tale iuramentum esse validum, tenent Federicus de Senis. *Consil.* 164. *alias.* 272. Petrus Ancharan. *in Repet. Cap. Canonum.* De *Constit.* Abbas alios citans *in Cap. Cum contingat. nu.* 5. & 6. De *iureiur.* & *Quæst.* 2. incipit. *Sante statuto. num.* 21. *Casu* 8. Aretin. cum Imola. *§. Illud quoque, num.* 5. Instit. *de mandato.* Hostiens. *in Cap. Quemadmodum.* De *iureiur.* Butr. *in Cap. Cum contingat. Eod tit.* Corn *De absolut. foren. iuram. par.* 4. *casu* 12. *num.* 6. & alij.

3 Et hæc posterior sententia est absolutè tenenda, *Quando actus qui irritatur à lege concernit per se primò, & directè fauorem priuatum personæ, licet postea redundet etiam in publicam vtilitatem. Secus autem, quando actus per se concernit fauorem publicum*; vt distinguunt etiam Doctores pro secunda sententia allati. Ratio autem est. Quia validitas iuramenti prædicti non excluditur nec ex natura rei, seu ex obiecto, ex eo scilicet, quod sit de materia prohibita à lege; nec ex eo quod lex ipsum irritet. Non est irritum ratione obiecti, quia videlicet interponatur super actu annullato à lege; nam sequeretur, quod semper esset irritum, quoties actus irritatur à lege, & hoc concludendum esset, si locum haberet fundamentum oppositæ sententiæ, quod tamē est falsum, quia etiam si iuramentum sit de actu annullato à lege, dū modo actus de se sit licitus, tenet iuramentum, vt docent communiter Imola *in l. Si quis inquilinos. §. fin. ff.* De *leg.* 1. lo. Andr. *in Cap. Tua.* De *decimis.* Aret. *§. Aeque. num.* 8. Instit. *De except.* Abbas *in Cap. Cum contingat. num.* 8. De *iureiur.* & proinde in iure canonico præcipitur obseruari in dict. Cap. *Cum contingat.* De *iureiur.* & Cap. *Licet. eod. tit. in* 6. & Cap. 2. *De pact. in* 6 Quod non posset fieri, si obseruantia contineret peccatum, nam ius canonicum, quod regit conscientiā, præciperet peccatum; contineret autem peccatum, si esset nullum; in tantum enim esset nullum, in quantum esset de actu prohibito à lege, & proinde de eo, quod non liceret.

4 Nec corruit eius validitas, quia annulletur à lege; nam lex ciuilis non potest se extendere ad disponendum de iuramento, siquidem iuramentum est quid spirituale, atque adeo extra spheram iurisdictionis laicæ: vnde omnis dispositio circa ipsum defectū iurisdictionis est nulla, & pertinet tantum ad iurisdictionē ecclesiasticam. Cap. *Venerabilem.* De *iudic.* & Cap. *Tua.* De *ord. cog.* & Cap. *Lator. in fine,* Qui *filij sunt leg.* Ergo statutū, seu lex reprobrans iuramentum, & annullans, nihil operatur contra ipsius validitatem tanquam nulla defectu potestatis, & consequenter remanebit validū, & seruandum. *Cap. Si vero.* & Cap, *Et si Christus.* De *iureiur.*

5 Quod autē, quando lex respicit per se primò fauorem publicum, nō subsistat iuramētū cōstat. Nā in tali casu actus annullaretur tanquā contrarius fauori publico, & læsiuus ipsius. vnde iuramentū obligans ad hunc actum, obligasset ad aliquid, quod est contra fauorem, & ius publicum. Cum ergo pactis, & iuramē-

tis priuatorum non possit derogari iuri publico *l. Ius. publicum. ff.* De *pactis*. & Cap. *Si diligenti*. De *foro competenti*. et Cap. *Contingit*. 1. De *sentent. excom.* obligaret iuramentum ad aliquid contra ius publicum, atque adeo ad peccatum, quia interueniret læsio illius iuris, quod non est sub dispositione priuatæ personæ.

6 Ad fundamentum oppositæ senten. neg. quod tale iuramentum sit causa peccati. & ad prob. dicitur. Quod leges, quę irritant actus concernentes per se primò priuatum fauorem, sunt leges priuilegiatiuæ inductæ in fauorem priuatum personarum, vt constat ex *l. 1. ff. De minor.* & toto tit. *Ad Velleianum*. Cũ ergo quilibet possit renunciare priuilegio, et fauori suo priuato *l. Si qui in conscribendo*. C. De *pact.* et Cap. *Ad apostolicam. 19. Qu. 3.* Nec per hoc lex contemnatur, aut fiat contra voluntatem principis. Cap. *Denique. §. Hac. Dist. 3.* & *l. 1. §. Inde quęritur. ff.* De *noui oper. nunc.* Dum interponitur iuramentum, renunciatur huiusmodi fauori, atque adeo non violatur lex actum irritans, quia tunc solum habet locum violatio, quando lex obligat. Et proinde leges quoque ciuiles volunt, quod licet actus annulletur, seruetur tamen iuramentum, si fuit interpositum. *l. Non dubiũ.* C. De *legib.* & *l. fin. §. fin. ff.* De *liber. ea.* & *l. Cum pater. §. Filius matrem. ff.* De *leg. 2.* et Authen. *Sacram. puberum*. C. Si *aduer vendit.* et notat Abbas, *Cons. 108. num. 1. lib. 2.*

7 Verum neque adhuc videtur euacuata difficultas. Nam licet quilibet possit proprio fauori renunciare, & dictæ leges irritantes actum concernant priuatũ fauorem, non tamen potest facere aliquid, quod inducat deordinationem aliquam in politico regimine. Quia cum quilibet sit pars communitatis, & membrum ipsius, subintrat lex naturalis ipsum obligans, vt in ciuili corpore ordinato modo se habeat: dum autem non seruat istas leges, quæ inducunt debitum ordinem, facit aliquid inordinatum, atque adeo saltem venialiter peccat & proinde iuramentum inducit ad hoc veniale peccatum, atq. adeo non valet. Resp. Legem naturalem obligare solum ad illum ordinem seruandum in communitate, qui iuxta regulas boni regiminis exigitur, nam nisi contra hãc exigentiam fiat aliquid inordinatũ, non læditur debitus ordo. Quando autem lex est priuilegiatiua, & in fauorem alicuius personæ particularis, bonum regimen non exigit ordinem inductum per talem legem, nisi quatenus volitum à priuilegiato, & ideo si ipse illi renunciet, cessat exigentia, atque adeo etiam deordinatio. Deinde dato, quod exigeret, quia ex vna parte iuramentum exigit seruari, quod promissum est, & ex alia bonum regiminem exigit non mandari exequutioni actum annullatum à lege, in hoc concursu debet cedere ordo politici regiminis iuramento tanquam inferius superiori Cap. *Cum contingat.* De *iureiur.* & Cap. 2. *De pactis.* Quia interesse spirituale animæ est præferendum interesse temporali. Et ideo cum cedat, cessat etiam deordinatio regiminis politici.

8 Ex dictis colligitur. Necessariam esse absolutionem à iuramento vt quis contra actum iurarum venire possit, siue lex annullet solum actum, siue etiam annullet iuramentum, vt tradunt communiter Gabr. *latè Consil. 9. per totum. lib. 2.* Picus *ad Statutum vrbis. glos. 23. num. 22.* Ludouis. *Decis. 64. num. 6.* Rota *Decis. 102. num. 9. par. 1. Diuer.* Et hoc valet etiam, quando prætenditur nullitas iuramenti ob defectum solemnitatũ, quæ requirũtur à lege, seu statuto, vt notat idem Picus *cit. glos. 23. num. 18.* Rota *in Romana nullitatis obligationis 2. Iunij 1604. coram Ottembergo.* Beltram. *ad Decis. 164. Ludouis. num. 14.* Quia cum iuramentum subsistat, eo quod statutum, seu lex nihil ei noceat, veniens contra ipsum sine absolutione, esset periurus.

An, si vendens rem vitiatam aperiat vitium, sed simul cum alijs falsis, teneatur de vitio vero. Quæst. 292.

S V M M A.

1 *Venditor tenetur de vitio vero, licet illud aperiat, sed simul cum alijs falsis.*
2 *Aperiri vitium verum, sed simul cum falsis potius illud celat.*
2 *Manifestatio vitij debet esse talis, vt ipsum detegat.*
2 *Ita exprimere, vt non percipiatur, et non exprimere paria sunt.*

1 Contingere potest, quod quis vẽdens rem aliquam vitiatam dicat emptori, quod illi vendit rem illam habentem tale, & tale vitium, & plura exprimat, quę reuera non insint, & cum exprimat etiam vitium occultum, dubitatur modo, an id liceat, an verò venditor teneatur de vero vitio, licet illo modo expresso *Et quod teneatur absolutè resoluendum est*, vt tradunt etiam Speculator. *tit. de empt & vendit. §. Nunc videndum.* ver. *Quid si venderes.* Abbas *in sua Quæst. 2. num. 12.*

2 Et ratio est. Quia vendens rem occultè vitiatam, tenetur manifestare vitium, aliàs decipit emptorem Hoc autem pacto nõ manifestat, sed potius magis occultat; nam cum verum vitium misceat cum falsis, de quibus emptor cognoscit falsitatem, verba emptoris operantur contrarium effectum. & faciũt, quod emptor verum vitium putet esse falsum, sicuti falsa sunt cœtera: & proinde potius hoc modo verba venditoris ordinantur ad celandum verum vitium, quàm ad explicandum, & ad circumueniendum emptorem. Confir. Si nullo pacto declararet vitium occultum, teneretur de ipso, iuxta communem omniũ sententiam in materia restitutionis. ergo etiam in præsenti casu; tum quia manifestatio vitij occulti debet esse cum effectu, vt nimirum faciat, emptorem venire in cognitionem ipsius, hoc autem modo nedũ facit venire, sed potius persuadet indirectè, quod careat tali vitio, & tendit ad decipiendum: Tum quia ita exprimere, vt non intelligatur, & non exprimere paria sunt. *l. De ætate. §. Nihil interest. ff.* De *interrog. act.* & notant Roman. *Consil. 321. in fine.* Crauet. *Consil. 157. num.* 9. Alexan. *Consil.* 182. *num. nũm. 5.* ver. *Et paria sunt. lib. 2.* Tuch. *littera* P. *conclus. 85. n. 6.*

An rectores Ecclesiæ habeant vim coercitiuam quò ad Capellanos, qui ex fundatione tenentur celebrare ipsorum arbitrio in eorumdem Ecclesijs. Quæst. 293.

S V M M A.

1 *Rectores Ecclesiæ an habeant vim coercitiuam in Capellanos.*
1 *Concessa auctoritate conceditur vis coercitiua, sine qua exerceri non potest.*
2 *Quænam vis coercitiua concessa Rectoribus quò ad Capellanos.*
3 *Capellani quomodo coerceri possint à Regularibus exemptis.*
3 *Fiunt ipsis subditi, & quomodo.*

1 Difficultas procedit, quando Capellania est fundata ob commodum Ecclesiæ, ita vt fundator respexerit etiam ad officiaturam Ecclesiæ. *Et affirmatiuè respondendum est*, vt tenet etiã Rota coram Ludouisio *Decis. 66. nu.* 13. Et coram Seraphino *Decis. 139. num. 8.* & *Deci. 253. num. 13. par. 6. Recentior.* Et ratio est, quia cum ad Rectores spectet dirigere officiaturam Ecclesiæ, & à fundatore habeant auctoritatem regulãdi Capellanos, determinando, quando, & quomodo celebrare debeant: & hoc spectet ad munus rectoris tanquam superioris in illa Ecclesia, debet habere competẽtem vim coercitiuam; nam cõ-

cessa

cessa auctoritate, conceditur etiam vis coercitiua, sine qua auctoritas exerceri non potest *l. l1. ff.* De *iurisdict. om. iud.* & *l. 3. §. fin. ff.* De *pen leg.* & *l. Veteres. ff.* De *itin. actuq. priu* vbi Glos. & Bart. & Cap. *Suspicionis*. De *offic. deleg.* & tradunt Cuiac. *in l. 1 ff.* De *offic. eius.* Faber. *in l. Nemo potest. ff.* De *reg. iur.* Alciat. *lib. 2. Paradoxor. Cap. 1. nu. 2.* Menoch. *Consil. 189. num. 16.* Bellon. iun. *De mandata iurisdict. cap. 8. quæst. 15. per totam.* Borel. *lib. 2. de magistr. cap. 8. num. 1.* Mastril. *De magist. lib. 3. cap. 10. num. 343.* & *ad Indult. generale cap. 18. num. 10. & sequ.* Rolan. *Consil. 47. lib. 1.*

2 Verum dubium remanet, quænam vis coercitiua sit concessa rectori. Resp. Esse concessam illam vim coercitiuam, sine qua auctoritas esset elusoria, Cap. *Præterea.* De *offic. deleg.* Et proinde poterit cogere capellanos, vt assignata hora celebrent, & alia munia obeant, ad quæ tenentur, secundum ipsius præscriptionem. Quod si detrectent obedire, poterit implorare brachium superioris in ordine ad pœnam, quando aliàs ipse non posset eam exequutioni mandare: & imponere, eas mulctas, quas possunt Magistratus minores. De quibus Mastril. *lib. 3. de Magistr. cap. 10. n. 344.*

3 Ex his colligitur. Quod si capellania erecta sit in Ecclesijs regularium exemptis, poterunt Capellani, qui ad arbitrium Rectorum Ecclesiæ tenentur celebrare, ita coerceri, vt etiam puniri possint, & censuris compelli ad ea seruanda, quæ ipsis in ordine ad officium Capellani præscripta sunt; si enim detrectēt seruare, delinquunt quò ad ea, quæ sunt loci exempti, atq. adeo non solum ratione officij, quod in illa Ecclesia exercent, sed etiam ratione delicti ibi forum sortiuntur, & ratione rei, de qua agitur, Cap. *Sanè.* & Cap. *fin.* De *foro compet.* Vnde cum Superior conuentus possit ibi exercere iurisdictionem fori contentiosi, & ferre censuras in suos subditos: poterit hanc quoq. in Capellanos exercere, & censuris compellere, quò ad ea, quæ concernunt munus capellani.

An mutuans Principibus possit aliquid vltra sortem accipere. Quæst. 294.

S V M M A.

1 *Mutuans an possit aliquid accipere ratione periculi, & difficultatum in recuperanda sorte.*
2 *Mutuans potentioribus potest aliquid accipere vltra sortem.*
3 *Periculum extrinsecum mutuo iustificat, si quid accipiatur vltra sortem.*
4 *Alienatio in potentiorem rei, in qua tertius habet interesse est prohibita.*

1 NEgatiuam sententiam tenent nonnulli Recentiores, quò ad hunc casum in terminis, & videtur sequi ex illorum doctrina, qui volūt, quod non liceat aliquid recipere ratione periculi, aut difficultatum in recuperanda sorte principali. Ita Sotus *lib. 6. De iust. & iure. q. 4. ar. 1. ad 1.* Nauar. *in Manua. li cap. 23. nu. 81.* Fundantur in eo. Quod sit contra iustitiam, aliquem necessitari ad dandum plusquam accepit, nam tūc consurgit inæqualitas in dato, & accepto. Necessitarentur autem Principes ad dandum plusquam acceperunt, si in mutuo aliquid vltra sortem tenerentur reddere.

2 Oppositum tamen, nempe posse exigi aliquid vltra sortem, quando quis mutuatur Principibus, & potentioribus, tradunt D. Antonin. *2. par. tit. 1. cap. 11. §. 22.* Lessius *De iust. & iure lib. 2. cap. 23. dub. 6 num. 58.* loquens de speciali contractu, quem ineunt mercatores cū Rege Hispaniæ, cum lucro excedente. Et desumitur ex ijs quoque, qui volūt, quod in mutuo liceat aliquid accipere vltra sortem ratione periculi, & difficultatis in recuperanda sorte. Ita D. Th. *opus. 73. De vsuris cap. 10.* Angel. *verbo* Vsura. *1. num. 38.* Syluest. *ibid. quæst. 35.* Io. Medina *C. De restit. quæst. 38. ver. Ad tertiam causam.* Corduba *in Sum. Quæst. 78. & 84.* Petrus Nauar. *lib. 3. De restit. cap.*

cap. 2. num. 343, Molina De contract. lib. disp. 304. ad 2. obiect. Valent. to. 2. disp. 5. quæst. 20. pun. 2. conclus. 4. Aragon. 2. 2. quæst. 77. ar. 4. Salon. quæst. 78. ar. 2. controu. 26. Malder. tract. 10. dub. 14. Gabr. in 4. dist. 15. quæst. 11. ar. 1. §. Ad idem etiã, Rodriquez par. 2. Sum. cap. 83. num. 3. Lessius lib 2. de iust. & iure cap. 20. dub. 13. num 111. & alij.

3 Quam posteriorem sententiam existimo, tutam esse in praxi. Nam, dumquis mutuum dat Principi, aut potentiori, subit speciale periculum quò ad restitutionem sortis, quod est mutuo extrinsecum, siquidem nascitur ex potentia mutuatarij, contra quam aut agere non poterit, si sit princeps supremus, aut si sit aliquis ex potentioribus, difficilè tantum, & cum expensis: vnde tales personę deficiẽte metu iustitiæ, ex quacunq. causa vt plurimum sibi licitum faciunt, non restituere mutuum. Hoc autem periculum est pretio æstimabile, & proinde cum sit extrinsecum mutuo, erit aliquo lucro compensabile.

4 Confir. Alienatio rei in potentiorẽ, in qua tertius habet interesse, est prohibita l. 1. & sequent. C. Ne liceat potent. & notant Crau. Consil. 205. circa finem. Alexan. Consil. 9. num. 5. lib. 3. Iaς. in l. Si ita quis. §. Ea lege. num. 10. ff. De verbor. obligat, & Consil. 149. in fine. lib. 4. vbi ait, præsumi fraude factam. Et hoc non alia ratione, nisi quia potentia emptoris reddit difficilem recuperationem, & proinde qualitas personæ ementis censetur præiudicialis habenti interesse. Ergo ob eamdam rationem, si mutuatarius sit princeps, aut persona potentior, causabit speciale præiudicium mutuanti, & specialem difficultatem in recuperanda sorte: & ideo ex hoc capite poterit mutuans aliquid lucri recipere, quo fiat cõpensatio periculi, & præiudicij, quod subijt, & cui exponit propriam pecuniã. Vnde licet mutuatarius det plus, quàm accepit, non tamen hoc est contra iustitiam, quia est in compensationem periculi, cui mutuans exponit se, & propriã pecuniam. Difficultates, quæ ex generali regula procedunt, & hic applicari possent, soluuntur à Lessio lib. 2. de iust. & iure. cap. 23. dub. 6.

An, qui alienat res Ecclesiæ in euidentem vtilitatem, sed absque debita solemnitate, sit tutus in conscientia. Quæst. 295.

SVMMA.

1 *Alienans absque debita solemnitate res Ecclesiæ, etiam in euidentem vtilitatem, peccat.*
2 *An sit tutus in conscientia, & substineatur alienatio, & num. seq.*
4 *Actus aliàs prohibitus, vt substineatur, quid requiratur.*
4 *Interpretatio habet locum solum in dubijs.*
4 *Decretum irritans inducit formam.*
4 *Actus carens forma non potest subsistere.*
5 *Lex apponens decretum irritans, inficit omnino actum.*
6 *Actus non subsistit eo nolente, in cuius fauorem irritatur.*
6 *Lex semper loquitur.*
7 *Euidens vtilitas Ecclesiæ non facit cessare prohibitionem alienandi.*
7 *Cessante fine cessat prohibitio, quando non est sublata facultas.*

1 QVod peccet, non est in dubium reuocandum, quia trasgreditur legẽ in re graui, quę pręscribit pro forma alienationis certam solemnitatem, vt notant etiam Abbas. Dec. Redoan. locis infra citandis. Neq. potest excusari ab euidenti vtilitate, quia hoc non obstante lex requirit solemnitatem præscriptam. Vnde difficultas est, an sic alienans permaneat tutus in conscientia quò ad ipsam alienationem, & an alienatio sit substinenda.

2 Prima sententia asserit, esse tutum in consciẽtia quò ad alienationem. quia tanquam vtilis est substinenda. Ita Glos. in l. Cum hi. §. Eam transactionem. ff. De transact. Bald. in l. Contra iuris. in fine. ff. De pactis. Albericus in Authen. Hoc ius. circa fin. C. De sacrosanc. Eccles. Faber. in

§. Et ne huius. Instit. De eo cui lib. cau. Tiraquel. alios citans. De leg. connub. glos. 8. num. 62. Roman. consil. 453. Barbat. Consil. 39. vol. 3. Mathesilan. singul. 156. Dec. in Cap. Quæ in Ecclesiarum. De constitut. Alexan. in l. Mutuum. ver. Et pro hoc. ff. De acquiren. hæred. Ias. in l. Non minus. C. De procurat. Felin. in Cap. Dilectis. De rescrip. Anton. Gabr. tit. De rer. alienat. conclus. 1. lib. 3. vbi plures alios citat. Abb. in Cap. 1. circa fin. De rest. in integr. Dec. in l. Non omnes. §. Si pupillus. init. ff. Si cert. pet. vbi alios citat Redoan. De reb. Eccles. non alien. Rub. de cau. vtil. nu. 173. Rebuf. De alienat. rer. Eccles. num. 34. Läberteng. De contract. cor. qui fine &c. nu. 166. Capic. Decis. 113. Quorum fundamentum est, quia talis alienatio continet fauorem Ecclesiæ, cuius contemplatione inducta est prohibitio: vnde cum cesset finis prohibitionis, debet substineri alienatio, præsertim quia substineri debent, quæ Ecclesiæ sunt fauorabilia.

3 Secunda sententia tenet, quod non sit substinẽda alienatio, & proinde alienans non sit tutus in conscientia. Ita Castrensis. in l. Cum hi. §. Eam transactionem. ff. De pact. Iacob. Butr. Bart. ibidem. Bald. in l. fin. §. Necessitate. ff. De bon. qua lib. Felin. in Cap. Causam. De iud. Socin. Consil. 29. Brun. tract. de form. 1. Tit. De poten. & affec. form. ampliat. 9. Molina tom. 2. de iust. & iure disp. 466. Suarez tom. 4. de relig. tract. 8. lib. 2. cap. 27. num. 20. & 21. Lezana tom. 1. Quæst. regular. cap. 10. n. 2.

4 Et hæc posterior sententia omnino tenenda est. Nam, vt actus substineatur, qui aliàs prohibetur. debet posse admitti aliqua interpretatio, propter quam possit substineri. Hæc autem interpretatio in præsenti non potest admitti; nam interpretatio habet locũ in dubijs l. Quoties. ff. De reb. dub. & l. Si Quando. ff. De legat. 1. Modo autem non sumus in dubijs, sed in claris de inualiditate actus, nam tàm in Extrauag Ambitiosæ. De reb. Eccles. non alien. quàm in decreto S. Congret. iussu Vrbani VIII. edito die 7. Septem. anno 1624. declarantur irritæ alienationes omnes, quæ fiunt sine auctoritate Sedis Apostolicæ; & proinde per hoc decretum irritans inducitur forma, sine qua actus ipso iure corruit, vt notat Bald. Consil. 351. num. 9. lib. 5. Dec. Consil. 532. num. 4. Rota in Romana Sociel. officij. 14. Ianuar. 1613. coram Pamphilio. Vnde cum actus careat sua forma, & substantia, certum est, quod non possit subsistere. l. Cum hi. §. Prætor ait. ff. De transact. & Cap. Tua nos. De sponsalib.

5 Confir. Quando lex apponit decretum irritans, inficit omnino actum, vt notant Cassador. Decis. 1. num. 2. De restit. spoliat. Bellam. Decis. 536. ver. Ratio est. Puteus decis. 372. lib. 2. Veral. Decis. 15. num. 1. & Decis. 307. num. 4. par. 3. Rota in Vrgellensi Abbatia 14. Ianuarij 1583. coram Seraphino. & in Insenensi canonicat. 13. Maij 1588. coram Bubalo & Decis. 362. num. 3. par. 3. Recent. Ergo stante tali decreto irritanti non potest alienatio vllo pacto substinere l. Improba. C. De acquir. possess. vbi Doctores. & notant Puteus Decis. 372. lib. 2.

6 Confir. 2. Decretum irritans est positum in ijs constitutionibus in fauorem Ecclesiæ, vt cõstat ex Proœmio Extrauag. Ambitiosæ. De reb. Eccles. non alien, Ergo non potest actus substineri, nisi volente Ecclesia, in cuius fauorem est positum, vt tradunt Monach. in Cap. Statutum. De præben. in 6. Io. Andr. Geminian. Franc. & alij ibid. Benedict. in Cap. Raynutius. ver: Eodem testamento 1. num. 91. De testam. Tiraquel. in l. Si vnquam. verbo. Reuertatur. num. 10. C. De reuocan. donat. Ecclesia autem nũquam consensit, quia id prohibet, & irritat; vnde cum lex semper loquatur. l. 1. ff. De condit. & l. Ariani. C De hæret. & notant Bart. ibid. Franc. in Cap. vni. num. 1. De excessib. prælat. in 6. Geminian. nu 8. semper, & continuò resistit.

7 Neque obstat fundamentum oppositæ sententiæ. Quia licet interueniat euidens vtilitas Ecclesiæ, non tamen facit cessare adæquatè causam finalem prohibitionis, nã finis prohibitionis est, non solum euitare damnum Ecclesiæ, quod pati potest ex alienationibus, sed etiam prouidere, ne inferiores auctorita-

te

te propria alienent. Vnde per has conſtitutiones ſublata eſt ab ipſis facultas alienandi, & auocata ad Apoſtolicam Sedem, & ideo non habet locum, quod ceſsãte fine ceſſet prohibitio, quia tunc ſolum ceſſat prohibitio caſus, quãdo non eſt ſublata facultas ad ipſum; Vnde, vt actus ſit permiſsus, non ſolum debet ceſsare finis, ſed inſuper debet cõcedi facultas ad actum.

An creditor Principis, qui non poteſt obtinere ſolutionem poſsit vti compenſatione in gabellis, quas tenetur ſoluere. Quæſt. 296.

S V M M A

1 *Quando princeps per ſuos procuratore exigit gabellas, poteſt creditor in ijs vti compenſatione.*
1 *Quid, ſi gabellæ ſint locatæ. & num. ſeq.*
3 *Siue gabellæ vendantur, ſiue locentur militat ratio fraudum ob quam minoris æſtimantur.*
4 *Si debitum ſit contractum, ob priuatam vtilitatem principis, non poteſt creditor vti compenſatione in gabellis impoſitis ob publicam vtilitatem.*
5 *Quid, ſi debitum ſit contractum ob publicam vtilitatem; & gabella ob priuatum commodum principis.*
6 *Quid, ſi debitum, & gabella quoque ſit ob publicam vtilitatem; aut vtrumque ob priuatum commodum principis.*
6 *Conductor non ſibi, ſed domino poſſidet.*
7 *Quid vendat princeps, quando vendit gabellas.*
7 *Quid concedatur laicis, quando conceduntur decimæ.*
7 *Quid vendatur, quando ceditur penſio ob certum pretium.*
8 *Emens gabellas, non eſt dominus, ſed procurator in rem ſuam.*
9 *Vtens compenſatione in gabellis etiam venditis, vtitur in ijs, quæ ſunt de iure principis.*

1 Conueniunt communiter, quod creditor poſſit ſibi gabellas retinere in cõpenſationem ſui crediti, quando illud nõ poteſt aliter obtinere, ſi princeps per ſuos procuratores illas exigat, nam tunc compenſatio fit in ijs, quę ſunt de iure principis. Vnde ſolum difficultas eſt, an fieri poſſit compenſatio, quando gabellæ ſunt locatæ alicui, aut venditæ. In qua difficultate abſolutè negant Graſ. *par. 1. Deciſ. lib. 2. cap. 125. nu. 39.* Reginal. *lib. 10. praxis fori pœnit. cap. 24. num. 383.* Quorum fundamentum eſt. Quia compenſatio, quando eſt conceſſa, debet fieri de bonis ipſius debitoris, aliàs læderetur iuſtitia, & ille damnum pateretur, qui ad nihil teneretur. gabellæ autem, quando ſunt locatæ, non ſunt amplius in bonis principis, ſicut etiam quando ſunt venditæ.

2 Secunda ſententia tenet, quod non poſſit fieri compenſatio, ſi gabellæ ſint venditæ, niſi forte creditum ſit antiquius venditione. Poſſe tamen fieri, ſi ſint locatæ. ita Petrus Nauar. *lib. 3. de reſtit. cap. 1. num. 247.* Leſſius *lib. 2. de iuſt. & iure. cap. 33. dub. 10. num. 75.* Vaſquez *Opuſ. de reſtit. cap. 6. §. 3. dub. 3.* Turrian. *De iuſt. & iure. tom. 2. diſp. 46. dub. 3. nu. 2.* Molina *De iuſt. & iure. diſp. 674.* Bonac. *diſp. 2. de reſtit. quæſt. 9. pun. 1. n. 12.* Vega *par. 1. Sum cap. 15. Caſu 10.* Molſeſ. *par. 2. Sum. tract. 12 cap. 22. n. 142.* Malder. *2. 2. trac. 5. cap. 9. dub. 16.* Fauſtus *in ſpeculo Confeſſar. diſp. 33. quæſt. 37.* Gaſpar. Hurtad. *De iuſt. & iure diſp. 14. difficul. 9.* & alij.

3 Hanc autem poſteriorem partem probant vulgares Caſiſtæ. Quia conductores gabellarũ ſciunt fraudes, quæ ſolent committi in defraudandis gabellis, & ideo minoris eas conducunt, ita vt in cõductione computent totum, quod defraudari poteſt, & ideo ex hoc non patiantur damnum. Verum ſi hæc ratio valet, militat eodem modo etiam quò ad gabellas venditas, nã emptores quoque gabellarum ſciunt fraudes, & eas computant, & proinde minoris emunt, quàm aliàs emerent; nec in hoc video aliquam diſparitatem, cum etiam emptor eidem periculo voluntariè ſe exponat, & detrahendo de pretio, illud ſibi compenſet.

4 In hac difficultate diſtinguendum puto,

puto, & videndum, an debitum sit contractum à Principe in vtilitatem publicã, seu communitatis, an verò in vtilitatem priuatam, seu etiam personalem. Rursus in gabella quoque considerari debet, an sit imposita ob vtilitatem publicam communitatis; an verò ob personã principis, nempe ob sustentationem ipsius, expensas aulæ, &c. *Si enim debitum sit contractum ob priuatam, & personalem vtilitatem, non poterit creditor vti compensatione in gabellis impositis ob publicam vtilitatem communitatis, siue sint venditæ, siue locatæ, siue etiam per procuratores eas Princeps exigat*. Et ratio est, quia istæ gabellæ non transeunt in dominium Principis, cum sit tantum administrator ipsarum, & sint addictæ expensis, quæ concernũt publicam vtilitatem; vnde cum compẽsatio fieri possit solum in bonis debitoris, non poterit in his gabellis compensari debitum personale, seu priuatum principis.

5 *Si verò debitum sit contractum à principe in fauorem communitatis, & gabella sit imposita ob vtilitatem, seu commodum personale Principis, neque poterit fieri compensatio*. Ratio est, quia Princeps contrahens debitum in vtilitatem communitatis, tacitè cõtrahit nomine communitatis, atque adeo bona communitatis remanent obligata pro solutione; vnde non tenetur Princeps de bonis proprijs soluere, quod satis patet in eo, qui habẽs sua priuata bona, assumeretur ad principatum, neque enim creditor haberet actionem, aut ius ad illa bona. Ergo non potest fieri compensatio in gabellis impositis ob personalem vtilitatem Principis: nam istæ gabellæ sunt de iure personali ipsius, & sicut non sunt insumendæ in vtilitatem communitatis, ita nec sunt subiectę debitis contractis in fauorem ipsius: & ideo si fiat compensatio, non fiet in bonis debitoris, cum princeps non sit debitor nomine proprio personali, sed nomine publico, & communitatis.

6 Tota ergo difficultas reducitur, quando comparantur debitum in vtilitatem communitatis, & gabellæ, quoq; in vtilitatem eiusdem communitatis, aut debitum in vtilitatem personalem Principis, & similiter gabellæ impositæ in eiusdem personalem commoditatem. *In vtroque autem casu poterit creditor vti compensatione, siue debitum sit contractum ante locationem gabellæ, siue etiam post*: Ratio autem est, quia locans retinet dominium rei locatæ, & transfert vsum tantum in conductorem: vnde conductor, non sibi, sed domino possidet *l. fin. C. De acquir. possess.* & notant Surd. *Consil.* 117. *num.* 17. Rota *Decis.* 23. *num.* 7. *par.* 6. *Recent.* Ergo qui cõducunt gabellas habent tantum vsum prouentuũ, seu pecuniarũ, quæ exiguntur, & solum ratione vsus acquirunt dominium, cum pecuniæ ipso vsu consumantur; non autem acquirunt illud ius, per quod fiunt debitæ pecunię gabellarũ, sed remanet in principe locãte, ita vt pecuniæ prius fiant de iure Principis, quàm de iure conductoris, cum tãtum per accidens pecuniæ dominium transeat in conductorem, quatenus non potest transire vsus absque dominio. Ergo creditor potest sibi retinere gabellas in compensationem sui crediti, quia retinet id, quod prius fit de iure principis, quà conductoris, si quidem dũ princeps locat gabellas, locat ipsas tanquam factas de iure proprio: non fiunt autem de iure proprio ipsius, nisi quatenus debent proximè solui, & sic transeunt in dominium principis, & postea conductoris.

7 Et *hoc idem tenendum est, etiam si gabella sit vendita, siue debitum sit contractum à Principe ante venditionem, siue post venditionem*, quod tenet etiam Syluester *verbo.* Gabella 3. *Quæst.* 9. *in fine*, dum absolutè docet, quod potest fieri cõpensatio. Et ratio est, quia quando Princeps vendit gabellas, non vendit ius ad gabellas, cum hoc ius pertineat ad supremum ius principis, quod non potest alienari, nisi alienata suprema potestate, sed tantum venditur ius, seu actio ad fructus gabellarum, sicut quando laicis conceduntur decimæ, non conceditur ius spirituale, sed tantum actio ad fructus decimarum, vt docet D. Th. 2. 2. *qu.* 100. *art.* 4. *ad* 3. Et quando ceditur pensio mediante pretio, & proinde venditur *l. Cum his ff. De*

ff. De fideicom. non ceditur ius pensionis, spirituale, sed tantum fructus, vt tradunt Gutierez *lib. 2. canon. quæst. cap.* 13. Quaranta *in Compend. Bullarij. verbo.* Alienatio. *rer. Eccles. num.* 18. ver. *Tertio.* Molina *De iust. & iure. disp.* 466. *num.* 5. ver. *In tertia autem.* Filliuc. *tract.* 44. *cap.* 2. §. 1. *Quæst.* 8. Barbosa *in Extrauag. Ambitiosæ. num.* 8. De reb. *Eccles. non alienan.* & cum Bonac. dixi *in Decis. moral. Decis.* 210. *num.* 4. *& seq.*

8 Quod in terminis de Gabellis tradunt Capic. *Decis. Neapol.* 27. *nu.* 32. *per tex. l.* 3. *§.* 1. *ff. De publican.* Lasarte *de Decim. vendit. in addit. ad Cap.* 18. *nu.* 13. *in fine.* dum volunt, quod emens gabellas non sit verè dominus, sed sit procurator in rem suam, nempe in fructus gabellæ. vt tradunt Glos. *in l.* 1. *§. Hic titulus. verbo.* Pendant. *ff. De publicanis.* Romanus *ibid.* Afflictus. *Tit. Quæ sint regalia. verbo.* Vectigalia. *num.* 114. Bart. *in l. In prouinciali. §. Si ego. nu.* 4. *ff.* De noui oper. *nun.* Castellus *ad l.* 13. *Tauri. verbo.* Veynte, y quatro. *in* 1. *addit. init.*

9 Cum ergo dominium, & ius gabellarum non obstante venditione remaneat apud principem: & emptor solum acquirat ius ad fructus, qui exiguntur, quatenus ipsi ceduntur à Principe, atque adeò quatenus prius fiunt de iure ipsius, sequitur, quod creditor principis vtens compensatione in gabellis; quas tenetur soluere, vtatur in bonis, quæ sunt de iure principis, & non in ijs, quæ sunt emptoris, quia non fiunt illius, nisi prius fiant principis: impeditur autem, ne fiant de iure ipsius à iure creditoris, eas sibi in compensationem retinentis.

An serui licitè fugiant à suis dominis? Quæst. 297.

S V M M A

1 *Serui an liceat fugere. & num. seq.*
3 *Per seruitutem non extinguitur ius ad libertatem.*
3 *Dominus quodnam dominium habeat in seruos.*
4 *Seruitus est de iure gentium: libertas de iure naturali: & ius seruitutis stat cum naturali iure libertatis.*
5 *Seruus bello captus æquiparatur feris.*
5 *Feræ, si euadant, fiunt liberæ.*
6 *Seruus alteri venditus an licitè fugiat.*
7 *Nati ex matre serua, an possunt fugere.*
7 *Filius sequitur conditionem matris quò ad seruitutem.*
8 *Quando seruis fugientibus imponatur pœna.*
9 *Vt bellum sit vtrinque iustum, quid requiratur.*
10 *Damnatus ad seruitutem an possit fugere.*
11 *Serui adhuc vtiles, licet possint fugere.*

1 Quod seruis nō liceat fugere à Dominis, tradunt Glos. *in Cap. Ius gentium. Dist.* 4. Hugo *ibid.* Turrecrem. *quæst.* 4. *in fine.* Ancharan. *in Cap. Peccatum.* De reg. iur. *in* 6. Aretin. *in l. Quia latronibus. ff.* De testam. Felin. *in* Cap. 1. *num.* 64. De constit. Panorm. *in Cap. Sicut.* De iureiur. Syluester *verbo.* Seruitus. *Quæst.* 8. qui tamen excludit Christianos: sed non rectè, quia si iustè capti, & serui facti sunt, est eadem ratio etiam de ipsis. D. Antonin. 3. *par. tit.* 3. *cap.* 6. §. 4. Nauar. *in Manuali. cap.* 17. *num.* 103. Molina *to.* 1. *De iust. & iure disp.* 37. *vbi latè.* Guerrer. *in speculo Princip.* 47. *num.* 5. Fundamentum, ipsorum est, quia cum dominus iustè possideat, si seruus fugiat, seipsum domino furatur, atq; adeo peccet contra iustitiam.

2 Secunda autē sententia tenet, quod licitè fugiant, etiā si iustè redactus sint in seruitutem. Ita Couaruu. *lib.* 1. *Variar. cap.* 2. *num.* 10. Ferdinan. Vasquez *lib.* 1. *illustr. controuer. cap.* 9. *nu.* 21. Sotus *lib.* 4. De *iust. & iure. quæst.* 2. *ar.* 2. Angles. *in Florib. par* 2. *quæst. de dominio. difficul.* 4. *ar.* 2. Bannes 2. 2. *quæst.* 40. *ar.* 1. *dub. penul.* Salon. *quæst.* 3. *de domin. ar* 2. Lopez *par.* 2. *Instruct. cap.* 3. Sanchez *lib.* 1. *Consil. cap.* 1. *dub.* 6. *num.* 5. Lessius. *lib.* 2. *De iust. & iure. cap.* 5. *dub.* 5. Rebell. *lib.* 1. *De obligat. iust. quæst.* 2. Turrian. *De iust. & iure. disp.* 32. *dub* 2. Gaspar Hurtad. *De iust. & iur. disp.* 1. *difficul.* 21. ver. *Sotus verò.*

3 Cum hac ergo posteriori sententia tenendum est, *Quod seruus iustè in seruitutem redactus possit fugere absq; peccato, & se in libertatem vindicare*. Desumitur ex *l.3.& l.Naturalem, ff.De acquir.rer.domin.* & ex §. *Item ea, quę ab hostibus*. Instit. *De rer. diuis.* ibi *Liberi homines capti in bello iusto in seruitutem nostram reducantur, qui tamen, si euaserint, ad suosque reuersi fuerint, pristinum statum recipiant*. Ex quibus constat, quod per seruitutem non ita extinguitur libertas, quin semper permaneat ius ad ipsam recuperandā, & quod per fugam recuperetur; & proinde adsit ius ad fugiendum, sicut adest ad recuperandam libertatem. Ratio autem est. Quia dominus serui non acquirit dominium illius irreuocabiliter, sed reuocabiliter; ergo est dominium temporaneū, & cui seruus se potest subtrahere. Anteced. prob. Quia dominiū acquiritur iuxta subiectam materiam, & eiusdem capacitatem; homo autem in seruitutē redigitur iuxta capacitatem ipsius, & proinde reuocabiliter, quia tanquam natura liber retinet ius ad sibi vindicandam libertatem, & proinde ita redigitur in seruitutem, vt possit semper vti iure suo, & se vindicare in libertatem.

4 Confir. Seruitus est inducta iure gentium Cap. *Ius gentium. Dist.* atque adeo secundum ipsum regulari debet. E contra vero libertas conuenit homini de iure naturali Cap. *Ius naturale. ead. Dist.1.* nam natura homo nascitur liber. Ergo cum ius gentium sit posterius iure naturali, atque ab ipso deriuetur, non potest contra ipsum præualere, quia inferius non potest pręualere cōtra superius Clemen. *Ne Romani*. *De electione*; atque adeo non potest tollere, quæ de iure naturali conueniunt. Ergo, quando inducit seruitutem, non tollit ius naturale ad libertatem, & proinde ius seruitutis stat cū naturali iure libertatis: vnde seruus vindicans se in libertatem, vtitur suo iure naturali, & consequenter non facit iniuriam domino, quia cum seruitus trahat secum ius se vindicandi in libertatem, dominus accipit in seruitutem cum tacito pacto, quod liceat, si possit, seruo se vendicare in libertatem. Vnde ex hoc solutum manet fundamentum oppositæ sententiæ.

5 Confir. 2. Seruus in iusto bello captus æquiparatur feris captis, nec est deterioris conditionis, vt notat Hieron. Cagnol. *in l. Seruus reipublicæ. num.1. ff. De reg. iur.* per tex. *l.2. ff. Ad leg. Aquil.* Feræ autem, cum primum euaserunt è manibus nostris, fiunt liberæ, nec amplius spectant ad ius nostrum, sed fiunt capientis. §. *Ferè*. Instit. *De rer. diuisione*. Ergo serui quoque, si euaserint, non erūt amplius de iure dominorum; & propterea poterunt licitè fugere, quia si licitè non fugerent, remanerent de iure dominorum, & tenerentur se iterum eis restituere.

6 Ex quibus colligitur. Quod siue seruus maneat apud primum dominum, siue alteri vendatur, semper poterit licitè fugere, quia semper retinet ius naturalis libertatis, ratione cuius cum inter ipsū, & dominium intelligatur tacitū pactū, quod licitè fugiat, si possit, cum eodem tacito pacto traditur posteriori domino, cum vendens non possit in emptorem plus iuris transferre, quàm apud se habeat.

7 Colligitur 2. Eos quoq; qui nascuntur ex matre serua, seu vernaculos posse licitè fugere, vt contra Lopez *part.2. Instru. cap. 3.* Angles apud Sanchez citandum tradunt Nauar. *lib.3. De restit. cap.1. num. 209.* Sanchez *lib.1. Consil. c.1. dub. 8. num. 2.* Quia non sunt alio modo serui, nisi quia nascuntur ex matre serua & proinde conditionem ipsius sequitur *l. Seruorum. ff. De statu hominum*. Vnde non habent plus iuris in ipsos, quàm habeant in matrem cum tota seruitus ratione matris in eos redundet. Si ergo mater potest fugere, poterunt etiam fugere, filij. Nec obstat, quod non habeant patriam libertatis, ad quam possit fugere, quia ius fugæ non nascitur ex patria libera, sed quia homo est natura sua liber nec non habere patriam liberam impedit acquisitionem libertatis, quia ius ad illam acquirendam non est dependens à loco. Et hoc extendendum est ad quoscunque

cunque

cunque filios seruorum, cum omnes habeant idem ius libertatis.

8 Dices. Leges imponunt pœnas seruis fugientibus, nempe vel amputationem vnius pedis, vel dãnationis ad metalla. Ita *l.* 3. C. *De seruis fugit*. Ergo fugiendo delinquit, cum tàm grauis pœna arguat graue delictum. Resp. Hunc textum intelligi de fuga, quando seruus fugit ad hostes, vt *ibid.* explicat Glos. *verbo. Ad Barbaros.* per text. *l.* 2. *ff. De commer. & mer.* non autem quando fugit, vt se in libertatem vindicet. nam tũc delinquit, sicu tetiam delinqueret liber, qui ad hostes transfugeret. Deinde si imponuntur aliæ pœnæ, id fit ad fouendum ius, quod habent domini ad continuandam seruitutem, & coercendos seruos à fuga; non autem ad puniendum delictum fugæ, cum non sit delictum.

9 Instabis. Dominus habet ius detinendi seruos in seruitute, & seruus haberet ius excutiendi seruitutem fugiendo, si posset licitè fugere. Ergo daretur, bellũ ex vtraq; parte iustum. Resp. neg. conseq. quia, vt bellum, sit vtrinq; iustũ debent iura vtriusq; partis esse permanẽtia, ita vt vnũ tendat contra aliud absq; illius destructione. In hoc autem casu ius vindicandi se in libertatem ita tendit contra ius seruitutis, vt ipsum dissoluat; & ideo non sunt iura propriè contraria, sed quorũ vnũ potest alterũ destruere.

10 Dices 2. Iustè damnatu n ad aliquam pœnam, tenetur illam substinere, nec potest licitè fugere. Seruus autem in bello captus habetur pro damnato ad pœnam seruitutis. Resp. Quicq iid sit de anteced. neg. consequent. quia serui non sunt serui ob delictum, sed iure gentium ita disponente: & proinde seruitus non est pœna, sed conditio hominis. Deinde si quis in pœnam delicti redigeretur in seruitutẽ, fugere adhuc posset iuxta eorum sententiam, qui volunt, quod damnatus ad triremes licitè possit fugere. quod tradunt Corduba *in Sum. qu.* 195. *dub.* 1. Lopez 1. *part. Instruct. c.* 153. *§. At hic quoq;* Bannes 2.2. *quæst.* 69. *art.* 4. *conclus.* 5. Salon. *controuer.* 2. *conclus.* 4. Ledesma *par.* 2. *sum. tract.* 8. *cap.* 24. Lessius *lib.* 2. *De iust. & iure. cap.* 31. *dub.* 5. *num.* 39. Quos citat, & sequ tur Sanchez *lib.* 6. *sum. cap* 8. *num.* 16. in fine. Et in terminis serui tradit Hurtad. *disp.* 1. *de iust. & iure dis.* 21. ver. *Et quamuis.*

11 Dices. 3. Si seruis liceret fugere, afferrent plus damni, quà m vtilitatis dominis propter expensas in ipsis emendis, atque conquirendis, si fugerent; & stante quod possent fugere, in bello non seruarentur, sed occiderentur Resp. neg. sequel. nam, vt constat in seruis infidelibus, qui licet in ordine ad fugam non respiciant ad conscientiã, sed faciant, quod magis libet, adhuc valde vtiles sunt, & seruantur in bello, nam aut venduntur, aut à capientibus detinẽtur pro suo proprio seruitio. Deinde si habentes tales seruos ex ipsorum fuga patiãtur aliquod damnum, sibi imputare debent, cum sciant saltem adesse probabilem opinionem, quod possint fugere.

An liceat consulere fugam seruis, & eos adiuuare. Quæst. 298.

SVMMA

1 *Seruis an liceat consulere fugam.*
1 *Sensus Cap. Si quis seruum.* 17. *Quæst.* 4.
2 *Quod licitè fit licitè persuaderi potest.*
3 *Suadens fugam seruo potest peccare contra charitatem.*

1 QVod non liceat consulere seruis, vt fugiant à dominis, tradunt Lopez 2. *par. Instruct. cap.* 3. Salon. *De iust. & iure. qu.* 3. *de Dominio art.* 1. Rebel. *De obligat. iust. lib.* 1. *quæst.* 2. *num.* 8. Ferdinan. Vasquez *lib.* 1. *Illust. Controuer. c.* 9. *num.* 21. Quod prob. ex Cap. *Si quis seruum.* 17. *Quæst.* 4. Sed hic textus non probat intentum, quia desumptus est ex Concilio Gangrensi, in quo damnati sunt ij, qui persuadebant seruos discedere à dominis infidelibus prætextu religionis, quia nimirum dicebant, infideles non esse dominos rerum suarum,

& proinde nec etiam seruorum contra illud Apostoli Ad Ephes. 6. *Serui obedite dominis vestris.* Vnde contra hunc errores sancitus fuit ille canon. & proinde in ipso ponitur clausula *Occasione religionis*: Et intentio fuit non prohibendi suasionem fugæ, sed suasionem ex tali motiuo.

2 Itaque tenendum est, *Quod liceat suadere fugam seruis, & etiam eos adiuuare*, vt tenet Bannes 2. 2. qu. 40. ar 1. dub. penul. Sotus *lib. 4. de iust. & iure. quæst. 2. ar. 2.* Sanchez *lib. 1. Consil. cap. 1. dub. 6. num. 7.* & alij. Ratio est. Quia quod licitè fit, licitè quoque persuaderi potest, vt fiat; nam persuasio in tantum est licita, vel illicita, in quantum est licitum, vel illicitum, quod persuadetur. Quod autem in hoc casu persuaderetur, esset licitum, nam persuaderetur seruo, quod licitè facere potest. Nec fieret iniuria domino, quia sicut seruus non facit iniuriam, si fugiat, ita nec etiam persuadens fugam.

3 Est tamen aduertendum. Quod licet suadens fugam seruis non peccet cõtra iustitiam, nec faciat iniuriam dominis, fieri tamen potest, quod peccet contra charitatem, quia fieri potest, quod talis fuga sit seruo perniciosa præsertim quò ad salutem animæ, vt si seruo infideli persuaderē fugam à domino fideli, nam fieri potest, quod dum moratur apud fideles, conuertatur ad fidem: vnde persuadere fugam esset indirectè contra spiritualem salutem.

An seruis liceat fugere non solum in patriam, sed etiam quocunque. Quæst. 299.

S V M M A.

1 *Seruus an possit licitè fugere ad quemcunque & num. seq.*
3 *Ius ad libertatem valet, vbicunque non impeditur.*
4 *Reuerti ad suos in seruis quid dicat.*
5 *Seruus fugiens de vna prouincia ad aliam sub eodem Principe, an liber fiat.*
6 *Seruus fugiens, & bona fide manens intra idem territorium, præscribit libertatem.*
7 *Seruus fugiens ad hostes quando non acquirat libertatem.*

1 Prima sententia asserit, posse tantum fugere ad patriam. Ita Couaruu. *lib. 4. Variar. cap. 2. num. 10.* Gregor. Lopez *l. 23. tit. 29. part. 3.* Turrian. *De iust. & iure disp. 32. dub. 2. nu. 18.* Quorum fundamentum est, quia *in S. Item ea.* Instit. *De rer. diuis.* statuitur, quod libertatem consequantur, si reuersi fuerint ad suos.

2 Secunda tamen sententia tenet, quod non solum ad patriam possint fugere, sed etiam ad quemcunque locum nõ subiectum iurisdictioni dominanti in loco captiuitatis. Ita Nauar. *lib. 3. de restit. cap. 1. num. 100.* Lessius *lib. 2. De iust. & iure cap. 5. dub 5. num. 24.* Sanchez *lib. 1. Consil. cap. 1. dub. 7. num. 3.*

3 Et *hæc secunda sententia videtur sequenda.* Nam ius naturale vindicandi se in libertatem habet locum, vbicunque non impeditur, & ibi potest sortiri suum effectum; sed nullibi impeditur, nisi in locis, vbi dominatur eadem iurisdictio, quia tamquam ius priuatum à sola publica iurisdictione impediri potest, cui mediante seruitute, qua addicitur subditis illius iurisdictionis, subijcitur. Ergo cum hæc iurisdictio non se extendat extra proprium territorium, non potest impedire, quin ius naturale libertatis extra dictum territorium non possit inducere libertatem.

4 Neque obstat fundamentum oppositæ sentent. Nam iuxta *l. Postliminium est ius. §. Postliminio. ff.* De captiu. & *postlim. reuer.* Nomine suorum intelliguntur ij omnes, apud quos nomine publico incipit esse tutus, nam tunc est apud suos per quamdam æquiualentiam. Quia autem statim, ac est in aliena iuris dictione, nomine publico incipit esse tutus, quatenus ibi non permittitur exercitium extraneæ iurisdictionis, ideo censetur ad suos reuersus.

5 Ex dictis colligitur. Quod si diuersa

sa regna, aut prouinciæ sint sub eodem Principe, ita tamen, vt iurisdictiones impermixtæ sint, nec rectores vnius possint se ingerere in ijs, quæ pertinent ad rectores alterius, & suis proprijs legibus viuant, vt quò ad Regem Hispaniæ sunt Regnum Neapolitanum, & Regnum Siciliæ, Ducatus Mediolanensis &c. Si seruus de vna prouincia, aut regno fugiat ad alterum ex dictis, acquiret libertatem; quia quamuis idem princeps exerceat iurisdictionem in vtroque, quia tamē ea regit tamquam diuersa, & impermixta, non potest eo titulo, quo exercet in vno regno, exercere in alio. & proinde habetur tamquam diuersus princeps, & regna reguntur, tanquam si essent sub diuerso principe. Vnde qui est in vno, censetur esse extra iurisdictionem alterius.

6 Colligitur. 2. Quod si seruus bona fide se subtrahat à seruitute, & maneat intra territorium, in quo est seruus, poterit currente tempore debito præscribere libertatem, vt tradunt Gregor. Lopez *l. 23. in fine. tit. 14. par. 2.* Petrus Nauar. *lib. 1. De restit. cap. 1 n. 210.* Sanchez *lib. 1. Consil. cap. 1. dub. 7. num. 4.* Quia cum aliena iura præscribi possint, potest etiam contra ius seruitutis præscribi libertas.

7 Colligitur. 3. Quod licet seruus trāsfugiens ad hostes non acquirat libertatem, imo puniendus sit, vt *in l. 3. C. De seruis fugitiuis:* hoc tamen intelligi debet, quando transfugit, vt apud ipsos maneat, & adiuuet, quia tunc habetur pro hoste: non autem si transfugeret, vt se à seruitute liberaret, quia tunc tantum materialiter transit ad ipsos, non autem tanquam ad hostes; & ideo cum non transeat animo hostili, sed desiderio libertatis, illam recuperabit, nec erit puniendus, etiam si apud ipsos permaneret, dummodo tamen non se in aliquo ostenderet hostem.

An quibuscunque seruis liceat fugere: Quæst. 300.

SVMMA.

1 *Qui se vendidit in seruitutem, an possit fugere.*
2 *Filij venditi à parentibus, an possint fugere.*
3 *Patria potestas non potest præualere contra ius naturale libertatis.*
3 *Patria potestas est inducta lege ciuili.*
4 *Venditio filiorum in seruitutem est nulla.*
4 *Ius ciuile quando permittat filios vendi.*
5 *Patria potestas ad quæ se extendat.*
6 *Natus ex parentibus seruis quomodo seruus.*
6 *Ius ciuile non potest immutare rerum naturam.*

1 Difficultas procedit de ijs, qui se in seruitutem sponte tradiderūt accepto pretio; & de ijs etiam, qui à parentibus venditi sunt. Et quod spectat ad priores conueniunt omnes, quod nequeant fugere Sotus *lib. 4. de iust. & iure. quæst. 2. ar. 2.* Bannes. *2. 2. quæst. 40. ar. 1. dub. penul.* Angles *in Florib. par. 2. quæst. de domin. difficult. 4. ar. 2.* Lopez *par. 2. Instruc. cap. 3.* Nauar. *in Manuali cap. 17. nu. 103.* Sanchez *lib. 1. Consil cap. 1. dub. 6. num. 1.* Gaspar. Hurtad. *De iust. & iure. disp. 1. difficul. 21.* ver. *Circa quam.* Quia licet habeant ius naturale libertatis, possunt tamen ipsi renunciare; & ipsi renunciant, dum sponte se tradunt in seruitutem. Est tamen aduertendum, quod si in venditione libertatis nō seruentur necessariæ conditiones, quæ præscribuntur in toto ff. *Quib. ad libert. proclam. non lic.* tunc seruus poterit fugere, quia venditio non subsistit.

2 Quod autem spectat ad filios venditos à parentibus, non posse fugere tradunt. Petrus Nauar. *lib. 3. de restit. cap. 1. num. 212.* Molina *de iust. & iure. tract. 2. disp. 37.* Sanchez *lib. 1. Consil. Cap. 1. dub. 6. num. 2.* Quorum fundamentum est, quia voluntas filij, dum est sub patria potestate, reputatur voluntas. patris

est

vnde propria voluntate reputatur seruus nec fugere potest, sicut nec potest, qui seipsum in seruitutem vendidit.

3 Hæc tamen doctrina mihi valdè difficilis videtur. *Vnde existimo, quod filius venditus in seruitutem possit fugere, & se vindicare in pristinam libertatem statim, ac est illius ætatis, in qua potest esse sui iuris, & disponere de propria persona.* Ratio est. Quia seruitus, cui subijcitur, originatur à patria potestate, ratione cuius asserunt citati Doctores, quod potest pater filium vendere. Ergo seruitus non potest esse potentior contra ius naturale libertatis ipsius filij, quàm sit patria potestas, cum effectus non possit esse efficacior, quàm sit sua causa. Patria autem potestas non potest præualere contra ius naturale libertatis; quia patria potestas est inducta lege ciuili *l. Item in potestate. ff.* De *his, qui sunt sui, vel alie iur.* & tradūt Bart. *ibid.* Suarez *l. 9. tit. 11. lib. 1. leg. fori.* Syluester *verbo.* Patria *potestas.* Angel. *ibid.* Tabiena *ibid.* & alij: Vnde cum ius ciuile non possit præualere contra naturale, nec etiam patria potestas præualere poterit contra ius libertatis, & ideo filius venditus semper retinebit ius naturale ad libertatem.

4 Imo cum quisq; nascatur liber, non potest pater ratione patriæ potestatis tradere filium in seruitutem, & ipsum priuare ijs, quæ de iure naturali conueniūt, quia effectus iuris ciuilis ad ea solum, quæ de iure ciuili sunt, potest se extendere; & ideo venditio filiorum defectu potestatis erit nulla. Hinc *l. 1.* C. De *patrib. qui fil. distraxer.* dicitur, esse manifestissimi iuris quod non possunt parentes filios in alios transferre venditione, aut donatione, aut quolibet alio titulo. Est autem manifestissimi iuris, quia ius naturale hoc dictat. Et quamuis ius ciuile permittat, filios vendi, hoc tamen solum in vno casu permittit, nempe si parentes sint in tali egestate, vt nequeant aliter se substentare, vt in l. *Si quis. eod.* C. *De patr. qui fil. distr.* ibi *Venditione in hoc tantummodo casu valente.* Et est permissiua lex; non autem concessiua.

5 Neque subsistit fundamentum oppositæ sent. Nam ratione patriæ potestatis auctoritas patris non se extendit, nisi ad ea, quæ per ius ciuile conceduntur, qualia sunt, quæ in C. *De patria potestate*, disponuntur, non autem ad disponendum circa libertatem filiorum, & cætera, quæ de iure naturali ipsis cōueniūt. Neq; patria potestas operatur, quod voluntas filij sit voluntas patris, seu in ipsa contineatur, quando filius iam incipit habere proprium velle, & nolle, præsertim quò ad ea, quæ concernunt statum propriæ personæ, vt patet in contrahendis sponsalibus, matrimonio, in ingressu religionis, susceptione ordinum, in delictis, & alijs huiusmodi, vnde multò minus voluntas patris censebitur voluntas filij in præiudicialibus, præsertim quò ad adimendam libertatem.

6 Ex dictis colligitur, quod licet natus ex parentibus seruis sit seruus iure Cæsareo, non tamen iure naturæ, vt rectè obseruat Gaspar. Hurtad. *De iust. & iure disp. 1. difficul. 21. ver. Tertiò contrahitur.* Quia sicuti non nascitur seruus parentum, quando parentes liberi sunt, sed nascitur liber; ita etiam, quando parentes sunt serui; nam ipsorum seruitus non potest immutare qualitatem natiuitatis; nec ius Cæsareum potest immutare rerum naturam *l. 2. ff. De vsufruc. ear. rer. quæ vsu consum.* Vnde vbi ius Cæsareum non habeat locum, pro liberis habendi sunt.

F I N I S.